

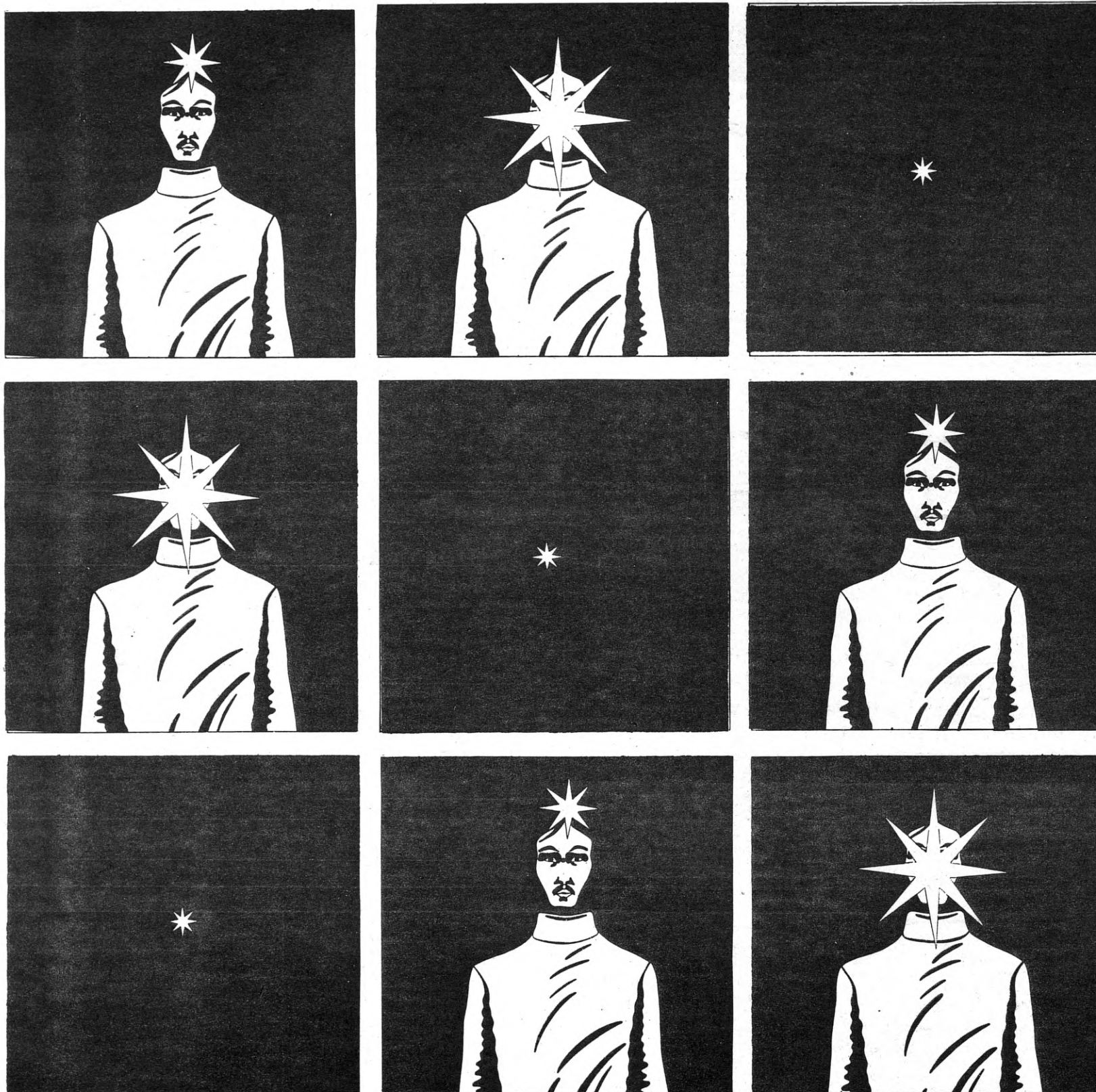
SIRP

EESTI KULTUURILEHT

hind 5 krooni

reede, 19. detsember 1997

number 49 (2705)

Leonhard Lapin. Ühinemine tähega. 1970.

Eesti Kunstimuuseum lõpetab kunstiaasta Leonhard Lapini personaalnäitusega Rüütelkonna hoones. Väljapanek "Erootika" paneb ühtlasi punkti ka avangardi klassiku sündmusterohkele juubeliaastale, mis algas suurprojektiga "Tallinn – Moskva, Moskva – Tallinn", kuhu mahtusid personaalnäitus "Olla, ikka olla" Tartu Kunstimuuseumis, suprealismi festival

Pärnus Chaplini keskuses, raamatu "Kaks kunsti" esitlus, kui loetleda vaid kõige tähtsamaid ettevõtmisi.

"Ühinemine tähega" on loodud ligi kolmkümmend aastat tagasi, kuid sobib ideaalselt aastatuhande lõpu nostalgitsevasse retrolembesse õhkkonda. Romantilist usku ja lootust vajame me ka praegu.

Täna lehes

Erast Parmasto ja Rein Raud jõuludest. Lk. 2 / Frankofoonia. Lk. 6 – 7 / Unt Hamletist. Lk. 8 / Viitol Undist. Lk. 9 / Näitus modernismi klassikast. Lk. 10 / Sumera nüüdis-

Sirp eri. Varamu. Lk. 15 – 18 / muusikast. Lk. 12 / Sis. Lk. 13, 14, 19, 20 / Kolmekesi tulevad videofilmi maalt. Lk. 23 / Teatriaasta plussid ja miinused. Lk. 24 – 25.

A kink was porn today

Oleme Eestis viimaste aastate jooksul juba kaubanduslike jõuludega ära jõudnud harjuda. Mõnes kauge-
mas maanurgas on veel ehk säilinud ka vaid peretraditsioonina peetavad jõulud ilma lääge taustmuusika ja avalikes kohtades tuigerdavate punasesse riietatud kommionudeta, aga kui mõni pereajakirjanik sellise paiga tõesti üles peaks leidma, siis võiks ta seda küll oma väljaande lehekülgedel edukalt müüa. Ent tema kujutatavad ise vahetaksid tema ehmatuses oma nii-öelda eheda olme üheksal juhul kümnest meelsasti linlase rikutud keskkonna vastu. Ja ega linlanegi ju maale elama kipu, ükskõik kui häälekalt ta muidu ka kommertsjõulu ja muud säärast kiruda ei võtaks.

On juba täheldatud, et protest massikultuuri vastu on hakanud ühte sulama massikultuuri enesega, st. muutunud standardsete vormelite korrumtamiseks. Küllap on ka kaubandusjõulude kirumine saamas osaks uue aja jõulumeeleolust. Ent samalaadne suhe töötab ka vastupidiselt: olen juba üsna kaua imestanud, miks tänapäeval üldse jõulusid peetakse. Kõigi kristlike institutsioonide esindajad võivad kõnelda mida tahes, suurele enamikule eestlastest (või mis tahes muudest eurooplastest) pole jõulud mu meelest kunagi olnud eeskätt ja peaasjalikult Jeesuse sünnipäev, isegi kui talveselja murdmist ongi alati tähistatud ka kristlikku sümbboolikat kasutades. Sovetiaegne poliitiline tähendus, tahe märkida kokkukuuluvust – omavahel ja lääneeuroopa kultuuriga – on praeguseks kadunud, kuigi kaubandusjõulude tulekule aitas see muundunud vormis ilmselt mõnevõrra kaasa. Esimete aastate entusiasmis kipusid eesti kaupmehed müüma meile ju ka "traditsioonilist jõulukalkunit", et ikka kõik oleks samamoodi kui Anglo-Ameerikas.

Võibolla peame jõule inertsist? Et kuna kogu aeg on peetud ja kõik teised peavad ka? Võibolla tõesti. Ja osaliselt kindlasti ka laste pärast, kuigi praeguste laste maailm on uutest oludest nii palju mõjutatud, et ka nende jaoks on see püha muutunud eelkõige tulusaks konventsiooniks, võimaluseks korraga ja palju TVst tuttavat sisse kasseerida. Saladuslikku headust päkapikkude kujul ei jaksa nad uskuda kuigi kaua, seda enam, et arvutimängus *cool*i kuulipritsi ringi tõmbav jõulutaat on kahtlemata palju atraktiivsem kui tüütult salmi manguv vesine vanake.

Nõnda ei jäägi muud üle kui tõdeda, et jõulud on praegusse maailma jäänud vaid kaubanduse armust, sest viimasel on vaja iga natukese aja tagant oma välist vormi muuta. Jõulud on hea põhjus pakkuda 5 protsenti hinnaalandust ja võimalust tasuta liituda. Praegune kalender ei käi juba ammu enam mitte aastaaegade vaheldumise, tööde või suurte pühade järgi, vaid kulgeb kampaaniast kampaaniasse. Suve-sa/eile järgneb sügisepromotsioon, jõulusessioonile kevadine aktsioon. Esialgu klammerdub see tsükkel veel meile vanast ajast tuttavatesse tähistesse, aga juba on hakanud mõned megamajad Jeesuslapsukese kõrval ka oma isiklikke sünnipäevi ära märkima sama uhkete kampaaniatega. Kuigi seegi mõjub, ei ole saadav efekt jõuludega seni vist siiski veel võrreldav.

Kas selle vastu peaks midagi ette võtma? Kui avaliku sfääri struktuur muutub vaimselt vastuvõetamatuks, siis ei jää üle muud, kui sellest eralduda. Vanasti oli Põhjamaade kolleegidel tihti kombeks jõulude ajal kodunt kuskile kaugemale põgeneda, aga praegu ei ole sellelgi vist enam sügavat mõtet. Sissetungivat madalust ei saa peatada enam millegi muu kui koduuksega.

Siit ka minu soovitus jõulumeeleolu loomiseks: lülita da välja televiisor.

REIN RAUD

Kuidas fundamentalism mul botaanikuks aitas saada

Minu suhtumine religiooni sai lapsepõlves alguse umbes samuti kui vist paljudel enne sõda sündinud eestlastel. Lapsevanemad olid ristitud, leeris käinud ja laulatatud – nagu kõik. Nad maksid kirikumaksu, mõnikord küll alles pärast meeldetuletust. Kord aastas, jõululaupäeval, mindi koos lastega kirikusse – kui ilm just liiga külm polnud. Ka ise olen ma ristitud; niisiis kasvasin üles päris tüüpilises, eestlastele iseloomulikus miljöös, kus kirikule on antud mis kiriku kohus. Leeris jäi küll käimata, kuid Lutheri katekismuse olen juba varakult oma käe peal läbi tudeerinud. Harmooniumi, see on tallatavat koduorelit, õppisin mängima ürgvanast Körberi noodiramatust koraale mängides. Nagu paljugi mu elus, jäi aga seegi päris selgeks õppimata. Algkoolis oli meil muidugi ka usuõpetus. See oli (lapsevanematele – kes seda lapse käest küsis!) vabatahtlik, kuid kes julges siis valgeks vareseks jääda ja oma ebalojaalsust üles näidata. Ikka tuli teha nii, nagu kõik teised teevad. Algas see õpetus piiblitööga; need lood tundusid mulle ja vist teistelegi lastele kenade, kuigi pisut arusaamatute muinasjutudena. Ometi andis see mulle aluse osa saada sellest euroopalikust kultuurist, millest jäid ilma mitmed hilisemad põlvkonnad. Olen oma seeneteaduse loenguis kasutanud tol ammusel ajal omaseks saanud väljendeid, nagu "Egiptuse lihapotid", "Potivari naine", millegi väärtusliku "läätsleeme eest mahamüümine". Õpetussõnu, nagu: sina ei pea mitte kinni siduma selle härja suud, kes pahmast tallab. Tudengid vaatasid mind siis nagu vasikas uut aiavärvavat: mis on pahmas? Miks lastakse üks loom seda tallama? Ja miks peaks küll härja suu kinni siduma?

Kodus oli piibel, samuti mitu aastakäiku mingi usu(lahu) ajakirja. Selle toimetuse oli meie tänaval; isa oli sellele väljaandele teinud puulõikes päistitli, mille eest talle aga kuidagi tasu ei täitnud maksta. Lõpuks anti isale kompensatsiooniks mitu aastakäiku ajakirja, mis ta ilusasti kokku köitis. Oli ka vanu sajandi algul ilmunud pereajakirju, ka Kodu ja Eesti Kodu, millest lugesin populaarseid ülevaateid budismi ja teiste kaugete uskude kohta.

Usuõpetuse tunde 1940.-41. õppeaastal polnud, küll aga oli meil saksa ajal, vist 1943. aastal, väga hea usuõpetaja Nõmme gümnaasiumis. Terve õppeaasta kulutas ta ristiusuga seotud paikade geograafiale ja tollase ajaloo tutvustamisele, ja see köitis õpilaste huvi. Ees-Aasia maateaduse sain igatahes põhjalikult selgeks.

Minu sügav lugupidamine tõsiselt usklike vastu sai alguse 1943. aasta suvel. Nagu saksa ajal õpilastele ette nähtud – ja nagu niikuinii oleksin teinud –, tuli mul olla abitööliseks talus. Sain millekski karjapoisi ja talu poisi (st. noorsulase) seisuse vahepealseks persooniks Läänemaale Haeska külla, oma ema kaugsugulaste või tuttavate juurde. Varem olin suviti olnud nii umbes karjapoiss, niisiis olin karjääriredelil ühe pulgavahe kõrgemale tõusnud.

Talul olid karja- ja heinamaad ilusal liigirikkal puisniidul, mille lõunapoolne ots ulatus Matsalu lahe roostikku. Olin juba eelmisel aastal Mulgimaal Mulgi talus olles püüdnud taimi määrata, siis polnud mul aga mingit korralikku käsiraamatut. Talvel Tallinna vanaraamatukauplusi kammides olin lõpuks saanud Vilbaste "Eesti taimestikku". Haeskaske saatis vend mulle äsja ilmunud "Kodumaa taimed". Rõõm oli kahekordne – nii tõesti hea raamatu

pärast kui ka venna tähelepanelikkuse puhul. Käsitasin seda austava tunnustusena oma taimehuvile.

Nagu talus ikka, oli tööd palju, varahommikust õhtuni välja. Kesk hommiku ajal sai pärast sööki pisut alla tunni täiendavalt magada, ka pärast lõunasööki oli üle tunni puhkuseks. Kui teised sel ajal leiba luusse lasksid, lasin mina taimemäärajat ennast õpetada.

Aega oleks selliseks maainimese arust ülemääraseks ajaraiskamiseks ikkagi nappinud, kui talu vanaperemees poleks olnud tõsiusklik inimene. Nii usklik, et ta Kuradi nimē iialgi vandumiseks ei kasutanud. Kord, kui tal põllult toodud heinakoorem paarkümme meetrit enne küüni ümber läks, ütles ta oma kõige kangemad kirumissõnad: "Oh sa tuline lits!" Ja kohkus ise oma sündsusetusest hirmsasti ära.

Peamine oli aga see, et peremees pidas raudselt kinni ühest käsust: pühapäeval ei tohi tööd teha. Isegi siis mitte, kui kuiv loog on maas ja vihm tulemas, kui naabertalude rahvas palehigis tööd tegi. Sest pühas raamatus on lisaks meile kõigile enam-vähem tuntud kümnele käsule kirjas veel kümneid ja kümneid sama autoriteetseid käskke ja keelde. Nende seas on ka Jehoova poolt Moosese kaudu edastatud korraldus: "Kuu päeva peab tööd tehtama, aga seitsmes päev on õige hingamise päev, üks püha Jehoovale; kes iial hingamise päeval tööd teeb, see peab armuta surma pandama" (2 Mo 31, 15). Et see mitte tühipaljas manitsus pole, sellest on juttu Moosese 4. raamatu 15. peatükis. Tabati üks pühapäeval küttepuid korjanud mees. "Ja Jehoova ütles Moosese vastu: See mees peab armuta surma pandama... Ja kõik kogudus viisid teda välja leeri taha, ja nemad viskasid teda kividega, et ta ära suri, nõnda kui Jehoova oli Moosest käskinud."

Iga pühapäeva hommikul luges peremees kogu perele piiblit ette. Vastavalt kokkuleppele minu kõrval istuva väimehega pidin valvama, et too tukkuma jäädes seda häälekalt ei teeks. Vastutasuks ajas ta päeva varahommikul minu asemel loomad karjamaale. Hommikust õhtuni oli aeg mulle prii hulkumaks puisniitudel ja roostikes, taimemääraja alati käepärasena kaasas. Käisin jalgrattaga kaugemalgi, Puise neemel ja Kasari jõe alamjooksul, Martnas ja Ridas.

Vihmaste ilmadega ja õhtupoolikul kasutasin võimalust lugeda Ristirahva Pühapäevalehte, mille paljud aastakäigud olid hoolega koos hoitud. Muud lugemist mul sel suvel õieti polnudki. Nii saingi õige inimese elureeglid põhjalikult selgeks – nii, nagu see ristiinimesele ette oli nähtud. Sain teada sedagi, kui kohutav asi on darwinism ehk inimese ahvist tekkimise väärõpetus, mis seda uskuja hinge viib sotsialismuse kuristikku.

Tõmbasin tol suvel taimemäärajas joone alla liikidele, mida olin näinud, määranud ja tundsin. Neid kogunes üle neljasaja – rohkem, kui paljud ülikooli lõpetanud botaanikud praegu tunnevad. Sain taimede tundmises jalad alla, ja seda tänu tõsiselt usklikule, fundamentalistist vanaperemehele. Temata saanuks minust võibolla kuri matemaatikaõpetaja, võibolla hädine kirjatsurkija.

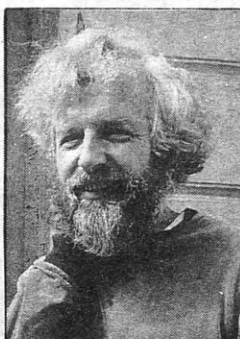
ERAST PARMAS TO

EESTI KULTUURKAPITALI AASTAPREEMIAD 1997

à 50 000 krooni

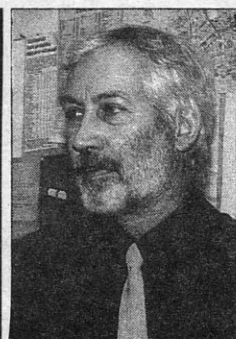
KARIN HALLAS,
Eesti
Arhitektuurimuuseumi
ülesehitamine.

MARK SOOSAAR,
film "Isa, poeg ja
Püha Toorum".

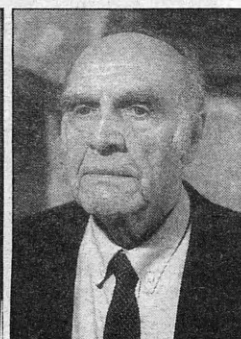
OLARI ELTS,
nüüdimuusika esitused
ja esmatutvustused.

JAAN KAPLINSKI,
esseekogud "See ja
teine" ja "Võimaluste
võimalikkus".

EHA KOMISSAROV,
kuraatoritegevus,
projekt "Persona"
Rotermanni soolalao.

ARNOLD GREEN,
pikaajaline tänuväärne
tegevus eesti spordi ja
kultuuri arendamisel.

MADIS KÕIV, PRIIT PEDAJAS, NÄITETRUPP,
parim algupärandidlavastus "Peiarite õhtunäitus".

OTEPÄA TEATER,
rahvateatritraditsiooni järjekindel edendamine.

KARIN HALLAS**Milline on Eesti Arhitektuurimuuseumi roll teiste muuseumide hulgas?**

Kaunis mõte eesti rahva massilisest tungemisest arhitektuurinäituste uste taga on muidugi illusioon: arhitektuurimuuseum ei ole kusagil rahvusmuuseum (selleks on tavaliselt kunsti-, etnograafia- või ajaloomuuseum), vaid spetsiifilisem ja elitaarsem, enamasti ka tunduvalt noorem.

Korraldasin tänavu Tallinnas Rahvusvahelise Arhitektuurimuuseumi Konföderatsiooni juhatuses sessiooni, näitasin uhkusega Rotermanni soolaladu ja rääkisin, mis meil kõik siin toimub: mitte ainult arhitektuuri-, vaid ka kunstinäitused, erakordselt menudat nüüdimuusika kontserdid, jazzfestivalid jm., näitusesaalis kõlab spetsiaalne ruumi- ja muusika, mille Lepo Sumera jaanuaris kirjutas. Ja tundsin: Eestis oleme ainus, kuid ka maailmas ainulaadne arhitektuurimuuseum.

Missugune oli muuseumile lõppenud aasta?

Muuseumiaasta algas klassiku August Volbergi näitusega, mida pean muuseumiaasta aspektist seni meie õnnestunuimaks. Soolalao esimeseks sünnipäevaks tänavu 7. juunil toime esmakordselt nii suure ulatuses välja oma kollektsiooni, suvaks valmis "Eesti paas" (koostöös Paaliiduga). Kevadel viisime Eesti arhitektuurinäituse Leipzigi messile, sügisel toime Tallinna Veneetsia arhitektuuribiennaali Põhjamaade näituse. Aastasse mahtusid arhitektuurikonverents Yorkis ja Aalto seminar Jyväskylä, koos hoone instituudiga alustasime arhitektuuriloengute sarja, korraldasime filmiõhtu. Uue huvitava tööna algas "Eesti XX sajandi kroonika" arhitektuuriosa kirjutamine, toimetamist oli kogumikuga "Kunstiteaduslikke uurimusi" (ilmub 1998 I kvartalis) ning Leo Gensi monograafiaga "Karl Burman" (loodan väga, et ilmub 1998).

Hull ja ilus aasta oli. On karta, et järgmine tuleb samasugune.

MARK SOOSAAR

"Hiljuti seisin kiusatuse ees osaleda mõrvas. See juhtus Lääne-Siberis, kus mul filmi pooleli. Sõitsime mootorsaania, lendasime lumehanges kummuli ja poolik viinapudel kadus ära. Mu peategelased, handi eit ja taat, läksid haihtunud pudeli pärast tülli. Kuna naine oli noorem ja tugevam, siis lõi ta mehel hambad kurku ja varsti oli veri ümberkaudu üsna punane. Kahjuks unustasin oma elukutse ja tormasin eite, kes juba taati jalgadega peksis, eemale sikutama. Unustasin, et kaamera oli käeulatuses ning vajadusel mõne hetkega töökorras. /.../ Tõenäoliselt oleks see olnud piisav, et film edukalt maha müüa ning kahe aasta rängad kulutused tagasi teenida. /.../ Ma ei tea, kas järgmine kord, kui taoline lugu peaks minu silme all juhtuma, suudan haarata kaamera. Kui suudan, siis arvatavasti teenin paljude kolleegide vaimustava kadeduse ja võibolla veel suurema hulga põlguse. Aga pean olema valmis ka kohtupingiks."

Nii kirjutas M. Soosaar jaanuari

Kultuurilehes. Nüüd, jõulude all, on hää meel siinsamas Sirbis tõdeda, et selline suhtumine kadumaläinud viinapudelisse ja pühadesse toorumesse on tsitaadi lõpus peljatu asemel (või ka kõrval) kaasa toonud Kultuurkapitali aastapreemia.

OLARI ELTS

See on vaieldamatult minu elu kõige tihedam aasta, kõige olulisemaks kaks kontserdisarja: jaanuarist juunini "Vox nova" ja septembris alanud "City life", mille kolm kontserti on möödas. Veel mahuvad siia Puccini ooperid Estonia teatris. Minu suurimad närveerimised ongi seotud ooperiga: esimene kord pidin tunniajase proovi järel juhatama "Albert Herringit" ja nüüd prooviga Puccinit, kusjuures see oli mul üldse esimene kord juhatada suurt ooperit. Rõõmustab, et NYD Ensemble on edasi arenenud, nagu ka Pärnu Linnaorkester, kellega olen seotud esimese külalisdirigendina. Viimane on andnud mulle võimaluse tegelda klassikaga (sel hooajal põhiliselt Beethoveniga), millest suurt puudust tundsin. Kordaläinuks võib lugeda NYD Ensemble'i koostöö Lepo Sumera ja Peeter Jalakaga, viimasega on see meil juba kolmas ühistöö ja plaane on edaspidisekski.

Aasta lõpus kõige murettekitavam on NYD Ensemble'i katuse küsimus – kas saame edasi tegutseda või mitte. Lähtudes kokkulepetest ERI eelmise juhtkonnaga, kavandasime terve hooaja, mis nüüd ähvardab katkeda. Kunagi lõpetasin samadel põhjustel kooritegemise. Oleks paigaltammumine jätkata nii nagu enne lepingut: saada üle kahe kuu kokku, teha mõni proov ja kontsert. Ansambli töö nõuab tihedat koosmõju teemist. Tore, kui saaksime väljakuulutatud hooaja lõpuni teha. Kui asjad peaksid hästi lahenevama, on plaane ka järgmisteks hooegadeks.

Aasta lõpeb väga olulise sündmusega – 31. detsembril sünnib Eestis uus orkester, Tartu sümfooniaorkester (kontsertmeisteriks Kaido Välja), kus on pooleks mängijaid Tartust ja mujalt. Tartu potentsiaal on väga suur ja peaks katma kogu Lõuna-Eesti vajadused.

JAAN KAPLINSKI

Tein mitmeid inimesi, kes väidavad, et nende esivanemate hulgas olevat mustlasi. Mida enam neid kohtasin, seda kahtlasemana asi mulle hakkas tunduma: ei saa ju nii paljud eesti kultuuri tegelased olla mustlaspäritolu, Eestis lihtsalt ei ole nii palju mustlasi ja mustlased ei kaldu nii kergesti võõrastega segunema. Mõtlesin siis, kas ei tähendanud sõna "mustlane" vanasti lihtsalt tõmmut inimest, olgu ta siis poola, tatari, juudi või mustlase päritolu. Neid tõmmuverelisi "mustlasi" on aegade jooksul Eestisse sattunud küll, üks neist oli mu enda poolakast isa. Nii võiksin endastki öelda, et olen mustlastest pärit. Saareste "Eesti keele mõistelisest sõnaraamatust" leidsin tsitaadi Lucelt, kes on kasutanud sõna "mustlane" neegri tähenduses. See võiks mu hüpoteesi kinnitada.

On moes hädaldada, et võõrsõnad rikuvad eesti keele ära. Miks öeldakse "imidž" kui on olemas oma sõna "kuvand"? See pahandamine teeb mu meele nukraks. Mis oma sõna see "kuvand" on, pole ta rohkem ega vähem eestikeelne kui kurikuulus "piimandi hapendi klopand" kohupiima asemel. Tunnistus sellest, et osal keelega tegelejatel puudub keeletunne. Võime näha vahet eesti keele ja keele vahel, mida omal ajal nimetasin estorantoks. See estoranto ei kao kuskile ja vahel saab endale tuge võõrsõnade vastu võitlemise kampaaniastki. Vahel aga on tema tekkimist raske seletada. Miks nimetatakse lampe valgustiteks? Olen selliseid tuletusi parodeerides kunagi pannud ette nimetada ahje soojenditeks. Aga paroodiatega peab ettevaatlik olema. Äsja ostsingi poest Bullerjani tüüpi raudahu. Kodus lugesin kaasa antud brošüürist aga, et ma ei ostanud mitte ahju, vaid "õhusoojendi".

Vot tebe na!

EHA KOMISSAROV**Kuidas olete kunstimuuseumi kuraatorina rahul Rotermanni soolalao tegevusega?**

Arvestades tõsiasja, et näituste korraldamiseks soolalao pole kunstimuuseum oma eelarvesse midagi juurde saanud, võib tänavuse aastaga olla täiesti rahul. Kõige enam olen rahul Rein Tammiku näitusega. Ma ei olnud kindel, mis sellest välja tuleb, sest tema töid pole juba aastaid näidatud ning seetõttu puudus ettekujutus, kas need haakuvad uue kontekstiga. Kuid Tammikule rääkis võimsalt kaasa muutus maalikultuuris, mis on asendanud kõrged aated madalatega ning omaaegsest madala profiiliga maalijast Tammikust sai praegusel foonil meister.

Iseloomustage "Persona" projekti.

Ma tunnistan, et kontseptsioon oli veidi vägivaldne, kuid mingi vaatekoht peab olema, et läheneda sellele ainsale kunstis midagi väärt olevale dimensioonile – inimesele. Mulle oli suureks üllatuseks pildi ja seltskondliku meedia lähedane suhe, viimase võime manipuleerida kunstiga.

Aasta suurim kunstielamus kuraatoritöö seisukohalt?

Eestis oli kahtlemata kõva sõna Linnapite Saaremaa biennaal. Tänavusel süveneti ühte teemasse ning arutati see tõeliselt läbi. Ka näitusekultuurile oli erakordselt tähelepanu pööratud. Eelmine biennaal oli liialt actionlik: keskse üliõpilaste näitusel jäi prevaleerima *performancelik* vaim. Eesti jaoks on ikkagi äärmiselt oluline heade välisautorite siiatoomine. Meil ongi kujunenud olukord, et see, mis on võimalik sõltumatule kuraatorile, on täiesti kättesaamatu eelarvega riigiasutusele.

PRIIT PEDAJAS

Madis Kõivu "Peiarite õhtunäitus" on üks kõige keerulisemaid tekste, mida ma teatris teinud olen. Alguses pole üldse kindel, kas seda mängida on võimalik. Leidsime viisi, kuidas see võimalik olla

võiks, aga see tahtis meeletut tööd ja energiat, enne kui aru sai, kas valitud lahendus sobib. Õnneks saime küllalt kaua proovida.

ARNOLD GREEN**Millised on eesti spordi võimalused võrdlemisi karmis ja palju raha nõudvas mängus?**

Peab ütlema, et viimasel ajal on profisport väga kõrgetasemeline ja iga aasta lähed tippkonkurents palju pingelisemaks. Sporti tulevad uued rahvad või rahvused: vanasti osales olümpiamängudel paarkümmend riiki, aga nüüd on osalejate arv tõusnud juba kaheksajani. Seetõttu on olümpiamedalite võitmine juba raske ülesanne. Paljud spordialad on seotud ka tehnilise arenguga.

Olukord on muidugi üsna komplitseeritud ja nõuab küllaltki suuri vahendeid, et sportlane suudaks tõesti tippkonkurentsis püsida. Aga samas peab ütlema, et põhiline tegur on ikkagi sportlane ise, tema tahe, jõud, anne. Selles suhtes ma ei oleks pessimist, et Eestis ei võiks olla selliseid mehi ja naisi, kes suudaksid maailma tippkonkurentsis küllaltki hästi esineda. Viimaselt olümpialt ei tulnud küll medaleid, aga siiski paljud olid esikümnes.

Kui ei ole eesmärki olümpial osalemiseks, siis ei ole ka noortel spordi vastu huvi. Selles mõttes ei saa vastandada tippporti kehakultuuriga. On vaja aluspinda, kust saaksid välja kasvada tippportlased. Peamine on praegu noorte aktiviseerimine ja nendele võimaluste loomine. Sellelt baasilt tulevad ka tipptagajad.

OTEPÄA TEATER

Otepää harrastusteater (oktoobrist 1997 mittetulundusühing Otepää Teater) tähistas 29. novembril 40. sünnipäeva. (Otepää mail on teatritraditsioon püsinud 115 aastat). Arvude keel on lühim: 40 aasta jooksul 89 lavastust, üle 2 300 etenduse ligi 420 000 vaatajale. Aastakümnete jooksul on 359 harrastusnäitlejat loonud 1 157 lavarolli, iga seitsmes otepäälane on olnud näitleja. Teatri kavalehelt leiab Eesti üldsusele tuntumaidki nimesid ja Otepää teatri loo elavaid tunnistajaid: Johannes Lott, Urmas Ott, Villu Tari jt.

Otepää koolimuuseumis on rikkalik kogu kodupaiga rahvateatrist. Muuseumi looja ja hoidja on asutajaliige ja kunstinõukogu esimees, ajaloolane ning kodu-uuri Heino Mägi, Eesti Kultuurkapitali preemia laureaat 1997. aastal.

Eesti Televisiooni tosinast telesaatist on tänu Anne Tuulingule võetud videofilmilindile Otepää teatri 25. sünnipäeva saade, mis aitab nüüd ja tulevikus meenutada ilusamaid aegu ja tulemusi: võite vabariiklikelt ülevaatuselt, osalemist Balti riikide "Sõpruse rampidel" Vilniuses, Panevežises, Tallinnas.

Järg pöördel

KULTUURKAPITAL

KULTUURKAPITAL

ARHITEKTUURI SIHTKAPITALI AASTAPREEMIAID

à 30 000 krooni

Objekti preemia

JÜRI OKAS ja MARIKA LÖÖKE, Forekspanga hoone Tallinnas.

Sisekujunduse preemia

LEILA PÄRTELPOEG, MART KALM, ÜLAR SAAR, MARI JA KAAREL KURISMAA, riigikogu istungisaali ajaloolise interjöörü ennistamine.

Tegevuse preemia

INGA RAUKAS, Rotermanni soolalao näituse "Millennium" kujundus, teoreetilised artiklid.

AUDIOVISUAALSE KUNSTI SIHTKAPITALI AASTAPREEMIAID

à 20 000 krooni

Film "Minu Leninid"

TOOMAS KALL

HARDI VOLMER

VIKTOR SUHHORUKOV

Elutööpreemia (30 000 krooni)

LUULE ŽAVORONOK

HELIKUNSTI SIHTKAPITALI AASTAPREEMIAID

à 15 000 krooni

JÜRI ALPERTEN, dirigenditöö.

IGOR GARŠNEK, muusikakriitika eesti ajakirjanduses.

MATI KÕRTS, nimiosa Händeli ooperis "Xerxes" teatris Vanemuine.

AIVAR MÄE, Estonia kontserdisaali renoveerimine.

AAVO OTS, eesti trompetikoolkonna järjekindel edendamine.

KRISTEL PAPPEL, raamat "Muusikateater Tallinnas XVIII sajandi lõpus ja XIX sajandi alguses".

REIN RANNAP, idee "Klaver tuleb külla".

KUJUTAVA JA RAKENDUSKUNSTI SIHTKAPITALI AASTAPREEMIAID

à 20 000 krooni

KAAREL KURISMAA, isiknäitus Tallinna Kunstihoones, installatsioonid "Sound Graffiti" festivalil "NYDD '97".

LY LESTBERG, isiknäitus "Pieta" Tallinna Linnagaleriis.

KADRI MÄLK, näituse "Millennium" kureerimine.

ENE-LIIS SEMPER, videoinstallatsioonid.

LIINA SIIB, isiknäitus "Süütuse presumptioon" Tallinna Kunstihoone galeriis.

KEHAKULTUURI JA SPORDI SIHTKAPITALI AASTAPREEMIAID

à 10 000 krooni

MATI MERIRAND, aastatreener.

VAINO HUSSAR, aasta kehalise kasvatusõpetaja.

ANTS SAAR, aasta sporditöötaja.

ANNE LILL, aasta spordivõistluse korraldaja.

JOHANNES NITTIM, aasta ühiskondlik spordiaktivist.

RAHVAKULTUURI SIHTKAPITALI AASTAPREEMIAID

à 7000 krooni

LILLE-ASTRA ARRAK, tulemusrikas rahvatantsualane tegevus Viljandimaal.

INGRID ERILAID, raamatukogu kui kohaliku infokeskuse väljaarendamine Narvas.

HERBERT LAST, pikaajaline silmapaistev kultuuritöö Koerus.

HEINO MÄGI, pikaajaline viljakas tegevus rahvakultuuri arendamisel, jäädvustamisel ja selle järjepidevuse kindlustamisel.

VIIVE MÜÜRSEPP, üleriigiliste lõõtspillipäevade läbiviimine.

HELGI PÖLLO, silmapaistev kultuuritöö ja omakultuuri uurimine Hiiumaal.

ALLI PÖRK, tulemusrikas rahvatantsualane tegevus Pärnumaal.

LYDIA RAHULA, silmapaistev tulemus eesti meesestelaulu järelkasvu koolitamisel.

MATI RUSS, silmapaistev bibliograafiatöö Võrumaal.

ANNE VALMAS, järjekindel raamatukoguhoidjate huvide kaitsmine.

Tuledesäras on Pille Lill ja Vello Jürna, "La Traviata" peaosalisel.

Tänasest taas Traviataga

Estoonlaste üks armastatumaid oopereid, Verdi "La Traviata" jõuab täna oma seitsmenda esietenduseni selles teatris.

Palju mängitud, plaadistatud ja mitmeski filmivariandis tuntuks saanud "La Traviata" töötab publikule eeskätt aratundmisrõõmu – püsis ju eelmine, Arne Miku 1974.a. lavastus mängukavas kaks kümnendit. Siiski lisavad põnevust uued tegijad. Lavastaja **Neeme Kuninga** ning muusikajuhi ja peadirigendi **Paul Mäe** kõrval ka mainekad külalised Soomest – kunstnik (lavakujundus) ja kostüümid) **Anna Kontek** ja valgustuskunstnik

Esko Suhonen. Osaliste nimistu näitab, et ooper on menukas ka lauljate seas. Enamik rolle on kaetud kolme-nelja osatäitjaga, mõistagi domineerivad estoonlased (esindatud on solistide kõik põlvkonnad), kuid Violetta rollis kohtutakse ka kahe külalislauljaga – Sonora Voice tuleb Lätist ja Elena Voznessenskaja Venemaalt – ning Alfredot laulab ka Audrius Rubezius Leedust. "La Traviata" jõuab seekord publiku ette kolmevaatuselise ja itaalia keeles (subtiitritega). Lavastuse peasponsor on OÜ Oriflame Eesti.

ERKFI tänavused tänapreemiad

Eesti Rahvuskultuuri Fondi (ERKFI) nõukogu otsusega said fondi tänavused elutöö tänuauhindad koos 50 000kroonise preemiasummaga helilooja **Valter Ojakäär**, näitleja ja laulja **Helend Peep** ning kirjandusteadlane filoloogiadoktor **Aarne Vinkel**.

Fondi nõukogu esimehe Eri Klasi sõnul on Eesti Rahvuskultuuri Fondi elutöö tänuauhind pisike tänu ja meelepidamine selle suure töö ja loomingulise panuse kõrval, mille kõik tänuauhinna laureaadid on andnud eesti kultuurilukku. "ERKFI põhiline eesmärk on väärtustada ja toetada eesti kultuuri ning 50 000 krooni suurusel tänuauhinnal silmapaistvate kultuuritegelastele on osa meie laiemast tegevusest stipendiumide ja toetuse jagamisel," märkis Klas. Tänuauhinna laureaadid kuulutati välja 11. detsembril Tallinnas Mustpeade majas toimunud fondi sponsorite ja stipendiaatide austamiskontserdil. Laureate tänasid ja andsid preemiad üle Eesti Vabariigi peaminister Mart Siiman ja ERKFI nõukogu esimees Eri Klas.

Esseevõistlus "Eesti mõte"

Eesti Vabariigi 80. aastapäevale pühendatud esseevõistluse "Eesti mõte" auhinnad pälvivad **Mati Hint** (essee "Eesti mõte"), **Juhan Kakk** ("Kuidas sündis Euroopa ja mis eestlastel sellega pistmist on"), **Ülo Tuulik** ("Valguse käes") ja **Rein Veidemann** ("Valge käabus kaugenevas kõiksuses").

Žürii koosseisus **Reet Mikk** (esimees), **Toomas Haug**, **Ülo Kaevats**, **Paavo Kivine**, **Jaan Kruusvall**, **Toomas Liiv** ja **Aksel Tamm** luges läbi ja hindas 22 esitatud võistlustööd. Otsustati välja anda neli võrdset tunnustuspreemiat à 5000 krooni.

Teatripreemiad Hannes Kaljujärvele ja Rain Simmulile

Meira Eesti OÜ ja Lensi Rõmmer-Kuusi Teatrikunsti kapital määrasid oma tänavuse teatripreemia vastavalt **Hannes Kaljujärvele** ja **Rain Simmulile Vanemuise teatrist**.

Meira Eesti OÜ müügiuhi Jaanus Verniku sõnul arvestati eelkõige Kaljujärve osatäitmist **Mati Undi** lavastatud **Shakespeare'i "Hamletis"**. Lepingu kohaselt premeerib Meira uue aasta jooksul silma paistnud Vanemuise kunstilise kollektiivi liiget 5000 krooni ja ühe plokki (6 kg) kohviga. Mullu sai esimese preemia näitleja ja lavastaja **Ain Mäeots**. Verniku kinnitusele ei ole välistatud, et lepingut pikendatakse. Preemia antakse Hannes Kaljujärvele üle järgmise aasta algul. Lensi Rõmmer-Kuusi kapital Rootsis on loo-

dud eesmärgiga võimaldada noortele Eesti näitlejatele tutvumist välismaise teatriga. Preemia suurus on 5000 Rootsi krooni.

KALLE HEIN

"Draama '99" sõelujad koos

15. detsembril kinnitati **Eesti Teatriliidu** juhatusel koosolekul žürii, kes valib välja kümme paremat lavastust teatريفestivaliks "Draama '99".

Mihkel Muti (esimees) koostatud liikmeskonda kuuluvad näitlejad **Kersti Kreismann**, kriitikud **Lilian Vellerand** ja **Meelis Kapstas** ning kunstnik **Ervin Õunapuu**. Erinevalt kahest varasemast hõlmab seekordne festival kahte hooaega. Arvesse tulevad uuslavastused ajavahemikust 1. august 1997 kuni 15. aprill 1999.

Raamatuilmutusi päev päeva järel

Jõulu eel ei hakka kiire mitte ainult pakapikkudel; uusi raamatuid ilmub peaaegu iga päev.

Üks meeldivamaid ning väljapeetumaid raamatutesitlusi toimus 10. detsembril rahvusraamatukogu kuppelsaalis, kus esitleti **Emil Tode** uut romaani "Printsess". Õhkkond oli rahulik ja heatahtlik, kõned mõõduka pikkuse ja kaaluga. Välja oli pandud näitus asja omandatud ainulaadsest kollektsioonist: **Emil Tode** teoste tõlged üheteistkümnemes Euroopa keeles. Pressikonverentsil vastas häirimatult naerata autor lugejaid ning ajakirjanikke erutavale küsimustele. Ainus romaani kohta õhku hõljuma jäänud küsitavus oli *mjagki znaki* ebajärjekindel kasutamine.

Läti saatkonnas esitleti 11. detsembril Eesti Raamatus ilmunud **läti uuema luule antoloogiat**. Avakõne pidas Läti saadik **Andris Piebalgs**, seejärel kõneles kirjastaja **Georg Grünberg**. Koostajad **Knuts Skujenieks** ja **Guntars Godinš** märkisid tagasihoidliku muigega, et pealkiri ei pea päriselt paika, sest luulevalik lõpeb 80. aastate keskpaigaga. Ita Saks tuletas meelde, et kuna Tartu Ülikoolis enam läti keelt ei õpetata, siis temast nooremaid läti keelest tõlkijaid praktiliselt polegi. Oma luulet lugesid **Amanda Aizpuriete**, **Knuts Skujenieks** ja **Guntars Godinš** ning tõlkeid **Harald Rajamets**, **Andres Ehin**, **Helvi Jürisson**, **Ita Saks** ja **Mats Traat**. Sootuks teisenäoline üritus leidis aset Taani Kultuuriinstituudis 12. detsembril, kus esitleti **Huma** kirjastuses ilmunud **Navitrolla teist albumit**. Kirjastaja **Urmas Kaup** ei teinud pikka juttu ega suuri sõnu, vaid viipas Navitrollale, kes andis oma mahedalt moel peatselt jutujärje üle **Linnar Priimäele**, **Enn Kasakule** ja **Karl-Martin Sinijärvele**. Kõigi kõnelejate mitmekesised ja eripalgelised tõlgendused on leida ka

kõnealuses raamatus, mis esimese albumi kõrval mõjub suure, malbe ja valendavana. Kolmest kandist vaadeldud portretist Navitrolla lubas, et järgmine album tuleb punane.

D. K.

Tagasi Milanost ja Veronast

Täna jõudsid **Eesti Filharmoonia Kammerkoor** ja **Tallinna Kammerorkester** **Tõnu Kaljustega** tagasi selle aasta viimaselt kontserdireisilt – neil päevil anti kolm kontserti Itaalias.

Milano Bachi-festival kutsus eesti muusikud tagasi pärast menukat osalemist mullusel festivalil. 16. XII esitati Milanos Mendelssohn-Bartholdy ja Pärdi loomingut, järgmisel õhtul Bachi kantaate. Eile esitati Verona toomkirikus Bachi ja Pärdi helitööd. Kontserdiaasta lõpetatakse Händeli "Messias" traditsiooniks saanud ettekandega 22. detsembril Estonia kontserdisaalis. Solistidena on eesti kollektiivide ees **Karin Ingback**, **Stephen Wallace**, **Paul Elliott** ja **Harry van der Kamp**. Juhatab Tõnu Kaljuste.

Jõulunoot kitarristidele

Muusikakirjastus SP Muusikaprojekt esitles 15. detsembril Nõmme kultuurikeskuses uut trükist – kogumikku "Jõuluviisid kitarrile". Kümme tuntuimat jõululaulu – "Oh, kuusepuu", "Püha õõ", "Oh sa õnnistav", "Aisakell" jt. – on valinud ja kitarrile seadnud **Heiki Mätlik**. Noodi lõppu on ta lisanud algajaid abistavaid selgitusi, nagu kitarril hääletus, tabulatuurisüsteem, akordide tabel jms. Trükise kaane on kujundanud **Mari Käbin**, tekst eesti ja inglise keeles.

"Jõululugu muusikas"

Jõuluaeg on ukse ees. Estonia talveaia esitleti nädal tagasi sobiva jõulukingina uut CDd ja kassetti "Jõululugu muusikas".

F. Gruberi "Püha õõ", Torme-Wellsi "Jõululaul", Gannon-Kent-Rami "Tulen jõuludeks koju", "Hairstoni "Mary's Boy Child" on ju laulud, mida kogu maailm laulab ja mängib vaid jõulude ajal. Ka eesti muusika varamust on võtta hulgaliselt jõululaule J. Aaviku ja R. Tobiase sulest. Kaua aega olid need meie teadvusest välja tõrjutud. Avatud uus ühiskond on vana väärtusliku taas interpreetide repertuaari toonud. Kaasaegsed heliloojad R. Eespere ja O. Ehala on lisagi kirjutanud. Ning Estonia teatri solistid **Pirjo Levandi** ja **Urve Tauts**, õpilane ja õpetaja, on selle kauni muusika lindile laulnud. Teatri kontsertmeister **Tarmo Eespere** on teinud kõikide laulude seaded ja tema juhatusel saadab soliste ansambel. Muusika lindistati Eesti Raadios, helirežissöör oli **Mati Brauer**.

AGE RAA

17. detsembril esitleti Tallinna Kinomajas Tallinnfilmi ja Kuldmehi Muusiku ühistoodangu helikassetti "Muusika filmist "Nukitsamees"" **Olav Ehala** muusikaga ning viie multifilmiga VHS-kassetti (**Rao Heidmetsa "Päkapikuma"**, 1991; **Heino Parsi "Päkapikud piiluvad"**, 1990; **Aarne Ahi "Kingikott"**, 1991; **Hardi Volmeri** ja **Riho Undi "Imeline nääröö"**, 1989; **Leo Lätti "Talvepäev"**, 1991), kaanekujundus **Raivo Järvi**.

Filmimuusikakassett peaks avama pikema sarja, mis hakkab tutvustama eesti filmimuusikat.

18. detsembril toimus **Mustamäel** küberneetika instituudis (praegu Küberneetika AS) Eesti TA üldkogu koosolek.

Koosolekul anti kätte diplomid oktoobri lõpus valitud uutele akadeemikutele (**Ene Ergma**, **Jaak Järvi**, **Arvo Krikmann** ja **Rein Küttner**). Autasustati ka üliõpilaste teadustööde konkursi võitjaid. Akadeemik **Udo Margna** hinnanangul läks konkurss igati korda. Üldkogul kinnitati ka Eesti Teaduste Akadeemia uus põhikiri. Traditsioonilise teadusliku ettekandega "Kahekümenda sajandi tähed" esines üldkogul Eesti TA ainus naisakadeemik, astrofüüsik **Ene Ergma**.

MALL JÕGI

Ene Mikhelsoni uue luulekogu "Pidevus neelab üht nuga" (kirjastus Tuum, kujundus J. Kruusamäe) esitlus toimub 19. detsembril kell 19 Tartus galeriis Legend.

Dodge'i kogu näitus

Täna avatakse Rotermanni soolalaos näitus "Nonkonformistlik kunst Nancy ja Norton Dodge'i kogust". Täna peaks peaaegu legendaarses Dodge'i kogus olema umbes 10 000 tööd 900 kunstnikult, sealhulgas ka 54 eesti kunstniku loomingut.

Norton Dodge hakkas vene nn. pörandaluse kunsti (Dodge ise on määranud seda nonkonformistliku kunstina, seda enam, et kokku leppida ühetähenduslikus määratluses on peaaegu võimatu) vastu huvi tundma 60. aastate alguses, kogudes tollases Nõukogude Liidus oma teadusliku töö jaoks materjale. Algul töid pildistades, hiljem erinevaid kanaleid pidi töid ostes ja välja viies sai ta endale kogu, mis on praegu suurim analoogiline kollektsioon maailmas.

Kahtlemata on selles väga erineva tasemega töid, aga niisugune on enamiku kaasaegse kunsti kollektsioonide saatuse. Eesti kunsti esindavad põhiliselt graafikud, kindlasti on sellel ka puht tehnilised põhjused.

Suurejoonelisemad maalid on Raul Meelelt ("Teekond rohelisse" jt.) ja Leonhard Lapinilt ("Autoportree", "Nurga probleem" jt.).

Soolalao näitusel on väljas ka üheksa eesti kunstniku tööd, mis on küllaltki haruldane võimalus neid näha ja dokumenteerimise jaoks pildistada. Muidugi on uhke, et mitmete kunstnike teosed on välismuuseumides, kuid hiljem on nende eksponeerimisega tõsiselt raskusi. Tööde tellimine mõnele teisele näitusele on väga kallis ning teatud kombel on nad avalikkusele kadunud. Selle näituse

Erik Bulatov. Krassikovi tänav. 1974.

põhivalikusse, mille tegi Rudi Fuchs Amsterdamist, on sattunud vaid Ülo Soosteri tööd. Seepärast oli loomulik ära kasutada võimalust nn. suurele näitusele lisada eesti osa. Näituse siiatoomisel on mitu eesmärki: me ei tunne eriti hästi ei lääne sõjajärgset kunsti, veelgi halvemini tunneme endise N. Liidu kunsti, kuhu me ise kuulume. Mõistmaks

oma ajalugu, mis on täis kõikvõimalikke mutatsioone, vajame kindlasti mõlemat poolt. Näituse avamisele saabuvad Nancy ja Norton Dodge ning Zimmerli muuseumi direktor Dennis Cate.

Näitus on lahti 15. veebruarini ja rändab siit edasi Amsterdam ja Antwerpenisse.

SIRJE HELME

Graafikute tööpaik 50aastane

12. detsembril tähistas Eesti Vabagraafikute Ühendus Tallinna Kunstihoones tegutseva graafika eksperimentaalateljee 50. sünnipäeva.

Ateljee rajati oludes, mis ei soosinud tegelemist graafiliste tehnikatega. Seetõttu ei väärinud 1947. aasta detsembris avatud tööpaik kohe graafikaateljee nime. Esimestel tegevusaastatel tehti peamiselt litosid, sedagi maksimaalselt pliiatsijoonistuse lähedases laadis. Olukord muutus 1953. aastal Ado Vabbe asumisega ateljee juhatajaks. Kolme aasta jooksul, mil Ado Vabbe oli ateljees tegev, tõusis esiplaanile võimalusterohkem sügavtrükk, kujunes kunstnikepõlvkond (Vive Tõlli, Avo Keerend jt.), kes on tänagi vanameistrina kujundamas eesti graafika esinduslikumat poolt. Eriline tähtsus eesti graafikakunsti tehnilisel edendamisel on olnud graafikameistril Voldemar Kannil, kes asus tööle 1. jaanuaril 1948. Selles, et alates 1958. aastast on eesti graafikute töid pärjatud arvukatel rahvusvahelistel estambinaatustel, sealhulgas Ljubljana, Frecheni, Krakovi, Baden-Badeni, Firenze, Tokyo biennaalid, on oma osa graafikatehnilise loovuse traditsioonil. Ateljee juubeliüritusel heideti pilk käidud teele, mida aitas ilmetada väljapanek Jaan Klõseiko, Loit Jõekalda, Märt Bernardti, Gunnar Lossi ja soomlase Matti Saano fotodest graafikuist ja nende tööpaigast kolmel viimasel aastakümnel.

JURI HAIN

Kai Kaljole üks peapreemiatest

Novi Sadis

Kai Kaljo video "Luuser" pälvis Jugoslaavias Novi Sadis feministlikul videofestivalil "Medeia" ühe peapreemiatest.

Vaatamata sellele, et Novi Sadi feministlik videofestival on suhteliselt uus kunstisündmus, on see rahvusvaheliselt küllalt hästi tuntud. Tänu Novi Sadi festivali varasemate programmide esitlusele Interstandingul on ka eesti kunstipublikul ettekujutus seal näidatust. Kai Kaljo Novi Sadis preemia saanud video kuulus Interstandingu programmi ning ka Tallinnas pälvis see ühe peapreemiatest.

Urve Küttneri "Peegeldused"

17. detsembril avati Tallinna Linnagaleriis Urve Küttneri näitus "Peegeldused".

Küttner on tuntud metallikunstnik ja kunstnikoolis metallistöö õppejõud. Ta on loonud nii ehteid kui lauanõusid, viimastel aastatel on esinenud näitustel objektide ja ruumiliste seadete. Küttneri sõnul sai ta näituseks inspiratsiooni tuntud eesti kunstnike tegevusest, aga ka kunsti kohta kirjutatud tekstidest. Väljas on objektid kunstnikest ja tekstid kunstist ning peegeldusest. Tööd, mis on pühendatud ehtekunstnik Ede Kurrelele on varem eksponeeritud tarbekunstimuuseumis, uued tööd on teema edasiarendus. Teises saalis on

klaasredelitest koosnev ruumiseade pealkirjaga "Torn".

Klaasinäitus "Viidad" Haapsalus

3. detsembril avasid kaheksateist klaasikunstnikku Haapsalu linnagaleriis näituse oma uuematest tödest. Näituse peakorraldaja on Eve Koha, algatus tuli Agur Kruusingult.

Näituse pealkiri "Viidad" on ajendatud küsimusest: millised on hetkesuunad ja uued tuuled eesti klaasikunstis? Peaaegu kõik esinejad on seotud kunstiakadeemia klaasiosakonnaga – kas õpetajate või õpilastena. Tegemist ei ole siiski koolkonnaga, igaüks otsib isikupäraseid tehnilisi ja kunstilisi lahendusi. Ka tundeskaalalt on väljapanek kirev. Kui Eve Koha, Janika Veski ja Ivo Lill käivad materjaliga ümber imetlevalt, isegi hardusega, väljendavad suurt ja igavest, siis näiteks Kalli Sein ja Peeter Rudaš mängivad humoristlikus võtmes. Mitmete teiste, ka allkirjutatu puhul võiks iseloomulik suhtumine olla naer läbi pisarate või (enese)iroonia. Ühe põnevamana tooksin välja Anne Tipneri kineetilise teose "Died in 1987", mille pealkirjas figureeriv salapärase surnu on autori sõnul popkunsti suurkuju Andy Warhol. Tundub, et mitmed nooremad autorid, kes peavad kalliks sõltumatust, ei identifitseeri ennast üheselt klaasikunstnikuna, vaid kasutavad klaasi kui üht oma maailma võimalikku ehitusmaterjali. Kas võiks siin näha mingit üldist suundumust, on vahet vara öelda. Näitus on lahti 31. detsembrini.

MERLE HIIS

Väikesed maailmad

Vive ja Lembit Tõlli

18. detsembril avati Tallinna Kunstihoone galeriis Vive Tõlli graafika ja Lembit Tõlli skulptuuride näitus "Need väikesed maailmad".

Vive Tõlli looming on olnud kolmekümne aasta jooksul arenev ja samas säilitanud äratuntava käekirja. Varasemas graafikas süvenes ta sügavtrüki tehnikatesse, seekord eksperimenteerib erinevate väljendusvahenditega. Tema kunsti kujundid on muutunud abstraksemaks ning varasem detailiküllus asendunud üldistusega, millele viitavad ka teoste pealkirjad ("Nägemus", "Säälpool").

Lembit Tõlli puusulptuurid on eriliimised: klassikalised figuurid kujutavad inimkeha ning seal valitseb kunstnikutöö loodusliku materjali üle; ebatraditsioonilisemates töodes on kunstnik arvestanud materjaliga ning jätnud sellele harjumuspärase suurema rolli. Lembit Tõlli tähistab käesoleva näitusega oma 70. sünnipäeva.

Kadri Mälg varjude piiril

18. detsembril avati Rotermanni soolalao keldrisaalis ehtekunstnik Kadri Mälgu näitus "Varjude piir".

Näitusel on väljas viimasel paaril aastal valminud ehted ja esemed, nende seas ka sari "Kujutluse tume taevast" ja ohvriplaadid "Resistance". Enamiku eksponeeritud tööde puhul on oluline vääriskivikasutuse mõtestamine. Turmaliin, safiir, akvamarin, spinell ja korall osutavad koosluses mutinaha, kummi ja metalliga vastandite koosseistestamise võimalikkusele. Näituse saatesõnas kirjutab autor: "Varjude piir on nähtus vääriskiviõpetuses, kus kivile langeva valguse peegeldumine muutub – kaob või hajub. See on piir, kus peegeldunud valgus ja neeldunud (kõrvalejuhitatud) valgus kohtuvad. Vari ongi kõrvalejuhitatud valgus. See valgus on olemas, ent me ei näe seda. Meie näeme varju. Tundub ehk mõistatuslik, ent ka inimene on üsna mõistatuslik. Ta ei näe ju tegelikult kunagi sellisena, nagu see on, vaid kujutluse filtri kaudu". Kadri Mälg tähistab oma kaheksanda isiknäitusega akadeemilise vabasemestri algust kunstiakadeemias. Näituse kujundas Taso Mähar. Näitus on toetanud Urbeli ja Peili arhitektuurbüroo. Näitus on lahti 11. jaanuarini.

Alo Hoidre espriilik maailm

A.H. Tammsaare majamuuseumis on näha väike valik Alo Hoidre maalidest.

Alo Hoidre (1916–1993) kuulub eesti maalikunstnike hulka, kes said kunstiariiduse küll 1930. aastate kunsti esteetilisest hindavas õhkkonnas. Nende väljakujunenud kredo allutati 50ndail küll sotsrealismi kaanonitele, kuid 70ndail suutsid nad taas ennast leida maalile omases keeles. Alo Hoidre puhul ei tuleks rõhutada isegi mitte niivõrd maali meelikkust, kuivõrd espriiliku vaimu, mis õhku nii tagasihoidlikest natüürmortidest kui lõpsakatest aktidest. Praegune väike näitus on koostatud peamiselt Eesti Kunstimuuseumi kogu põhjal.

Lasteprojekt "Kaja"

17. detsembril avati Tallinna Kevade tänava kunstikoolis laste kunstiprojekt "Kaja". Kunstiprojekti "Kaja" algatasid Stockholmis moodsa kunsti muuseumi ja Riiginäitused ning hõlmab kõiki Läänemere-äärseid maid. Eestist on selle projektiga seotud Tallinna kunstikool. Kuraator Anu Põder on oma õpilastele teinud ülesandeks vaadata, süveneda ja siis kujutada nagu kui peegeldust, kui kommunikatsiooni vahendit: "Sõber minu näos, mina sõbra näos, sõber sõbra näos, vaenlane minu näos jne." Loodetavasti on eesti laste töid tuleval aastal võimalik näha suurel ühisnäitusel Stockholmis.

"Roheline püramiid" Novosibirskist

4. detsembril avati Vene saatkonna kunstigaleriis Novosibirski maalikunsti näitus.

Näituse on koostanud Novosibirski moodsa kunsti galerii Roheline Püramiid ning see annab ülevaate Novosibirski kunstnike uue-
mast maalikunstist. Näitus deviis "Kõik kõige

MUUSIKAMAAILM

Abbado uus suursükkel Berliinis

Claudio Abbado on Berliini Filharmoonikute peadirigendina juba viiendat aastat järjest uus programmiline kontserdisari, mis meelitab ligi ka seni muusikast kaugemale jäänud publikut. Abbado on oma temaatilistes tsüklikes sidunud muusika teiste kunstide, kirjanduse ja teatriga, haarates koostöösse palju muusikakaugeid kultuuriinstitutsioone.

Äsja alustas Abbado Berliini Filharmoonikutega Franz Schuberti mälestusaastale pühendatud sarja "Der Wanderer" ("Rändaja") Schuberti unustatud ooperi "Fierrabras" kontsertettekandega tsükkel kestab kevadeni.

Esimene tsükkel kandis nimetust "Hölderlin" (1993), 1994 – "Faust", järgnesid antiikkunstidele pühendatud sari, "Shakespeare" ning viimati "Berg ja Büchner". Neil teemadel ja neid riivates toimub Berliinis konverents ja loengusarju, korraldatakse näitusi, kõike saadavad väga sisukad eritrükised.

Festival Huddersfieldis

Igal hilissügisel saab uue muusika fännide Mekaks ka Yorkshire'i veskitelinn Huddersfield, kus tänavugi kõlas palju väärtmuusikat ja esiettekandeid (Pascal Dusapini "operatorio", Iannis Xenakise Kontsert lõõkpillidele jt. Kohal olid BBC Philharmonic Orchestra (Ives, Lou Harrison, Gérard Grisey jt.); London Sinfonieta, kes peadirigent Markus Stenzi käe all sisustas ühena ka Xenakise 75. sünnipäevale pühendatud autoriõhtu. Xenakise uue Kontserdi tõi esiettekandele šoti lõõkpillivirtuoos Evelyn Glennie, nüüdismuusika tippinterpreetidena nimetatakse festivalile tulnuist ka rootsi trompetisti Håkan Hardenbergerit ja trombonisti Christian Lindbergi.

Finlandia-talo remont kahjustab

orkestrite mainet

Seoses Finlandia-talo remondiga on selles resideerinud Soome mõlemad esindusorkestrid märgatavalt kuulajaid kaotanud. Johannese kirikusse kolunud Helsingi Linnaorkestri kuulajaskond on vähenenud ligi poolele (praegu 650, kevadel oli keskmine külastatavus üle 1200). Kultuuritalosse üle läinud Soome Raadio SO-1 on kuulajaid vähem kolmandiku võrra (keskmiselt 1087 kevadise 1564 asemel). Tegelikult vajaks Helsingi hoopis uut kontserdisaali. Kuhu see aga ehitada ja mis saab siis Finlandia-talost?

Mendelssohni konkurss Hamburgis

Teistkordse Mendelssohni-nimelisel noorte pianistide rahvusvahelisel konkursil helilooja sünnilinnas tunnustati võitjaks itaalia pianist Pietro de Maria (preemiaks 25 000 marka), II – Gergely Bogányi (Ungari) ja III noorimana 18aastane Yoon-Soo Lee (Korea). Kõik kolm rivaali mängisid lõppkontserdil Hamburgi Philharmonische Staatsorchesteriga peadirigent Ingo Metzmacheri juhatusel järgemööda, igaüks üht osa, Mendelssohni Klaverikontserti g-moll op. 25. Konkursi algataja, korraldaja ja peafinantseerija on Hamburgi Riigiooper.

Suri helilooja Robert Simpson

76aastasena suri nimekas briti helilooja Robert Simpson, tuntud ka muusikateadlase ja kirjanikuna. Tegutses BBC produtsendina ja promenaadikontsertide administraatorina 1951 – 1980, hinnatud on ta raamatud Carl Nielsenist ja Anton Brucknerist. Paljud on pidanud teda üheks olulisemaks sümfonistiks pärast Šostakoviit. Simpson on kirjutanud 11 sümfooniat, 12 keelpillikvartetti jpt. teoseid.

PRIIT KUUSK

kõrgemas professionaalses kvaliteedis ja kõik müügis" avab kõnekalt galerii eesmärgi vahendada head ning üldiselt mõistetavat kunsti. Näitusel osalevad kunstnikud ongi lähtunud sajandi alguse vene avangardismist ning täiendanud seda isiklike mälestuste ja siberi legendidega, samuti ei puudu soov luua sild ida ja lääne kultuuri vahel.

Enne Tallinna tutvustas Rohelise Püramiidi galerii ennast Moskvas, järgmine näitusepaik on Helsingis.

Pöördumine Vabariigi Valitsuse ja EV peaministri poole

Oleme murega jälginud üha süvenevat ebapädevust ja vastutustundetust Eesti Vabariigi keelepoliitika arendamisel ja keeleprotsesside suunamisel. Tundes erialast vastutust eesti keele arengu ja säilimise eest, peame oma kohuseks juhtida tähelepanu asjaolule, et keelepoliitika seisukohalt üliolulisi struktuuriüksusi – Keeleametit ja Keelestrateegia Keskust on sattunud juhtima isikud, kellel puuduvad niihästi selleks tööks vajalikud professionaalsed eeldused kui ka soov teha koostööd asjatundjatega.

Otseselt Keeleameti peadirektori ebapädevate otsuste tõttu on ebaõnnestunud mitmed keelepoliitiliselt olulised ettevõtmised, sealhulgas Eesti riigi arengut soodustava teaduslikult põhjendatud keelepoliitilise tegevuskava loomine. Ilmar Tomusk on järjekindlalt ignoreerinud keeleteadlaste poolt talle antud soovitusi ja sattunud vastuolule kõigi eesti keelt uurivate ja kujundavate asutustega ning keeleasjade komisjoniga. Selle tulemusena on riigi osa keeleprotsesside suunamisel Eestis muutunud tähtsusetuks. Viimase kahe aasta jooksul on vähenenud muukeelse elanikkonna huvi eesti keelt õppida ja suurenenud keelel põhinevad searatsioonitendentsid.

Oleme korduvalt (viimati 24. novembril k.a.) juhtinud Haridusministeeriumi tähelepanu ebanormaalsele olukorrale, mille parandamise eelduseks peame keelepoliitika juhtimisstruktuuri ümberkujundamist ja küündimatute töötajate vallandamist, kusjuures peame vajalikuks uute keelepoliitika juhtide ametissovibuse hindamisse kaasata ka eesti keele professorkonna esindajaid. Omamoodi vastusena sellele teatas Keeleameti peadirektor 1. detsembril 1997 Keeleameti ainsale eesti keele ja keelepoliitika osas vajalikku pädevust evivale töötajale, Keeleameti nõunikule, filoloogiadoktor Silvi Varele tema koondamisest alates 1. jaanuarist, toetudes seejuures Haridusministeeriumi määrusele nr. 28/28. novembrist 1997.

Peame eesti keelepoliitika juhtimise alal kujunenud olukorda Eesti riigile ohtlikuks. Olukorra parandamise esmaseks eelduseks loeme Keeleameti peadirektori ILMAR TOMUSKI ja Eesti Keelestrateegia Keskuse direktori VIIVE AASMA kohest ametist vabastamist sobimatuse tõttu.

Mati Erelt,

Tartu Ülikooli eesti keele professor

Mati Hint,

Tallinna Pedagoogikaülikooli eesti keele professor

Ago Künnap,

Tartu Ülikooli uurali keelte professor

Tiit-Rein Viitso,

Tartu Ülikooli läänemeresoome keelte professor

Asta Õim,

Eesti Keele Instituudi direktor

Haldur Õim,

Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse professor

Jaan Õispuu,

Tallinna Pedagoogikaülikooli läänemeresoome keelte professor

Kreutzwaldi päevade konverents

Tartus Kirjandusmuuseumi saalis (Vanemuise 42)

E, 22. XII kl. 11

haridusministri **Mait Klaasseni** avasõna;

Krista Aru – "Kirjandusmuuseum 1997. aastal";

Juhan Ross – "Ökoloogiline katastroof. Eesti ja maailma tulevik";

Jaan Undusk – "Rahvuslik suurlõhe ja religioossed erimeelsused";

Mart Laar – "Kui ärganud olid vähesed – rahvusliku liikumise tekkeloost".

Kl. 15

Rein Veidemann – "Kirjandus kui interpretatsioon";

Peeter Olesk – "Kumb tuleb tagasi – autor või tekst?";

Rutt Hinrikus – "Prohveti kutsumus. Ain Kalmuse proosa";

Piret Kruuspere – "Rein Saluri *homo ludens*".

T, 23. XII kl. 10

Mari-Ann Remmel – "Aja kaja kogumispäevikutes";

Veera Pino – "Mõnda Anne Vabarnast";

Kristi Salve – "Püha putk ja lemmeleht";

Anu Vissel – "Mõni hetk Ambrosiuse, Linnu-Vidriku, Puna-Preili ja Salme Muri seltsis";

Janika Oras – "Laul sai otsa";

Kristin Kuutma – "Rahvamuusika rekontekstualiseerimine – pärimuskultuur festivaliareenil".

Frankofoonia muutuvas maailmas

Selle aasta 14. – 16. novembrini kogunesid Hanoi valitsus- ja riigijuhid 49 maalt, mida ühendab prantsuse keel. VII frankofoonia tippkohtumine märgib kindlasti uut etappi selle organisatsiooni arengus. Peasekretäri määramine annab Frankofoonia Agentuurile ka poliitilise mõõtmise.

Sõna "frankofoonia" päritolu

On üllatav, et sõna "frankofoonia" (lad. k. *franco* ja kreeka k. *phone* 'kõne') võeti kasutusele alles suhteliselt hiljuti ja mitte prantsuse keele hiilgeajal XII–XIII sajandil, kui prantsuse keel oli ametlik keel ka Inglismaal. Maailmas kõiki prantsuse keelt kõnelvaid inimesi tähistavat määratlust "frankofoonia" kasutas esmakordselt geograaf Onésime Reclus 1880. a., käibebe tuleb see sõna, aga alles 1960. aastatel. Kohtame ka teist paradoksi: nüüdse peasekretäri hr. Boutros Boutros-Ghali sõnul on frankofoonialikumine väljaspool Prantsusmaad sündinud püüdlus. Liikumine sai alguse koloniaalmaade iseseisvusega ja Prantsuse riigivõimud selle organiseerimises ei osalenud, pigem vastupidi – de Gaulle püüdis seda maha vaikida.

Frankofoonia organiseerumise etapid

Rahvusvaheline koostöö prantsuse keelt kasutavate riikide vahel algas ülikoolidevahelise ja haridusala koostööna: 1967 luuakse Osaliselt või Täielikult Prantsusekeelsete Ülikoolide Assotsiatsioon, 1969 Rahvusvaheline Prantsuse Keele Õpetajate Föderatsioon. 1970. aasta märgib koostöö algust valitsuste tasandil: 23. märtsil 1970 asutati Niameys (Nigeeria) Tehnika- ja Kultuurialase Koostöö Agentuur (TKA). Agentuuri loomise initsiaatorid olid kolm Aafrika riigipead: Léopold Sdar Senghor (Senegal), Habib Bourguiba (Tuneesia) ja Hamani Diori (Nigeeria). Esialgu kuulus TKKAsse 21 riiki, kellel on kolm ühist ideaali: inimestesuhete uus tasand, prantsuse keele tähtsuse tunnustamine ning maailmas arvestatava ühenduse loomine. Praegu kannab see organisatsiooni Frankofoonia Agentuuri nime, ühendab 49 riiki ja valitsust viielt kontinendilt ning tema huviorbiiti kuuluvad koostöö hariduse ja koolituse, teaduse ja tehnika, keskkonnakaitse, energeetika ja õigusteaduse vallas.

Uus arenguetapp algas 1986. a., kui François Mitterrand organiseeris Versailles'is esimese frankofoonia tippkohtumise. Nii Mitterrand kui järgmine Prantsusmaa president Jacques Chirac on taotlenud frankofoonia institutsionaliseerimist ja poliitilise frankofoonia sündi. Sellele olid orienteeritud ka järgnenud tippkohtumised: Quebec (1987), Dakar (1989), Chaillot (1991), Maurice (1993), eriti aga kaks viimast tippkohtumist Cotonou (1995) ja Hanoi (1997). Frankofooniat süüdistatakse institutsionaalsetesse aruteludesse süüvimises ja enesemääratlemise aegluses, kuid ei tohi alahinnata selle organisatsiooni kordaminekuid. Näiteks: õigusala koostöö demokraatia arengu tagamiseks, keskkonnamuutuste jälgimise võrgu loomine, loodud on telekanal (TV 5), mis edastab frankofoonsete riikide telesaateid. Ettevõtmiste tulemuslikkust kinnitab asjaolu, et frankofoonia-maailm üha avarduv. Ühendades esialgu Prantsusmaad, Kanadat, Belgia, Šveitsi ja mitmeid Aafrika maid, on frankofoonia laienenud Aiasse (Vietnam, Kambodža, Laos), Hanoi tippkohtumisel lisandusid veel kaks riiki, Albaania ja Poola. See näitab, et frankofoonia ei hõlma ainult riike, kus prantsuse keel on ametlik keel, ühe diplomaadi sõnul ühendab riike, kes peavad prantsuse kultuuri mingil moel oma identiteedi osaks.

Frankofoonia-maailm täna: kirjeldus ja arvud

Geolingvistiliselt võib eristada nelja frankofoonset rühmitust: riigid, kus prantsuse keel on emakeel (mitmed Euroopa riigid, Kanada); kreoolikeelsed piirkonnad, kus prantsuse keel on ametlik keel (Prantsusmaa endised asumaad: Antillid, Guajaana, Réunion); riigid, kus osa rahvastikust igapäevases elus kasutab prantsuse keelt (Põhja-Aafrika riigid, Liibanon); frankofoonset saarekesi, kus prantsuse keelt kasutab piiratud grupp inimesi teatud puhkudel (Kesk-Ida, Indohiina poolsaar).

Paljude vaatlejate arvates on prantsuse keele tähtsus maailmas vähenemas. On tõsi, et prantsuse keel on paljudes maades kaotanud võõrkeelte hulgas esikoha, aga selle keele õppijate üldarv suureneb pidevalt. Maailmas on praegu 105 miljonit inimest, kes valdavad prantsuse keelt ja kasutavad seda päevast päeva (prantslased kaasa arvatud). Lisaks 55 miljonit, kes oskab keelt mingil määral ja kasutab aeg-ajalt, ning 100 miljonit, kes opivad prantsuse keelt igal pool maailmas. Seega ei ole prantsuse keel mitte Prantsusmaa kodanike ainuomandus, nad on selle keele kõnelejad hulgas isegi vähemuses. Maailmas räägib prantsuse keelt 2 protsenti inimestest. Prantsuse keele edendamisele aitab kaasa 160st Prantsuse instituudist ja kultuurikeskusest koosnev võrk, väljaspool Prantsusmaad töötab 414 prantsuskeelset kooli ja 1883. aastal loodud Alliance Française'il on üle maailma 1056 esindust.

Frankofoonia uued panused ja Hanoi tippkohtumine

Frankofoonia kultuurialane tähtsus on ammu ilmne, majanduslik ja poliitiline koostöö aga alles algstaadiumis ja selle edendamine põhiülesanne. Sel eesmärgil loodi 1984. a. Frankofoonia Ülemnõukogu ja 1987. a. Frankofoonia Kaubandusfoorum. Esimene on konsultatiivorgan, mille ülesanne on koostada frankofoonia aastaaruanne ja pakkuda välja edasise tegevussuundi, teise eesmärk on lähendada ettevõtjaid, investeerijaid ja ärimehi, et edendada majandussuhteid. Cotonou tippkohtumisel otsustati luua frankofoonia majandusruum. Detsembris 1996 defineerib Marrakeši harta frankofoonia institutsionaalse ülesehituse. Lõpuks, Hanoi, nimetati organisatsiooni peasekretär – see peab frankofoonia tegeva maailma avalikkusele "nähtavamaks". Peasekretäriks nimetati Jacques Chiraci toetusel Egiptuse diplomaat Boutros Boutros-Ghali. Vastne peasekretär: "Ma soovin, et frankofoonia teeks koostööd selliste rahvusvaheliste organisatsioonidega nagu ÜRO ja Aafrika Riikide Ühendus, et jõuda maailmaareenile... Kui frankofoonia piirdub prantsuse keele kaitsmisega, pole tal tulevikku. Tegelda tuleb kultuurilise ja keelilise mitmekesisuse kaitsmisega, need on väärtused, mis kuuluvad maailma kultuuripärandi hulka. Frankofoonia on ka arenenud maade ja arengumaade ühendusmehhanism ning aitab kaasa Põhja – Lõuna dialoogi uuendamisele. See on tähtis missioon. Et edu saavutada, peab rõhutama frankofoonia poliitilist dimensiooni." Protsess on käivitunud

Ülevaate koostas prantsuse ajalehtede põhjal
BARBARA EYDELY

Vabariiklike ideaalidega prantsuse keelt kaitsmas

Prantsuse keel on maailmas kõnelejate arvult üheksandal kohal (160 milj.). Seda edestavad hiina (975), inglise (478), hindu (437), hispaania (394), vene (284), araabia (225), bengali (200) ja portugali keel (184).

Tänavu 14. – 16. novembrini toimus esimest korda Aasias 40 prantsuse keele maa riigijuhtide tippkohtumine, mille märgusõnaks oli prantsuse keele maade ning nende institutsioonide moderniseerimine. Eesmärgiks seati Prantsuse Keele Maade Kõrgema Nõukogu (*le Haut Conseil de la Francophonie*) peasekretäri määramine, suurendamaks prantsuse keele maade kui ühtse grupi poliitilist esindatust ning rõhutamaks selle poliitilist iseloomu. Neljapäeval, 13. novembril viibis Prantsusmaa president Jacques Chirac ametlikul visiidil Vietnamis. Visiidi käigus sõlmiti ärilepinguid nelja miljardi Prantsuse frangi väärtuses. Tänavust kohtumist on peetud frankofoonsete maade "ueks väljundiks". Esimese kohtumise avas François Mitterrand 1986. aastal Pariisis, edaspidi on need toimunud kaheaastaste vaheaegadega Quebecis, Dakaris, uuesti Pariisis, Mauritiusel ja Cotonou's. Seega lahuti esmakordselt n. loomulikust keeleareaalist, kus prantsuse keelt kasutatakse iga päev, siirduti mandrile, kus prantsuse keel igapäevase suhtlemisvahendina on sama hästi kui kadunud, kus prantsuse keel ei suuda ealeski võistelda inglise keelega, kuid mis on see-eest viimased viisteist aastat olnud maailma dünaamilisemaid majanduspiirkondi. Paar kuud enne tippkohtumist täitsid tuhanded Vietnami noored Hanoi *Alliance Française'i* (prantsuse keelt ja kultuuri levitav asutus) õppeklassid, omandamaks Voltaire'i emakeele grammatika algõdesid, et hotelliportjeena, kelderina, administraatoripreili või taksojuhina olla võimeline vahetama mõningaid sõnu Vietnammisse saabuvate "frankofoonidega". Nädalakirja L'Express erikorrespondent kinnitab, et juba aegsasti enne tippkohtumise algust paigutati Hanoi hoonete fassaadidele prantsuskeelseid silte ja panosid, iseäranis vanas koloniaalkvartalis. Püüti iga hinna eest jätta muljet, nagu peremehetseks sealmail prantsuse keel. Tegelikult aga ei taba kõrv Hanoi tänavail prantsuse keelt juba ammu. Kui pärast 16. novembrit delegaadid linnast lahkusid, pakkusid saapaviksijad rahakatele möödaikäijatele endiselt *shoeshinei* ning põrandaalused rahavahetajad tunnustasid üksnes dollareid. Vaid kaks koolilast sajast õpib Vietnamis prantsuse keelt. Hanoi "frantsiseerimine" oli niisiis vaid Potjomkini-lavastus.

Peasekretäri valimine

Seitsmenda tippkohtumise markantseim eesmärk oli Prantsuse Keele Maade Kõrgema Nõukogu peasekretäri ametikoha loomine. Peasekretäri ülesannete hulka kuulub erinevate agentuuride töö koordineerimine, koostööprogrammide kooskõlastamine. Ta hoiaks frankofooniat senisest enam maailma poliitilise avalikkuse tähelepanu orbiidis ning aitaks orienteeruda seniste ja tulevaste institutsioonide padrikus. Kohale valiti endine ÜRO peasekretär Boutros Boutros-Ghali. Ent mida õigupoolest mõeldakse tolle "poliitilise iseloomu" all, mida Boutros Boutros-Ghali peaks rõhutama? Mitmete prantsuse võimukandjate ja projektijuhtide ebalevad vastused viivad mõttele, et plaan pole täpselt läbi mõeldud ja kooskõlastatud. Kõneldakse solidaarsusest, õigusriigi edendamisest, konfliktide ärahoidmisest ja neile lahenduste otsimisest, prantsuskeelse riikide "rühmituse" liigendamisest ulatuslikumate rahvusvaheliste organisatsioonide (nt. ÜRO) raames. On ju igasugune riigijuhtide või ministrite kohtumine juba iseenesest poliitiline sündmus. Peasekretär võimaldab prantsuse keele maade ühisel perel end nüüdsest ühehäälselt väljendada. Kuid mida väljendada? Senistel kohtumistel on pahatihti juba varem muudes rahvusvahelistes organisatsioonides (nt. OUA, Aafrika Ühtsuse Organisatsioon) vastu võetud määrusi ja otsuseid pisut teisiti sõnastatud kujul uuesti hääletamise teel heaks kiita ja "endi jaoks vastu võtta". Samas ei kaasnud Ruanda genotsiidiga prantsuse keele maade poolt mingit erilist ühisreaktsiooni. Jättes mainimata demokraatia olukorra Vietnamis, võime endalt küsida, ons prantsuse keele maade "rühmitus" üldse suuteline oma ambitsioone ellu viima, isegi juhul, kui on olemas peasekretär (Le Monde 14. XI). Boutros-Boutros-Ghalil tuleb välja töötada oma vahendajarolli meetodika, pluss eelarveküsimused, suhted liikmesriikide vahel, liikmemaksu tasumise tähtsajad oma nelja-aastase mandaadiperioodi vältel jms. Kui Boutros-Ghali Hanoi 1911. aastal Garnier' (Charles Garnier projekteeris Pariisi *Opéra*) stiilis püstitatud ooperiteatri lavalt peasekretäriks kuulutati, polnud teenekat poliitikut ennast saalis. Le Figaro järeltab, et

küllap ei sundinud teda pressi haardest kõrvale hoidma mitte niivõrd ägenenud artriiti, vaid pettumus ja ebakindlus, mis sünenenud pärast seda, kui õige mitme Aafrika riigi ministrid olid välja öelnud nendesamade riikide juhtide salamahti mõeldud: Egiptuse diplomaadi kandidatuurile heideti ette kuulumist araabia- ja ingliskeelses, mitte aga prantsuskeelses keskkonda.

Prantsuse ja inglise keel

Hanoisse jättis sõitmata Kongo Demokraatliku Vabariigi (endine Sair) esindaja Kabila, põhjendades pressile, et "prantsuskeelsete maade ühendus kujutab endast neokolonialismi käepikendust Prantsusmaa "kaitsva tiiva" all" (17. XI Le Figaro). Huvitav, et Le Figaro sama numbri juhtkiri jälle toob välja kolonistide keele muutumise vabadusele viivaks keeleks Põhja-Aafrikas (nt. Alžeeria naiste jaoks, kellest paljud naudid Prantsusmaal Lääne-Euroopa liberaalsust). Nädalakirjas Valeurs Actuelles nendib Prantsusmaa ühe suurima farmaatsiatehase direktor: "Prantsuse keel pole meie ettevõttes turustamisel hoopiski mingiks takistuseks, vaid hõlbustab ligipääsu maailma dünaamilisematele turgudele. Just sellepärast, et me räägime prantsuse, mitte inglise keelt, on meil Vietnamis nii soodne pind jalge all. Just tänu prantsuse keelele oleme leidnud oma niši Lähis-Ida turgudel. Prantsuse (st. ladina) – mitte jänki! – päritolu tõttu sõlmisime hõlpsasti kontakte Ladina-Ameerika mandril. Täni on "poliitiline frankofoonia" märkinud eelkõige Prantsusmaa kultuurimõju orienteeritust väljapoole, mitte aga kultuurivahetust. Tõepoolest – kuidas edendada prantsuse keele oskust, sulgedes Prantsusmaa piirid? Kas ei tuleks alustada hoopis viisade andmise lihtsustamisest välismaalastele, kelle ainukeseks eesmärgiks on Prantsusmaa külastamine. L'Express paneb ette jaotada rohkem õpistipendiume. Le Figaro artiklis "Külaelislakke keel" soovib André Brincourt põhjalikumalt uurida ja analüüsida iga mitteprantsuse päritolu kirjaniku (meil tuntumast Kessel, Kundera, Ionesco, Troyat, Sarraute, Makin) isiklikku suhet prantsuse kirjandusse. Boutros Boutros-Ghali: "Keele kaitsmine on ainult üks tahk. Frankofooniale tuleb lisada uus, globaalne mõde, soosides prantsuskeelsete riikide äripartnerlust ja vahetusprogramme. Hädavajalikud on ka investeringud."

Keel informaatikas ja majanduses

Prantsuskeelsete Maade Ärifoorumi (*Forum francophone des affaires*) – see rahvusvaheline valitsusväline organisatsioon loodi 1987. aastal prantsuse keele maade majanduslase koostöö elavdamiseks – president Stève Gentili: "Liialt kaua oleme frankofoonia mõistet tõlgendanud pelgalt ühe keele ümber koondunud kultuuriühesusena, mis aga pole suvatsenud laieneda teadusele, tehnikale, äri- ja vahendusele. Palju nooblim on olnud tegelda kunsti ja kirjandusega ning jätta teadus- ja äriilm inglise keele pärusmaaks." Gentili arvamus jagab ajakirja Politique internationale veergudel ka Prantsusmaa president Jacques Chirac. Prantsusmaa endine kultuuriminister Jacques Toubon tõstatab 17. novembri Le Figaros retoorilise küsimuse: "Mis ülesanne võiks praegusajal üldse olla riigikeelele? Ons selles ülepea midagi edasiviivat, kui anda teatud keelele riigikeele staatus?" Toubon tõttab kohe kinnitama, et kui ta poleks jaatavas vastuses veendunud, poleks ta kolme aasta eest võidelnud seaduse eest (võeti vastu 4. aug. 1994), mis kohustab vältima olukordi, milles prantslasel võib tekkida tunne, nagu oleks nende emakeelest nende kodumaal saanud võõrkeel. Touboni väitel ei tohi keeleprobleemide lahendamisel lähtuda "praktilise utilitarismi" põhimõttest. Toubon läheb koguni nii kaugele, et nimetab riigikeelt vabariigi atribuudiks, sest mis siis veel olevat avalikum kui ühine keel, võime rääkida ja mõista üht keelt, mille kaudu eri identiteedid sulanduvad ühe homogeense rahva identiteediks. Toubon on nõus, et on igati oluline säilitada prantsuse keeleruumi elama asunud rahvaste oma keelt, kuid neile poliitilise staatuse andmine oleks "vabariiklike ideede eitamine". Näiteks tunnistas Konstitutsiooninõukogu põhiseadusega vastuolus olevaks itaalia keelele poliitilise staatuse andmise Korsikal. Touboni seisukoht võib tunduda jäigana, kuid tasub meenutada, et reegel "Üks riik (*État*), üks rahvus (*nation*), üks keel" pärineb Prantsuse revolutsiooni aegadest. Sellest ajastust sai alguse äärmiselt tõrjuv ja vaenulik suhtumine prantsuse keele enda murretesse; neid hakati nimetama pejoratiivse sõnaga *patois* (üks tüvi omadussõnaga *pataud* 'kohamaks, tahumatu'). Ning kui teilt Prantsusmaal küsitakse, mis on teie *nationalité*, siis ei peeta silmas mitte teie rahvust (ing. k. *nationali-*

ty), vaid kodakondsust (*citizenship*).

Toubon väljendab oma artiklis muret prantsuse keele vähese esindatuse üle informaatikasüsteemides ja infoühiskonnas, sest programmid on enamasti koostatud inglise keeles, ning suutelised aru saama nimelt inglise keelest. Samuti on endise kultuuriministri arvates märgatav prantsuse keele taandumine Euroopa Ühenduse struktuuride töökeelest pelgalt tõlkekeeleks. Loomulikult on ka Prantsusmaa ühiskond sunnitud käima ajaga kaasas. Kui ei taheta maailmamajanduses konkurentsivõimet kaotada, peavad kaubandus- ja töössektoris ning teaduse, tehnika ja poliitika valdkonnas hõivatud inimesed oskama inglise keelt. Küllap seda silmas pidades väitiski haridusminister Claude Allègre hiljuti: "Prantslased peavad aru saama, et inglise keelde ei tohi enam suhtuda kui võõrkeelde." Ministri "jumalavallatust" lausest (tõepoolest, pisut kohmakalt sõnastatud) nõrduinud *monsieur* Philippe Saint-Robert kutsus elanikkonda üles miitingule 14. novembril Prantsuse Akadeemia ees. Samas aga kirjutab keegi Geroges A. Werner Le Figaro rubriigis "Kirju lugejailt": "Meeldigu see meile või mitte, kuid inglise keelest on kõigis valdkonnas saanud rahvusvahelise suhtlemise keel, ning seda keelt mitte osata või halvasti osata tähendab lõigata end ära ülejäänud maailmast." Jacques Paternot lisab omalt poolt: "Kas teate, et Šveitsis on inglise keelest saanud juba *lingua franca* saksa- ja retoromaanikeelse kogukonna vahel? Kas te tõesti loodate, et hiinlased, jaapanlased ja hindud õpivad ära pigem Voltaire'i kui IBMi keele? Ma olen viimane, kellele see heameelt valmistab, aga pole midagi parata."

Frankofoonia Kanadas

Kanada 29 miljonist elanikust on prantsuse keel vaid 7 miljoni emakeel, neist 5,9 miljonit elab Quebecis. Quebecis elab aga ka 1,3 miljonit anglofooni. Kanada ülejäänud osas elab hajutatult veel 1,1 miljonit inimest, kelle emakeel on prantsuse keel. Ametlikult on riik kakskeelne, kuid näiteks Kanada lääneosas töötatakse kakskeelsusele lausa vastu. Immigrandid (türklased, hiinlased, filipiinlased, ladinaameeriklased) asuvad õppima inglise keelt, sest see garanteerib töö ja elatusraha, ning jätavad prantsuse keele kus seda ja teist. Põlvkond varem sisse rännanud itaallased, kreeklased, horvaadid ja ukrainlased on toiminud täpselt samamoodi. Prantsuskeelsed quebeclased on asunud kaitsele mitmel rindel. Esiteks ollakse valvsad märkama süütumat ki anglitsismi sõnavaras. Ligi kakssada aastat, st. XVIII sajandi keskpaigast XX sajandi keskpaigani oli "kanada prantslastel" side emamaaga lünklik ning progressi keelena mõjutas inglise keel neid olulisel määral. Nad laenasid sõnu, nagu *fun* 'lõbu', Prantsusmaal *plaisir*, või moodustasid neid: *tchipe* < *cheap* 'madalakvaliteetne'. Nüüd on tendents sootuks vastupidine: kui Prantsusmaal häirivad *week-end*, *ferry boat*, *poster*, *to go shopping* ja *snow boots*, siis Quebecis on kohustuslikud *fin de semaine*, *traversier*, *maller*, *magasiner* ja *clagues*. Vahel kasutatakse ühte ja sama sõna, mille tähendus siin- ja sealpool Atlandit on erinev. Näiteks tähendab *tagabie* Prantsusmaal täissuutsetatud ruumi, Kanadas aga tubakapoodi. Teisel rindel heideldakse seadusandluses. 1977 võttis Quebeci parlament vastu seaduse 101 (*loi 101*). Selle seaduse kohaselt peavad kõik sildid olema prantsuse keeles ning kõik lapsed Quebeci territooriumil saama koolihariduse prantsuse keeles. Näiteks ei leia te Quebeci liiklusmärki "Stop", vaid ka "Arret", "Stop. Arret" või "Arret. Stop". Leidub kolmaski rinne – demograafiline. Soositakse immigrante, kelle tulevaseks töökeeleks saab prantsuse keel, isegi kui nad kodus räägivad mõnda muud keelt. Peale prantslaste (viis tuhat emigranti aastas) võtab Quebec hea meelega vastu ka rumeenlasi ja haitiilasi. Kõigest sellest oleks poliitilise sõltumatuseni vaid üks samm, mida valijad ei tahtnud astuda. Quebecil pole rahvusriigi kogemust. 30. oktoobril 1995 toimunud referendumil hääletas 49,4 protsenti Kanadast eraldumise poolt, 50,6 protsenti vastu.

MARGUS ALVER,
Pariis

Kunstlik Hamlet

Kui Hamlet on Helsingöri lossi terrassil või sisehoovis või ka lossi lähedal, kuskil rippisilla juures, natuke aega enne keskööd kohanud oma isa vaimu, kes mäletatavasti on väga pretensioonikas ja kaebab jõhkra käitumise üle, mis talle on osaks saanud oma venna poolt, ühesõnaga pärast kõike seda, kui juhtub see, mis juhtub Shakespeare'i tuntud tragöödia alguses, tuleb prints tagasi teiste juurde ja hoiatab kaaslasi, et tema käitumises võib tulevikus esineda käitumisvorme, mida ta iseloomustab sõnadega "strange", "odd" ja "antic". Et ärgu siis imestatagu ja hoitagu keel hammaste taga. Kõik need sõnad tähendavad ühel või teisel viisil, et Hamlet kavatseb saada või hakata – imelikuks, ebanormaalseks, ebatavaliseks, ebaharilikuks, veidraks, kummaliseks, ühesõnaga, et ta ei käitu enam nii, nagu muidu argielus käitutakse.

Hamlet ilmutab intentsiooni ebanormaalsuse suunas. Me saame ilma igasuguse teooriatagi aru, et loomuliku ja ebaloomuliku vahel on mingisugune vahe. Me oleme, et saame aru, kui vastutulija on normaalne või kui ta on ebanormaalne. Viimast võib pidada ka hulluseks,

likult, kasutades liialdatud ja veidrat žestikulatsiooni. Kõige triviaalsemaid asju räägitakse nii tähtsal ilmel, nagu oleks jutt inimkonna kõrgematest huvidest. Põhihuvide kanduvad tõsiselt asjadele, kuid see toimub maneristlikus, stereotüüpses vormis. Maneerid ja riietus muutuvad imelikuks ja veidraks ("Allgemeine Psychopathologie", pt.4; 2, p. 1.a).

Jaspers kasutas sõnu "teatraalsus" ja "maneersus", viimast koguni kaks korda. Teatraalsusest arvame aru saavat, aga ka maneersus viitab mingisugusele kunsti-konventsioonile, nimelt manerismile, millele omast kehalisust ja kehaekspressiivsust, seega siis samuti teatraalsust, on analüüsinud ka Linnar Priimägi.

Jättes kõrvale kunstihoiakud, mille anarhistlikupoolseks eesmärgiks on sihilik arusaamatus, eeldab konventsioon teatud mõistmist. On oluline aru saada, et tegemist on manerismiga, ja veel olulisem on aru saada, et tegemist on kunstiga.

Kunst on peale muu nimelt ka **kunstlik**. See sõna kõlab eesti keeles natuke halvasti, sest kui keegi tuleb kunstlikult tuppa, või kui keegi sööb või räägib kunstlikult, siis

teatrisüsteeme. (Kuni sinnamaani, et laval on abielupaar, kes joob hommikukohvi ja räägib "nagu kõik".) Ent teater, kui ta tahab seda nime kasutada, on oma salajas olemuses, nimelt inimese kui terviku kasutamises, alati elust erinev – muidu poleks ju mingil jaotusel mõtet. Ja mis puutub "peegeldamisse", iseäranis elu või millegi muu taolise peegeldamisse, siis katsuge loomulikult peegli sisse minna.

Üldjuhul saab samasse kultuuri kuuluv teatripublik aru, mis tehakse või mida tahetakse. Üldjuhul eeldatakse vaikimisi mingisugustki mõistmist, loodetakse aru saada, mida on võimalik tollest ebaloomulikust käitumisest enda jaoks välja lugeda. Teatireformaatorite töö pole tihti arusaadav. Miinimum, mis teatri kui niisuguse olemasolekust teadlik inimene aru saab, on see, et tegemist on teatriga, mitte hullumajaga. (Selle arusaamise tingib üldjuhul juba teatrihoone, pilet, kavaleht, igal juhul mingi indikaator, kasvõi sõbra ütlus, et tegemist pole juhusliku tänavasündmuse, vaid *happeningiga*.) Kui rohkem aru ei saada, lepitakse nukraid või ka raevukalt võimatusena mõista, mis etendus ise või selle komponendid veel tähendavad. Oletame, et lepitakse arusaamatusega ja leitakse, et tegemist pole argise ebanormaalsusega, vaid kunstiga. Ikkagi tõuseb tihti etenduseväline küsimus: miks "ta" nii üldse teeb? Mis eesmärk tal on? On tal mõni salaplaan, mõni missioon, mõni sõnum? Kas ta tahab head või halba? Kas ta propageerib demokraatiat või diktatuuri? Kas ta on armastuse või on ta vihavaenu poolt? Kas ta tahab mind lihtsalt lolliks teha, mind alandada, või on tal mingi kaugem eesmärk?

Need küsimused pole vaid labase üldrahvaliku kunsti-ideaali või realismivormi ideoloogia pikaaegse domineerimise tulemus. Kui keegi ilmub välja ja väljendab teistele midagi, kui keegi kasutab ekspressiooni, siis on paratamatu, et teiselt poolt tekib mingi mulje, impressioon, mis võib ju võtta ka verbaalsete küsimuste kuju.

Kui Hamlet ütleb, et ta hakkab käituma imelikult, siis ei usuta, et ta läheb hulluks, ehkki tolleaegse kunstikonventsiooni järgi olid mõningad piiripealsed hingeseisundid, näiteks depressioonile lähedane melanhoolia, kerged tekkima, ja nad olid peenemates ringkondades kõrgelt hinnas. (Nii nagu tänapäeval on ärimeeste, beibede ja koduperenaiste hulgas hinnas eufooria, kõrgendatud emotsionaalsuse ja *cool*-oleku, pingestatud ükskõiksuse vaheldumine.)

Kuid Hamleti plaan näib olevat tekitada mingisugust erilist, konventsioonivälist erutust. Ta plaanib mõjuda imelikumana kui konventsioon ette näeb. Ta tahab kasutada kunstlike käitumisvorme, mis ei mahu argisuse ja loomulikkuse alla. Tal on kavatsus ületada isegi inimlikkuse piirid, erineda ettenähtud inimolemise mudelist, olla teistsugune, kui näeb ette kehtiv *Entwurf des Menschensein*, kui taas Jaspersi terminit kasutada. Kuidas siis muidu nimetada sõprade reetlikku tapmist ja pruudi hulluksajamist?

Tema hebefreeniline olek hakkabki küsimusi tekitama. Tuleb arvestada ka seda, et tema olekute pealtvaatajatel on mingisugune suurem või väiksem eelhoiak, dispositsioon teda ebasiiruses kahtlustada. Tema lähedaste hulgas on vähe, kes teda hulluks peavad. Enamus küsib endalt ja teistelt: miks ta üldse nii teeb? Mis ta tahab selle kõigega öelda? Mis on tal plaanis?

Need kahtlused omandavad Hamleti etenduse (mitte ainult "hiirelõksu", vaid tema enda kui inimestenduse) puhul ajuti vägagi konkreetse kuju. Kas armastus ajas ta hulluks? Kas ta teab isa tapmisest? Kas ta tahab onu ära tappa?

Ega meiega ju ei tea, kas Hamletil on päriselt mingeid plaane, ehkki ta neist räägib. Tavaliselt küll usaldatakse tegelase juttu, kuid see võib olla libe tee. Või kas Hamlet üldse teab, mis ta tahab? Võibolla tahab ta kinni püüda "kõik" nagu fotoaparaadist väljalendava linnu, et see siis jälle lahti lasta, nagu ütleb üks teine sama tõugu prints, nimelt Paul-Eerik Rummo "Tuhkatriinümängu" oma. Igal juhul tahab ta oma elust teha kunstiteose ja selle eesmärgi ta ka saavutab, vähemalt paljude spetsialistide arvates.

Talle tehakse küll etteheiteid, et tema "kunstlikkus" toob kaasa kaheksa laipa ja Taani iseseisvuse kaotuse, kuid see tagajärg sõltub juba muudest reeglitest, olgu siis ühiskondlikest või dramaturgilistest. Kunstlik on ta vähemalt olnud – ja palju me ühelt kunstnikult saame nõuda?

MATI UNT

Kasutatud on Vaba Euroopa raadiovestlust

ja see hullus ei pruugi olla nii-öelda iseenesest tulnud, vaid see võib olla ka näiteks keemiliste elementide, viina või LSD mõju.

Normaalse ja loomuliku kriteeriumid on teadagi ähmased ja seda eriti arsti jaoks. Loomulikult on tal isiklikud põhimõtted, ja enamasti ei lähtu ta üldisest mõtisklusest, vaid mingisugustest klassifitseeritud sümptomitest. Selge see, et haiget ja tervet hammast on kergem eristada kui haiget ja tervet aju. Ja päriselt pole loomulik ju keegi. Nietzsche on öelnud, et tervist kui niisugust pole üldse olemas, ning teatud mõttes võib tal olla õigus, sest püüdkem kokku lugeda tervise või, mis veel hullem, loomulikkuse tunnused. See ei olegi nii kerge. Võtame kasvõi ühe oma jala ja loetleme: ta on viie varbaga, varbad on eraldi, varbad liiguvad vastavalt minu tahtele...Kõik tundub normaalne. Aga kui jala number on 52? Kas 48 on veel normaalne? Nii ei jõua me õieti kuhugi.

Vaimselt oletatavasti ebanormaalne inimene on sageli au sees. Ma ei hakka siin rääkima eksistentsiaalsest psühhiaatriast ja doktor Laingist, meenutan hoopis 1846. aastal kirjutatud teksti, mille autor on dr. Jessen: "Ma olen veendunud, et oma moraalsest omadustest ületavad psüühiliselt haiged inimesed suuresti niinimetatud normaalseid inimesi. Tegelikult leian ma, et nad on loomulikud ja mõistlikud kui inimsugu tervikuna."

Nii kirjutas psühhiaater, kelle selja taga oli üle pooleteise tuhande kontakti ebanormaalselt inimestega. Ebanormaalsust eristatakse üldiselt käitumise järgi. Näiteks öeldakse hebefreenikute kohta, et neile on iseloomulik pateetilisus ja teatraalsed poosid. Jaspers kirjutab: "Haiged deklameerivad ja räägivad orator-

pole ta loomulik ja on seega ebaloomulik, seega ebanormaalne. Ta on "tehtud". Ta pole asi, mis on loomulikult olemas, vaid ta on artefakt, ta on **meisterdatud**. (Ka Juske telliskivi nõudis mingit tegu, kasvõi kandmist.) Ka kunst on tehtud ja ka kunst on artefakt. Kas ta on ka kunstiline, seda me ei tea, või teab igaüks isemoodi. Kunstiline tundub olevat positiivse varjundiga sõna. Samal ajal, kui keegi tuleb tuppa kunstiliselt, siis ei käiks jutt justkui enam argisituatsiooni kohta. Tegevus toimuks justkui laval, teatris. Ka saksa keeles on samuti kaks eraldi sõna. Mõned arvavad, et "künstlich" tähendab eesti keeles "kunstlikku" ja "künstlerich" tähendab siis "kunstilisust" ehk "kunstnikulisust." Viimane sõna viitab sellele, et kunstlikku nähtust produtseerib kunstnik, isik, kes on spetsialiseerinud kunsti tootmisele.

Kas näitleja, keda nimetatakse ka lavakunstnikuks – meenutame lavakunsti kooli ja lavakunsti kateedrit – käitub kunstlikult? Loomulikult, muidu oleks ta pelgalt elukunstnik. Teater, kui ta on üldse definitsiooniliselt piiratud (aga peaks ju natuke ikka olema!), on koht, kus käitutakse mitteargiselt. Tuntud teatrimees Eugenio Barba kasutab väljendeid "daily" ja "extra-daily". Esimene on siis loomulik, naturaalne, teine aga kunstlik (*artificial*). Esimene on harilik, teine on imelik. Teine käitumisviis kehtib teatris, kus ka kõige suurema naturalismi poole püüdlev näitleja – nagu näiteks ameerika "meetodi-näitleja" – ei ole iialgi päris loomulik. (Ka nn. "ülim elusarnasus" on vaid üks kunstilisi nippe, mis töötab kunsti kunstlikul üldfoonil.)

Ka teater sõltub muidugi kultuurist. On koolkondi, kus näitleja on enam kodifitseeritud (näiteks aasia teatris ja meie balletis), kuid on ka mõnevõrra loomulikumaid

Soomeugrilane silmitsi ajaloo

Mati Unt. Brecht ilmub öösel.
Brecht bricht ein in der Nacht.
Kupar, 288 lk. 1997.

Mati Undi viimane romaan on tekitanud kriitikutes vastakaideid tundmusi. Undilt oleks nagu oodatud midagi muud. Ehk on Unt tõesti liiga vaba ja liiga avatud? Aga mis siis, kui Unt polegi mõelnud oma raamatut niivõrd eesti lugejale kui ennekoike eurooplasele?

Keda need neljakümnendad koos reetmiste ja kannatustega ikka enam nii väga huvitavad, riik on ju taastatud, ajalugu läbi hekseldatud, mälestuskivid püstitatud ja represseeritud rehabiliteeritud (analoogilist mõttekäiku lugesin sügisel ajalehe Postimees kultuurileheküljelt). Eestlane ju teab, mis toimus (vähemalt arvab end piisavalt teadvat), ja suurem osa Undi raamatusse lükitud dokumentidest pole talle uudis. Uudis on see, kuidas Unt ühendab ajaloo, ilukirjanduse ning mütolooilise mõtlemise. Soomeugrilase maailmapilt on müütiline, väidab romaani autor. Aga ega me seda ise ikka nii väga näe. Või kui ka näeme, ei usu ikka, ehkki müüdid kordavad end meie ümber ka tänapäeval. Nii et Undi raamat on eestlasele päris kindlasti soomeugrilik eneseavastus. Samas võib seda pidada ka soomeugriliku maailmapildi seletuskatseks eesti ilukirjanduses.

Brecht ja Eesti

Unt on osav sulepepp: ta ei pressi Eestiga seonduvat peale. Eesti ilmub lugeja ette äkki ja ootamatult ning tekitab Soome laienele häälestunud lugejas segadust. Eesti tekitab segadust ka 1940. aasta aprillis Hitleri eest Soome põgenenud saksa kirjanikus, lavastajas ja teatriuuen-dajas Bertolt Brechtis. Romaan jätab esmapilgul mulje, nagu oleks kõik see, mis puudutab Eestit, Brecht-odüsseia taust. Tegelikult on Brecht-odüsseia Eesti-loo taust. Üks ilma teiseta ei toimiks. Kolme naise ja kolme lapsega USAsse emigreeruda lootev Brecht elab Soomes eesti päritolu soome kirjaniku Hella Wuolijoe külalisena 1940. aasta varakevadest 1941. aasta varasuveni. 1933. aastal Saksamaalt põgenenud ning oma teekonnal tupikusse sattunud Brechtile on Soome viimane võimalus USA viisa saamiseks ja oma elu päästmiseks. Aasta jooksul toimuvad Helsingist ja Brechtist kaheksakümne kilomeetri kaugusel asuvas Eestis pöördelised sündmused. Neist pidi kuulma ka Brecht. Kerkib küsimus, kas ja kuidas puudutas Eesti annekteerimine Brecht, humanisti, sotsialisti, sakslast ja pagulast. Vastus on: ei puudutanudki. Ainus, mida Brecht oluliseks pidas, oli tutvus positsiooni ja sidemeid omava Hellaga. Hella oli Brechtile päästerõngas ja Hella oli Eestist. Need kaks asjaolu ongi Undi romaani alus. Need kaks asjaolu tekitavad vastuseisu ja intriigi. Intriig ise on millegipärast pooleks sajandiks õhku püsima jäänud. Unt on selle intriigi üles leidnud ja oma raamatusse raiunud.

Unt on raiunud raamatusse ka kõik 1940. aasta Eestit puudutavad tähtsamad dokumendid, kaasa arvatud väljavõtted ajakirjandusest, poliitikute ning ajaloolaste kirjadest ja kommentaaridest. Tema raamatust saab andmeid Talvesõja käigu ja kaotuste kohta nii Vene kui ka Soome poolel ning väärtuslikku teavet Karjala saatusest. Teavet saab ka kõige selle kohta, mis puudutab Eestit. Eesti osa kannabki dokument. Samas mõjub Undi romaan Brechti 1940. – 41. aastal kirjutatud "Pagulasvestluste" iroonilise täiendusena. Ainult et Unt ei kahesta omaenda isikut dialektik Brechti kombel töölislike ja kirjanikuks, vaid jääb truaks kirjanikupositsioonile. Unt ei arutle korra-armastuse, madala materialismi, fašismi jm. teemade üle, vaid "söödab" lugejale ette kogu toonase Eesti-teabe, eemaldab (võõritab) end omaenda kirjutatud tekstist ja tekitab lugejas vaatleja illusiooni. Aktivapoleele tuleb kanda nii ülevaade eesti kirjanikest aastal 1940, väljavõtted vene sõjaväele trükitud vene-eesti vestmikust (ilmunud 1940) kui ka MRP salaprotokolli avaldamine. Kaval Unt vibutab dokumenti nagu relva (aga eks kavalus olegi eestlase elukutse, nagu on öeldud romaanis), ja ennäe – lugeja huvi suundubki Brechtile. Ehkki dialektikasse kiindunud Brecht jälgib kõike dialektika vaatepunktist ning kinnitab, et pagulane on parim dialektik, tundub ta ise seisvat väljaspool dialektikat. Undile tundub olevat eeskujuks Brechti Soomes kirjutatud raamat "Pagulasvestlused" (Loomingu Raamatukogu 40/41, 1967), mis kujutab endast II maailmasõja eelse ja aegse kodanliku maailma omamoodi kroonika. Ka Undi raamat on ennekoike kroonika, kus Unt "lööb" Brechti tema enda relva – irooniaga.

Üleolev Brecht

Pagulasvestlustes" jääb Soome Brechti mõtetele ainult taustaks. Undi kroonikas on taustaks kõik see, mis Brechtiga Soomes juhtub. Undi raamatus elaks dokument nagu oma ja Brecht oma salaalu. Brechti suhtumine nii Soomesse kui ka Eestisse on üleolev. Miks? Sest Soome on väike, fašistlik ning kahtlane ja Eesti veel väiksem ja kahtlasem. Soomes töötab Brecht oma Hiina-ainelise näiden-di kallal, käib seenel ja saunas, joob kohvi ning astub oma naistega vahekorda, millest kirjutab ka luuletustes. Undi raamat tundub olevat "Pagulasvestluste" peen pila ja paroodia. "Pagulasvestlustes" vaikib Brecht Soome maha. Undi raamatus vaikivad Brecht ja Hella ajaloo maha. Brecht võõritab end tegelikkusest nagu teatrist. Võõritamiste tulemusena ei ela Brecht sisse ega kaasa millelegi ega kellelegi. Undi raamatu Brecht kasutab Hella lahkuse osavalt ära. Heasüdamlik Hella pakub Brechtile peavarju ja toidab terve aasta tema suurt perekonda. Rikas eesti mõisaproua peab ülal vaest sakslast – kas pole kurioosne? Mis puutub Undisse, siis tema "kasutab ära" sakslase ja eestlase kohtumise salapärase Soomes, et tuua sisse Eesti teema. Undi Soome on tõesti müstiline paik, kus toimuvad müstilised asjad. Seda Soomet tahab aga Unt lugejalegi tutvustada. Undi eelis on metafüüsilise mänguruumi valdamine. Ta teab täpselt, missugustele nuppudele vajutada, et süsteem käivitaks. Ta võtab appi rahvausundi, müüdi, muinasjutu, rahvalauluteooria, etnopsühholoogia, kirjanduse ja fantaasia. Ka draamaelemendid. Tema mütolooiad tekitavad ahelreaktsioone, mille paremaks jälgimiseks tuleks tunda ühelt poolt rahvaluulet, kirjandust ja erinevate rahvaste etnopsühholoogiat ning teiselt poolt Brechti ja Hella Wuolijoe elu ning loomingut.

B. B. ja pime Põhjala

Undi kirjeldustes on Soome tsiviliseeritud sakslasele peaaegu Põhjanaba. BB-le ei meeldi Soome kohisev pimedus, kärnkonnad hotellitoas, hüpnootisöörid ukse taga ega soomlaste edu venelaste üle Talvesõjas. Ta peab soomlaste patriotismi väikerahvale iseloomulikuks genuiinsaks omaduseks ja soomlasi ktoonilisteks isikuteks. "Regressiivne käitumine paistab soomeugrilastele olevat üldine," tuleb BB kokkuvõtvale järeldusele (lk. 83). Igatahes kirjutab ta 1940. aastal ühes rootsi ajalehes soome-vaenuliku ja iroonilise essee "Soome ime" (lk. 24). Undil on Soome imeks soomlane. "Tundrad on vorminud nende mentaliteedi, lumetormid sisendanud põlgust konventsioonide vastu," mõtiskleb Brecht (lk. 8). Soomlane muudab end kogu aeg ja pole see, kes paistab. Soomlast ei tea kunagi ette. Ta on nagu paranähtus, mille olemusest on võimatu aru saada. Unt peatub eraldi ka soome tantsul, lastes seda analüüsida soomerootsi poeedil Elmer Diktoniusel (lk. 69), ja tantsuga seonduval tapailhal. Tantsus peegeldub aeglase metsarahva lõputu melanhoolia, kirjutab Unt (lk. 70). Soome rahvatants on aeglane argentiina tango. Aeglasest soome tantsust võib aga kiiresti saada surmatants, sest kunagi ei tea, millal soomlast haarab tapaiha. Külma ja pimedus hullutavad, valguse puudus vaevab. Arktiline hüsteeria nakkab, arvab Brecht. Küllap nakkaks see ka BB-le, loobuks ta vaid oma kaitsekiibist, võõritusteooriast, ning elaks Soome ellu sisse. Aga BB ei tee seda. Undi Brecht on valvas isik. Ta kahtleb ja kahtlustab kuni lahku-mishetkeni. Miks on Unt loonud just niisuguse Brechti? Kas sellepärast, et vastandada germaanlast ja soomeugrilast? Või häirib teda suure dialektiku vastuoluline ja samas pragmaatiline ellusuhtumine? Unt ei kirjelda Brechti mitte abivalmis humanisti, vaid üleoleva ja enesekeske veidrikuna. Tahes-tahtmata tekib küsimus: äkki on Undi raamatusse kätetud hoopis soomeugrilase igikestev alaväärsuskompleks suurte rahvaste ees ning sellega seonduv alateadvuslik kätemaksusooov? Eks tuletagem meelde eesti rahvanaljandeid, kus härra oli alati pilkeobjekt ja kaval mats võidumees. Kunagi kõneldi küll ka jaapanlastest, kes valmistavat bossist mulaaži ja seda vabal ajal vemmeldavat. Sama toimingut elemente võib täheldada Undi puhulgi. Mis muidugi ei tähenda, et Undi Brecht oleks "kummist" või kunstlik. Vastupidi, Undi Brecht on vägagi eluline. Kas ja kui palju peaks lugeja Undi Brechti-versiooni uskuma? Unt kirjeldab Brechti kui vastu tahtmist kolkakülla satunud linnameest. "Pagulasvestlustes" ilmneb Brechti igatsus neutraalse maa järele, kus miski kunstnikku ei häiriks. Unt näitab Brechti unistuse võimatust. Aga Unt näitab ka soomeugrilase unistuse võimatust suuta kõita suurriikide tähelepanu, kui mängus on maailma ümberjaotamine. Unt mängib oma romaanis läbi mineviku õppetunni, mida eestlane kipub juba tasapisi unustama. Undi romaan paistab silma sünkroonselt: tema tegelased tunduvad kordavat ajalugu ja kirjanduslugu. Unt laseb neid improviseerida ning improviseerib ise koos nendega. Tema romaani kompositsiooniline "lõtvus" loob võimaluse romaani üleminekuks stsenaariumiks, kus kaks kuulsat näitekirjanikku mängivad iseennast. Aga iseennast "mängib" ka ajalugu. Vaid folkloorist võõrdunud võivad süüdistada Unti teose ülemütoloogiseerimises. Äkki on kogu Undi raamat dokumendimütoloogia ning soomeugri kirjanik on omal kombel rahvalaulik? Unt

igatahes sinnapoole sihib. Tema kirjeldustes saab Hella Wuolijoeistki müütiline muinasjutuvestja, kelle lood on nagu eepilise teatri etendused. Hella naudib jutustamiskunsti ja Hellale meeldib olla tšuhnaa. Tšuhnaad teevad imesid ja eks tee imesid Hellagi: "ta oli nii korraga kõik, kui üldse olla saab, reetur ja patrioot," kirjutab Unt (lk. 35). Et see omadus iseloomustab teisigi eestlasi viimase viiekümne aasta jooksul, jätab Unt ütlema.

Unt kui rahvalaulik

Unt mütolooiseerib ja demütoloogiseerib. Missugused on Undi võimalused? MRP ja 1940. aasta. Edasi 1949, 1988 ja 1991. Pelga dokumendi ees võib silmad kinni pigistada, müüdi ees mitte. Müüt imbub läbi seinte nagu 1940. aastal Talvesõja-järgne Soome. Ei pääse müütidest Brechtiki, vähemalt Undi raamatus. Aga kas ei sunni Unt lugejat kõigi nende mütolooiate ja grotesksete Brechti-pildikeste taustal mõtlema sellelegi, kes see humanist tegelikult on ning kui suureks humanistiks lugeda Brechti. Äkki oli temagi vaid egoistlik loovisik, kinni omaenda ehitatud elevandiluu tornis? Unt on kirjutanud romaani, kus seisavad vastamisi kaval soomeugrilane ja enesekeske eurooplane. Unt on kergitanud katet nii Eesti ja Soome ajaloolt kui ka soomeugri maailmapildilt. Tema romaan toetub ajaloolistele isikutele ja ajaloolistele sündmustele. Euroopa-vaimustuses eestlasele on kirjaniku osavalt komponeeritud ajalootund tõeline meelejahutus. Muidugi võinuks ilukirjanduslik teos olla hoopis kompaktsem ja vähem publiksistlik. Võinuks olla ka ilma igasuguste dokumentide, improviseeritud päevikute ja kommentaarideta. Tõepoolest miks mitte. Kui seda ajalugu ainult ees ei oleks.

LIVIA VIITOL

AASTA TIPUD

MÄRT VÄLJATAGA:

Rõõmu tegid "Nikomachose eetika" Anne Lille tõlkes, Peeter Sauteri uus raamat "Luus" ja Krulli – Kalve ühisraamat "Kaalud". Siis kindlasti Jaak Rähesoo pikk ja põhjalik järeldõna Elioti esseedekogule. Sellest oli näha, kuidas autor on oma suurest armastusest tasapisi üle saamas, temaga hõvasti jätmas. Meeldis agulikunstinäitus, hea näide kuraatoritööst. Kindlasti Lepo Sumera "Olivia, meistriklass", kuigi kõik seda niigi kiidavad.

UDO UIBO:

Tänapäeva kirjandusest Kaplinski kaks esseekogu, klassikast Alliksaare koondkogu, tõlgetest Eco "Roosi nimi"; teatris Undi "Taevane ja maine armastus" Vanemuises; filmidest Volmeri "Minu Leninid"; arhitektuurist Lööke ja Okase Forekspanga maja.

KRISTIINA ROSS:

Kogu Linnateater tervikuna, muud ei mainiks.

MART MERI:

Kirjastuse Ilmamaa "Eesti mõtteloo" sari; teatris Peeter Jalaka katsetused; arhitektuuris renoveeritud Estonia kontserdisaal; filmidest "Minu Leninid".

MATI SIRKEL:

Kõige rohkem valmistas rõõmu meie Musta Laega saali avamine pärast õnnestunud remonti ja kirjanduslike kolmapäevade taaselustamine.

Saksa modernismi sünd Adamson-Ericu muuseumis

Selle aasta sügislav pakub eesti kunstisõpradele mitmeid ainulaadseid võimalusi moodsa kunsti klassikaga kohtumiseks. Kui Andy Warholi loominguga tutvumiseks tuli võtta ette reis Helsingisse, siis saksa XIX sajandi lõpu ja XX sajandi alguse kunstitippude nägemiseks piisab sammude seadmisest Tallinna vanalinnas: Adamson-Ericu muuseumis avati hiljuti näitus Eesti Kunstimuuseumi uuema saksa graafika kollektsiooni paremikust.

Kuuludes Eesti suurimate graafikakogude hulka, sisaldab 3500 teost hõlmav EKM välisgraafika fond üle 1300 lehe saksa autoritelt, ligi poole moodustab kõrge kunstiväärtusega materjal. Erilist tähelepanu äratavad aga F. M. Lutheri (kuulsa mööblivabrikandi venna) 1939. a. haridusministeeriumile kingitud kogu, mis sisaldas 61 kaasaegse graafika teost saksa kuulsamatelt autoritelt. Kunstimuuseumi jõudis annetuse 1941. a., mil sellele lisandus unikaalseid teoseid ka liikvideeritud Eestimaa Kirjanduse Ühingu ja Eesti Muuseumiühingu varade seast.

Uued tendentsid saksa kunstis

Seekordse väljapaneku varaseimad eksponaadid pärinevad veel XIX sajandi lõpukümnenditest, seega ajastust, mil uute, modernistlike arengusuundade otsingud alles koondusid kunstipealinna Pariisi kõrval järjest enam ka sellistesse kultuurikeskustesse nagu München, Dresden ja Berliin. Ühiskonda erutanud muutustele, nagu üha kiirenev tehniline progress ning kõikide väärtuste ümberhindamise algus, sekundeerisid saksa kunstis impressionistlikud tendentsid ning dramaatiliste toonidega sümbolistlikud otsingud. Viimaseid tunnetame eriti selgelt, kui võrdleme saksa impressionismi peaesindaja **Max Liebermanni** (1847 – 1935) pehmejoonelise "Autoportreed" (lito, 1910ndad) tuntud maali **Lovis Corinthi** impulsiivse litoga "Istuv alasti-figuur". Sajandivahetusel kogu Euroopat haaranud juugendstiili tutvustavad näitusel **Peter Behrensi** (1868 – 1940) krestomaatiliseks kujunenud puolõige "Suudlus" (1897) ning **Thomas Theodor Heine** (1867 – 1948) irooniline-sümbolistlik "Ingel" (XIX sajandi lõpp, lito). Juugendist lähtus ka austerlane **Oskar Kokoschka**, kes arendas aga peagi välja erilise dramaatilise kontsentratsiooni ning tundliku, poeetilise nägemuslikkuse, mida rõhutas intensiivselt kirglik joonistuslaad ("Maarja kuulutus", lito). Skulptuuri kui kõige konservatiivsemasse kunstiiliiki jõudnud uuendus on seotud eelkõige **Wilhelm Lehmbrucki** (1881 –

Emil Nolde. Kirjatundjad. 1911. Ofort.

1919) nimega, kelle ebanaturalistlikult torujate, pingelised, vaid iseenda reegleid jälgivad vormid lähenevad abstraksionismile. Tema graafikas on aimatav mingi tajutav nukrus ("Naise portree", u. 1912, ofort). Omamoodi on seegi märk idealiseerivalt kauni juugendi ja otsustavaid muutusi vajava tegelikkuse vastuolust, mida tajusid eriti teravalt sakslased. Nähtavasti oli selle põhjuseks rahvusele omane ülitundlikkus ühiskondlike probleemide suhtes, kalduvus üledramatiseerida, tahe kasutada kunsti oma ideede propageerimiseks ning julgus teha seda kõike, kui vaja, isegi kunstiteose esteetilise poole arvelt.

Ekspressionistide meelistechnika puolõige

Koiki neid tendentse ühendava nantusena hakkas Saksamaal kujunema ekspressionism, mille sünd seostub eelkõige Dresdeni tegutsenud rühmitusega Brücke (1905–1913) ning Müncheneri kunstnikegrupiga Blaue Reiter (1911–14). Vastupidi agressiivse võitu, spontaansust rõhutavale ja maailma parandada soovivale Brücke ei võidelnud müstikasse kalduvad Blaue Reiteri mehed sellega, mis on meist väljaspool, vaid kuulasid oma sisehäält. Erinev on isegi inspiratsioon, mida ammutati samast allikast – primitiivsest kunstist. See, mis Brücke oli stiilivahend, sai Blaue Reiteri liikmetele mõtlemise eeskujuks – otsis ju esimene eelkõige uut vormi, teine uut sisu. Samas ühendas mõlemat gruppi tegelemine nii maali kui graafikaga, eriti puolõikega. Võimaldas see ju eriti selgeid

ja lihtsustatud, edaspidi aga üha enam teadlikult primitiviseeritud või abstrahheeritud vorme.

Kui Brücke kunstnike otsinguid illustreerivad näitusel kaks **Erich Heckeli** (1883 – 1970) maastikku ja viis(!) teost **Emil Nolde** (1867 – 1956) mitmetelt loomeetappidelt, siis Blaue Reiterit esindavad koguni neli küllaltki erineva loome-laadiga autorit. **Franz Marc** (1880 – 1916) ja temast mõjutatud **Heinrich Campendonk** (1883 – 1957) uskusid võimalusse leida asjade tõeline olemus loodusest ning kujutasid meelsasti loomi kui kogu olevaga harmoonias elu kehas-tusi. Panteistlikku elutunnetust rõhutavad vormid muutusid kubismi mõjul ringjaks ning rütmiliseks, kujutatud olendid sulasid kokku nii üksteisega kui oma ümbrusega. (F. Marc, "Loomad", 1912, puolõige; H. Campendonk, "Kompositsioon", 1910ndad, puolõige). Hoopis teises suunas arenes aga **Paul Klee** (1879 – 1940), kelle noorusaegade groteskne fantaasiarikkus ja iroonilisus ("Neitsi puul", 1903, ofort) taandus üha süveneva abstraksioonitaotluse ees ("Vaade jõele", 1912, lito) ning jõudis välja sürrealistlike allhoovusi lastejoonistuse naiivsusega ühendava stiilini. ("Kompositsioon", lito). Neljas autor, **Alfred Kulbin** (1877 – 1959) kujutas peamiselt visioone ja unenägusid, mis tsiteerivad kõike painajalikkust ja koledat inimese alateadvuses. Erinevalt rühmakaaslastest ei tegelnud ta maaliga, vaid ainult joonistas närvilises, skitseerivas laadis, mis avaldub ka ta fatalistlikus "Pögenikus" (u. 1912, lito).

Verism kriisi tunnistajana

Saksa kunsti uuenumist kiirendas veelgi I maailmasõda. Naised emantsipeerusid, tehnika võidukäik hoogustus, sõja kaotanud Saksamaa (suur)linnades valitses meelelisus ja meeleheide. Koju jõudnud tuhanded sõjainvaliidid mõjusid elava süüdistusena, kuid juba uue sõja-ohu tajumine süvendas intelligenti pettumust väliselt demokraatlikus, kuid seesmiselt ebaõiglases ühiskonnakorras, soodustas protestimeeleolu ning ärgitas mässama. Ekspressionism killunes – selle alasuunad hakkasid kandma omaette nimetusi. Tuntuimaks neist sai oma lähtealuse suhtes kriitilise hoiaku võtnud uusasjalikkus, mille üht alasuunda, verismi, defineeriti kui vastust pärast-sõjakriisile. Selle tuntuimad meistrid **Otto Dix** (1891 – 1969) ja **George Grosz** (1893 – 1959) väljendasid oma militarismivastaseid ja sotsiaalkriitilisi hoiakuid äärmuslikult ja groteskelt. Groszi puhul rõhutas seda veelgi ta joonistuslik, teravanurgeline, kubismist ja futurismist mõjutatud laad ("Mõrv", u. 1916, lito). Põhimõtteliselt samas mõtteriiumis liikus ka **Max Beckmann** (1884 – 1950), kes kasutas sageli müüte, et kujutada vaimset ruumi, milles valitseb hirm. Ühiskonna varjatud sisepingete ja elu mõttetuse tajumine annab ta teostele traagilise alatoon, mida varjab lõikav sarkastilisus. ("Naise pea", 1916, kuiv-nõel; "Kohvik", 1916, kuivnõel). Lisaks eelnimetatutele esindavad klassikalist ekspressionismi ka sellised kuul-sused nagu arhaiseeriv, visionäärseid jõude väljendav skulptor **E. Barlach** (1870 – 1938) ("Halastaja samaarlane", 1919, puolõige) ning sotsialistlikult meelestatud naisgraafik **Käthe Kollwitz** (1867 – 1945), kes võitles vaeste ja vae-vatute kujutamise sõja ja sotsiaalse ebaõigluse vastu ("Autoportree", u. 1920ndad, lito).

Ekspressionismi eesti kunsti ja kunst-nikega ühendavaks lüliks kujunesid aga Tartu kunstikoolis Pallas graafikat õpetanud **Georg Kind** ja **Magnus Zeller** (esimene 1921–22, teine 1923–24), kelle nimi pole saksa kunstiski täiesti unust-tusse vajunud. Nende kaudu vahendatud eesti-saksa kultuurisuhete omapäraseks dokumendiks on Kindi ja Dixi visandid kohtumisest Dresdeni lähedal, millest lisaks mõlema portreeritud eesti töös-turile **V. Puhkile** võttis osa ka skulptor **Anton Starkopf** (G. Kind "Laudkond. V. Puhki portree", 1920, ofort; O. Dix "V. Puhki portree", 1920, pliiats, kaks vari-anti). Ainulaadne võimalus näha saksa kunsti suurmeistrite originaalteoseid kestab 5. jaanuarini 1998.

ANU ALLIKVEE

Märgist: Maret Olvet, Olivetti?

Inspireerituna Maret Olveti graafikanäitusest "Dal sagno" Tartu Kivisilla pildigaleriis.

Märk minu kehal, sünnimärk sinu huulel, kulmul. Märk Heideggeril, Lotmanil, keis-riil. Viimase järgi avame groteski aknakese – märk loovutab ühtteist absoluutsusest, kaotab tekkinud jäikuse ja muutub taas mängijatevaheliseks mäh-guks. Kui märk on saavutanud absoluu-diläheduse, siis on see andnud oletata-vasti absoluudiga võrdse ruumi groteski võimalusele.

Kuid eirakem mänguvaba võimalust ja võtkem taas appi tähed ja vigurid. Lõunamaal on ootamatu näha Vana-Rooma samba kapiteeli taimornamendi vahelt välja vaatava joodiku lõusta või lambapead. Meie oleme kohaliku neo-klassitsismiga romantilise meele ära rikkunud, mõõdupuuks kaasa võtnud kuiva turvalisuse ning mõõtnud kõik mus-taks või valgeks, jättes märkamata algvariandis peituvat kolmanda või neljan-da. Selge on, kes kiiresti tahab, saab raskesti. Nii ka meie kultuuri puhul.

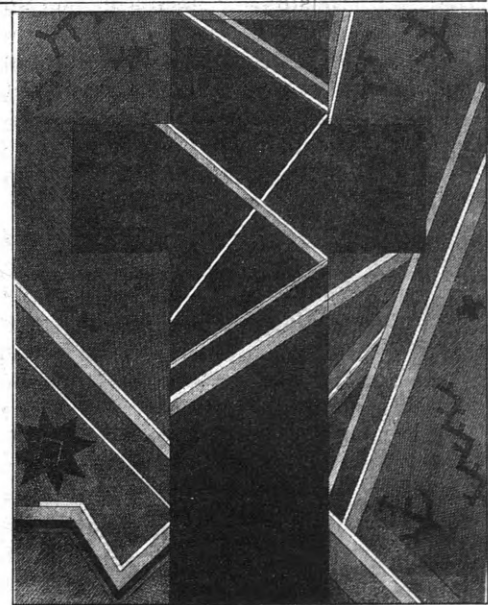
Alustada võiks taas nii, et märk on märk ja peremärk piirikivil või mõrrakorgil on meie rahva mälus vanim. Kuid istuda muidu nii ümarikul lapsepõlve mälus kogetu märgiga piirikivil, on ebamugav. Märk on ise ütlemise, mõtlemise, loomin-gu lühim vorm – mugav ja ebamugav, lihtne ja mõjus.

Meenub Tõnis Vindi juures nähtud kahekõiteline jaapani raamat peremärkidest. Nagu N. Liidu vapid. Jah, just nii Vint neid võrdles: "N. Liidu ettekir-jutis. Kunstnik oli kõigil vabariikidel üks". Jaapani peremärke meie maarahvas praegu ei otsi: omadki alles meelde tule-tamata ja piirikivid maaparanduse kivikuhilatest üles otsimata. Katsume esmalt kunstimuuseumi viltusest kivikuhilast märgid üles otsida. Näituse kuraatoril Ene Asu-Öunasel on ilus nimi, nimimärk. Mõned inimesed on algusest peale nagu märgid. Ene puhul on asi vist selles õuna loos, mida me noaga poolitasime 68ndal ülikooli kuns-tikabinetis.

"Kuraator" on juba idapoolsem sõna. Siit võiks avada teist laadi märgikeelt edasi.

ENE, ENEKE, EE, EML, EKABL – kunsti ja arhitektuuri leksikonist. Oolt, O-tähest: Osad, Ohakas, Okas, Oks, Olbri, Ole, Olep, Ollik, Olt, Olvet. Olemegi jõudnud kunstikeele märkide maale. Kelle nimi O-tähega ei alga, oh õnnetust, kas temast üldse asja saab? Jääb üle võtta pseudonüüm või abielluda!

(F)all(i)atu kaldega majas, mille üks serv toetub mehelikule linnamüürile, teine emakesele maale, on väljas graafiku märgilised ja mängu avavad tööd. Toeks projektipaberil Lapini must nõel arhitek-tuuriseminarist "Ristmik". Täpsemalt Kivisilla pildigalerii ülemise korruse viimases toas. Seintel graafilised lehed, mis kiirgavad hõbedast jõudu ja põrandal rahvas õnnitluspokaalide ootel. Uue aja märk lähiriigi šampuse näol on suletud tõelise korgiga, mida tuleb punnivinnaga lahti kangutada. Nalja kui palju! Tartu II keskkooli 1949. aasta lennu võitlusvalmid tüdrukud, allakirjutanu kümmeaastast vanemad kooliõed, löid võimsaid sõnalis-akustilisi aumärke kohmaka olukorra varjamiseks juba siis. Oli ka põhjust, sest Maret Olvetist

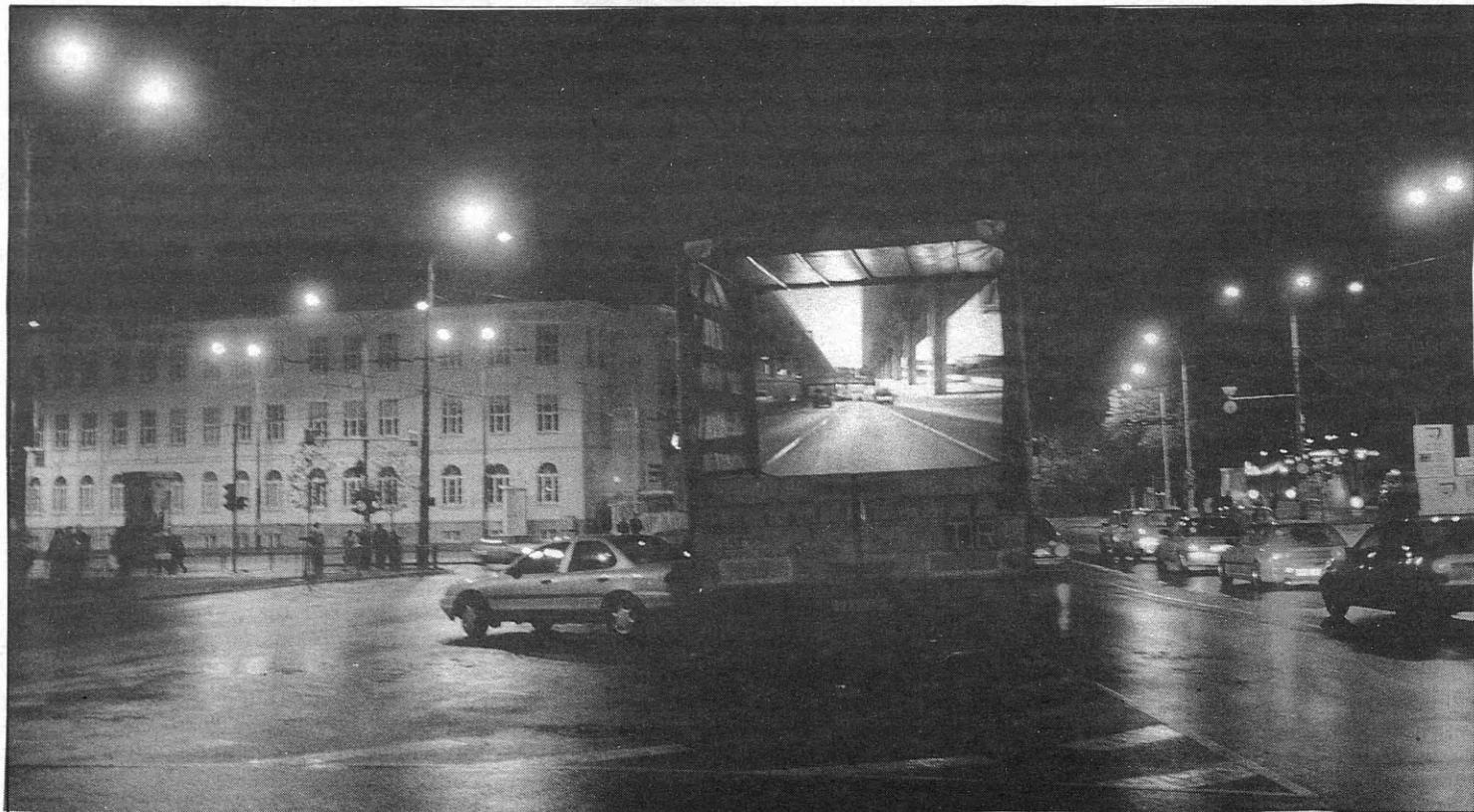

Maret Olvet. Must rist. 1996.

kujunes eesti tuntud graafik. Tema geomeetrised pildid on minu jaoks ülikorralikud, nagu Manhattan Transferi esineminegi, aga vaatamata või vaadates sellele, leidsin kohe kaks endale sobivat – "Üleolek" ja "Lend". Nende kahega ütles-ki kunstnik mulle – ära mõtle kahele!

ENN TEGOVA

Jaan Toomik, "Art Pace'i" esimene eesti stipendiaat

Videoinstallatsiooniga "Track" lõi Jaan Toomik Tallinna – Tartu maanteel veenva simulatsiooni Ameerika lõunaosariikide maastikust.

Eesti ajakirjandus on sinu välisesinemistel üldiselt tähelepanelikult silma peal hoidnud, kuid su viimasest "Art Pace'i" stipendiumist Ameerika Ühendriikides San Antonios pole siiani juttu olnud.

"Art Pace'i" programm on suhteliselt uus – kestnud mõned aastad, kuid on Ameerikas vägagi tuntud ning hea mainega. Miljonär Linda Pace'i loodud ja finantseeritud fond on üks paremaid: nii raha kui töötingimuste poolest. Siiani pakkus "Art Pace'i" programm kolmele kunstnikule kaheks kuuks kohapeal töötamise võimalust, tulevast aastast on töötamise aega pikendatud aastani. Valitud kunstnike käsutusse antakse ateljeed ja töökojad ning programmi lõpuks eraldatakse meie kunstihoone suure saali mõõtmetes igati korralik näitusepind.

Kes teeb kunstnike valiku?

Linda Pace'il on head sidemed Colorados ja San Diegos, kuid kunstnike valiku teeb žürii, mis koosneb ameerika mainekate muuseumide esindajatest ja ühest välisliikmest. Minu valimise ajal oli žürii välisliikmeks Helsingi Kaasaegse Kunsti Muuseumi kuraator Maaretta Jaukkuri. Üks programmis osalejatest on pärit San Antoniost, teine kuskilt mujalt Ameerikast ning kolmas on väliskunstnik. 1996. aasta suvel osales selles programmis soomlane Esko Männikö, varem siin töötanud väliskunstnikest tuleks veel nimetada Annette Messangeri ja Anthony Gormley't.

Ehtameerikalikult saadeti Eestisse sinu täpsem tutvustus, kuid sinuga programmis samaaegselt osalenud kunstnike Alex Bagi ja Cesar Martinezega kohta ei olnud meile saadetud materjalide seas sõnagi. Võiksid sa iseloomustada neid kunstnikke?

Cesar Martinez on San Antoniost pärit kunstnik, kelle maalides on tugevad mehhiko kunsti sugemed. Kui Alex Bagi ja minu kasuks otsustas rahvusvaheline žürii (Elizabeth Armstrong Minneapolise, David Avalos California ülikoolist, Dana Friis-Hansen Houstonist, Thelma Golden Whitney ameerika kunsti muuseumist ja Maaretta Jaukkuri – R.V.), siis Martinezega valis välja kohalik kuraator (Suzanne Ghez – R.V.). Alex Bag on New Yorgi alternatiivse kunsti esindaja. Ta on kodus narkokultuuris

ning tema ühiskondlikke stereotüüpe ja massikultuuri parodeerivates videotes on tunda kerget nostalgiat 70ndate popkultuuri järele.

Mida sa San Antonios välja panid?

Ma võtsin "Art Pace'i" programmi akumulatsioonina: sõitsin palju ringi ja kogusin materjali Sorosi aastanäituseks "Interstanding", harisin ennast, püüdsin palju lugeda, filme vaadata. Oma näituseprojektis kasutasin ära mul-luse Rauma biennaali ruumiinstallatsiooni (keldri graniitseinalle oli projitseeritud pilt religioosest rongkäigust – R.V.) ja Rüütelkonna hoones personaalnäitusel ning hiljem ka Sorosi aastanäitusel eksponeeritud videoprojekti "OM – Mani – Padme – HUM" ning sidusin need eripärase arhitektoonikaga, luues nende kaudu uue ruumi – nii füüsilises kui vaimses mõttes.

Kuidas su tööd vastu võeti?

Esitatud töö oli igati optimaalne – ei nõudnud totaalset installeerimist. Mu töö pakkus huvi eelkõige eksistentsiaalsest aspektist ja see võeti üldiselt hästi vastu, sest selline kunstikeel on üldiselt mõistetav. Ameeriklased on tolerantsed, kuid professionaalid võtavad kunsti väga tõsiselt. Nad on vägagi otsekohesed ja kiidavad tõesti vaid siis, kui neile meeldib, muidu säilitavad reserveeritud hoiaku.

Kuidas iseloomustad San Antonio linna?

San Antonio kuulub Ameerika Ühendriikide kümne vanema linna hulka ning seal on tunda tugevaid mehhiko mõjusid. See miljoniline linn on muidugi San Francisco, Chicago või New Yorgiga võrreldes provintslik. Kuid kuum kõrbelik kliima loob seal eripärase atmosfääri. Samuti ei saa öelda, et "Art Pace" on San Antonio ainuke oluline kunstisündmus, seal on palju väiksemaid galeriisid ja muuseumi ning ka moodsa kunsti keskus, kuid "Art Pace'il" on rahvusvaheliselt kõige suurem tähendus.

Sul on Ameerikast korralik ülevaade: suvel osalesid Santa Fe biennaalil, nüüd sõitsid palju ringi lõunapoolsetes osariikides. Ameeriklased otsivad kahe-kolme suure kunstikeskuse (New York, San Francisco, Chicago) kõrval võimalusi viia kunsti neist väljapoole ning muuta endine provints keskuseks. Kuidas sulle tundub, kas New Yorki võib ikka veel pidada domineerivaks metropoliks või

hakkab selle aeg ümber saama?

New York on endiselt moodsa kunsti metropol. Sohost on kunstikeskus liikunud küll Broadwayst lääne poole ülalinnas suunas – Celseasse, aga ka Sohos tegutseb endiselt kõrgelt koteeritud galeriisid ning viiakse läbi olulisi rahvusvahelisi kunsti projekte. Kevadel ma osalesin Apex Art'i galeriis rootslanna Maria Lindi (Maria Lind on üks 1998. aasta "Manifesta" kuraatoreid – R.V.) kureeritud näitusel "Sündmus ja kiri" ("Event and Letter"). Loomulikult võib New Yorgis näha etableerumise ja väsimuse tunnuseid, kuid siiani on see vaieldamatu keskus.

Samas on lõunaosariigid ennast viimasel ajal võimsalt manifesteerimas: see oli alles teine Santa Fe biennaal, kuid seda peeti igati märkimisväärses kunstisündmuseks. Ilmselt oli selles suur teene kuraator Francesco Bonami, kes on aastaid tegutsenud ajakirja Art Flash peatoimetajana. Santa Fe on ise väga eriskummalise atmosfääriga linn: ühelt poolt meelitab see Ameerika Ühendriikide vanim linn ligi sadutuhandeid turiste ning teiselt poolt võib klantspildiliku pealispinna alt leida põnevat ja ehedat kunsti.

Houstoni moodsa kunsti muuseumis võis saada väga hea ülevaate videokunsti klassikast: seal olid esindatud Bill Viola, Gary Hilli, Bruce Naumani jt. krestomaatilised tööd.

"Interstanding" ühe peapreemia saanud videoinstallatsioon "Track" oli filmitud Ameerikas – Arizonase, Texase ja New Mexico teedel. Kas Ameerika lõunaosariikide maastik on kõige õigem simulatsiooni ja virtuaalse reaalsuse loomiseks?

Ameerika, iseäranis kanjonitemaa inimühjades maastikes on eriline avaruse ning mastaapsuse tunne. Need pole mitte ainult minu ideaalmaastikud, vaid nende arhetüüpsed kujundid on olnud 60ndate – 70ndate kunstile tohtu energiaallikas. Ma nimetaksin seal kogitud tunnet "seisundis olemiseks", enda juurde naasmiseks. Selles mõttes võib selles videoinstallatsioonis näha üheaegselt kokkuvõtet senisest loomingu ja tee algust edasise poole.

Küsitlenud

REET VARBLANE

AASTA TIPUD

KARIN HALLAS:

Kunstiaasta oli sündmusterikas ja sõnumirohke: Saaremaa biennaal – poolused ja poolkerad moodustavad terviku ja maailm on kõigile ühine. "Millennium" soolalaos – piiratud fantaasiat saab hillitseda ülimalt rafineeritult. Tiina Abeli ettekanne kunstimuuseumi agulikonverentsil – mõista saab tundes ja tunnete kaudu. NYD Ensemble'i kontserdid ("Vox nova", "City Life") soolalaos – elu täis elevust ja rõõmu. Eestist väljastpoolt Boine ja Garbarek. Vahetu kogemusena Islandi maastikud – jõuline Põhjamaade puudutus.

SIRJE HELME:

Suurim kunstielamus rahvusvahelises kunstis on Kasseli "documenta", seda eelkõige meetoodilisuse tõttu. Eestis eksponeeritud Dalibor Martinise videoinstallatsioonid "Interstandingul" nende professionaalsuse ja tundlikkuse tõttu.

JAAK KANGILASKI:

Kunstielamustest saab kõnelda kahel tasandil: teravuse ja meeldivuse tasandil. Mõõdunud aasta teravaima kunstielamuse pakkus mulle Damien Hirsti neli aastat tagasi tehtud assamb-laaz "Eraldatud ema ja laps" ("Mother and child divided"), mis kujutab formaliinis eksponeeritud pooleks saetud vasikat ja lehma. See teos paneb mõtlema kunsti rolli ja funktsiooni üle ühiskonnas. Autori põhjendus rahus elavale Euroopale surma reaalsust näidata on küll mõistetav, kuid liiga odav. Meeldivaima kunstielamuse sain Pariisis d'Orsay' muuseumi uuemast osast: nii XIX sajandi lõpu töödest kui eksponeerimisviisist. Võimsaim elamus Norra maastikust.

RAIVO KELOMEES:

Suursündmuse mõttes pakkus sügavat elamust "Ars Electronica" festival Linzis. See valdkond huvitab mind ning kuigi ma olin valmis seda vastu võtma, kogesin siiski üllatust. Tugevam heliülatus oli sealne virtuaalne ruum "Cave". Eestis nähtust meeldis Anu Juuraku "Lift", just mitteanalüütiliselt intuiitiivselt maitsetasandilt.

PEETER LINNAP:

Minu suurim kunstielamus sel aastal oli äratundmine, et kunst on kardinaalselt vähem tähtis, kui ma seda siiani arvasin. Parim näitus oli "Taksonomia ja tüpologia" Oxfordi moodsa kunsti muuseumis. See oli hiilgav näide teaduse ja kunsti sümbioosist, kusjuures kumbki ei domineerinud ning mõlemad tulid hästi esile.

ANTS JUSKE:

Selle aasta suurima kunstielamuse sain videokunstist: Veneetsia biennaali Pipilotti Risti video, mis oli kõigil tasanditel meelevõlvav; Ando Keskküla 1996. aastal São Paulos ja tänavu Rotermanni soolalaos näidatud kõrgtehnoloogiline interaktiivne video, mis sisaldas tugevat lokaalset sõnumit. Elamuslik oli ka sõit Tartust Tallinna Jaan Toomiku videoinstallatsiooni jälitades. Vastupidiselt Keskkülale, kes transleeris Eesti keskkonna Brasiiliasse, lõi Toomik Eesti maanteel veenva simulatsiooni Ameerika keskkonnast.

MARI SOBOLEV:

Kiwa hiljutine näitus "regatta" Raatuse galeriis, eriti pilt nõutu ilmega poisi ja tekstiga "Mm – maybe I don't belong here". See näitab kujukalt transpope erinevust klassikalisest ja väljendab mõtlema inimese emotsioone praeguse segaduse kohta maailmas. Tony Oursler ja Mike Kelly töö Kasseli "documental" – veenev agressiivne visuaal-auditivne ruum. Mõlemad nimetatud tööd tunduvad esialgu naljakana, kuid süvenemisel selgub, et nali on garnii, mille abil sööta sisse kibe pill.

AASTA TIPUD

KRISTEL PAPP:

Suurim elamus pärineb teatrivalist – Peter Steini "Libussa" Salzburgi festivalil.

Muusikalavalt: Peeter Jalaka ja NYJD Ensemble'i (dir. O.Elts) "Sõduri lugu" (esietendus küll 1996), sama seltskonnaga pluss Ünapuu ja Sumera "Olivia meistiklass", Johannes Felsensteini "Salome" Dessaus. Vanemuine näitas head arenguperspektiivi "Xerese" lavaletoomisega. Alo Põldmäe "Depressioon" on väärt uut lavatõlgendust.

Kui keegi küsiks, mis kõige rohkem vihastas, siis vastaksin: vähiklikud kirjatükid muusikast ja muusikateatrist ä la "ooper sureb välja".

ERKKI-SVEN TÜR:

Vastaksin kahes kimbus. Esimene võiks puudutada eesti värskeimat muusikat. Siit tuleks selline rõõmus rida: Lepo Sumera "Olivia meistiklass" ja tema V sümfonia Eesti esietekanne, Mari Vihmandi "Aknad unustatud maastikule", Raimo Kangro "Jeeriku pasunad", Eino Tambergi "Desiderium concordiae".

Laiemast geograafilisest areaalist nimetaksin interpretatsioonilisi avastusi: Truls Mørki Prokofjevi "Sinfonia concertante" Birminghami orkestri ja Paavo Järvi, Thomas Hengelbrocki Bachi-kavad Ansbacheri festivalil, Ensemble Modern Frankfurdi Alte Operas Frank Zappa muusikaga plaadilt "Yellow Shark".

IGOR GARŠNEK:

Lõppeval aastal oli meil tipptasemel kultuuri- ja muusikasündmuse võrdlemisi palju, kuid endale tähendusrikkaimaks loen Erkki-Sven Türi Kolmanda sümfonia esietekande (ERSO ja A.Volmer) ning Steve Reichi "NYDil" kõlanud "City Life" NYJD Ensemble'i esituses (dir. O.Elts). Mõlemad teosed avardavad oluliselt meie ettekujutust nüüdismuusika võimalustest.

Ilmunud raamatutest on Umberto Eco "Roosi nimi" samuti väga tähendusrikas teos. On see ju semiootilise romaani võtmetekst – küll raske lugeda, kuid väga avarate mõttetagamade.

HELJU TAUK:

Olen hingelt interpreet – esituselamused jäävad eredamalt meelde. Heljo Sepa juubelkontsert – tema esinemise vahetus ja tarkus, kokkuvõtte armastusest Heino Elleri loominguga vastu, muusikalise suurejoonelisuse ja vapruste poolest Brahmsi Händeli-variatsioonid. Öhtud Kalle Randalu ja Beethoveni klaverikontsertidega, kolmas ja eriti neljas kontsert – pianistlik vabadus ja puhutus, millest sai omaette vaimne väärtus. Väga hea koostöö näitena Ivari Ilja ja Tallinna Keelpillikvarteti esitatud Schumanni Klaverikvintett, pianisti aktiveeriv ja dirigeeriv, vaimustatud roll.

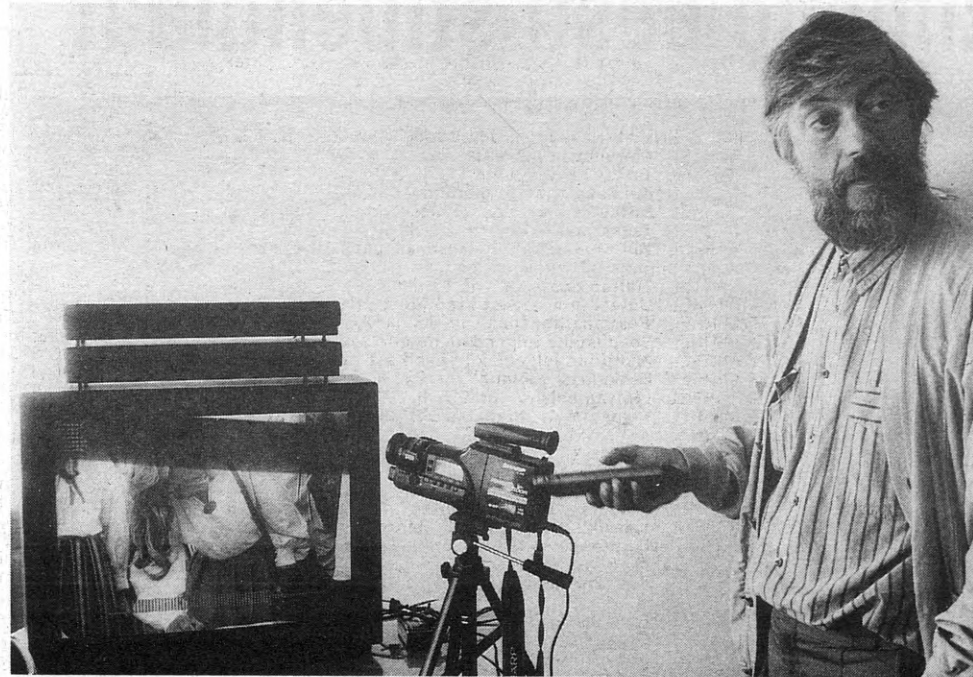
Suure huviga vaatasin Sumera ooperit, aga siiski tõstaksin eriti esile esitaja Pirjo Levandi – väga raske partii väga hea teostus. Türi Tšellokontserdiga on sama lugu: nautisin Geringase mängu nii, et ei oskagi ütelda, kas eeskätt muusika või esituse pärast.

Tiit Tralla juubelist õhutatud perekontsert Estonia talveaias ja selleks puhuks kiiresti värskendatud Godunovi ja Šuiski duett Maistelt ja Trallalt – erutav elamus, kuidas taastus aegade tagune kulminatsioonihetk.

Lõpuks üks värske õpetamistöö elamus, äsjane eksam, kus Mikk Murdvee ja Age Juurikas Francki Sonaadiga õpetajaid vaimustasid ja teenisid hindeks "5+".

Eesti muusika väärtus on professionaalsus

Intervjuu Lepo Sumeraga

KALJU SUUR

Meie "NYDile" järgnes uue muusika festivali Vilniuses, kus samuti osalesid. Kuidas neid võrdleksid?

Vilniuses toimus 27. XI – 1. XII suur rahvusvaheline foorum "Musica ficta", mis ühelt poolt tähendab umbes valet, võõrast, õpetamata muusikat (samast tüvest tuleb ka fiktsioon), teisalt on aga keskajal kasutusel olnud muusikatermin. Festivalist, mida finantseeriti Avatud Leedu Fondi kaudu, võtsid osa ka "NYDil" esinenud ansambliid nagu Piano Circus, Stephen Scott eesti klaveripooendajatega, Agon Orchestra ja ka von Krahli teater "Olivia meistiklassiga". Nii et sarnasus "NYDiga" on olemas. Samal ajal oli "Musica ficta" pühendatud prominentse nimega heliloojale Louis Andriessenile: esitati tema teoseid ja kolm päeva järjest toimus meistiklass, kus ta tutvustas – küll mitte arvukale kuulajaskonnale – põhiliselt enda uut loomingut. Erinevalt "NYDil" näidati Vilniuses lõuna ajal ka filme – Robert Ashleyst, Philipp Glassist, neljast noorest ameerika heliloojast jne. Veel oli Vilniuses päris mitu installatsiooni – suurejoonelisim neist "Rain of People" Riia kunstnikelt – ja paar kaunis mahukat üliõpilaste õhtut. Niipalju linnulennult.

Kui rääkida kõrva ja silma hakanud tendentsidest, siis mõtlesin, et kui kirjutaksin sulle artikli, võiks selle pealkirjaks olla "Vääramatult pealetungiv diletantism". Muidugi, see oli ju "Musica ficta", nii et teravus oligi mitteõpetatud muusikal. Näiteks lätlaste näidatud ooper "Rolstein on the Beach", mille on kirjutanud amatöörmuusikud. Tšehhide Agon Orchestra esimene väide Vilniuse pressikonverentsil oli, et ega nad ei ole mingid heliloojad, aga, et ei saa jääda lootma heliloojate peale, kirjutasid terve festivalikava ise – nii vastavat see kõige paremini nende esteetikale. Või kui Andriessenilt küsiti meistikursustel, kas tal on oma muusikast partituure kaasas, vastas ta, et nooditekst pole üldse tähtis – igaüks peab kõrva lahti tegema, mitte nooti vaatama. Niisiis jällegi suund sellele, et ärge liiga palju õppige või professionaalsest küljest huvi tundke. Või näiteks Piano Circus, kellelt pressikonverentsil küsiti, kas kõik ansambli liikmed on ikka pianistliku kõrgharidusega (küsimus põhjustas väikest tormi pressikonverentsi läbiviijas, kes jättis alul isegi solvunult küsimuse tõlkimata), ja sai vastuse: "Loomulikult mitte!" Ka poogendatud klaveri tehnika ei käsitle klaverit traditsioonilisest, professionaalse pianismi vaatekohast; tõsi küll, seegi tegevus nõuab ettevalmistust.

Üliõpilaste looming, mille kontserte käisin päris hoolega kuulamas, et leida mingit paralleeli või siis erinevust meie üliõpilaste töödega, oli rõhutatult lihtsakoelise faktuuriga ja muusikaliselt läbitöötamata. Jäi mulje, et paberile on

pandud esimesena pähe tulnud ideed. Kui pärast professoritelt küsisin, kuidas need teosed olid valminud, siis kuulsin, et tudengid tahtsid need ise teha, mitte õppejõududele näidata. Ka see mahub diletantismihü alla. Diletant olla ongi justkui pop!

Muusika, mida foorumil kuulda oli, jagunes kahte leeri. Esimene neist seotud heli-, teine pilliloomega. Enamik "uue-õppeloomest" olid nutmapanevalt aeglased ja kohutavalt pikad kolmkolade ja gammade kompositsioonid. Jäi mulje, et kümned minimalistid midagi-natuke-kusagilt-kuulnud autorid tahavad üksteise võidu kirjutada suurteoseid. (Kui seal istusin, siis tundsin ennast nagu süte peal, sest "Olivia meistiklassi" partituur koosneb tööpoolest samuti neistsamadest algelementidest – gammadest ja minoorsetest akordidest.) Tahumata kujul paberile panduna aga ammenduvad need kahjuks üsna kiiresti ja sellisel saab vaid diskrediteerida neid tööpoolest mõjuvaid muusikalisi vahendeid. Teine suund on teha hästi palju lärmi traditsiooniliste pillidega neid teisiti kasutades või leiutada sootuks uusi helitekitamise riistu. Nagu Agon Orchestra "NYDilgi" tegi või nagu Louis Andriesseni teostes (näiteks mängib pianist tema klaverikontserdi lõpus sitarit, tulnud enne käpuli dirigendipuldi juurde) või meisterdada uusi pille nagu "NYDil" Hans-Karsten Raeckelt kuulsime.

Mõlemat tendentsi ühendas Vilniuses Arunas Dikciuse kantaat "A Singing Legion" – laval kuuest mehest koosnev koor, kolm vaskpilli- ja üks löökpillimängija nende taga ning kaks karatekat kõrval, kõik kaitsevärvi lapikestes mündrites –, skandeerimine pillide vahetuste ja karatekade demonstratsiooninimisega. Nagu ka Rytis Mažulis, kes on oma poole tunnise pala loomiseks väikese sekundi jaganud 62 mikrintervalliks. Nendel toimuski kogu mäng. Ega midagi erilist tegelikult kuulda ei olnud – vaid kas rohkem või vähem vibreeriv heli, aga kestis päratu kaua.

Kuidas need võtted publiku peal töötasid?

Piano Circuse kohta võib öelda, et nende kontserdi vastu oli eelnevalt, tänu reklaamile, suur huvi. Kontsert ise oli aga kerge läbikukkumine. Louis Andriesseni ansambli retsensioon ütles sama, mida minagi mõtlesin: ma ei ole tükk aega kuulnud nii igavat muusikat! Leedu kriitik arvab, et võibolla oli kava tahtlikult kokku seatud kõige igavamatest teostest. Sellest, mida mina nägin, võeti tööpoolest väga hästi vastu "Olivia meistiklass". Kui pärast lõppkontserti oli muusikast kirjutava pressis informaalne koosistumine, siis tuldi mind õnnitlema, et minu ooper olla valitud "Musica ficta" kõige väljapaistvamaks teoseks. Ei

osanudki otsustada, kas olla õnnelik või õnnetu, et mind just "Musica ficta" välja valiti ...

Aastalõpp kutsus üldistama. Kas mõlema festivali näite põhjal saab kõnelda laiemalt nüüdismuusika arengusuundadest ja eesti muusikast selles?

Tendentsid, mida eelpool püüdsin festivaliga seoses esile tuua, on ka üldisemad. Tundub, et kõnelda võib veel ühest, ajakirjanduse loodud tendentsist: ajakirjandus loob kunsti, ka muusika ümber oreooli, mis toob publiku saali ja aupärja tegijatele. Professionaalsest seisukohast täiesti marginaalsed asjad kiidetakse taevani üles ja protesteerija tunnistatakse ebakompetentseks. Näiteks meie Juskegi Riia-muljetes on ooper "Rolstein on the Beach" taevani üles kiidetud. Muusikalisest ja tegelikult ka lavastuslikust seisukohast pole see lugu aga üldse tõsiseltvõetav. Siia võiks sisse põimida näite teisest vallast, novembrikuise New Yorgi avangardtantsuõhtu Estonias – kunsti seisukohast midagi nii hullu ei ole ma tükk aega näinud, aga etendust oli reklaamitud kui ameerika avangardset tantsukunsti ja sellelt seisukohalt justkui maailma tippu. Ärgem unustagem, et Broadway on pikk ja New York Times on paks ja et nii ühte kui teise mahub igaüksust kraami!

Kuidagi ei tahaks, et publiku ette toodaks tahumata ideid, mida pealegi on kusagil juba ammu ja hästi kasutatud. Ka ei peaks me ära unustama oma väärtusi. Meie muusika väärtus on kahtlemata just see, mille ümber olen oma jutus tiirelnud – professionaalsus. See on meile justkui pärandina kaasa antud, võime ju öelda, et ka nõukogudeaegse koolitusega, mida on trendikas praegu maha teha. Igal juhul on eesti muusika professionaalne ning see on asi, mida tasuks väärtuseks lugeda. Ja teine tähtis omadus on kontseptuaalsus: meie muusikas paisab olema küllaltki olulisel kohal küsimus, milleks üldse muusikat kirjutatakse. See väärtus tuli ka "NYDil" välja. Et muusika oleks tehtud sisenduse ja professionaalselt! Muidugi sõltub, kas muusika on mõeldud tuua igaviku palge ette või vaid hetkeväljenduseks.

Sirp küsib tänases numbris lõppeva aasta tippe.

Paul Gigeri kontsert oli mulle küll harv elamus. Ta tegeles ju täpselt samade asjadega, millest eespool olen rääkinud: kolmkolad, gammad ja lisaks minu lemmikud – ülemhelid. Tema looming oli nii hingestatud ja samas lihvitud ning eesmärgikindel, et siin ei teki küsimustki. See on suur kunst ja Giger on suur kunstnik!

Kui hakkame meenutama eesti muusikast, siis on olnud toredaid asju peale Eesti muusika päevade ja "NYDigi". Nagu Tõnu Kaljuste kontsert, kus oli Räätsa "Introitus" ning Geringasega Erkki-Sven Türi Tšellokontsert ja minu "Concerto per voci". Selle kirjutamine pakkus mulle erakordset rõõmu ja tore, et võeti hästi vastu. Kindlasti meeldis mulle Eino Tambergi Klarnetikontsert; kindlasti meeldisid mulle Raimo Kangro "Jeeriku pasunad" Hollandi puhkpilliorkestri; samuti meeldis mulle idee, kuidas Rein Rannap improviseeris kuuel klaveril (teostus ammendas ennast natuke liiga kiiresti). Aga olen ise sel aastal olnud väga enesekeskne, kuna olen tegelnud suhteliselt suurte ja eri suundumusega töödega. Aasta on olnud väga produktiivne ja suuremaid töid valmis kümme kindlasti. See on võtnud väga palju energiat ja õnneks pakkunud ka palju rõõmu. "Olivia meistiklassi" tahaks enda jaoks aasta tipuna nimetada. Kui nüüd "Läti Henriku kroonikaga" ühele poole saan, siis mõtlen küll, et võtan natuke puhkust. Üles tähendanud

TIINA MATTISEN

KULTUURILEHT/SIRP aastal 1997

ARVAMUS, FOORUM, VARIA

AARELAID, AILI "Kodanikualgatus ja ajakirjandus", nr. 6, lk. 5.
 AARMA, LIIVI "Martynas Mažvydas ja rahvakeelsed varatrükiused", nr. 17, lk. 18.
 AIMLA, PRIIT "Au ja väärikus ajasid keele sõlme", nr. 36, lk. 19.
 ALATALU, TOOMAS "Reet Neimari on õigus", nr. 28, lk. 20.
 ALLIK, JAAK "Äkki väärub Eesti hoopis vasakut?", nr. 40, lk. 2.
 ALLIK, VALL "Retsensiooni asemel, kurbusest kantud", nr. 36, lk. 19.
 ALLIKMAA, MARGUS "Euroopa Liit ja eesti kultuur", nr. 23, lk. 5.
 ALVER, MARGUS "Vabariiklike ideaalidega prantsuse keelt kaitsmas", nr. 48, lk. 7.
 ANTONSON, MALLE "Ajamärke aastast 1913. Eesti Rahva Muuseumi näituse vahendusel", nr. 24, lk. 18.
 ARU, KRISTA "Tore Sankt Peterburg" (Rahvusvahelise Muuseumi Nõukogu - ICOM - kokkusaamisest), nr. 27, lk. 19.
 DAWKINS, RICHARD "Teadus, eksikujutlused ja imede iha" (tlk. Erast Parmasto), nr. 33, lk. 5; nr. 34, lk. 5-6.
 DE SIVERS, FANNY "Frangid - Euroopa eelkäjad", nr. 27, lk. 11.
 ECO, UMBERTO "Pühadus pole mood" (tlk. Joel Sang), nr. 43, lk. 5.
 EESTI AKADEEMILINE RAAMATUKOGU "Kyra Robert 25. VII 1916 - 8. VIII 1997", nr. 27, lk. 20.
 EESTI KULTUURKAPITALI AASTAPREEMIA 1997, nr. 49, lk. 3.
 ELMANOVITS, TATJANA "Pikk tee cap & gowni tseremooniani", nr. 28, lk. 18.
 FJUK, IGNAR "Eesti vajab valitsust", nr. 41, lk. 2.
 HABICHT, JUHAN "Kultuur kui luksus", nr. 20, lk. 18.
 HALLAS, KARIN "Kolm linna, kolm stiili" (Leipzigi raamatumessi arhitektuurinäitusest), nr. 12, lk. 19.
 HANSSON, ARDO "Teie kultuurielu?" (intervjuu), nr. 41, lk. 19.
 HEINAPUU, ANDRES "Soome-ugri festivali võimalikkusest Eestis", nr. 29, lk. 5.
 HELK, VELLO "Repliik Rein Ruutsoole", nr. 11, lk. 18.
 HELLERMA, KÄRT "Vabadus ja anarhia", nr. 5, lk. 2.
 HELLERMA, KÄRT "Enn Soosaar: tõlkimine on nagu klaverimäng" (Enn Soosaar 60), nr. 7, lk. 12-13.
 HINRIKUS, RUTT "Mälestused loovad ajaloo", nr. 10, lk. 5.
 HINT, MATI "Eesti koolikeled - võrost vinneni", nr. 15, lk. 5; nr. 16, lk. 5.
 HINT, MATI "Eesti Draamateater", nr. 28, lk. 20.
 HINT, MATI "Jörn Donner, Euroopa Liit ja kakskeelsus", nr. 32, lk. 2.
 HINT, MIINA "Kes vajab potilillemeest?", nr. 24, lk. 20.
 HVOSTOV, ANDREI "Euroopa Liidu "viienda kolonni" süünd", nr. 15, lk. 2.
 HVOSTOV, ANDREI "Kõrgendatud enesehinnangu kartus", nr. 17, lk. 2.
 HVOSTOV, ANDREI "Egalitaristide pealetung", nr. 23, lk. 2.
 HVOSTOV, ANDREI "Toimekad inimesed versus kvaliteet-ajakirjandus", nr. 27, lk. 2.
 HVOSTOV, ANDREI "Eesti Vabariigi inetud pardipojad", nr. 35, lk. 2.
 HVOSTOV, ANDREI "Idealse teksti otsingud", nr. 39, lk. 2.
 HVOSTOV, ANDREI "Vene aja liivajooksud õppetunnid", nr. 43, lk. 2.
 HVOSTOV, ANDREI "La Francophonie üheilbastuvas maailmas", nr. 46, lk. 2.
 JÖGI, MALL "Hariduse mõtetu tsentraliseerimine", nr. 4, lk. 2.
 JÖGI, MALL "Eesti filoloogide poolsajand Teaduste Akadeemias", nr. 9, lk. 2.
 JÖGI, MALL "Eesti keele ja kultuuri päev on poliitiline üleskutse", nr. 10, lk. 5.
 JÖGI, MALL "Milliseid kunstiasid saab Eestis õppida?", nr. 11, lk. 5.
 JÖGI, MALL "Kultuurisuhtlus jätkub", nr. 12, lk. 2.
 JÖGI, MALL "Johann Köleri kodukohas", nr. 12, lk. 18.
 JUSSI, FRED ja DORIS KAREVA "Transept" (vestlus UNESCO kohtumisel "Rahu kunst" Tallinnas ja Lahemaal 27. V - 1. VI, üles kirj. D. Kareva), nr. 27, lk. 12-13.
 KAAGJARV, LEO "Vajame emakeele kaitse seltsi", nr. 11, lk. 5.
 KAASIK, RAUL "Eesti Vabariik pole kaotanud tsensuuri", nr. 22, lk. 18.
 KAEVATS, ÜLO "Teadus muutuste pingeväljas", nr. 1/2, lk. 5.
 KANGILASKI, JAAK "Kas USA osariik või väike rahvusriik Põhjalas?", nr. 25, lk. 5.
 KANGILASKI, JAAN "Tõde filosoofias ja loogikas" (ülevaade seminarist Jarvekülas Võrumaal 8.-10. maini), nr. 20, lk. 20.
 KAPLINSKI, JAAN "Kas kunsti on tööpoolest liiga palju?", nr. 14, lk. 11-12.
 KAPLINSKI, JAAN "Tänapäevase sangha võimalus", nr. 20, lk. 11.
 KAPLINSKI, JAAN "Immanuel Wallerstein liberalismist", nr. 21, lk. 18; nr. 22, lk. 18.
 KAPLINSKI, JAAN "Kõle mets ja kohutav suurlinn", nr. 26, lk. 5.
 KAPLINSKI, JAAN "Sariia ja muhamedlased", nr. 27, lk. 19.
 KAPLINSKI, JAAN "Kas järgmine fašism tuleb kristlik?", nr. 34, lk. 2.
 KAPLINSKI, JAAN "Filosoofia ja vaikus", nr. 35, lk. 5; nr. 36, lk. 5.
 KAPLINSKI, JAAN "Tõde ja vale vahel", nr. 42, lk. 5.
 KÄRDI, VILLU "Inimsuse piire kompamas", nr. 19, lk. 18.
 KAREVA, DORIS ja FRED JUSSI "Transept" (vestlus UNESCO kohtumisel "Rahu kunst" Tallinnas ja Lahemaal 27. V-1. VI, üles kirj. D. Kareva), nr. 27, lk. 12-13.
 KASUK, ENN "Võrumaa päev ülikoolis. Lõuna-Eesti võimalusest ja eurokadaklusest", nr. 17, lk. 5.
 KAUKSI, ÜLLE "Soome-ugri rahvaste ilopidu", nr. 29, lk. 11.
 KELAM, TUNNE "Teie kultuurielu?" (intervjuu), nr. 39, lk. 19.
 KELOMEES, RAIVO "Raamatu saatus raamatu kadumise ajastul. <http://www.artun.ee/textid/raamatud.html>", nr. 16, lk. 15.
 KERT, JOHANNES "Teie kultuurielu?" (intervjuu), nr. 35, lk. 19.
 KIIN, SIRJE "Ühinev Euroopa - kas ka ühinev kultuur?", nr. 19, lk. 2.
 KIVIMAA, KATRIN "Dialoogivajadus", nr. 14, lk. 2.
 KÕIVUPUU, MARJU "Kagu-Eesti pärimuskultuurist suvel 1997", nr. 34, lk. 18.
 KORB, ANU "Konverents ja ümarlaud kaimudest", nr. 37, lk. 18.
 KROSS, JAAN "Kõne Soome Vabariigi aastapäeval", nr. 48, lk. 5.
 KRULL, HASSO "Aristoteles ja psühhonaalilis", nr. 10, lk. 14.
 KULL, MARI "Diana ja ETV", nr. 36, lk. 19.
 KULLI, JAANUS "Riigiteatrile jagatud miljonid", nr. 4, lk. 5.
 "Kultuuriüle 1996. aasta laureaadid", nr. 1/2, lk. 2.
 KÜNSTLER, PEETER "Suurepärase Soome Instituut", nr. 4, lk. 8.
 KURG, ANDRES "Meedia ja kunsti esmaspäev" (17. märtsi konverents soolalaos), nr. 13, lk. 27.
 KUURME, TIU "Kultuuri hälviklapp", nr. 48, lk. 18.
 KUUTMA, KRISTIN "Festival vormik folklooritraditsiooni", nr. 42, lk. 12-13.
 LANGEMETS, ANDRES "Eesti vajab hädasti konservante!", nr. 13, lk. 5.
 LANGEMETS, ANDRES "Riigihirm", nr. 16, lk. 2.
 LANGEMETS, ANDRES "Morituri te salutant", nr. 37, lk. 2.
 LANGEMETS, ANDRES "Mittmekihiline uus Eesti", nr. 44, lk. 2.
 LANGEMETS, ANDRES "Tänavapoliitika", nr. 45, lk. 2.
 LANGEMETS, ANDRES "Keel keerduis", nr. 46, lk. 5.
 LANGEMETS, ANDRES "Laangamäelt Suomenlinna poole vaadates", nr. 47, lk. 2.
 LANGEMETS, ANDRES "Pahempoolsuse tõrjelahingud", nr. 24, lk. 2.
 LANGEMETS, ANDRES "Kelle pilli järgi, kelle sõnade järgi", nr. 28, lk. 2.
 LAUL, VENNO "Euroopa kultuuripealinn 1997 - Thessaloniki", nr. 15, lk. 19.
 LAURISTIN, MARJU, PEETER VIHALEMM, IVAR TALLO "Poliitilise kultuuri areng Eestis I-II", nr. 40, lk. 5; nr. 41, lk. 5.
 LEETE, ART "Kolm Hurta" (Jakob Hurda 90. surma-aastapäeva koosolekust), nr. 4, lk. 2.
 LEIMUS, IVAR "Aken minevikku" (Raimo Pullati koostatud teosest "Die Nachlaßverzeichnisse der deutschen Kaufleute in Tallinn 1702-1750. Tallinna kaupmeeste varandusinventarid 1702-1750", Estopol, 1997), nr. 11, lk. 18.
 LIIVAK, SANDER "Keeleksam - Ungari turumajanduse akadeemiline pool", nr. 26, lk. 4.
 LIIVAKU, UNO "Keeleskandaal", nr. 7, lk. 2.
 LÖHMUS, AIVO "Mis sünnib maal tegelikult?" (referaat EPMÜ Maaelu Arengu Instituudi teadlaste Jüri Ginteri ja Arno Lõo uuringust), nr. 20, lk. 5.
 LUKKA, ENE (ja üliõpilased) "Kultuurišokist omakultuuri valdkonnas XXI sajandi künnisel", nr. 29, lk. 12-13.
 LUUK, ERKKI "Postmodernism: kultuuri enesesüüdistus", nr. 44, lk. 18.
 LUURE, ANDRES "Meedia ja filosoofia" (intervjuu Mart Raukasega), nr. 32, lk. 12-13.
 MÄGI, ARVO "Kallis kolleeg!", nr. 36, lk. 19.
 MÄGI, VAHUR "Teadus ja haridus, koos ja korraga" (intervjuu Toronto Ülikooli emeritiiprofessori Olev Trässiga), nr. 9, lk. 19.
 MAIMIK, PEETER "Eesti ei tormanudki Soome. Tegelikult oli aken

ammu lahti", nr. 21, lk. 2.
 MARAN, OLAV "Jaak Kaplinski kuulutab oma usku", nr. 36, lk. 19.
 MARUSTE, RAIT "Teie kultuurielu" (intervjuu), nr. 42, lk. 19.
 MEEL-SAAT, MARI "Moraalist ja libamoraalist I - II", nr. 21, lk. 5; nr. 22, lk. 5.
 MERESTE, UNO "Seaduse muutmise seaduse muutmise...", nr. 43, lk. 2.
 MERI, LENNART "Sihiheadmise päev" (Eesti Vabariigi presidendi kõne 1997. aasta esimesel koolipäeval), nr. 34, lk. 3.
 MERI, LENNART "Mere lõpmatust nähes hakkab kergem" (intervjuu Mihkel Mutile 17. augustil Paslepas), nr. 37, lk. 12-13.
 MERILAI, ARNE "Lüürilise mina kehastumine" (Karl Muru 70), nr. 1/2, lk. 5.
 MIHKELSON, ENE "Kirjandus kui identiteedivõimalus", nr. 38, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Ääremaa ja tasakaal", nr. 10, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Tartus on rahu", nr. 11, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Kui hakata järele mõtlema, siis küll", nr. 12, lk. 5.
 MUTT, MIHKEL "Hüvasti, vana Leipzigi mess", nr. 12, lk. 19.
 MUTT, MIHKEL "Tagasi tulevikku", nr. 13, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Kui pruut läheb liiga vanaks. Statistika kahepaiksu-sest Euroopa Liiduga liitumise suhtes", nr. 14, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Tüütud õpetajad", nr. 15, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Uutest ja vanadest kvootidest", nr. 16, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Pealinna linnapea", nr. 18, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Seadustahe tõlgendamise uim", nr. 20, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Müütiline julgeolek ja eesti asi", nr. 21, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Keskklassi rõõmud", nr. 22, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Lihtsameelsus", nr. 25, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Tagastamata moraalne abi", nr. 26, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "XXI sajandi kontuurid" (Referaat ameerika ajaloolase ja publitsisti Paul Johnsoni ettekandest Washingtonis 14.-16. VI konverentsilt), nr. 27, lk. 5 ja 19.
 MUTT, MIHKEL "Kes on salgas esirinnas?", nr. 28, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Põhjala - luule ja poliitika", nr. 30, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Tuleviku värvad I - III. Mõjuka inglise ajakirja Economist tulevikuprognoozi tähtsamaid seisukohti" (referaat), nr. 30, lk. 5; nr. 31, lk. 5; nr. 32, lk. 5.
 MUTT, MIHKEL "Kas uue ajastu algus?" (PEN klubi 64. kongressist Edinburghis), nr. 32, lk. 20.
 MUTT, MIHKEL "Ring ümber Türi", nr. 33, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Omariiklususk ja loogika", nr. 34, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Minu kaasaegse elulugu", nr. 35, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Kas visata puss pöösasse?", nr. 36, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Kvaliteetsed ja kollased võsaviilemid", nr. 37, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Mere lõpmatust nähes hakkab kergem. Intervjuu Lennart Meriga 17. augustil 1997 Paslepas", nr. 37, lk. 12-13.
 MUTT, MIHKEL "Eesti eestlane ja maailma eestlane", nr. 38, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Elu pole rahvastepall", nr. 39, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Kõik saame kloonideks", nr. 40, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Edinburghi segasumma suvilas", nr. 41, lk. 18.
 MUTT, MIHKEL "Sugulasi ei saa valida", nr. 42, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Aravalitust rahvas betoonpõrandal", nr. 44, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Madisooni lahtunud paragrahvid", nr. 45, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Debiliit vaba", nr. 46, lk. 2.
 MUTT, MIHKEL "Mida teha Taaniga?", nr. 48, lk. 2.
 NEIMAR, REET "Pärast memorandumit", nr. 27, lk. 19.
 NOOL, ERKI "Teie kultuurielu?" (intervjuu), nr. 47, lk. 19.
 NORMET, INGO "Fantaasiast ja teatrist", nr. 12, lk. 2.
 OINAS, FELIX "Gustav Ränk ja tema teosed" (Gustav Ränk 95), nr. 8, lk. 18.
 OINAS, FELIX "Lisandusi nõukogude demonoloogiale", nr. 35, lk. 18.
 PARL-LÖHMUS, MAARJA "Vastuhakkav käsualune või käsku täitev vastuhakkaja?", nr. 24, lk. 1.
 PARMASO, ERAST "Kuidas fundamentalism mul botaanikuks aitas saada", nr. 49, lk. 2.
 PAUL, TOOMAS "Keelamise kasutusest", nr. 29, lk. 2.
 PAUL, TOOMAS "Natuks nostalgiat", nr. 31, lk. 17.
 PAUL, TOOMAS "Kas kirikul on ka seisukoht?", nr. 33, lk. 2.
 PAUL, TOOMAS "Reaalsuse virtuaalsus", nr. 47, lk. 2.
 PEDMANSON, PEEP "Kes ei taha loll olla eluaga, olgu seda siis surmani. Surmanuhtlus - katse ja väliakutse", nr. 17, lk. 5.
 PEDMANSON, PEEP "Euroopa Liit ja eesti kultuur", nr. 23, lk. 5.
 PILLAK, PEEP "NordWest" festival Moskvas", nr. 44, lk. 18.
 PINN, VOLDEMARE "Teine raamat Nikolai Karotammest" (V. Pinni vastused toimetuse küsimustele), nr. 10, lk. 19.
 PRIIDEL, ENDEL "Unikaalne Koguva", nr. 6, lk. 18.
 PROZES, JAAK "Hõimupäevadel tulevad soomeugrilased meelde", nr. 42, lk. 11.
 RAUD, REIN "Head naabrid omavahel. Muljeid Vilniuse konverentsilt", nr. 36, lk. 18.
 RAUD, REIN "Tarkusearmastus kui eluviis ja kui elukutse", nr. 37, lk. 5.
 RAUD, REIN "A Kink Was Porn Today", nr. 49, lk. 2.
 RAUKAS, MART "Meedia ja filosoofia" (intervjuu, küsitles Andres Luure), nr. 32, lk. 12-13.
 REMSU, OLEV "Molodets, Saddam!", nr. 47, lk. 18.
 RUMMO, PAUL-EERIK "Eelarve: pilt ja probleemid", nr. 44, lk. 5.
 RUUTSOO, REIN "Mõistlikõnised ja otseütlemisi" (Lennart Meri "Presidendikõne", Ilmamaa, 1996), nr. 7, lk. 5; nr. 8, lk. 5.
 RUUTSOO, REIN "Ajaloos uurimine ja kommunikatsioonihäired", nr. 13, lk. 26.
 RUUTSOO, REIN "Meie võitlus" (Kahekõitelisest koguteosest "Teine Eesti", SE & JS, 1996), nr. 14, lk. 14.
 RUUTSOO, REIN "Impeeriumi persona non grata", nr. 27, lk. 20.
 SALUPERE, MALLE "Eisvanemate ja eelkäijate kalmud", nr. 42, lk. 14.
 SARV, VAIKE "Läbi peotavade enese juurde", nr. 30, lk. 20.
 SIIMER, ENN "Kes päästab Eestimaa - kas noor inimene Tallinnast või Kanaküläst?", nr. 32, lk. 2.
 JUHA SILTALA "Ratsionaalne valik: vahendid või väärtused" (tlk. Aivo Lõhmus), nr. 14, lk. 13.
 SOOSAAR, ENN "Peaminister vahetumas", nr. 9, lk. 2.
 SOOSAAR, ENN "Kuidas on lood Rooseveltidega?", nr. 12, lk. 5.
 SOOSAAR, ENN "Mitte niiaaringi ootab murdmist", nr. 17, lk. 2.
 SOOSAAR, ENN "Euroopa Liit ja eesti kultuur", nr. 23, lk. 5.
 SOOSAAR, ENN "Sotsialiste oodates", nr. 26, lk. 2.
 SOOSAAR, ENN "Iga tragöödia raputab", nr. 36, lk. 2.
 SOOSAAR, ENN "Normaalset suhted Venemaaga on meie huvides", nr. 48, lk. 2.
 STADNIKOV, SERGEI "Igavik püramiidideks", nr. 31, lk. 20.
 STADNIKOV, SERGEI "Raha kiusatus", nr. 36, lk. 18.
 STADNIKOV, SERGEI "Nelja ilmakaare arhetüüp Vanades Idamaades", nr. 42, lk. 2.
 STEINBOCK, DAN "Intellektuaalse plära mehaanika" (tlk. Aivo Lõhmus), nr. 23, lk. 18.
 SUUR, KALJU "Vahavarustus", nr. 27, lk. 20.
 TAAGEPERA, REIN "Keelepüü juured", nr. 39, lk. 5.
 TALLO, IVAR, MARJU LAURISTIN, PEETER VIHALEMM "Poliitilise kultuuri areng Eestis I-II", nr. 40, lk. 5; nr. 41, lk. 5.
 TALVET, JÜRI "Mehhiko kümme aastat hiljem", nr. 1/2, lk. 12; nr. 3, lk. 10; nr. 4, lk. 18.
 TAMJÄRV, HANNES "Teie kultuurielu" (intervjuu), nr. 37, lk. 19.
 TAMM, BORIS "Minu kogemus UNESCOs" (Mõtteid riikidevahelise informaatikakomitee sessioonilt), nr. 3, lk. 2.
 TAMMAN, TIINA "Kultuurielu Londonis ja Põhja-Iirimaa", nr. 7, lk. 21.
 TAMMAN, TIINA "Dramaatilise veebruar Inglismaal kõrvalepõikega Sotimaale", nr. 10, lk. 19.
 TARAND, ANDRES "Üks pahupidi asi", nr. 41, lk. 2.
 TARAND, KAAREL "Ikka Tartu kiludest", nr. 22, lk. 2.
 TARO, ENN "Teie kultuurielu?" (intervjuu), nr. 33, lk. 19.
 TETER, EERIK "Meenutades Eeva Merike Kangro-Pennarit", nr. 24, lk. 20.
 TONURIST, IGOR "97 tundi folkfestivali", nr. 29, lk. 14.
 TRASS, HANS "Laante lagastamine jälkus", nr. 47, lk. 5.
 UIBO, UDO "Ajaloovõhiku euromõistisklus", nr. 18, lk. 2.
 UNT, MATI "Argimütoloogiale ekstra. SIRP", nr. 13, lk. 2.
 UTNO, LEILI "IV väliseesti kongress tulekul", nr. 17, lk. 20.
 VAHING, JULIA "Eesti tüdruk Liidu pealinnas", nr. 22, lk. 12.
 VALJATAGA, MÄRT ja KRULL, HASSO "Aristoteelse eetika tänapäeval" (Hasso Krulli intervjuu Märt Valjatagaga), nr. 10, lk. 12-13.
 VALJATAGA, MÄRT "Kõikide sõda kõigi vastu", nr. 11, lk. 2.
 VALJATAGA, MÄRT "Sõlviuse paradoksid", nr. 18, lk. 18.
 VALJATAGA, MÄRT "Kõik me oleme egalitaarid", nr. 25, lk. 2.
 VALJATAGA, MÄRT "NATO ulmast võib saada luupainaja", nr. 30, lk. 2.
 VALTON, ARVO "Uhe idaeurooplase kompleksist", nr. 40, lk. 18.
 VEIDEMANN, REIN "Sotsiaaldemokraatlik väljakutse", nr. 23, lk. 2.
 VEIDEMANN, REIN "Eesti kultuur uue väljakutse ees", nr. 31, lk. 2.

VIHALEMM, PEETER, Marju Lauristin, Ivar Tallo "Poliitilise kultuuri areng Eestis I-II", nr. 40, lk. 5; nr. 41, lk. 5.
 VIOL, AVO "Teie kultuurielu?" (intervjuu), nr. 38, lk. 19.
 VIITOL, LIVIA "Eestisse üli- ja elukooli", nr. 42, lk. 13.
 VSEVIOV, DAVID "Kibbutzi Eestis", nr. 19, lk. 2.
 WEIMO, ANDRES "Labane glamuur", nr. 20, lk. 2.

FILM

ALVER, MARGUS "Eluradadel Läänes", filmist "Western" (rež. Manuel Poirier), nr. 44, lk. 17.
 BUCHANAN, ROB "TV-Baretid" (tlk. Spede Mapponen), teleoperaatoritest sõjakolletes, nr. 27, lk. 14.
 BUÑUEL, LUIS "Luigelaul" (tlk. Peep Pedmanson), katkend mälestusteraamatust, nr. 3, lk. 17.
 DIETRICH, MARLENE "Ameeriklasena Euroopas" (tlk. Irene Järna), mälestusi, nr. 33, lk. 16.
 ECO, UMBERTO "Foto" (tlk. Joel Sang) essee fotost ja poliitikast, nr. 41, lk. 16-17.
 EHALLA, OLAV "Pealelend" (küsitl. P. P.), nr. 36, lk. 17.
 EHLVEST, JÜRI "Kas teksti- või pildi-tele?", saatest "Ffriik", 5, lk. 16.
 EHLVEST, JÜRI "Valetaja, kes räägib tõtt", filmist "Laineid murdes" ("Breaking the Waves", rež. Lars von Trier), nr. 7, lk. 17.
 ELMANOVITS, TATJANA "Oscariaana 1997", nr. 9, lk. 7.
 ELMANOVITS, TATJANA "Oscariaana 1997" II, nr. 10, lk. 17.
 ELMANOVITS, TATJANA "Ilus igav Oscar Gala 1997", nr. 12, lk. 17.
 ELMANOVITS, TATJANA "Rohkem liitsa, vähem kuula", Howard Sterni filmiportreest "Minu munad" ("Private Parts", rež. Betty Thomas), nr. 12, lk. 16.
 ELMANOVITS, TATJANA "Quasimodo versus Beavis ja Butt-head", Ameerika animatsiooniipildist Disney kompanii, Simpsonite ning Beavise ja Butt-headi taustal, nr. 15, lk. 14.
 ELMANOVITS, TATJANA "Kas alguses oli sõna või pilt?", filmidest "Kokk, varas, varga naine ja naise armuke" ja "Padjaraamat" ("The Cook, The Thief, His Wife & Her Lover", "The Pillow Book", rež. Peter Greenaway), nr. 25, lk. 18.
 ELMANOVITS, TATJANA "Batman ja Robin, ameerikaana pärisosa", filmist "Batman ja Robin" (rež. Joel Schumacher), nr. 34, lk. 16.
 ELMANOVITS, TATJANA "Lugu allasurutud tunnetest", filmist "Kadunud kiirte" ("Lost Highway", rež. David Lynch), nr. 37, lk. 17.
 ELMANOVITS, TATJANA "Gangsterimüüdi elektriline karjamaa", filmidest "Huligaan" ("Hoodlum", rež. Bill Duke) ja "Ummikseis" ("Gridlock", rež. Vondie Curtis Hall), nr. 39, lk. 14.
 FELLINI, FEDERICO "Omphalos, omphalos..." (tlk. Marge Liiske), J. Risset, S. Toubiana ja V. Mollica F. Fi pildinäitusest Cannes'is, nr. 26, lk. 18.
 FELT, RAIMUND "Kas kiivus või kadedus?", vastus Mark Soosaare kriitikale (vt. KL 3; lk. 5), nr. 8, lk. 16.
 HAAVEL, TONIS "Lühike lugu helitaktopterist", animafilmist "Lugu väikesest valgest helikopterist" (rež. Kaspar Jancis), nr. 15, lk. 13.
 HALLAS, KARIN "Bauhaus Ameerikas", videofilmist "Bauhaus in America" (prod. Judith Pearlman), nr. 46, lk. 17.
 HANSEN, AIME "Supeldes õovas", filmist "Seitse" ("Seven", rež. David Fincher), nr. 6, lk. 16.
 HANSEN, AIME "Mortal Kombat - lõbus surmavõitlus", filmist "Mortal Kombat" (rež. Paul Anderson), nr. 6, lk. 16.
 HEINMÄA, IVAR "Ivar Heinmaa, ilma baretita", intervjuu Peep Pedmansoni, nr. 28, lk. 16.
 JÖERAND, RAIMO (vt. MAIMIK, ANDRES ja ...), nr. 34, lk. 17.
 KELOMEES, RAIVO "Ünenäovampiirid hoos", filmist "Kadunud laste linn" ("La Cité Des Enfants Perdus", rež. Jean-Pierre Jeunet ja Marc Caro), nr. 4, lk. 17.
 KIESLOWSKI, KRZYSZTOF "Kojutulek" (tlk. Margus Alver), mäluessed, nr. 28, lk. 17.
 KIESLOWSKI, KRZYSZTOF "Kojutulek" II (tlk. Margus Alver), nr. 30, lk. 16.
 KILMI, JAAK ja MAIMIK, ANDRES (üles kirjutatud), "Neetud sugupõlv", filmist "Neetud sugupõlv" ("The Doom Generation", rež. Gregg Araki), nr. 1/2, lk. 24-25.
 KILMI, JAAK "Stroboskoobitrummel", filmist "Kadunud laste linn" ("La Cité Des Enfants Perdus", rež. Jean-Pierre Jeunet ja Marc Caro), nr. 4, lk. 17.
 KILMI, JAAK ja MAIMIK, ANDRES (üles kirjutatud), "Teljenihe nutu lätele", filmist "Laineid murdes" ("Breaking the Waves", rež. Lars von Trier), nr. 8, lk. 17.
 KILMI, JAAK "Palavik? Teljenihe?", videofilmist "Febris" (rež. Andres Puustusmaa), nr. 13, lk. 24.
 KILMI, JAAK "Linna saabub kinofestival!", festivalist "Armastus ja Anarhia" Helsingis, nr. 39, lk. 12.
 KILMI, JAAK "Mina valiksin OB!", festivali "Operation B" filmiprogrammist, nr. 41, lk. 16.
 KIVIMAA, KATRIN "Vastuvoolu", filmist "Laineid murdes" ("Breaking the Waves", rež. Lars von Trier), nr. 7, lk. 16.
 KIVIMAA, KATRIN "Kaunis koletar", filmist "Picasso: looja ja hävitaja" ("Surviving Picasso", rež. James Ivory), nr. 13, lk. 24.
 KIVIMAA, KATRIN "Igäühel oma film", filmist "Kristiina Lauritsatütar" ("Kristin Lavransdatter", rež. Liv Ullmann, nr. 20, lk. 18).
 KRACAUER, SIEGFRIED "Türanniskond" (tlk. Peep Pedmanson), filmist "Nosferatu - õuduste sümfonia" ("Nosferatu - Eine Symphonie des Grauens", rež. Friedrich Wilhelm Murnau), nr. 11, lk. 17.
 KRACAUER, SIEGFRIED "Võit elagu!" (refer. Peep Pedmanson), natsidokumentalistika märgindus, nr. 18, lk. 10.
 KRULL, HASSO "Jarmani minimalism: pilt ja ideoloogia", Derek Jarmani retrospektiivist Tallinna Kinomajas, nr. 23, lk. 16.
 KRULL, HASSO "A Quest for Vision: film kui kirjandusteos", filmist "Surnud mees" ("Dead Man", rež. Jim Jarmusch), nr. 31, lk. 16-17.
 KUDU, REET "Kellele vesternid ei meeldi", filmist "Surnud mees" ("Dead Man", rež. Jim Jarmusch), nr. 5, lk. 17.
 KUSTURICA, EMIR Intervjuu (tlk. Kristjan Mändmaa), nr. 43, lk. 17.
 KASPER, KALLE "Kuidas üsaldada inimest, kes ei võta altkäemaksu?" telesarjast "Suur Prantsuse revolutsioon", rež. Robert Enrico, nr. 32, lk. 18.
 KÜNSTLER, AILI "Kadunud mees, surnud mees", filmist "Surnud mees" ("Dead Man", rež. Jim Jarmusch), nr. 5, lk. 17.
 KÜNSTLER, AILI "Mees võib olla, unistus peab olema", filmist "Minu mees" ("Mon homme", rež. Bertrand Blier), nr. 30, lk. 17.
 LAAS, MAIT "Kaerajaan - koerajaan", animafilmist "Kaerajaan" (rež. Mikko Rand), nr. 24, lk. 16.
 LÖHMUS, JAAK "Tampere - eesti filmideta", Tampere lühifilmifestivalist, nr. 11, lk. 16.
 LÖHMUS, JAAK "Veel Pärnu animafilmpäevadest", nr. 16, lk. 16.
 LÖHMUS, JAAK "Soome filmiarhiiv 40", ajalootaustaline ülevaade, nr. 17, lk. 17.
 LÖHMUS, JAAK "Lõputa lugu Cannes'ist", festivalimuljeid, nr. 20, lk. 16.
 LÖHMUS, JAAK "Viimane ots Riverast: Cannes" II, nr. 21, lk. 17.
 LÖHMUS, JAAK "Jumalat ei ole kodus?", telelavastusest "Kallimat ei ole kodus" (lav. Valentin Kuik), nr. 25, lk. 15.
 LÖHMUS, JAAK "Eestlane Espoos", Espoo filmifestivalist, nr. 33, lk. 16.
 LÖHMUS, JAAK "Kuldilõvijaht", Veneetsia filmifestivalist, nr. 34, lk. 17.
 LÖHMUS, JAAK "Lõvi võrgus", Veneetsia filmifestivali tulemustest, nr. 35, lk. 17.
 LÖHMUS, JAAK "Kommentaariks Juri Nummelini jutule", mälestusi TRÜ filmiklubist, nr. 36, lk. 16.
 LÖHMUS, JAAK "Rahvusvaheline filmifestival", mõtisklus selle võimalikkusest Tallinnas, nr. 39, lk. 11.
 LÖHMUS, JAAK "Paipoiss riisub koore", Jan Švėráki filmikarjäärist, nr. 40, lk. 17.
 LÖHMUS, JAAK "Ajastu südametunnistus", Mike Leigh' filmikarjäärist, nr. 43, lk. 16.
 LÖHMUS, JAAK "Meediaajastu kinomuseumist - MOMI näitel", nr. 48, lk. 17.
 MAAKARU, M "Kerge waba riik", telelavastusest "Intermezzo" (lav. Ago-Endrik Kerge), nr. 39, lk. 14.
 MAIMIK, ANDRES (vt. KILMI, JAAK ja ...), nr. 1/2, lk. 24-25.
 MAIMIK, ANDRES (vt. KILMI, JAAK ja ...), nr. 8, lk. 17.
 MAIMIK, ANDRES ja JÖERAND, RAIMO "Workshopping", filmitudengite töötoast Haapsalus, nr. 34, lk. 17.
 MAIMIK, ANDRES "Huumor dokfilmis", nr. 49, lk. 23.
 MAPPONEN, SPEDE "Jääaja negatiiv", dokfilmist "Pimeduse õppetunnid" ("Lessons of Darkness", rež. Werner Herzog), nr. 3, lk. 17.
 MAPPONEN, SPEDE "Inimese elu", nuku hetkeseisust Nukufilmi seisundis, nr. 15, lk. 11.
 MASAMI, MANABE "Anime imeline maailm" (tlk. Kalle Nettan), Jaapani animatsiooniist, nr. 33, lk. 17.
 MERI, LENNART "Samaani" esilinastuse puhul", tervitus rahvusvahelisele šamanistika konverentsile, nr. 40, lk. 16.
 MUTT, MIHKEL "Dublaaz - filoloogiline imede aed", seriaalide tkimis-

KULTUURILEHT/SIRP aastal 1997

MUTT, MIKKEL "Dublaaz – filoloogiline imede aed", seriaalide tkimis-est, nr. 20, lk. 17.

NORSTEIN, JURI "Üksteist usaldamisi" (tlk. Peep Pedmanson), mõtisklus lapsemeelest, nr. 24, lk. 16.

NUMMELIN, JURI "Kuhu on kõik filmiklubid jäänud?" (tlk. Spede Mapponen), nr. 36, lk. 16.

ORLOV, ALEKSEI M. "Eesti animatsioon ja eesti anima" (tlk. Aili Künstler), nr. 48, lk. 16.

PEDMANSON, PEEP "Patauinas ongi ohvritall", filmist "Kodanik Kane" ("Citizen Kane"), rež. Orson Welles, nr. 7, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "A & O", filmist "Laineid murdes", ("Breaking the Waves"), rež. Lars von Trier, nr. 8, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "Munev lennuk", ühest rootslikust sõjamuljest, nr. 9, lk. 7.

PEDMANSON, PEEP "Tampereest", Tampere lühifilmide festivalist, nr. 10, lk. 16.

PEDMANSON, PEEP "Präänikuga või präänikul", kriitiliselt riikliku levi-toetuse eraldamise komisjoni põhimäärusest, nr. 10, lk. 2.

PEDMANSON, PEEP (P. P.) "101", eestlaste mälestusi inglasega koera-roareklaami tegemisest, nr. 11, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "Matsid metslaste maal", Sulev Keeduse ja Rein Kotovi filmimatkast Aafrikasse, nr. 14, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP (P. P., B. P., B. B.) "Kapsa striptiis nelgi observatooriumis", "Cherchez la femme versus rekkahaagis", "Kes sõi Väikse Peetri leivakoti?", grokiiportreed vastavalt Mati Kütist, Aare Tilgast ja Peeter Tammistost, nr. 16, lk. 16-17.

PEDMANSON, PEEP (temaatilistest koolikirjanditest kokku kirjutatud) "Kes-kess? Vembumehed V p-st!", filmist "Kos-koss" ("Space Jam"), rež. Joe Pytkat, nr. 17, lk. 16.

PEDMANSON, PEEP "Lina ja lava", gümnaasist Ilmar Laabani filmissele kaasaajal osaks saanud poleemikast, nr. 19, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "Cinema – enicma?", ajakirja Cinema eesti tlke funktsioonist, nr. 22, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "E-vitamiin?", filmist "Evita" (rež. Alan Parker), nr. 23, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "Üks dokfilm", dokfilmist "Crumb" (rež. Terry Zwigoff), nr. 25, lk. 15.

PEDMANSON, PEEP "Miks mulle meeldis/ ei meeldinud film "Kire lained", filmist "Kire lained" (rež. Vladimir Gaidarov), nr. 29, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "Lembitu oli ristlejal", Balti riikide venelaste telemängust KVN, nr. 30, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "Äiu-äiu, võrkkiike", Tanel Tammeti raamatust "Teejuht võrgumaailma", nr. 33, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "Igal oma rose-bud", filmist "Kadunud kiirtee" ("Lost Highway"), rež. David Lynch, nr. 35, lk. 16-17.

PEDMANSON, PEEP "Kunagi oli vedurinal Stalini pilt", filmist "Kõik minu Leninid" (rež. Hardi Volmer), nr. 39, lk. 13.

PEDMANSON, PEEP "Pommisatelliit Eesti kohal", dokfilmist "Pommirühm" ("Bomb Squad"), rež. Rein Kotov, nr. 41, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "DM vs DMW", filmidest "Surnud mees" ("Dead man"), rež. Jim Jarmusch) ja "Surnamõistetud" ("Dead man walking", rež. Tim Robbins), nr. 42, lk. 18.

PEDMANSON, PEEP "Taasrambilvalge M Klubi puhul", nr. 43, lk. 17.

PEDMANSON, PEEP "Keller, mis võinuks olla naine", filmist "Maa-alused" ("Underground"), rež. Emir Kusturica, nr. 47, lk. 16.

PIESIEWICS, KRZYZSTOF "Habras tasakaal" (Kr. Klesowski stsenaaristi intervjuu Aleksandra Szarlitate, tlk. Marudus Alver), nr. 14, lk. 16.

PRIMIAGI, LINNAR "Elutöö", "Saló", Pier Paolo Pasolini filmidest, nr. 9, lk. 6.

PÄRN, PRIIT "Üks Pärn, mitu pärna?" (intervjuu Peep Pedmansonile), nr. 15, lk. 11.

RAAT, MARKO "Kiire pildiraamat", filmist "Padjaraamat" ("The Pillow Book"), rež. Peter Greenaway), nr. 22, lk. 16-17.

RANNAP, REIN "Tõuse ja hülla" (lindilt kirj. Peep Pedmanson), filmist "Shine", rež. Scott Hicks), nr. 45, lk. 16.

RAND, MIKK (Mihkel Kallas) "Sest koera nimi oli Fluffy", animaserialist "Tom ja Jerry" (rež. Heiki Ernits ja Janno Põldma), nr. 15, lk. 12.

RAND, MIKK "Kas KEEGI VEEL teeb animatsiooni?", animafilmi "Keegi veel" (rež. Mait Laas ja Hardi Volmer), nr. 18, lk. 15.

RAND, MIKK "Ühest Hollywoodi "sõltuvast" omapäratsejast ja veidi marslaste rünnakust", filmist "Marss ründab" ("Mars Attacks", rež. Tim Burton), nr. 21, lk. 16.

RAND, MIKK "Multikad versus animatsioon", prantsuse animatsiooni-filmide programmist Tallinna Kinomajas, nr. 29, lk. 16.

RAND, MIKK "Eesti animatsiooni invasioon Lätti ehk Läti juh 3:2", nr. 39, lk. 12.

RAND, MIKK "Tõuse ja sära", Hannoveri up-and-coming filmifestivalist, nr. 45, lk. 17.

RAUDAM, TOOMAS "Kõrvad nagu kingad", Raadio 2 saatest "Rahva omakaitse", nr. 12, lk. 17.

RIBA, PEETER "Kas raamat võib saada lapsi?", filmist "Padjaraamat" ("The Pillow Book"), rež. Peter Greenaway), nr. 25, lk. 17.

RIBA, PEETER "Kas uus eurokino on sündinud?", Pinewoodi ja Sheppertoni stuudiost Inglismaal, nr. 28, lk. 17.

RIBA, PEETER "Käegakutsutavalt kauge", PR-üritusest Rapla maavalit-suses, nr. 49, lk. 22.

RUUS, JAAN "Lõunanaabritega Pariisis", läti ja leedu dokfilminduse hetkeseisust, nr. 13, lk. 24-25.

RUUS, JAAN "Kineastidel rahaasjad sassis", muljeid Kinoliidu üld-kogult, nr. 19, lk. 17.

SÄRN, RAINER "Jarmuschi minimalistlik vestern", filmist "Surnud mees" ("Dead Man"), rež. Jim Jarmusch), nr. 5, lk. 17.

SIHVONEN, JUUKA "Audiovisuaalsed lapsed" (refer. Maris Lauri), essee meedia pedagoogikast, nr. 19, lk. 16.

SIHVONEN, JUUKA "Audiovisuaalne kogelemine" (tlk. Aili Künstler), essee videokunsti esteetikast, nr. 44-45, lk. 16-17.

SOOSAAR, MARK "Kiusatusest", Kultuurkapitali AV-komisjoni liikmete rahaeraldustest, nr. 3, lk. 5.

STERN, HOWARD "Mina ja Michael" (tlk. Kristjan Mändmaa), Michael Jacksoni kaemus, nr. 32, lk. 16-17.

STERN, HOWARD "Mina ja Woody" (tlk. Kristjan Mändmaa), Woody Alleni kaemus, nr. 38, lk. 18.

SEIN, HAGI "Pealelend" (kusiti. P. P.), nr. 44, lk. 17.

TEDER, TARMO "Tehatahtmine haiguse aegu", nr. 49, lk. 23.

TEINEMAA, SULEV "Elu maastike taustal", dokfilmist "Hella Wuolijoki" (rež. Heli Speek), nr. 3, lk. 16.

TEINEMAA, SULEV "Mälestusi Pöögelmannist", H. Pöögelmanni nim. elektroonikatehase filmiklubiaastastest, nr. 36, lk. 17.

TEINEMAA, SULEV "Eesti iseseisvus Kolaste abielu prisma", tele-filmist "Põletav armastus" (rež. Kirsti Petajäniemi), nr. 49, lk. 22.

TELJENIHE "Teljenike testament", rühmituse kriitikamõtte leksikon, nr. 47, lk. 15.

TIMMERMANN, SIIRI "Avastajad, lavastajad, režissöörid" (intervjuu Peep Pedmansonile), Pärnu XI visuaalse antropoloogia festivalist, nr. 27, lk. 15.

TRIER, LARS VON "Zanr ja sentiment", (intervjuu, tlk. Kalle Nettan), nr. 5, lk. 16.

UNT, MATI "Kapsas? Pea?", animafilmi "Kapsapea 2 ehk Tagasi Euroopasse" (rež. Riho Unt), nr. 17, lk. 17.

UNT, RIHO "Pealelend" (kusiti. P. P.), nr. 39, lk. 13.

URBLA, PEETER "Tervene mine sõkiterapia abil", kultuurikongressil pidamata jäänud kõne, nr. 4, lk. 16.

URM, RIINA "Ühe teatri lugu", dokfilmist "Teatri juubel" (rež. Peeter Simm), nr. 3, lk. 16.

URM, RIINA "Suur mees, põgus film", dokfilmist "Puud laulavad, kivid räägivad" (Rein Arenist, rež. Oie Orav), nr. 21, lk. 17.

USSOV, JURI "Antonioni efekti: must täpp valges letargias" (tlk. P. P.), mõtteharjutusi õpilastele filmitunnist, nr. 37, lk. 17.

UUSBERG, VALTER "Ärrg!" (intervjuuke Peep Pedmansonile), nr. 6, lk. 17.

UUSBERG, VALTER "Elustuv ruum", Nukufilmi juubelitekst, nr. 46, lk. 16.

VALGEMÄE, MARDI "Tulivesi" tuli üle vee", filmist "Tulivesi" (rež. Hardi Volmer), nr. 14, lk. 15.

VARBLANE, REET "Mäng suletud ringis", filmist "Kadunud kiirtee" ("Lost Highway"), rež. David Lynch, nr. 37, lk. 16.

VARBLANE, REET "Balkani barokimasin", võrdlevalt filmist "Maa-alused" ("Underground"), rež. Emir Kusturica) ja kunstnik Marina Abramovičist, nr. 47, lk. 17.

VARIS, TUULA-LIINA "Imemaailm memme sauna taga" (tlk. Spede Mapponen), kinomälestusi, nr. 22, lk. 17.

VOOST, AUGUST "Ei keegi veel", filmiküsitluse võimalikkusest esilinas-

KIRJANDUS

ADRAT, ULCER "Avalik kiri proua Animale" (nr. 35, lk. 7).

AIMLA, PRIIT "Viise põlatute põllumaalt" (laulutekstid), nr. 3, lk. 21.

ALLPERE, ANDRES "Üks baltisaksluse luigelaul kõrvaltaataja pilgu-ga" (C. Mothander, "Parunid, eestlased ja enamlased"), nr. 27, lk. 17.

ALLPERE, ANNE "Väikeste Asjade Jumal", nr. 40, lk. 11.

ANNUK, EVE "Armastuse masohhism" (J. Ivanauskait, "Nõid ja vihm"), nr. 27, lk. 17.

ANNUS, EPP "Eesti kultuuriruumi loomise suunas" (konverentsist "Retseptisioon ja tõlge. Kontekstiprobleeme"), nr. 48, lk. 6.

BEIER, PRIIDU "Veripunasega eluhalile" (H. Varblane, "Mina enam ei armasta sind"), nr. 33, lk. 8.

BEIER, PRIIDU "Narratiivi dekonstruktsioon" (T. Vint, "Lõppematu maastik"), nr. 46, lk. 6.

BERG, MAIMU "Poolele tee vastu" (kohtumisest Narva keskraa-matukogus), nr. 48, lk. 6.

BLAKE, WILLIAM "Süütuse ennustused" (tlk. Hasso Krull), nr. 31, lk. 11.

COHEN, NANCY "Väikese maa väljapaistev luuletaja" (tlk. Jüri Talvet), nr. 47, lk. 8.

EHIN, ANDRES, SEPPEL, LY "Naine on hunt!" (C.P. Estes, "Naised, kes jooksevad huntidega"), nr. 21, lk. 7.

EHIVEST, JÜRI "Saia soe süda" (T. Raudam, "Muusika kuum sai"), nr. 7, lk. 11.

EHIVEST, JÜRI "Jutuke keppklounist", nr. 11, lk. 10.

EHIVEST, JÜRI "Suurmugol ja Elevant", nr. 37, lk. 6.

FRIED, ANNE "Eesti teedel" (tlk. Maimu Berg), nr. 40, lk. 12.

FUNK, KARLO "Juhatus fundamentaalseks küsimiseks" (M. Heidegger, "Sissejuhatus metafüüsikasse"), nr. 20, lk. 6.

GALEANO, EDUARDO "Mälu ja mäletus" (tlk. Maarja Kaplinski), nr. 41, lk. 7.

GINSBERG, ALLEN Luulet (tlk. Hasso Krull), nr. 15, lk. 15.

HABICHT, JUHAN "Ettevaatust Lasnamäel" (K. Hellerma, "Alkeemia"), nr. 26, lk. 17.

HABICHT, JUHAN "Elektroonilised palved ja uskmata Buddha" (R. Zelazny, "Valguse Island"), nr. 39, lk. 7.

HABICHT, JUHAN "Neuromancer. Kahjuks ka eesti keeles" (W. Gibson, "Neuromant"), nr. 45, lk. 7.

HABICHT, JUHAN "Kui kultuuriõikk sunnib peeglistse vaatama" (R.D. Lewis, "Kultuuridevahelised erinevused"), nr. 47, lk. 7.

HALLAS, JAAKKO "Meyrinkiga volbröö" (G. Meyrink, "Volbröö"), nr. 18, lk. 16.

HEIDOV, SANDRA "Ülevaade Eesti 1996. aasta raamatutoodangust", nr. 31, lk. 10.

HELLERMA, KÄRT "Ärrituse kultuur" (E. Jong, "Hirm viiekümneenda elu-aasta ees"), nr. 5, lk. 10.

HELME, REIN "Tähtis samm enesepuhastuse teel" (I. Jürjo, "Pagulus ja Nõukogude Eesti"), nr. 3, lk. 15.

HELME, REIN "Kaks raamatut natsivabatahtlikest" (L. Degrelle, "Kadunud leegion"; J. Mabire, "SS tankidiviis "Wiking"), nr. 11, lk. 11.

HELME, REIN "Emakekse raamat Napoleonist" (R. Widi, "Napoleonist hukatuslik perekond"), nr. 27, lk. 18.

HINRIKUS, RUTT "Ristikivi kanoniseerimine", nr. 40, lk. 13.

HINT, MATI "Kuidas keeleteadlane loeb "Roosi nime", nr. 28, lk. 6.

HURT, AADU "Kuidas loetud" (Ruth Jyrjo kalender-päevik), nr. 6, lk. 11.

HURT, AADU "Pildikesi reeturiluse anatoomiast" (O. Remsu, "Tšingis-khaan on Ungern-Sternberg"), nr. 43, lk. 16.

JÖERÜÜT, JAAK "Oh viike neid, mis lõppeda ei taha..." (vestlus Mihkel Mutiga), nr. 15, lk. 10.

JÖGI, MALL "Esikroonani erakordne edu" (M. Lilholm, "Tempting Jake"), nr. 6, lk. 11.

KALL, TOOMAS "Zanri nimi on raamat" (M. Unt, "Brecht ilmub öösel"), nr. 22, lk. 13.

KANGILASKI, JAAK "Kõnelusi UNESCOst" (kahekõne Doris Karevaga), nr. 47, lk. 6.

KAPLINSKI, JAAN "Kõle mets ja kohutav suurlinn", nr. 26, lk. 5.

KAPLINSKI, JAAN "Keel ida ja lääne vahel", nr. 44, lk. 7.

KAREVA, DORIS "Kairos: kirjandus kui kiirendus", nr. 18, lk. 17.

KAREVA, DORIS "Korrektuur", nr. 20, lk. 7.

KAUS, JAN "Pärtliööst" ja Pärtliööst" (P. Mérimée, "Pärtliöö"), nr. 45, lk. 7.

KENDER, KAUR "Kombinatorium", (L. Priimägi "Kombinatorium"), nr. 13, lk. 9.

KIIN, SIRJE "Marie Underi arhiiv on Eestis" (vastused Hasso Krullile), nr. 12, lk. 10.

KIIN, SIRJE "Kevad eesti kirjandusteaduses", nr. 24, lk. 9.

KLEMET, ANDRES "Loitsukellerist", nr. 38, lk. 6.

KOMPUS, MARKO Luulet, nr. 31, lk. 18.

KORDEMET, GERDA "Suur mäletamine" (E. Ünapuu, "Olivia meistrik-lass"), nr. 8, lk. 10.

KRONBERG, JANIKA "Ristikivi - paradoksaalne eurooplane", nr. 42, lk. 6.

KRULL, HASSO "Tõlge, klassika, traditsioon" (J. L. Borgesest), nr. 13, lk. 8.

KRULL, HASSO "Akvaarium soove täitva uppunuga" (A. Hurt, "Kivi leiva asemel"), nr. 23, lk. 6.

KRUUS, OSKAR "Kimbuke kirjandusteoreetilist abitegu" (M. Ihonen, "Sissejuhatus kirjandusteooriasse"), nr. 6, lk. 10.

KRUUSPERE, PIET "Pagulaskirjanduse ülevaade uusim köide", nr. 5, lk. 10.

KUDU, REET "Aili Paju ja Axel Munthe fenomen", nr. 8, lk. 11.

KONNO, ANDRES "Kas meil tuleb/on semiootik?", nr. 20, lk. 7.

KUNNAP, AGO "Uuevne uralistika", nr. 17, lk. 11-12.

KUNNAP, AGO "Keelepuu ebaviljad", nr. 33, lk. 7.

KÜNSTLER, PEETER "Saarikoski fenomen", nr. 4, lk. 9.

KÜNSTLER, PEETER "Romaanivõistluse saak on hea", nr. 5, lk. 2.

KÜNSTLER, PEETER "Eesti luulet Poolamaalt" (A. Puu, "Po Tej Stronie. Siinpool"), nr. 7, lk. 10.

KÜNSTLER, PEETER "Juubilar toreda raamatuga" (L. Promet, "Aheldatud muusa"), nr. 8, lk. 11.

KÜNSTLER, PEETER "Keele ja kirjanduse tootmisest", nr. 9, lk. 10.

KÜNSTLER, PEETER "Luulet igaviku argipäevast" (D. Kareva, M. Tervonen, "Kammertoon"), nr. 18, lk. 16.

KÜNSTLER, PEETER "Harrastusluuletajate osadus kasvab" (Tartu noortest luuletajatest), nr. 33, lk. 9.

KÜNSTLER, PEETER "Veekond Tsiiberi" (J. Ehlvest, "Päkapikk kir-jutab"), nr. 37, lk. 7.

KÜNSTLER, PEETER "Kolm punkti" (S. Kivisildnik, "Loomade peal kat-setatud inimene"), nr. 48, lk. 7.

LAAK, MARIN "Vaade sillalt ja hüpertekst avaneb" (konverentsist "Vaade sillalt. Tartu ja Tallinna ühispiik kirjanduslikesse voogudesse"), nr. 17, lk. 14.

LAANEKASK, HELI "Ristikivi päeval pärjatakse tõlkijaid", nr. 40, lk. 13.

LEPPIK, JAAN J. "Harjutusi sisevaatlusteks" (Abd-ru-shin, "Jumala kümme kasku"), nr. 21, lk. 6.

LIIVAK, SANDER "Budapestis võistlesid eesti kirjanduse tõlkijad", nr. 25, lk. 7.

LIIVAK, SANDER "Kaunim osa emakeelest" (E. Voll, "Eesti luulekeele sõnastik"), nr. 31, lk. 10.

LIIVAK, SANDER "Mõni sõna kõige ungarlikumast ungari kirjanikust" (János Aranyist, koos luuletajatega), nr. 32, lk. 6-7.

LIIVAK, SANDER "Kunstnik - arst ja haige ühes isikus" (G. Csáth, "Võluri surm ja teisi novelle"), nr. 332, lk. 7.

LILJA, PEKKA "Karje piiri tagant - Seppo Heikinheimo elu ja surm", nr. 45, lk. 6.

LILLE, EVA "Soomes - Eesti suhted inimlikul pinnal", nr. 4, lk. 9.

LOODUS, MIKKEL "Tähtsaim on mõlemapoolne huvi" (vestlus Leedu suursaadiku Halina Kobeckaitiga), nr. 17, lk. 18.

LUIK, VIIVI "Anne Fried", nr. 40, lk. 13.

LÖHMUS, AIVO "Kõnelus Thespise puhul", nr. 28, lk. 12-13.

LÖHMUS, AIVO "Teejuht läbi öö" (J. Roos, "Läbi punase öö"), nr. 41, lk. 6.

LÄTTEMÄE, EHA "Nõnda ma lähen" (intervjuu Endel Priidelile), nr. 33, lk. 6.

MAAKARU, M. "Kriis on mõõdas, sõbrad, elame veel!" (Kirjanike Liidu suurskogust), nr. 17, lk. 13.

MAAKARU, M. "Meil naljad aitavad elada võitla naljateemalises vestlusringis T. Kall, A. Kivirähk, M. Unt, P. Pedmanson, M. Mutt", nr. 23, lk. 12-13.

MAURER, HEDDA "Elusuurune pilt" (M. Atwood, "Kassilinn"), nr. 34, lk. 6.

MIHKELE, ANNELI "Haiguste ravi kontrollitud" (P. Sayer, "Hullumeelsuse mõnund"), nr. 36, lk. 15.

MORTI, FAGIRA D. "Värske veri" (Erakkond Ühikesvagine), nr. 15, lk. 18.

MULDÖÖN, PAUL Luule (tlk. Krista Kaer ja Krista Mits), nr. 29, lk. 6.

MURU, KARL "Kaarsild kõrvaltaates" (soome luuleantoloogist), nr. 26, lk. 16.

MURU, TOOMAS "Eesti paguluse "lugu" kirjanduse peeglis", nr. 28, lk. 6-7.

MUTT, MIKKEL "Päikse ja kuu vahel" (konverentsist "Lääne kirjanduse perspektiivid"), nr. 25, lk. 6.

MUTT, MIKKEL "Edinburghi raamatufestival", nr. 33, lk. 6.

NOORHANI, PIET "Kolmas tulemine" (Ivar Ivaski 70. sünniaastapäeva üritusest), nr. 42, lk. 7.

PAUL, TOOMAS "Dziigides" (IV rahvusvahelisest naisnäitekirjanike kon-verentsist), nr. 29, lk. 7.

PARMAS, SVEN "Epistolaaria" (Daniil Harmsist), nr. 22, lk. 14.

PARMAS, SVEN "Galerii Legend: juulist juulini", nr. 30, lk. 6.

PAUL, TOOMAS "Kuidas leida parimat paradiisi" (F. Masumián, "Elu pärast surma"), nr. 28, lk. 7.

PAUL, TOOMAS "Vältimatu valik" (J.W. Sire, "Universumi uksest"), nr. 38, lk. 6.

PEDMANSON, PEEP "Oh, laps olla murelikult veel" (J.R.R. Tolkien, "Sõrmuste Vennaskond. Sõrmuste isand"), nr. 14, lk. 10.

PEDMANSON, PEEP "Kutse kui müts, sünnib pähe panna" (S. Kivisildnik, "Kutse"), nr. 33, lk. 7.

PIIR, MILVI Luulet, nr. 31, lk. 18.

PÖDER, REIN "Põhjamaade romaan uues kuues ja sisus", nr. 30, lk. 6.

RAJAMETS, HARALD Limerikud, nr. 34, lk. 7.

RAUD, REIN "Luuletaja Jaapan" (U. Masingu tõlgetest), nr. 39, lk. 6.

RAUDAM, TOOMAS Repliik, nr. 20, lk. 18.

RAUDAM, TOOMAS "Jalata jõulukuusk" (T. Vint, "Lõppematu maastik"), nr. 43, lk. 6.

RAUDAM, TOOMAS "Näed sa, mina kah päris kaval, hah?" (A. Tan, "Õnnerõõmu klubi"), nr. 47, lk. 7.

RAUN, OTT "Ei see olnud õige neeger" (P. Beier, "Femme fatale"), nr. 19, lk. 6.

RAUN, OTT "Kes siin siis valesti mängib?" (P. Hint, "Tuleviku muuse-um"), nr. 24, lk. 8.

RAUN, OTT "Post(i)meeste põlvkond", nr. 44, lk. 6.

ROSS, KRISTIINA, VABA, LEMBIT "Keelepuu ei vajagi kaitset", nr. 24, lk. 5.

SALO, VELLO "Toora ja Taara" (piiblitõlgetest), nr. 35, lk. 6.

SALURI, REIN "Kuidas läbi läbi sumada" (Internetist), nr. 44, lk. 7.

SEERO, TONU "Ikoonograafiline ja miksiv Tartu NAK", nr. 21, lk. 3.

SEPPEL, LY, EHIN, ANDRES "Naine on hunt!" (C.P. Estes, "Naised, kes jooksevad huntidega"), nr. 21, lk. 7.

SERING, PAULA "Tema, kes kannab maailma naeruväärsuse" (P. Beier, "Femme fatale"), nr. 19, lk. 6.

SERING, PAULA Luulet, nr. 24, lk. 10.

SERING, PAULA "Sellest, mida ei ole" (K. Hellerma, "Alkeemia"), nr. 26, lk. 17.

SERING, PAULA "Püüdmatu tiiger" (W. Blake'ist), nr. 31, lk. 11.

SERPENT, FRANCOIS "Koguja raamat" (M. Miliuse kunstikataloogist), nr. 36, lk. 10.

SOOSAAR, ENN "Tõlkimine on nagu klaverimäng" (intervjuu Kärt Hellermale), nr. 7, lk. 12-13.

SOOVIK, ENE-REET "Suur õnnestustöö" (H. Kureishi, "Äärelinna Buddha"), nr. 7, lk. 10.

SOOVIK, ENE-REET "Tõdid ja teisisid" (M. Atwood, "Röövelpruut"), nr. 9, lk. 19.

SOOVIK, ENE-REET "Hüdra aastasada" (briti kirjandusest), nr. 16, lk. 18.

TALVET, JÜRI "Suure maa silmapaistev luuletaja" (luuleveerg), nr. 47, lk. 8.

TAMM, LEELO "Jäi inimeseks ebainimlikes oludes" (A. Veisserik, "Ma armastasin Eestit"), nr. 5, lk. 11.

TANNBERG, TONU "Venestamine - riiklik ja sotsiaalne ümberkorral-dus" ("Venestamine Eestis 1880 - 1917"), nr. 30, lk. 7.

TANNBERG, TONU "Keisrinna ja tema favoriit" (Katarina II ja G. Potiomkini kirjavahetusest), nr. 44, lk. 6.

TEDER, TARMO "Luules usna osaline" (T. Pappel, "Luuletaja ja luuletaja osaline"), nr. 23, lk. 6.

TEDER, TARMO "Veidi viinast, litsidest ja luulest, armastusest pealekauba" (T. A. Rudokas, "Poet ja prostituit"), nr. 33, lk. 9.

TEGOVA, ENN "Lugeja kiri raamatukoguhoidjale Liivile" (Ervin Öuna-puust), nr. 8, lk. 10.

TOOMET, TIJA "Kui lastele kirjutada, unusta kõik, mida öelda tahad", nr. 25, lk. 7.

TOOTMAA, REIN "Mina kui mälestus" (E. Mikhelson, "Surma sünnipäev"), nr. 7, lk. 11.

TOOTMAA, REIN "Surmaingli romantiline tardumus" (I. Tael, "Merine"), nr. 9, lk. 19.

TUULE, TARMO "Tohoo till ae!" (J. Ehlvest, "Päkapikk kirjutab"), nr. 48, lk. 7.

TÜRK, KATTRI "Mika Waltari triaadid", nr. 6, lk. 10.

UNDUSK, JAAN "Sillapõlemise sõnakunst" (intervjuu Toomas Raudamile), nr. 42, lk. 6.

UNT, KERSTI "Kontrakultuuri totaalse kultuuri sees" (konverentsist "Eesti luule 3. aastatuhande järel"), nr. 42, lk. 7.

UNT, MATI "Sirbimütoloogia", nr. 20-49, lk. 19.

UNT, MATI "Hämaralt, hermeetiliselt" (vestlus M. Maakaruga), nr. 22, lk. 13.

UNT, MATI "Kunstlik Hamlet", nr. 49, lk. 8.

VABA, LEMBIT, ROSS, KRISTIINA "Keelepuu ei vajagi kaitset", nr. 24, lk. 5.

VAHING, VAINO "Salongielu Tartus", nr. 22, lk. 11.

VAHING, VAINO "Thespisele mõeldes", nr. 24, lk. 8.

VAHING, VAINO, LÖHMUS, AIVO "Kõnelus Thespise puhul", nr. 28, lk. 12-13.

VALGEMÄE, MARDI "Mõet "Mõõdu" vastu" (E. Tode, "Mõõd"), nr. 24, lk. 9.

VARBLANE, HANNES Luulet, nr. 19, lk. 7.

VARBLANE, HANNES "Salong Vanemuise tãnavas", nr. 46, lk. 7.

VETEMAA, ENN "Loomade peal katsetatud inimene" (S. Kivisildnikust), nr. 48, lk. 7.

VIIRDES, PIET "Doris Kareva recycled", nr. 21, lk. 6.

VIITOL, LIVIA "Muukrauga tabude maailmas" (T.K. Mukka, "Tabu"), nr. 36, lk. 15.

VIITOL, LIVIA "Soomesugilane silmitsi ajalooga" (M. Unt, "Brecht ilmub öösel. Brecht bricht ein in der Nacht"), nr. 49, lk. 9.

VILUMAA, RAINER, OJAMAA, LIISI "Joonas lähetatud" (Tartu NAKist), nr. 23, lk. 7.

VÄLJATAGA, MÄRT "Kultuurilehe etalon. Sõda ja evolutsioon The New York Review' veergudel", nr. 40, lk. 11 ja 14.

VÄLJATAGA, MÄRT "Ikka bioloogist mõteldes" (New York Review' uued numbrid), nr. 45, lk. 5.

ÖNNEPALU, TONU "Esindamisest" (Die' Ida-Lääne kohtumiste festiva-list), nr. 43, lk. 7.

KUNST

ABEL, TIINA "Kummit, agul ja nukrus", agulinäitus Eesti Kunstimuuseumis, nr. 46, lk. 12-13.

ABEL, TIINA "Ülo kestev kohalolek", Ilja Kabakovi raamat "Ülo Soosteri pildidest. Subjektiveid märkmeid", nr. 20, lk. 9.

ALLIKVEE, ANU "Saksa modernismi sünd Adamson-Ericu muuseumis", nr. 49, lk. 9.

ALLSALU, VANO "Maetud pedagoogika", Sally studio, nr. 37, lk. 9.

ARRO, JAAK, KREG A-KRISTRING, PAASUKE, TIIT, ROOSVALT, UNO "Lõid lapiti", kunstihaaridus, nr. 36, lk. 9.

BERNSTEIN, BORIS "Ajamere tagant", eesti kunsti näitus Leningradis Maneezis 1979. aastal (tlk. Aili Künstler), nr. 17, lk. 7.

BERNSTEIN, BORIS "Rakursinikes", kaasaja kunsti probleeme (tlk. Aili Künstler), nr. 18, lk. 6, nr. 19, lk. 14.

"DO IT", tekstid Bangkoki versiooni kataloogist, nr. 11, lk. 12-13.

EHIVEST, JÜRI "Sõnatu kunst", nr. 19, lk. 11.

ELKEN, JAAN "Lilian Mosolainen kuus maali Sambas", nr. 35, lk. 8.

ELKEN, JAAN "Lõpmatu lõpetamata lõppematu maastik", näitus "Lõpetamata maastik" Kunstihoones, nr. 41, lk. 14.

ERNITS, PEETER "Blended V", viski klubi näitus Sillamäel, nr. 38, lk. 7.

HAGEL, TIU "Rajaline roostevaba maailm", 70. aastate eesti kunsti näitus Tartu kunstimuuseumis, nr. 12, lk. 6-7.

HALLAS, KARIN "Kuidas eksponeerida klassikut", August Volbergi näi-tus Rotermanni soolalaos, nr. 4, lk. 10.

VAN DER TIPA

Jõulukoopia

Sirbimütoloogia

Ka koopiakirjutajal, kes ise on ju originaal, tee mis teed, oli mingi tugev jõulutunne veres.

Seda tujukat algust oli aimata juba ammu, adventi ajal, kui ümbrusesse ilmus märkamatu ja visalt üha rohkem jõulumärke, kui neid oli suvel kunagi olnud. Siis ei pannud neid tähele. Nad olid õhus, aga leitsakuline õhk ei andnud neid välja. Domineeris suvelõbu. Nüüd hakkasid nad välja joonistuma. Neid ei saanud lihtsalt märkamata jätta. Jõulud püüdsid su ise kinni, muutusid pikkamööda üha olulisemaks ja paratamatumaks. Sa teadsid, et kui miskid üldse tulevad, siis on need jõulud. Kuid sinagi olid jõuludele aldis, ei tõuganud neid ära, avasid neile oma käed ja rüpe, tegid seda üksikisikuna, ise, käskimata, siin ja praegu, puhtas presensis.

Jõulud tungisid mitmesugustesse ühiskonnakihtidesse ja sfääridesse, olid igal pool, milles polnud iseenesest midagi halba, pigem vastupidi. Kas saab norida inimeste kallal, kes tahavad olla jõululised? Ja miks norida? Ka fundamentalist ei tohiks kade olla. Kristuse sünd ei kuulu ainult usklikele, sel on laiem tähendus. See langeb ju kokku ka pööripäevaga, ja kas ei anna pööripäev kui vana rahvakomme, planeetide seis kui kordumise tõttu kindel traditsioon iseenesest põhjust rõõmustada? Pigem on loll see, kes pööripäeval kurvastab. Seda enam kui pööripäev on veel jõuluajal, kui saab kaks kärbest ühe hoobiga, kaks õnne jõulutinana ühes tükis?

Paratamatult on jõluaeg universaalne, pakub lõõgastust nii süvausklikele kui ka profaanile või ateistile.

Õösel oli tänavalt kosta jõuluvanade rõõmsaid kilkeid. Koopiakirjutaja tõusis ja vaatas õhe. Nurgal nügisid jõuluvanaid üksteist vallatult. Siis löid kaks jõuluvana käega ja läksid edasi. Üks hoidis teesklevalt postist kinni ega läinud järgi. Kaks teist hüüdsid teda, kuid kolmas jonnis. Viimaks lõi ta siiski käega ja läks täitsa sirgelt, tuikumata teistele järgi. Nad siirdusid parki, mis muud, kui oma tavalisi jõulujutte ajama. Ega see jutt ei pea olema keeruline. Peaasi, et ta sisaldaks raasukesegi jõulutõde. Tõde, mis problematiseerib ja relativiseerib, kuid ka ühtlasi integreerib ja täiendab oma kreatuuri tõde, nagu on märkinud Karl Barth.

Märke oli päevalgi. Nad polnud enam pealetükkivad nagu möödunud aastal, kui domineeris veel mingisugune ameerikalik, natuke kommertsialdus jõuluvaimustus. Nüüd oli tekkinud oodatud tasakaal. Ja märgid olid kuidagi sundimatud, põhjamaised.

Lihtsasse maakirikusse sisenes lihtne jõulurannap. Tõsi, ta kandis meie lunastaja kombel klaverit seljas, kuid selles *via dolorosa* polnud ahistavat pretensioonikust. Helid voolasid ta käte alt ja tõusid lõõvide poole nagu omaette, tasa, tasa.

Taevas lendas vähenõudlik jõululennuk. Ta ei tükkinud peale. Sadas laia, sooja jõululund.

Jõulunaine tilistas tänavanurgal aisakellukest. Aga ta ei kerjanud, ei, ta jagas oma malbust kõigile, kes seda soovisid. Jõuluinvestor valis turul jõuluhaugi. Ta polnud pealetükkiv, ta ei hoolinud optioonidest. Ta oli nagu teine inimene. Jõuluhuugo astus baari ja pani suitsu ette, keskmise ja neljanda sõrme vahele, kuid selles modereeritud erootikas oli seekord mingi jõuluhelguse aroom. Koopiakirjutaja küsis naljaviluks, kas jõuluhuugo tahab mängida, kuid see keeldus. Olid ju lähemas jõulud!

Koopiakirjutaja astus tänavale. Siin-seal kostis kõrvu suurte ja karmilt mehiste päkapikkude rõõmus koolamine, kui nad oma jõulukerasid ja jõulupalle ja muud pudi-padi enda ees veeretasi, et minna teatrisse lastele jõuluetendust andma. Koopiakirjutaja ruttas neile järgi. Päkapikud tormasid lavale, neist hoovas rõõmu. Habemed õieli, löid nad tantsu. See oli pidupäev nii lastele kui ka pikkudele enestele.

Kodus koksisiid koopiakirjutaja lapsed innukalt jõulumune.

See aeg annab põhjust endasse vaadata. Teha kaemuses Lunastaja saatust kaasa. Saada niiviisi ise asjaosaliseks, mõista, mida tähendab *Christus pro me*, olla kasvõi salajas mitte ainult tunnistaja, vaid midagi rohkemat, tunda ise, et otsust pole veel tehtud, aga varsti võibolla tehakse. Hammustada Kristuse ihu, mis nüüd pole enam kala, vaid leib, ning juua ta verd, nagu Kristus,

kes söötud kord teistele küllatuseni kalu, söi pärast maist surma veel küpsetatud kala.

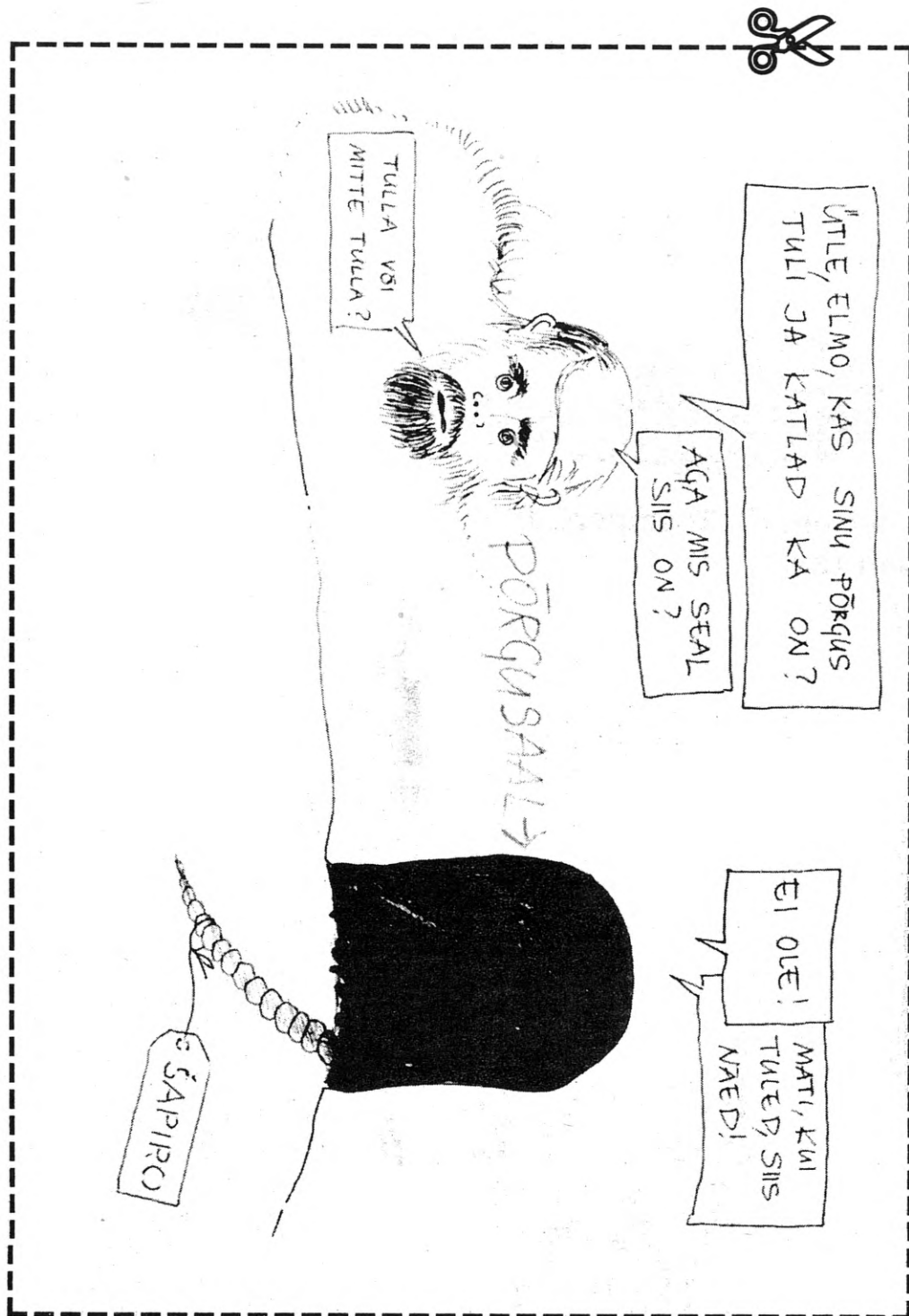
Koopiakirjutaja teadis, et kalu on praegu kaks. Algul oli üks kala. Selle nimi oli Vaal. See elas meres. Joonas purjetas. Tõusis torm. Joonas laskis end üle parda visata. Kala neelas ta alla. Pärast heitis rannale, uuestisündinuna. Kuid alati polegi vaja Joonast. Aitab, kui on üks kala. Kaladel pole teatavasti sugu, ometi sünnib neitsilikul kalal, "nunn-kalal" teine kala, poeg. Mõlemad on nüüd taevas tähtkujuna.

Kas on vaja rohkem kalu ka siia maa peale? Nende variante. Koopiaid, halbu ja häid, peegleid, aga miks mitte sekka ka kõverpeegleid, nagu neid kirjeldab Yorgi hertsoginna oma poegadest rääkides. Peegelkalu, sätendavaid, volksatavaid. Soomuspeegleid.

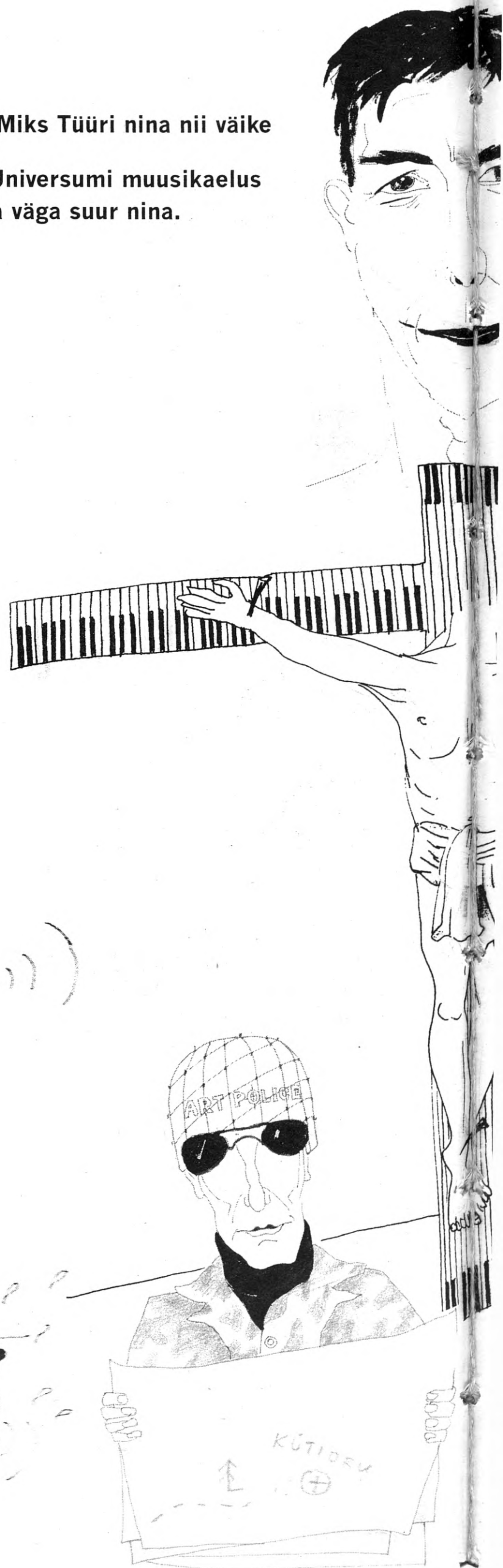
See teebki jõulud mulle lähedaseks, mõtles koopiakirjutaja. Ja ehkki ma eales ei kopeeri Lunastajaid, mis oleks blasfeemiline, kopeerin ma siiski sümboleid, peeglite peegleid, jõule kui abstraktsiooni, eelkõige kui valgust, ja selleks ma kirjutan koopiaid, kopeerin veel täna säravaid kalu, silke, mis säravad õösel kuuvalgel eeskoja välisukse küljes – ilutuled, mida kõstri sünnipäevaks naelutas sinna Toots.

Neid saab olema palju.

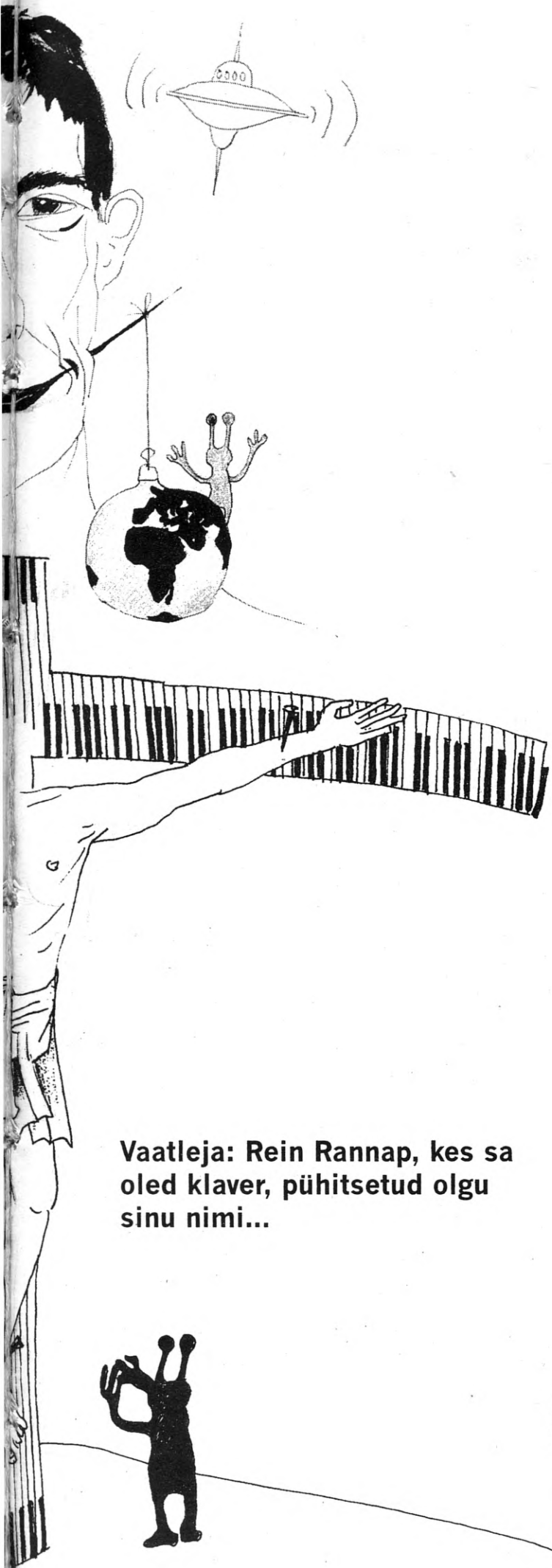
MATI UNT

Vaatleja: Miks Tüüri nina nii väike on?
Keskus: Universumi muusikaelus on ta juba väga suur nina.

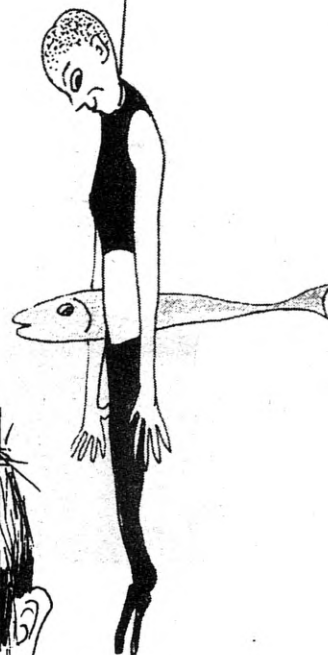
Vaatleja: Mis on Todega juhtunud?
Keskus: Sa ei oleks pidanud teda suudlema.

Vaatleja: Rein Rannap, kes sa oled klaver, pühitsetud olgu sinu nimi...

Vaal ja Hendrik Toompere Jr. võtavad rahulikult.

Tere-tere! Mis su nimi on, ilus laps?

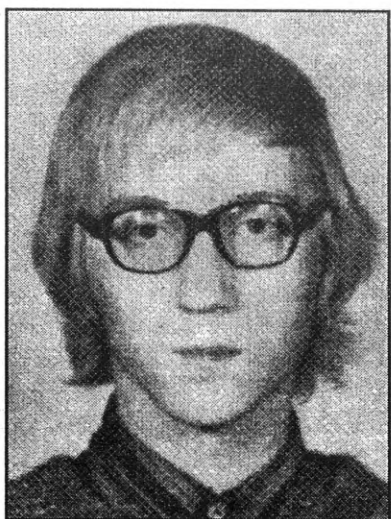
Tere, onu Lepo! Olivia!

Linnap: Kuulata päevakäsku! Toomas Vint, Kostabi, Ants Juske, Beuys, Dürer ja teised! Ei kaunimat pole kuskil aa'l kui kaunil ajal Saaremaal...

ERVIN ÕUNAPUU JOONISTUSED

NOOS I

Sirjele

Mul, kallim, pole sulle miskit tuua:
Siin seisan, kuuehõlma kaotand Saul.
Ma raha olen jõudnud maha juua...

Kuid teenin uut, kui valmis saab see laul!
Ma ostan sulle lumivalge kleidi,
Nii uhke nagu nelivürsti vaul,

Et ümber sinu nagu mingi lady
Võiks kuulda kadeduse kollast kära.
Ja kui peaks raha üle jääma veidi,

Siis sõidame siit igaveseks ära.
*

Juba on pooleldi libisend voodist
Valgete linade jahtunud hang.
Nõela all kaebleb veel viimane vang –
Lõppnoot Beethoveni rõõmudeodist.

Paksud pojengid, näe, lähkvel ka nood vist –
Laua peal rutakas kroonlehelang.
Raamatus kollendab lehevolang...
Jah, Dostojevski... Üks koht "Idioodist".

...võttis taskust paberisse mässitud, kasutusel
olnud kaardipaki ja ulatas vürstile. Vürst võttis kaar-
did just nagu nõutus hämmelduses vastu. Uus,
kurb ja sünge tunne ahistas tema südant; ta sai kor-
raga aru, et sel hetkel – ja õieti juba ammu – ei
räägi ta sellest, millest peaks rääkima, ega tee
seda, mida peaks tegema, ja et neist kaartidest,
mida ta käes hoidis ja mille üle ta nii suurt rõõmu
tundis, ei ole enam kõige vähematki abi. Ta...

Haaraks veel midagi, aga ei oska,
Rüpes on teadvuse kaotanud käed.
Peagi on kustund su puudutus neist.

Otse kui mõteldes kedagi teist,
Hajevil vaikust sa kuulama jääd...
– Ei, ei! Ei ole veel sammusid kosta!
*

I hesitate to say passionately
for passion has in it always
a shade of sadness, a touch of
bitterness or anguish...
W. Somerset Maugham

Jah, haaraks, haaraks – jälle virgund usk mus –
Mu kire kõõlusline käsi päikesegi –
Taas punane ja must keeb veres segi
Ning sõõrmeis hõõgub urmaaur ja muskus.

Oo, kiirgav kirk, vaid hetk – ja tuhmus tusk sus,
Mis üksindust nii "eeterlikuks" tegi! –
Oo, kirk, et jäänud sust veel minulegi –
Kes seda, taeva pärast! hetkegi veel uskus

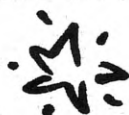
Nüüd, kus mu säravasse juuksekaulu
On hõbeniite lükkind nõtked nõelad
Ja sõrmist imend hõrku elumahl

Ah! loobumiseämblikud on õelad;
Nüüd, kus ma arvasin; vaid vaimsalt kaldalt
Saab sõuda Igaviku helkivasse valda...

Linnar Priimägi.

NOOS II

1970. aastate lõpus, kui tollase Sirbi veer-
gudel õiendas Gustav Naan, sai kiiresti tun-
tuks nali: "Soomlastel on pestav tapeet, aga
meil Gustav Naan." Oli mingi koorilauljate
kokkutulek. Lepo Sumera rääkis seda nalja
Tõnu Kaljustele, kellele see kohutavalt
meeldis. Sama päeva õhtul oli kokkutuleku
lõpetamine lõkke ääres. Kaljuste tahtis
esineda, tõusis püsti ja teatas, et ta kuulis
just täna uut nalja: "Soomlastel on pestav
tapeet, aga meil ..." Viimasel hetkel märkas
ta Gustav Ernesaksa ja hakkas kokutama: "A-
aga meil ei ole!" Kõik kehtasid õlgu, et mis
nali see niisugune on, ainus, kes pidi hamba
kurku naerma, oli Lepo.

Harry Liivrand on olnud ka luuletaja. Ülikoo-
lial ajal oli tal Tartu Kirjanike Majas NAKi see-
rias autoriõhtu. Päeval kohtas ta ülikooli
kohvikus Linnar Priimäge, ulatatades talle
kutse tulla tema autoriõhtule. Priimägi võttis
hapu näoga kutse vastu ja nagu Liivrand oli
selja pööranud, teatas ta üle kohviku:
"Millegi muu kui minu kohalolekuga pole tal
oma autoriõhtut kaunistada!"

Meie seast kahjuks juba lahkunud avan-
gardne helilooja Kuldar Sink oli esimest
korda välismaal. Olid Eesti kultuuripäevad
Karlsruhes. Võõrustajad olid meie omad
majutanud lukshotelli. Õhtul oli vastuvõtt,
mis venis poole ööni. Lepo Sumera ja Erkki-
Sven Tüür tulid läbi pargi hotelli poole ja
äkki näevad: Kuldar magab pargipingil. Kohe
küsima, et miks sa siin magad, sul on ju luk-
susnumber hotellis? Kuldar sisistas läbi oma
hõredate hammaste: "Seda ma neist saks-
lastest arvasin – luksushotell küll, kuid hom-
mikul võtsid nad mult võtme ära."

Peeter Volkonskil on õde Kerttu Soans, kes
on praegu ajakirjanik Sõnumilehes. Kuna ta
õppis Tallinnas, siis ta Tartu seltskonda ei
tundnud. Kord käis Kerttu Soans Tartus
sõbrannal külas. Aleksander Müller käis siis
ringi isalt päranduseks saadud musta pika
mantli ja kaabuga. Tütarlapsed sattusid
temaga ühte bussi. Kerttu ohkas ja ütles
sõbrannale: "Kui Peeter nii palju ei jook-
s, võiks ta näha välja sama soliidne nagu see
härra."

Nõukogude ajal oli kunstiteoste väljavedu
rangelt reglementeeritud. Kunstnikud leidsid
aga hästi töötava nipi. Kord sõitis Kaljo Põllu
Soome, kaasas ports oma graafikat. Vene
tollimees küsis kohe, et kas need on kunsti-
teosed? Põllu vastas süüdimatu häälega, et
pole see mingi kunst, ta ise tegi, isegi nimi
on all.

NÄDALA PALINDROOM – MOORDNILAP ALADÄN!

Alakeha jumalavallatu Sipsik, salaja laskis pisut alla valamu jahe kala.

Kui kolm meest – Peeter Jalakas, Ervin
Õunapuu ja Lepo Sumera – viimase köögis
koos istusid, küsisid kaks esimest helilooja
käest, kas "NYDDi" ooper on juba valmis.
"Aga ooperis peab ju tekst olema," vastanud
Sumera. Pandigi siis ette kohe midagi
igavikulist kirjutada.

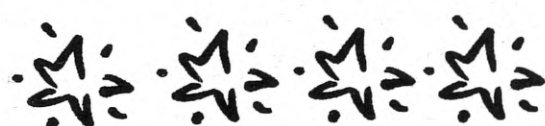
Mis saab olla veel igavikulisem kui armas-
tus? Nii kirjutatigi: "Ma armastan sind." Kas
piisab? Sumera kurtnud, et vähe. Hea küll,
tehti siis pööre. Teine vastaks: "Ei armasta."
"Ma armastan sind." – "Ei armasta." – "Ma
armastan sind." – "Ei armasta"...

Tehti teine pööre veel: "Sa armastad kedagi
teist." – "Ei armasta." – "Armastad küll." –
"Ei armasta."

Niimoodi seda igavikulist teksti tehti.
Puändiks mõeldi välja põnts kogu ooperi-
ajaloole, lastes ühel öelda: "Sa käisid
Wagneriga põllul amelemas!"...

Kui kaks meest olid tuppa läinud, küsis
võileibu valmistanud Kersti Sumera mehe
käest: "Kas sa tõesti arvad, et see on tõsine
ooperitekst?" Sumera vastas: "Arvan küll." –
"Ei ole." – "On küll." – "No ei saa olla!"...
On küll.*

* ooperis "Olivia meistiklass".

Istus kord tuntud multifilmihelilooja Riho
Sibul Tallinna Eesti Maja söögisaalis.
Kõlaritest kostis Lindpriide kassett Lunge,
Söödi ja Kalda esituses. "Oh, ma oleks seda
palju paremini laulnud, ma ammu olen
tahtnud neid laule laulda, aga... mind ei
kutsutud kampa!"

Kõrval istunud multifilmirežissöör P. P.
lohotas: "Sa oled lihtsalt see Pihlap,
igavene neljas..."

"Issand jumal!" hüüatas Sibul rõõmsa
äratundmisega.

Pärt Lias seisab peda koridoris akna all,
koos noorema kolleegiga; suitsetavad.
Seisavad. Suitsetavad. Lias kiikab üle
aknalaua, näeb hoovis pisemat sorti veoau-
tot: "Selle väikese kasti hüppab sõidu pealt
küll, suurema peale naljalt ei hüppa!"

Toomas Liiv veendunult: "Mina autoga ei
sõida. Mina ei pea bensiini ostma. Mina
sõidan bussiga. Bussile ei pea mina bensiini
ostma, bussil on kogu aeg bensiin sees."

KULTUURILEHT/SIRP aastal 1997

HALLAS, KARIN "Elust Rotermanni soolalaos", nr. 17, lk. 6.
 HALLAS, KARIN, "Aalto sümposioon "Mateeria ja vaim arhitektuuris", nr. 33, lk. 11.
 HALLAS, KARIN "Soolalaost saab Veneetsia biennaali Põhjamaade paviljon", Põhjamaade arhitektuurinäitus, nr. 40, lk. 7.
 HALLAS, KARIN "100 aastat arhitekt Arnold Matteuse sünnist", nr. 48, lk. 11.
 HUHTAMO, ERKKI "Interaktiivse kunsti vääritimõistmise seitse võimalust" (tõlk. Raivo Kelomees), nr. 46, lk. 11.
 JOHANNSSON, TIJA "Muuseumieksponaat Milius", nr. 36, lk. 10.
 JUSKE, ANTO "Kiri", vastus Toomas Vindi ja Jüri Arraku artiklitele, nr. 12, lk. 7.
 JUSKE, ANTS "Kõik pole kunst, mis läigib", diskussioon kunstimõistest, nr. 6, lk. 6.
 JUSKE, ANTS "Aitäh, Toomas!", diskussioon kunstimõistest, nr. 8, lk. 13.
 JUSKE, ANTS "Kes lõpetab kunsti?", diskussioon kunstimõistest, nr. 31, lk. 2.
 JUSKE, ANTS "Rein Tammik – nõukogude postmodernist", nr. 35, lk. 9.
 JUSKE, ANTS "Invasioon 3", ETV saatetsükkel Saaremaa biennaalist, nr. 36, lk. 8.
 JUSKE, ANTS "Postmodernistlik kartograafia", nr. 40, lk. 7.
 JUSKE, ANTS "Marko Laimre jätkubiennaal", "Hortus hostiumi" näitus Kunstihoones, nr. 44, lk. 9.
 JUSKE, ANTS "Visarid ja eesti kunsti kolmkümmend aastat hiljem", nr. 48, lk. 14.
 KANGILASKI, JAAK "Paradigmavahetus lääne kunstis ja selle retseptisioon ENSVs", nr. 19, lk. 5, nr. 20, lk. 10.
 KELOMEES, RAIVO "Suur lepitus ehk Igauhel oma Tallinn – Moskva", kunstinäitus "Tallinn – Moskva, Moskva – Tallinn" Kunstihoones, nr. 1-2, lk. 6.
 KELOMEES, RAIVO "Uuenäolisus kunstis", nr. 3, lk. 11.
 KELOMEES, RAIVO "Saladused", Peeter Alliku näitus Kunstihoone galeriis, nr. 6, lk. 6.
 KELOMEES, RAIVO "Persona. Näimine ja olemine", näitus "Persona" Rotermanni soolalos, nr. 8, lk. 6-7.
 KELOMEES, RAIVO "Kineetika ja poeetika", Kaarel Kurismaa kunst, nr. 9, lk. 11.
 KELOMEES, RAIVO "Virtuaalreaalsuse sensuaalne hõivamine", küberkunst, nr. 13, lk. 7.
 KELOMEES, RAIVO "Favoriit ja ootused", Jaan Toomiku personaalnäitus Eesti Kunstimuuseumis, nr. 15, lk. 6.
 KELOMEES, RAIVO "Nimetu kunst", 70ndate lõpu ja 80ndate alguse noor kunst Tartus, nr. 20, lk. 8.
 KELOMEES, RAIVO "Eiline maailm – Wanted!", "Ars Baltica" I fotobiennaal, nr. 22, lk. 6.
 KELOMEES, RAIVO "Raul Meele suurvorm", Näitus Kunstihoones, nr. 26, lk. 9.
 KELOMEES, RAIVO "Elektrooniline kunst Linzi – Tartu – Tallinna teljel", nr. 41, lk. 11-12.
 KESKKÜLA, ANDO "Pealelend", vastus, küsimusele, miks kutsus Oleg Kuliku "Interstanding 2", nr. 37, lk. 9.
 KIRME, KAALU "Barokk tikub talutarre", näitus "Eesti XVIII sajandi rahvakunst" Eesti Rahva Muuseumis, nr. 10, lk. 18.
 KIVIMAA, KATRIN "Erilised linnad Moskva ja Tallinn", näitus "Tallinn – Moskva, Moskva – Tallinn" Kunstihoones, nr. 3, lk. 13.
 KIVIMAA, KATRIN "Ikka piitsa ja präänikut", eesti kunsti ja arhitektuuri biograafiline leksikon, nr. 5, lk. 6.
 KIVIMAA, KATRIN "Näitustest Helsingis", nr. 6, lk. 7.
 KIVIMAA, KATRIN "Nauding ja meditatsioon", Anu Juuraku näitus Kunstihoone galeriis, nr. 8, lk. 7.
 KIVIMAA, KATRIN "E-meedium. Ehe kui meedium", rühmituse F.F.F.+F. näitus Linnagaleriis ja Georges Browne'i aknal, nr. 9, lk. 14.
 KIVIMAA, KATRIN "Ala kahekümneviieste tõde ehk Kunst nagu disko", nr. 9, lk. 13.
 KIVIMAA, KATRIN "Numbrit vägivall ja autori vabadus", Andres Tali näitus "17" Vaala galeriis, nr. 16, lk. 7.
 KIVIMAA, KATRIN "Kunstiteadus – kas marginaalne teadus?", Kunstiteadlaste Ühingu üldkogus, nr. 18, lk. 7.
 KIVIMAA, KATRIN "Kunst ole meie", "Dionysia" festival, nr. 21, lk. 10.
 KIVIMAA, KATRIN "Suured ja väikesed. näitused ja riigid", Veneetsia biennaal, nr. 24, lk. 11-12.
 KIVIMAA, KATRIN "Kired Veneetsia biennaali ümber", intervjuu Eha Komissaroviga, nr. 25, lk. 9.
 KIVIMAA, KATRIN, SOANS, HANNO "Globaalse ja regionaalse piiril", vestlus Andrew Benjaminiga, nr. 28, lk. 5.
 KIVIMAA, KATRIN "Biennaal väljaspool Eestit", Saaremaa biennaal "Invasioon", nr. 28, lk. 6.
 KIVIMAA, KATRIN "Ruum, liikumine, invasioon", intervjuu Victor Burginiga, nr. 28, lk. 7.
 KIVIMAA, KATRIN "Poeetika ja poliitika Kasselis", nr. 28, lk. 8.
 KIVIMAA, KATRIN "Oed lääned, oed idas: kas vallutus või dialoog", nr. 41, lk. 14.
 KIWA, "Kunst kui hamburger", arutlus kunstimõistest, nr. 19, lk. 4.
 KIVIMAE, JUTA "Tiibpehmete nirkade uskumatu vandenõu", Silvi Liiva näitus Vaala galeriis, nr. 18, lk. 7.
 KIVIMAE, JUTA "Üksildased ja kummalsed Kolgatal ja Parnassil", Owe Büttneri näitusest, nr. 23, lk. 20.
 KIVIMAE, JUTA "Lilled aknal", Adamson-Ericule pühendatud näitus Adamson-Ericu muuseumis, nr. 34, lk. 14.
 KODRES, KRISTA "Vastukaja", diskussioon kunstimõistest, nr. 8, lk. 13.
 KODRES, KRISTA "Kuidas astuda kunstiakadeemiasse?", nr. 32, lk. 9.
 KODRES, KRISTA "Langemetsa arusaamatused", kunstioptetusest, nr. 36, lk. 9.
 KODRES, KRISTA "AICAg liirimaal", Rahvusvahelise Kunstikriitikutte Assotsiatsiooni kongress, nr. 43, lk. 18.
 KODRES, KRISTA "Müütid vankumatu võlu", Vello Asi kujundatud Musta Laega saali lugu, nr. 44, lk. 8.
 KOLL, KERSTI "Kirgastus ja nägemus", Herman Talviku näitus Adamson-Ericu muuseumis, nr. 5, lk. 7.
 KOLL, KERSTI "Savist maailm", Kaija Riitta Iivoneni näitus Adamson-Ericu muuseumis, nr. 23, lk. 8.
 KOMISSAROV, EHA "Süütuks presumptsioon", Liina Siibi näitus Kunstihoone galeriis, nr. 12, lk. 7.
 KOMISSAROV, EHA "Poola kunst 1945 – 1996", nr. 26, lk. 9.
 KREG A-KRISTING "Kunst kunsti kõrval", Prinzhorni kollektsiooni väljapanek Londoni Haywardi galeriis, nr. 9, lk. 14.
 KREG A-KRISTING "Ikkaagi inimene", Rait Pärja skulptuurid Linnagaleriis, nr. 14, lk. 6.
 KREG A-KRISTING, JAAK ARRO, TIIT PÄASUKE, UNO ROOSVALT "Lõl lapiti", kunstioptetusest, nr. 36, lk. 9.
 KRULL, HASSO "Toomas Kalve valguse looming", nr. 11, lk. 6.
 KRUIUS, ULLE "Vastandumine, ekstaas, tasakaal", Jüri Kase näitus Adamson-Ericu muuseumis, nr. 17, lk. 6.
 KURG, ANDRES "Moe/Foto/Kunst", Toomas Volkmanni ja Mark Raidpere moefotod, nr. 10, lk. 6.
 KURG, ANDRES "Winterhalterist Vapaavuorini", näitus "Eesti Arhitektuurimuuseum 5-11" Rotermanni soolalos, nr. 22, lk. 6.
 KURG, ANDRES "Kõik asjad koos", näitus "Prototüübid" Tarbekunstimuuseumis, nr. 40, lk. 6.
 KURG, ANDRES "Kus elab põhjakonn", Põhjamaade noorema põlvkonna arhitektuuri näitus Rotermanni soolalaos, nr. 44, lk. 8.
 KURG, ANDRES "Tõeliselt õnnestunud", Forekspanga hoonest, nr. 48, lk. 13.
 KÄESEL, TIINA "Kuuldused surmast on veidi liialdatu", klaasikunsti näitus Kunstihoones, nr. 7, lk. 6-7.
 KÄESEL, TIINA "Kunstielamus", ehtenäitus "Millennium" II Rotermanni soolalaos, nr. 38, lk. 7.
 KUNSTLER, AILI "Kapsa ja porgandi kiituseks", Heie Treier rituaalse performance'i ajal, nr. 14, lk. 6.
 LAANEMETS, MARI "Vaenl(u)ase rekonstruktsioonid", näitusest "Hortius hostium", nr. 48, lk. 14.
 LAIGU, TONU "Europan 5 nüüd ka Eestis", arhitektuurivõistlustest, nr. 48, lk. 12.
 LANGEMETS, ANDRES "Kunstindusel kummalsed teed", kunstioptetusest, nr. 34, lk. 14.
 LAPIN, LEONHARD "Tallinn – Moskva, Moskva – Tallinn seestpoolt", nr. 1-2, lk. 7, nr. 3, lk. 12.
 LEVIN, MAI "Näost näkku Rootsi kunstiga", Rootsis maalikunst Stockholm linna kogudest Eesti Kunstimuuseumis, nr. 10, lk. 7.
 LEVIN, MAI "Uue muuseumi sünni puhul", Johannes Mikkeli muuseum, nr. 30, lk. 9.
 LEVIN, MAI "Fookuses Narva muuseumi kunstikogu", nr. 42, lk. 8.

LEVIN, MAI "Raamat ja raamatukunstnik", vestlusing Kristjan Raua majamuuseumis, nr. 43, lk. 12.
 LIIVAK, ANU "(Kunsti)muuseumimaa Taanis, okas südames", nr. 45, lk. 18.
 LIIVAK, ANU "Pealelend", maalijate üldnäituse väljajätmisest 1998. aasta Kunstihoone plaanist, nr. 48, lk. 14.
 LIIVAT, LOLA "Kollaaž kahe näituse teemal", näitused "Tallinn – Moskva, Moskva – Tallinn" Kunstihoones ja "60ndate kunst" Eesti Kunstimuuseumis, nr. 4, lk. 15.
 LILLEMETS, ENN "Tartust Taanimaale Lydia Nordentoft Lavrovi abiga", nr. 42, lk. 9.
 LINDPERE, PIRET "Tõeliselt õnnestunud", Forekspanga hoonest, nr. 48, lk. 13.
 LINNAP, PEETER "Ajalo vabrik on möödas, elagu invasioon!", Saaremaa biennaal "Invasioon", nr. 26, lk. 8.
 LINNAP, PEETER, "Uus ja vana leedu foto", nr. 45, lk. 8.
 LOUGAS, ANNE "Puugravöör", Eduard Magnus Jakobsoni näitus Kristjan Raua majamuuseumis, nr. 6, lk. 7.
 LOUGAS, ANNE "Paul Alliku kuuma loojangud", Paul Alliku Aafrika maastikud Eesti Rahvusraamatukogus, nr. 15, lk. 6.
 LOUGAS, ANNE "Keeldumine ülearusest", Kai Kuusingu näitus Linnagaleriis, nr. 26, lk. 8.
 LOUGAS, ANNE "Allpool horisonti", Naima Neidre graafika Kunstihoone galeriis, nr. 39, lk. 9.
 MCEVILLE, THOMAS "Väärtusotsustuse ümberhindamine" (tõlk. Hanno Soans), nr. 31, lk. 8-9.
 MALK, KADRI "Ars Ornata", ehtekunstnike näitus Strassbourg'is, nr. 27, lk. 6-7.
 MALK, KADRI "Viis vaadet viimasele ajale", "Millenniumi" II seminaril peetud ettekande lühendatud variant, nr. 39, lk. 8.
 NURK, KAIRE "Konservatiivne ja loov skulptuur", läti skulptuuri näitus Tartu Kunstimuuseumis, nr. 45, lk. 9.
 OJARI, TRIIN "Vabastiine olemine", naivistliku arhitektuuri näitus Kunstihoone galeriis, nr. 33, lk. 10.
 PIIRIMAE, KRISTA "Johannes Võerahansu Tartu Kunstimuuseumis", nr. 29, lk. 19.
 PIKAMAE, TIINA "Väljakippuja", Edgar Viiese skulptuurid, nr. 3, lk. 14.
 PRIMAGI, LINNAR, SUBBI, OLEV "Kirjad kunstist", nr. 5, lk. 12-13, nr. 8, lk. 12-13.
 PRUULI, LEA "Pühendatud Ede Kurelile", metallikunsti näitus Tarbekunstimuuseumis, nr. 10, lk. 18.
 PRUULI, LEA "Tarbetud asjad", rakenduskunsti triennaal, nr. 31, lk. 9.
 PURRE, ANU "Allegro assai", Heino Kersna juubelinäitus Kristjan Raua majamuuseumis, nr. 37, lk. 8.
 PÄASUKE, TIIT, ARRO, JAAK, KREG A-KRISTING, ROOSVALT, UNO "Lõl lapiti", kunstioptetusest, nr. 36, lk. 9.
 RANDÜS, TIINA "XX sajandi saladused ühes seebimullis", Peeter Alliku näitus Kunstihoone galeriis, nr. 7, lk. 6.
 RAST, REET "Mõisapõllul viljakas", Juhan Maiste monograafia "Eestimaa mõisad", nr. 3, lk. 13.
 ROHTVEE, NELLI "Muumiate paraad", diskussioon kunstimõistest, nr. 9, lk. 12.
 ROHTVEE, NELLI "Minu hääl", esseistika kunstiteemadel, nr. 32, lk. 8-9.
 ROOSMAA, RAIVO "Sally fenomen", Sally studio, nr. 36, lk. 8.
 ROOSVALT, UNO, ARRO, JAAK, KREG A-KRISTING, PÄASUKE, TIIT "Lõl lapiti", kunstioptetusest, nr. 36, lk. 9.
 SAAREP, SIGRID "Kunst väljaspool kunsti", Sõmera hooldekogu elanike joonistuste näitus "Ufo" Vaala galeriis, nr. 15, lk. 7.
 SIIB, LIINA "Külastislahkus", aguliteemaline installatsioon, nr. 46, lk. 13.
 SOANS, HANNO "Õmluste jäljed maali kostüümil", maalinäitus "Kokkulepped/Konfrontatsioonid", nr. 16, lk. 6.
 SOANS, HANNO "Toomiku tühjus & tekstuaalne tõkkejooks", nr. 19, lk. 13.
 SOANS, HANNO "Aeg: 14.-15.06.97. Ruum: Paide linn", Paide kunstifestival, nr. 24, lk. 13.
 SOANS, HANNO, KIVIMAA "Globaalse ja regionaalse piiril", vestlus Andrew Benjaminiga, nr. 28, lk. 5.
 SOANS, HANNO "Intervjuu dX-gidiga", intervjuu Kasseli "documenta" X-ga Christiane Mennickega, nr. 28, lk. 9.
 SOB, LEV, MARI "Mida rohkem, seda õigem", Jaak Soansi valgusinstallatsioon Tammsaare majamuuseumis, nr. 5, lk. 6.
 SOBOLLEV, MARI "Põletavate vaidlusaluste küsimuste osas", diskussiooni kunstimõistest, nr. 9, lk. 13.
 SOBOLLEV, MARI, SCHWARZBAUM, RAHEL "Kõnelus trammis" III, näitus "Vesi. Värvi" Rotermanni soolalos, nr. 11, lk. 7.
 SOBOLLEV, MARI "Olulised ja vastuolulised kehad", Kalle Pruudeni näitus Linnagaleriis, nr. 12, lk. 7.
 SOBOLLEV, MARI "Reaalsuse kõverpeegeldus", noorte kunstnike näitus, nr. 15, lk. 7.
 SOBOLLEV, MARI, TÜR, REIU "Sõnatuse kollaaž kujutavas kunstis", "Dionysia" festival, nr. 19, lk. 12.
 SOBOLLEV, MARI "Mitu maali on näitusel "Kolm maali"?", Laurensiuse personaalnäitus Raatuse galeriis, nr. 23, lk. 8.
 SOBOLLEV, MARI "Professor Keskküla kiusatused", Ando Keskküla näitus "Manipulatsioonid" Rotermanni soolalaos, nr. 25, lk. 10.
 SOBOLLEV, MARI "Milliseid kunstnikke tellib Eesti Vabariik?", nr. 30, lk. 8.
 SOBOLLEV, MARI "Teadmine, sekkumine, mäss", intervjuu Griselda Pollockiga, nr. 41, lk. 13.
 SOBOLLEV, MARI "Leslie ja Naomi juhtum", näitus "Virtuaalne vulgaarsus" Londonis, nr. 41, lk. 13.
 SCHWARZBAUM, RAHEL, SOBOLLEV, MARI "Kõnelus trammis" III, näitus "Vesi. Värvi" Rotermanni soolalaos, nr. 11, lk. 7.
 SUBBI, OLEV, PRIMAGI, LINNAR "Kirjad kunstist", nr. 5, lk. 12-13, nr. 8, lk. 12-13.
 TAMMET, TIINA "Ruumiline graafika Draakon galeriis", nr. 24, lk. 13.
 TARJO, KARIN "Kivast kõrini", näitus "Kõike korraga, palju & kohe" Rotermanni soolalos, nr. 47, lk. 11.
 TEGOVA, ENN "Truu. Olenematu avakõne", Leonhard Lapini näitus Tartu lastekunstkooli galeriis, nr. 4, lk. 15.
 TEGOVA, ENN "Märgist: Maret Olvet, Olivetti?", Maret Olveti näitus Kivisilla pildigaleriis, nr. 48.
 THURLOW, JAMES "Unistused ja ekstaasid", "Dionysia" festival, nr. 22, lk. 7.
 TIITSAR, KETLI "Millennium ehteokeanist", ehtekunstinäitusest "Millennium" II, nr. 39, lk. 9.
 TOOM, MAIRE "Enesetostus", Silvia Raudvee klaasikunst, nr. 14, lk. 7.
 TOOM, MAIRE, "Hümnid maale ja pilville", Balder Tomasbergi näitus Kristjan Raua majamuuseumis, nr. 21, lk. 15.
 TOOM, MAIRE "Marginaalia", Leo Praksi näitus Tervishoiumuuseumis, nr. 37, lk. 8.
 TREIER, HEIE "Kas pärast kunsti?", Peeter Linnapi saade ETVs, nr. 10, lk. 16.
 TREIER, HEIE "Do it – Tehkem ise", rahvusvaheline näitus "Do it" Kunstihoones, nr. 13, lk. 6.
 TREIER, HEIE "Tunnustus", rituaalne performance'ist, nr. 14, lk. 6.
 TREIER, HEIE "Estonia monument Stockholmis", nr. 28, lk. 9.
 TÜR, REIU, SOBOLLEV, MARI "Sõnatuse kollaaž kujutavas kunstis", "Dionysia" festival, nr. 19, lk. 12.
 UNDUK, MAARJA "Kunstnikuraamat", nr. 23, lk. 9.
 UNDUK, MAARJA "Investeeringuportfell '97", nahakunstnike näitus Samba galeriis, nr. 37, lk. 8.
 VABAR, VAPPU "Sel suvel New Yorgis", nr. 34, lk. 12-13.
 VABAR, VAPPU "Mina ja tänav", lastekunst Sally studio näituse põhjal, nr. 42, lk. 8.
 VABAR, VAPPU "Eesti kultuuri painduv-painutav stalinism", ülevaade Eesti Kunstiakadeemia konverentsist, nr. 47, lk. 10.
 VALK-FALK, ENDEL "Haruldased köited Eesti Akadeemilises Raamatukogus", nr. 43, lk. 14.
 VARBLANE, HANNES "Daamist Hullust ning hullust ajast", 1970ndate aastate kunsti näitus Tartu Kunstimuuseumis, nr. 16, lk. 7.
 VARBLANE, REET "Alternatiivnäitused ei jää kesksetele alla", Veneetsia biennaal, nr. 25, lk. 8.
 VARBLANE, REET "Viiskümmend aastat poola kunsti", nr. 29, lk. 18.
 VARBLANE, REET "Eluretsüüja Veera Sarapuu", nr. 34, lk. 11.
 VARBLANE, REET "Andy Warhol on vallutanud Helsingi", nr. 34, lk. 11.
 VARBLANE, REET "Soomlanna lugu juustest", Miira Ojaneni näitus Kunstihoone galeriis, nr. 35, lk. 8.
 VARBLANE, REET "Taustsüsteem 30.09.97", Jaan Jaanisoo heliinstallatsioon Kunstihoones, nr. 38, lk. 7.
 VARBLANE, REET "Kunstiruum", kunstisaatesari ETVs, nr. 39, lk. 9.
 VARBLANE, REET "Interstanding 2", nr. 0, lk. 6.
 VARBLANE, REET "Raamat ja raamatukunstnik", nr. 43, lk. 13.
 VARBLANE, REET "Maalikunst ja tegelikkus", Kaido Ole näitus "Jutu

mõte" ja Jaan Elkeni näitus "Teated tegelikkusest", nr. 44, lk. 9.
 VARBLANE, REET "Vananev keha naise pilguga", Ly Lestbergi ja Sniegule Michelkeviciute fotode võrdlus, nr. 5, lk. 8.
 VARBLANE, REET "Art Pace'i esimene eesti stipendiaat", Jaan Toomiku stipendium, nr. 49, lk. 13.
 VARBLANE, REET "Jumalannad naiste kunsti muuseumis Bonnis", Eve Kase näitus, nr. 49, lk. 13.
 VILUMAA, RAINER "Pom-Shiva fenomen", Toomas Altnurme maalide näitus Raatuse galeriis, nr. 20, lk. 9.
 VILUMAA, RAINER "Ecce homo", Mark Raipere fotonäitus Vaala galeriis, nr. 26, lk. 9.
 VILUMAA, RAINER "Allik ja kolm blufivaala", Peeter Alliku näitus Raatuse galeriis, nr. 6, lk. 13.
 VILUMAA, RAINER "Regatt happelainenel", Kiwa näitus Raatuse galeriis, nr. 47, lk. 11.
 VINT, TOOMAS "Ants Juske – suurim eesti kunstnik pärast Viiraltit", diskussioon kunstimõistest, nr. 7, lk. 7.
 ÖNNEPALU, TONU "Avangard, arjaargard ja primitiivne kunst", diskussioon kunstimõistest, nr. 5, lk. 5.
 ÖNNEPALU, TONU "Kunst kui hinge tehnoloogia", diskussioon kunstimõistest, nr. 8, lk. 4-5.

MUUSIKA

AIDULO, PIRET "Orelifestival pani helisema kümme orelit", nr. 31, lk. 16; nr. 32, lk. 15.
 AIDULO, PIRET "Müüride vahelt välja", E.Üleja ja Kaarli kammerkoor, nr. 34, lk. 15.
 AIDULO, PIRET "Kaarli orel 75", nr. 42, lk. 15.
 ARUJÄRV, EVI "Joona uus lähetime e. Armastusavalduse võimalikkusest läbi maski", essee, nr. 25, lk. 13.
 Bezrodny, Igor In memoriam, E.Lippus, U.Vulp ja N.Murdvee, nr. 42, lk. 15.
 "Boriss Godunov" kui traktaat võimust", H.Tauk ja M.Kolk, etendusest Soome Rahvusooperis, nr. 10, lk. 15.
 EESPERE, RENÉ "Kommentaar", Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali nõukogu tööst 1996. aastal, nr. 1/2, lk. 16.
 EESPERE, RENÉ "Kommentaar", helikunsti sihtkapitali jaotusest, nr. 13, lk. 16.
 EETSMA, HANNA "Esietekanne", Kangro kammerlooming Saksamaal, nr. 14, lk. 19.
 EMA 1997. a. lõpetajad, nr. 26, lk. 20.
 ERM, ANNE "Blues Boy King Tallinnas", nr. 10, lk. 1.
 ERM, ANNE "B.B.King tõi bluu si kolkast peateele", nr. 11, lk. 14.
 GARSNEK, IGOR "Flöötide kummalses kuningriigis", N.Punderi CDst, nr. 1/2, lk. 11.
 GARSNEK, IGOR "Detsembri kontserdipeegel", nr. 3, lk. 9.
 GARSNEK, IGOR "Kultuurkapitali stipendiumi võitjad", instrumetaalkontsertide võistlusest, nr. 5, lk. 15.
 GARSNEK, IGOR "Noore helilooja autorikontsert", M.Keremist, nr. 6, lk. 14.
 GARSNEK, IGOR "Jaanuari kontserdipeegel", nr. 7, lk. 14.
 GARSNEK, IGOR "Iirimaa lähed "Keelatud maa", "Eurolaul '97", nr. 8, lk. 15.
 GARSNEK, IGOR "Veebruari kontserdipeegel", nr. 9, lk. 17.
 GARSNEK, IGOR "Muusika kui elulaadi atribuut ja aksidents", essee, nr. 13, lk. 21.
 GARSNEK, IGOR "Kontserdipeegel", nr. 10, lk. 10; nr. 11, lk. 14; nr. 13, lk. 22; nr. 15, lk. 16; nr. 16, lk. 10; nr. 18, lk. 9; nr. 19, lk. 10; nr. 21, lk. 14; nr. 22, lk. 10; nr. 36, lk. 12; nr. 38, lk. 17. nr. 42, lk. 10; nr. 43, lk. 15; nr. 44, lk. 15; nr. 45, lk. 13; nr. 46, lk. 15; nr. 48, lk. 10.
 GARSNEK, IGOR "Fin de siecle – flöödimuusika", CD arvustus, nr. 17, lk. 15.
 GARSNEK, IGOR "Kunst kui vaimne energia", essee, nr. 18, lk. 5.
 GARSNEK, IGOR "Otsides juuri – Tubinast Tüürini", P.Järvi ja Stockholm filharmoonikute CDst, nr. 20, lk. 15.
 GARSNEK, IGOR "Kas neljast aastast piisab?", kompositsiooniõpetusest EMAs, nr. 21, lk. 12.
 GARSNEK, IGOR "Suvemuusika", nr. 23, lk. 14; nr. 25, lk. 14; nr. 29, lk. 10; nr. 31, lk. 15.
 GARSNEK, IGOR "Alo Mattiisen – avanenud arhiivid", CDarvustus, nr. 23, lk. 15.
 GARSNEK, IGOR "Debüütplaadil saksa klaverimuusika", T.Vara CDst, nr. 30, lk. 15.
 GARSNEK, IGOR "Michael Jackson versus Dorian Gray", essee, nr. 32, lk. 17.
 GARSNEK, IGOR "Kuum festival suveleitsakus", Tallinna suvemuusikafestival '97, nr. 34, lk. 10.
 GARSNEK, IGOR "Peeter Vähit Tema Kõrgeaususele", CD arvustus, nr. 34, lk. 15.
 GARSNEK, IGOR "Vox est – atraktiivselt ja sügavalt", nr. 37, lk. 15.
 GARSNEK, IGOR "Eino Tambergi sümfooniaalised visioonid", CDarvustus, nr. 38, lk. 17.
 GARSNEK, IGOR "Muusikaadnikud – ilu, rõõm ja harmoonia", Hortuse juubelkontserdist, nr. 41, lk. 15.
 GARSNEK, IGOR "Vesi ja muusika", CD Händeli "Veemuusikaga", nr. 45, lk. 13.
 GARSNEK, IGOR "Siiri Sisaski positsioonid", CD arvustus, nr. 46, lk. 14.
 GARSNEK, IGOR "NYD lõppes just nüüd", nr. 47, lk. 14.
 GARSNEK, IGOR "Jõulueelne jazz", "Jõulujazz '97", nr. 48, lk. 10.
 GARSNEK, IGOR "Lauri Väinmaa kolmas CD", nr. 49, lk. 12.
 HAASMA, URVI "Hea sõber muusikaõppurile", A.Kõlari "Muusikaloost", nr. 21, lk. 14.
 HIRVESOO, AVO "Märtsoni missioon", C.O.Märtson 80, nr. 24, lk. 15.
 HERKUL, KADI "Kas operett on surnud?", "Nahkhiir" Estonias, nr. 9, lk. 16.
 JAANSON, MART "NYD '97" tekitab helisid", eelutvustus, nr. 44, lk. 10.
 JOAMETS, TANEL "Plaat kui mälestusmärk", E. Kelderi CD, nr. 10, lk. 15.
 JOAMETS, TANEL "Tugevamate ja nõrgemate", D.Baskirovi kontserdist, nr. 39, lk. 10.
 JOAMETS, VIRGE "Tartus avardat kuulmisvälja", TUMP '97, nr. 9, lk. 15.
 JOAMETS, VIRGE "Kiirpilk Helsingi biennaalile", nr. 11, lk. 15.
 JARG, TIJA "Kuulbergiga Kreegisti Keremini", intervjuu, nr. 26, lk. 10.
 JARG, TIJA "Kaugel reaktontserdi rutiinist muusikatreimist", Tallinna keelpillikvarteti kontserdist, nr. 36, lk. 12.
 KALAMAE, HANNES "Neoromantiline rännak Jan Garbareki helimastik", nr. 17, lk. 15.
 KALJUSTE, TONU "Bach on lõputu avastamine", vastused TMI küsimustele, nr. 36, lk. 13.
 KALJUSTE, TONU "Pealelend", üles kirjutatud T.M., nr. 45, lk. 12.
 KANGRO, RAIMO "Kuhu suundub eesti muusika?", eesti muusika päevad '97, nr. 12, lk. 12.
 KIISK, HARRI "Hiob", armuja kingitus", üles kirjutatud T.M., nr. 32, lk. 14.
 KUUSK, PRIIT "Muusikamaailma" nr. 1/2, lk. 4; nr. 3, lk. 4; nr. 4, lk. 4; nr. 6, lk. 4; nr. 7, lk. 4; nr. 9, lk. 4; nr. 10, lk. 4; nr. 11, lk. 4; nr. 12, lk. 4; nr. 13, lk. 4; nr. 14, lk. 4; nr. 15, lk. 4; nr. 16, lk. 4; nr. 17, lk. 4; nr. 18, lk. 4; nr. 20, lk. 4; nr. 21, lk. 3; nr. 22, lk. 4; nr. 23, lk. 4; nr. 24, lk. 4; nr. 25, lk. 4; nr. 27, lk. 3 ja 4; nr. 28, lk. 4; nr. 29, lk. 4; nr. 30, lk. 4; nr. 31, lk. 4; nr. 32, lk. 3; nr. 33, lk. 4; nr. 34, lk. 4; nr. 35, lk. 4; nr. 36, lk. 4; nr. 37, lk. 4; nr. 38, lk. 4; nr. 39, lk. 4; nr. 40, lk. 4; nr. 41, lk. 4; nr. 42, lk. 4; nr. 43, lk. 4; nr. 44, lk. 4; nr. 45, lk. 4; nr. 46, lk. 4; nr. 47, lk. 4; nr. 48, lk. 4; nr. 49, lk. 5.
 KUUSK, PRIIT "Neeme Järvi eesti muusikaga maailmas", nr. 18, lk. 8.
 KUUSK, PRIIT "Sajandiõpu muusikatipud", nr. 49, lk. 13.
 KÖLAR, ANU "Schubert 200", arvustus, nr. 6, lk. 14.
 KÖLAR, ANU "Väärivad juubelkontserdid", Estonia teatri sümfooniaorkestrist, nr. 13, lk. 23.
 KÖLAR, ANU "Püha Miikaeli laulupoiste esikplaat", nr. 27, lk. 9.
 KÖLAR, ANU "Vox antiaqua" avanemine", M. Kõlar sarja avakontserdist, nr. 48, lk. 10.
 KÖLAR, MARGO "Eesti koorid – laureaadid", koorikonkurss "Tallinn'97", nr. 25, lk. 11.
 LEPNURM, HUGO "Väärt tegu", A.Kapi "Hiobi" esitusest, nr. 32, lk. 14.
 LIGETY, GYORGY "Tardunud aeg ja narratiivsus", intervjuu ajakirjast Neue Zeitschrift für Musik (tõlk. E. Joamets), nr. 6, lk. 12-13.
 LILJE, MAIA "Dirigent, keda jälgendada pole võimalik", R.Matsov 80, nr. 20, lk. 14.
 LIPPUS, ENDEL "Elamuslik kvartetikontsert", Tallinna keelpilli-kvartetist, nr. 4, lk. 13.
 LIPPUS, URVE "IMS.London.1997", muusikateadusest, nr. 38, lk. 5.
 LIPPUS, URVE "Soome muusika ajalugu – uus samm naabrite rahvuskultuuris", nr. 45, lk. 14.
 LEIVATEGIJA, KADRI "Vanemuise oma Steinway", nr. 17, lk. 10.

KULTUURILEHT/SIRP aastal 1997

"Loetavaim ja karduetuim kriitik", L.Sumera ja A.Mustonen Seppo Heikinheimo mälestuseks (T.M.), nr.23, lk.20.
LOHUARU, MARJE "Eesti Muusikaakadeemia välissuhtlusest", nr.14, lk.5.

LOHUARU, MARJE "Juubelikontsert muusikasündmuseks", H.Sepp 75, nr.41, lk.15.
LUHAMAA, PIRET "Herz teeb kõik, et sünniks kunst", intervjuud enne esietendust Vanemuises, nr.43, lk.10.
LAANESAAR, ANNE "Koolimuusika ühisprojekt", nr.39, lk.15.
MALLENE, VILMA "Schubertist Sumerani", Liedi sari Estonia talveaias, nr.19, lk.15.

MALLENE, VILMA "Stiilipuhast kammermuusikat Kuressaares", III kammermuusikapäevad, nr.33, lk.15.
MATTISEN, TIINA "Kremerata Baltica andis avakontserdi", nr.10, lk.10.
MATTISEN, TIINA "Eesti uuest kitarrimuusikast", intervjuu H.Mätliku ja T.Petersoniga, nr.12, lk.14.
MATTISEN, TIINA "Optimistlikult: muusikaelu edeneb", etendusasu-

tused ministeeriumi jutulauas, nr.15, lk.16-17.
MATTISEN, TIINA "Eestile edukas 'Alternatiiv '97'", nr.19, lk.10.
MATTISEN, TIINA "Koolimuusika osatähtsus kasvab", vestlus EMA koolimuusika instituudi õppejõududega, nr.21, lk.13.
MATTISEN, TIINA "Kontserdisaal uueks", nr.22, lk.10; nr.25, lk.12; nr.31, lk.14.

MATTISEN, TIINA "Eesti muusika päevad Jaapanis", nr.22, lk.15.
MATTISEN, TIINA "Põhimõte – noortest mitte maha jätta", intervjuu A.Põldmäega, nr.29, lk.15.
MATTISEN, TIINA "Avastati Võrumaa", ERSO kontsert Tamula järvel, nr.33, lk.14.

MATTISEN, TIINA "Suvejutt Eri Klasiga", nr.33, lk.14.
MATTISEN, TIINA "Rector magnificus Peep Lassmann", nr.35, lk.3.
MATTISEN, TIINA "Vanemuine on Eesti muusikateater", intervjuu E.Nõgesega, nr.35, lk.10.
MATTISEN, TIINA "Noor virtuos muusikakeskkoolist", H.Nahkuri konkursiedu, nr.36, lk.13.

MATTISEN, TIINA "Kuula elu suurlinnas!", NYD Ensemble'ist, nr.37, lk.14.
MATTISEN, TIINA "Muusikute esinduskogust", EMNi üldkogu eel, nr.41, lk.10.

MATTISEN, TIINA "Estoonlased Wexfordis ja Vilniuses", nr.42, lk.10.
MATTISEN, TIINA "edition 49" ja internet", intervjuu B.B.Baggeriga, nr.46, lk.14.

MATTISEN, TIINA "Eesti muusika väärtus on professionaalsus", intervjuu Lepo Sumerga, nr.49, lk.12.

MEIBAUM, HEILI "Kaheks nädalaks saajandite taha", Haapsalu ja Viljandi vanamuusikafestivalist, nr.27, lk.8.

MEIBAUM, HEILI "Piik muusikaaja ajalukku", Hortus Musicus 25, nr.40, lk.10.

METS, LEMBI "Pühapäevamuusika meis enestes", Tallinna Kammerorkestri kontserdist, nr.5, lk.14.

METS, LEMBI "Meie tselliste kuulates", arvustus, nr.8, lk.14.

METS, LEMBI "Noor muusik '97'", nr.16, lk.9.

METS, LEMBI "Euroopas esimeste seas", TMKK laste keelpilliorkester, nr.20, lk.14.

MIHKELSON, IMMO "Lihtsalt "Jazzkaar""", nr.14, lk.19.

MIKK, ARNE "Ikka veel Caballéle mõeldes", diiva Tallinnas, nr.36, lk.11.

MIKK, ARNE "Per aspera ad... Eugenio Onieguin", tööst Teatro Colónis, nr.48, lk.15.

MUSTONEN, ANDRES "Baroki hingus festivali kohal", intervjuu VIII barokipäevade eel, nr.5, lk.14.

MÄGI, INES "Kangro peab kuulajast lugu", intervjuu, nr.45, lk.12.

NAHKUR, TOIVO "Meie pianismi juurtest", V.Lippuse raamat eesti pianismist, nr.32, lk.15.

OLT, HARRY "Seiklusrikas register", A.Hirvesoo raamat "Kõik ilmala-

nen laiali", nr.19, lk.15.

PAALMA, VILMA "Mõnda sümfooniilisest Estoniast", teatri orkestri 90. aastapäevaks, nr.6, lk.15.

PAALMA, VILMA "Väljakaevamisi Tallinna teatriloo", nr.22, lk.9.

PAJUSAAR, RIINE "Ida ja lääne kohtumine", VIII barokkmuusika päevad, nr.7, lk.15.

PÄPPEL, KRISTEL "Mozart, Wagner, moorlane", Müller-Speiseri kirjas-

tusest, nr.28, lk.14-15.

PÄPPEL, KRISTEL "Helsingi Iilõpilasoooper – elujõuline algus", soome tudengite "Võluiloodist", nr.28, lk.15.

PÄPPEL, KRISTEL "Salzburgi festival: Peter Steini võidukas lahku-

mine", nr.33, lk.13.

PÄPPEL, KRISTEL "Pärandus Eesti Muusikaakadeemia", L.Katsch toetab klaverite ostmist EMA-le, nr.33, lk.15.

PEDMANSON, PEEP "Bravuurikam kui Priimägi, taltsam kui Kulik", R.Rannapi talkshow ETVs, nr.40, lk.16.

PRIIIMÄGI, LINNAR "Lepo Sumera Viienda sümfoonia aeg", nr.7, lk.18.

PÖLD, MAILIS "Kui sirged on kõverad", vastus T.Joametsa Baškirovi kri-

itikale, nr.41, lk.15.

PÖLD, MAILIS "Pole sugugi paha", L.Kõlar 70, nr.47, lk.14.

PÖLDMAE, ALO "Ring ümber Assaue torni", TMMist 1996.a., nr.4, lk.12;

PÖLDMAE, ALO "Lübeckis on suurepärase muusikaline atmosfäär", intervjuu D.Geringasega, nr.25, lk.12.

PÖLDMAE, ALO "Eesti kunstnikud Blombergis", intervjuu N. Põllug, nr.36, lk.14.

PÖLDMAE, MARE "Boheemidraama Eiffeli torni jalamil", Vaasa Ooperi arvustus, nr.8, lk.15.

PÖLDMAE, MARE "Eesti Muusika Infokeskus – ideaalid ja tegelikkus", nr.12, lk.11.

PÖLDMAE, MARE "Ekstemporistid pakub seksteti ühisloomingut", intervjuu A. Petiga, nr.13, lk.22.

PÖLDMAE, MARE "Tõnis Kaumann Londonis", intervjuu, nr.18, lk.9.

PÖLDMAE, MARE "EMA filiaal Tartusse", intervjuu P.Lassmanniga, nr.21, lk.11.

PÖLDMAE, MARE "Tiit Tralla "Abu Hassanist""", nr.23, lk.15.

PÖLDMAE, MARE "Othello" sündis, täis elujõudu", esietendus Vanemuises, nr.35, lk.11.

PÖLDMAE, MARE "Valgast Londonisse", H.Sepp 75, nr.39, lk.15.

PÖLDMAE, MARE "Identiteedi otsingul", infokeskuste nõupidamine Bratislavas, nr.47, lk.14.

PÄRN, JAAK "Suvepealinnas neljas "Pärnu jazz""", reklaam, nr.25, lk.14.

PÄRTLAS, MARGUS "ERSO 70", intervjuu A. Volmeriga, nr.1/2, lk.10.

PÄRTLAS, MARGUS "Schubert, Strauss ja Sumera", ERSO kontserdi arvustus, nr.8, lk.14.

PÄRTLAS, MARGUS "Eduard Tubina loomingut nimistu täieneb", nood-
ileid Tartus, nr.17, lk.10.

PÄRTLAS, MARGUS "Raamat kärsitust optimistist ja väsimatust
fanaatikust", N. Järvi "Maestro", nr.30, lk.13.

PÄRTLAS, MARGUS "Wagneri ühiskunstiitusest eesti runoviisideni",
K.Leichter "Keset muusikat", nr.40, lk.15.

RAIVET, ELO "Imelaps", Evi Liivaku mälestuseks, nr.4, lk.14.

RANDALU, IVALO "Kas tuleb taasavastamine?", A.Kapi "Hiobist",
nr.30, lk.12.

RANNAP, INES "Kontserdipeegel", nr.40, lk.15.

RANNAP, INES "Mängis Kristjan Saar", nr.43, lk.15.

RANNAP, REIN "Vastab pianist Rein Rannap", nr.12, lk.14.

RANNAP, REIN "Tantsib klaveril", nr.22, lk.15.

RANNAP, REIN "Pealelend", nr.43, lk.10.

REIMANN, MATTI "Haydnist Richterini", Richterit meenutades, nr.35, lk.15.

REIMANN, MATTI "Suure saali kontsert", nr.39, lk.10.

REMME, ANNELI "Mitmesugune, kuid siiski alalhoidlik", eesti muusika
päevad '97, nr.16, lk.8.

REMME, ANNELI "Suurel kirjul aasal", "NYD '97", nr.47, lk.12-13.

REMME, RAUNO "Akadeemiline digitaalne saund", EMA elektron-
muusika stuudiost, nr.13, lk.22.

ROOTS, VALDUR "Põnevat prantsuse muusikat", prantsuse muusika
festivalist, nr.16, lk.10.

ROOTS, VALDUR "Klaverimängud sümfooniakontserdil", I.Laul ja
T.Vana ERSO ees, nr.43, lk.15.

ROOTS, VALDUR "Noored lauljad andsid endast teada", T.Kuusiku
lauluühistusest, nr.44, lk.15.

ROSS, JAAN "Muusikast sõnade abil", kahest muusikaleksikonist, nr.4,
lk.13.

RUMESSEN, INGE "Tartus algas muusikahooaeg", nr.39, lk.15.

RUUTSOO, REIN "Impeeriumi persona non grata", S.Heikinheimost,
nr.27, lk.20.

RAATS, JAAN Intervjuu enne eesti muusika päevi (M.Põldmäe), nr.12, lk.13.

SANG, JOOSEP "Noored lõvid "Tudengijazzil""", nr.8, lk.15.

SANG, JOOSEP "Sooe lugu eesti-rootsi ettekandes", "Kullervo" esi-
tusest Stockholmist, nr.11, lk.15.

SANG, JOOSEP "Roosa Pantri jazz", CD arvustus, nr.15, lk.17.

SANG, JOOSEP "Rahvusvaheline jazz täies ilus", "Jazzkaar '97", nr.16, lk.9.

SANG, JOOSEP "Monteverdi meistriteos Tallinnas", nr.23, lk.14.

SANG, JOOSEP "Pori jazz" meeldib kõigile", nr.28 lk.14; nr.29, lk.10.

SANG, JOOSEP "Esitluskontserdid ja esiettekanded", "VoxEstFesti"
reklaam, nr.35, lk.15.

SANG, JOOSEP "Jõulukuu algab jazziga", "Jõulujazz '97" tutvustus,
nr.46, lk.15.

SARV, VAIKE "Eesti helilooja piirangud ja valikud", intervjuu E. Mägiga,
nr.1/2, lk.11.

SARV, VAIKE "Telekaamera Tormise kannul", ETV saatest, nr.15, lk.19.

SARV, VAIKE "Tähendused ja tõlgendused", multimeediaetendus
"Pühamu", nr.35, lk.15.

SEMPER, LILIAN "Tubli laeng pianistidele", K. Randalu meistrikursus
EMAs, nr.15, lk.17.

SEMPER, LILIAN "Beethoveni tuhmumatu ilu", K.Randalu ja ERSO
arvustus, nr.45, lk.13.

SIITAN, TOOMAS "Südamega tehtud "Xerxes""", Vanemuise etenduse
arvustus, nr.45, lk.11.

SULE, RAILI "Legend ja sümbol eesti muusikas", Elleri mälestuspäev
Estonia talveaias, nr.9, lk.16.

SUMERA, LEPO "Eesti Heliloojate Liidu suukogu 12. aprillil", nr.12, lk.11.

SUMERA, LEPO "Rautavaara ooper "Aleksis Kivi" Savonlinnas", nr.30,
lk.11-12.

ZAHAROV, JASSI "Pealelend", üles kirjutatud Mare Põldmäe, nr.35,
lk.10.

TALMAR, RAUL "Koorifestival "Tallinn '97", eelteade, nr.23, lk.14.

TAMBERG, EINO Intervjuu ERSO resideeriva heliloojaga (M. Põldmäe),
nr.12, lk.13.

TEDER, TIJA "Sumera Viieldaga Pariisis", 44. rostrumist, nr.26, lk.10.

TIISVALD, ELMO "Milline võiks olla meie aja vaimulik muusika?",
nr.12, lk.12.

TIISVALD, ELMO "Mozarti Reekviemi kahest esitusest", nr.14, lk.18.

TUUR, ERKKI-SVEN Intervjuu enne Kolmanda sümfoonia esietekannet
(T.M.), nr.12, lk.13.

TUUR, ERKKI-SVEN "Pealelend", üles kirjutatud T.M., nr.41, lk.10.

UDIKAS, SANDER "Resonants ja sumbumised", "Pärnu jazz '97", nr.27, lk.9.

UNANOVA, TAMARA "Naudin muusikat kui protsessi", intervjuu
D.Baškiroviga, nr.39, lk.10.

UTT, TAAVI-MATS "Suur on ilus", Eesti – Soome barokkorkestri
kontserdist, nr.3, lk.8.

UTT, TAAVI-MATS "Kõrghetk vanamuusikafestivalide vahel", M.Miessen
ja G.Wilson Tallinnas, nr.30, lk.14.

UTT, TAAVI-MATS "Päev Pärnus", vanamuusika "Pärnu raemuusikal",
nr.31, lk.15.

VAITMAA, MERIKE "ERSO Põhjamaade sarjas", arvustus, nr.14, lk.18.

VAITMAA, MERIKE "Schönberg Soolalaos", arvustus "Vox nova" sarjale,
nr.24, lk.14.

VAITMAA, MERIKE "Paul Hillieri raamat Arvo Pärdist", nr.28, lk.3.

VESTMANN, HENDRIK "Koorid kohtuvad Gotlandil", II Põhja- ja
Baltimaade koorifestival, nr.24, lk.15.

VINKEL, AARNE "Repliik", jätkuks V.Paalma kirjutisele (nr.22), nr.29, lk.8.

VULP, URMAS "Õpetajale mõeldes", V.Alumäe 80, nr.13, lk.23.

VÄHI, PEETER "Mõni vähilik küsimus multi-Mustonenile", intervjuu,
nr.46, lk.10.

TEATER

AALOE, ÜLEV "Jepseni näidendi parim lavastus", intervjuu Erling
Jepseniga, nr.14, lk.9.

AALOE, ÜLEV "Nädal Islandi teatri ja dramaturgiaga", muljeid Islandi
teatripildist, nr.19, lk.8.

AALOE, ÜLEV "Stockholm – Euroopa kultuuripealinn 1998", teatriaasta
1998 Stockholmist, nr.38, lk.8.

AASSALU, HEINO "Ella libakut meenutades", nr.32, lk.11.

AASSALU, HEINO "Eesti ballett ja lavatants 1996", 1996 aasta üle-
vaade, nr.36, lk.6-7.

AASSALU, HEINO "Balletiklassika Estonias", "Uinuv kaunitar" Estonias,
nr.37, lk.11.

BALBAT, MARIS "Raivo Trass: Tahan juhtida meeskonnamängu", inter-
vjuu Endla peanäitejuhi Raivo Trassiga, nr.3, lk.7.

BALBAT, MARIS "Teatrikunsti magistrandina Londonis", intervjuu Liija
Blumenfeldiga, nr.9, lk.8.

BALBAT, MARIS "Teadus ja kunst ühes magistritöös koos", Katri Kaas-
K. Aaslaavi magistritööst, nr.10, lk.9.

BALBAT, MARIS "Ramildast Eliseni", Maria Klenskajast, nr.12, lk.8.

BALBAT, MARIS "Teatripidu Rakvere moodi", teatriballist Rakveres,
nr.13, lk.11.

EHLVEST, JÜRI "Jõulu-doom", "Mäng" "Teleteatris", nr.1/2, lk.9.

EINASTO, HEILI "Noor tants", ülevaade eesti nüüdistantsu suundadest
ja esindajatest, nr.4, lk.11.

EINASTO, HEILI "Tants on pidev liikumine", intervjuu Anu Ruusmaaga,
nr.11, lk.19.

EINASTO, HEILI "Kohuke kivis", Kristina Padkeviciuse "Elulugu" ja Box
RMI uus programm von Krahli teatris, nr.11, lk.19.

EINASTO, HEILI "Tantsupäev tavatutes paikades", tantsupäev Viljandis,
nr.9, lk.9.

EINASTO, HEILI "Tantsu arhitektuursed vormid", Virpi Pahkineni kore-
ograafilisest loomingust, nr.20, lk.12.

EINASTO, HEILI "Iseenda ehitatud isolatooris", Tantsuteatri Fine 5
uuest programmist, nr.22, lk.8.

EINASTO, HEILI "Naine eesti (mees)modernkoreograafide loomingus",
nr.27, lk.16.

EINASTO, HEILI "Poola tantsufestival", muljeid Balti tantsuakadeemiast
ja Bytomi –Krakovi rahvusvahelisest kaasaegse tantsu konverentsist
ja festivalist, nr.29, lk.8.

EINASTO, HEILI "Korsaariga" ja "Korsaarita", Mark Taylorig lavastus
"Korsaar" tantsijate pilgu läbi, nr.31, lk.6.

EINASTO, HEILI "Tants, meedia, raha", Bytom – Krakovi rahvusvaheline
kaasaegse tantsu festival, nr.4, lk.9.

EINASTO, HEILI "Oma keha avastamas", Kristiina Paškeviiciuse ja Raido
Mäe muljed festivalilt Tanzwochen Wien, 44, lk.12.

FELCIANO, RITA "Pina Bausch - hääl Saksamaalt"(tõlk. Meeli Karu
ajakirjast "Dance Magazine"), nr.18, lk.11.

GARANCIS, KRISTIIINA "Ibero-Ameerika mängud", nr.13, lk.12.

GARANCIS, KRISTIIINA "Hendrik Toomper", intervjuu, nr.16, lk.12.

GARANCIS, KRISTIIINA "Jaanus Rohumaa", intervjuu, nr.16, lk.13.

GARANCIS, KRISTIIINA "Eppur si muove", intervjuud Riia II rahvusvahe-
lisest Läänemere- ja balletifestivalist osavõtjatega, nr.18, lk.12-13.

GARANCIS, KRISTIIINA "Kõnnivad ja roomavad, et kõnelda", Jonathan
Burrowsi ja Pal Frenaki koreograafilisest loomingust, nr.21, lk.9.

GARANCIS, KRISTIIINA "Olevused nüüdistantsu väljal", muljeid Pärnu
suvisest tantsupäevadelt, nr.29, lk.9.

GARANCIS, KRISTIIINA "Peeter Jalakas otsib Püha Graali", 35, lk.12-13.

GARANCIS, KRISTIIINA "Tuhk ja tuli", Lea Tormise Petipa – Suve
"Uinuvas kaunitarist" Estonia teatris, nr.37, lk.10-11.

GARANCIS, KRISTIIINA "Pealelend", vastab Ene Paaver, nr.38, lk.8.

GARANCIS, KRISTIIINA "Miks sa, inimene, tantsid?", New Yorgi avan-
gardtantsuõhtu Estonia teatris, nr.44, lk.11.

HERKUL, KADI "Estonia teatri ballett 1996", ülevaade, nr.18, lk.14.

HINRIKUS, RUTT "Mälestused loovad ajaloo", Merle Karusoo "Kured
lained, kurjad ilmad" Eesti Draamateatris, nr.10, lk.5.

HOLSTING, KÜLLI "Provokatiivne Jouko Turkka", Jouko Turkka soome
teatripildist, nr.20, lk.13.

HOLSTING, KÜLLI "The Baltic Drama Fair" Gdanskis", nr.48, lk.8.

JÄRV, ANTS "Suveveteatril?", nr.32, lk.10.

KAASIK-AASLAV, KATRI "Lust alluda teisele lavastajale", nr.23, lk.11.

KALL, TOOMAS "Pealelend" (küsitlenud Mikki Mutt), nr.40, lk.9.

KAPSTAS, MEELIS "Valged alustavad ja võidavad", Eesti Draamateatri
suvelavastus, nr.25, lk.17.

KARJA, SVEN "Privaatsuse kaitseks", Tennessee Williamsi "Tramm
nimega Iha" Rakvere teatris, nr.3, lk.6.

KARJA, SVEN "Eesti kuuldemänguteater – ainult hulludele,
õnnevakkadele, keelekõrvadele", nr.17, lk.9.

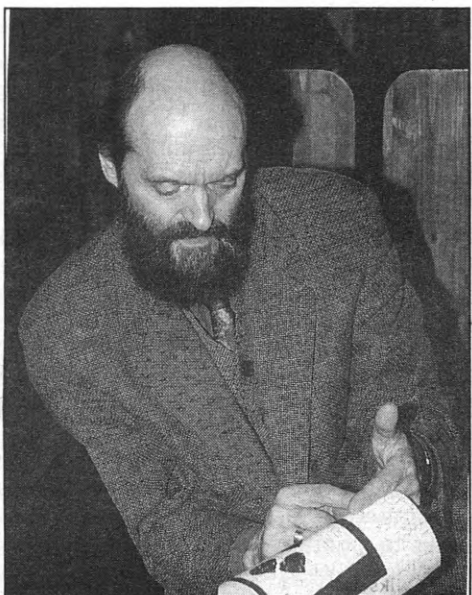
KARJA, SVEN "Õitsitud Helsingörst", Eesti Kunstiakadeemia
stenograafiaüliõpilaste lavastus "Hamletage ehk Ainus ja igavene
Hamlet", nr.21, lk.8.

KARJA, SVEN "Jooks ümber Viljandi Kaevumäe", Victor Hugo
"Jumalaema kirik Pariisis" – Ugala suvine vabaõhulavastus, nr.27, lk.
10.

KARJA, SVEN "Vanemuise tänavane palett ja pakett", ülevaade
Vanemuise külastetudendustest kavast, nr.30, lk.15.

KARJA, SVEN "Tantsiv Firenze", Mare Tomminga muljed Firenze mod-
ernantsufestivalilt, nr.44, lk.14.

Sajandilõpu muusikatipud

Arvo Pärt

BBC Music Magazine, viimaste aegade enim levinud muusikaväljaanne maailmas, pani oma viienda aastapäeva juubelinumbrile (september 1997) ümber uhked hõbekaaned ning avaldas selles ka põneva rubriigi "Who's Who in Music". Tervelt 17 leheküljel on loetletud enam kui 250 tuntud muusikainimese nimed (lisaks ka fotosid), keda peetakse XX sajandi lõpul järgmisse üleminekul olulisemaks.

Viimasel ajal kuuleme hüüatusi: "Kuhu on kadunud suured muusikud – Toscaninid, Carusod, Kreislerid ja Stravinskid on muutunud müütilise "kuldse ajastu" esindajaks?" BBC Music Magazine'i loetelu tõendab, et elame rohkete talentide ja pretseeditud mitmepalgelisuse ajastul, öeldakse ülevaate eessõnas.

Meile teeb asja põnevaks see, et loetelus on ka neli eesti muusikut – kaks dirigenti ja kaks heliloojat. Need on **Neeme Järvi**, **Paavo Järvi**, **Arvo Pärt** ja **Erkki-Sven Tüür**, igaüks oma "grupis". See paneb paratamatult võrdlema. Jah, meil on kahtlemata läinud väga hästi: oleme oma rahva üliväikese suhtarvuga ometi oma professionaalse muusikakultuuri esimese sajandi lõppedes suutnud anda nähtava panuse euroopaliku ühiskultuuriruumi muusikasalve.

Lähimatest naabritest on silmapaistev ka Soome 10(!) nimega: **dirigendid** Esa-Pekka Salonen ja Sakari Oramo, **sopran** Karita Mattila, **pianist** Olli Mustonen, **viuldaja** Pekka Kuusisto, **tšellist** Anssi Karttunen, **heliloojad** Aulis Sallinen, Magnus Lindberg ja Kaija Saariaho, **klarnetist** Kari Kriikku. Järgneb Rootsi kuue muusikuga; Taani viiest on kolm lauljad.

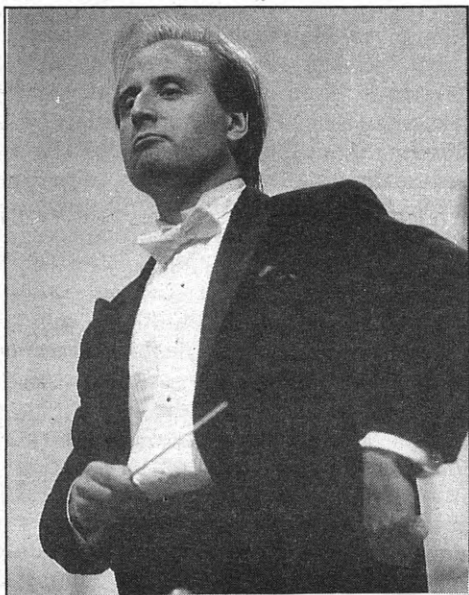

Erkki-Sven Tüür

Lõunanaabritelt on kolm Riias sündunud muusikut: dirigent Maris Jansons, viulda ja Gidon Kremer, tšellist Mischa Maisky; Leedust pole nimetatud kedagi. Suurest Poolast on meiega võrdselt neli muusikut (ilma Pendereckita!). Venemaalt on interpreete rohkesti, ent heliloojaid vaid kolm: Galina Ustvolskaja, Sofia Gubaidulina, Alfred Schnittke.

Loetelus on kõige ette pandud dirigendid, järgnevad lauljad, lavastajad, pianistid, keelpillimängijad, heliloojad ning muude pillide mängijad. Selles reas on ka meile suhteliselt tundmatuid muusikuid, ent ärgem unustagem, et panus on tehtud järgmise sajandi algusele ja seetõttu ära toodud end paaril viimasel aastal erksalt näidanud interpreedid. Vaatame linnulennul üle nimekirja (ehtsuse mõttes jätan "karjäärigruppide" nimetused inglise keelde).

Dirigendid. *Grand Old Men:* Abbado, Blomstedt, Brüggén, C. Davis, Dutoit, Mehta, Haitink, Harnoncourt, Kleiber, Mackerras, Masur, Ozawa, Previn, Roždestvenski, Sawallisch. *21st Century Maestros:* Ashkenazy, Barenboim, Belohlávek, Chailly, Christie, Chung, Conlon, Daniel, A. Davis, Elder, Eschenbach, Gardiner, Gergiev, Herreweghe, Hickox, Hillier, Hogwood, Jacobs, Jansons, **N. Järvi**, Levine, McGegan, Muti, Nagano, van Nevel, Norrington, Pešek, Rattle, Salonen, Sinopoli, Slatkin, Tilton Thomas, Tortelier. *Newcomers to the Podium:* Edwards, Gatti, Harding, **P. Järvi**, Kreizberg, Oramo, Pappano, Schirmer, Stenz, Thielemann, Wigglesworth, Young. **Lauljad.** *Brightest Stars:* Bartoli, Bostridge, Gheorghiu, Prokina, Roocroft,

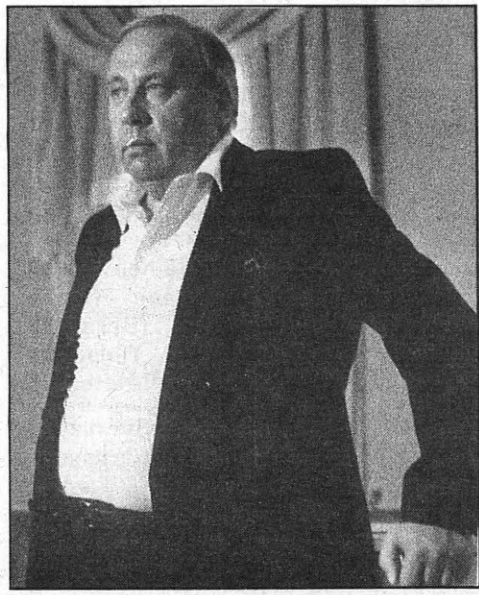
Paavo Järvi

Skovhus, Terfel jt. *Riding High:* Alagna, Andersen, Anderson, Argenta, Borodina, Chernov, Cura, Jensen, Eaglen, Fleming, Gorchakova, Graham, Hampson, Heppner, Holzmair, Hvorostovsky, Jo, Kowalski, Larmore, Leiferkus, McNair, Malfitano, Mattila, Meier, Michaels, Moore, Miles, Murray, von Otter, Polaski, Quasthoff, Sabbatini, Scandiuzzi, Schmidt, Studer, Swenson, Tomlinson, Upshaw, Voigt jt.

Pianistid. *New Blood:* Berezovsky, Bolshakova, Itin, Kissin, Mustonen, Volodos. *The Establishment:* Argerich, Ashkenazy, Ax, Bronfman, Demidenko, Douglas, Kocsis, MacGregor, Ovchinnikov, Perahia, Joao Pires, Pletnev, Pogorelich, Rudy, Schiff, Sokolov, Tan, Thibaudet, Uchida, Zimmerman. *Elder Statesmen:* Brendel, Kovacevich, Pollini, Serkin.

Viuldajad. *Next Generation:* Chang, Garrett, Hahn, Kuusisto, Josefowicz, Mae. *Grown Ups:* Amoyal, Bell, Chung, Dumay, Kavakos, Kremer, Kuijken, Midori, Mintz, Mullova, Mutter, Oliveira, Perlman, Repin, Shaham, Sitkovetsky, Tellefsen, van Keulen, Vengerov, Zimmermann, Zukerman.

Heliloojad. *Grand Old Men:* Berio, Boulez, Carter, Crumb, Donatoni, Dutilleux, Harrison, Henze, Kurtág, Ligeti, Menotti, Sculthorpe, Stockhausen, Tippett (s. 1905, vanim loetelus), Ustvolskaja, Xenakis. *Senior Figures:* Andriessen, Birtwistle, Corigliano, Maxwell Davies, Glass, Goehr, Górecki, Gubaidulina, Harvey, Kagel, Lachenmann, Maw, Norgård, **A. Pärt**, Reich, Sallinen, Schnittke. *In the midst* Abrahamsen, Adams, Benjamin, Bryars, Dillon, Ferneyhough, Finnis, Glanert, Gruber,

Neeme Järvi

Holloway, Holt, Knussen, Lindberg, MacMillan, Mason, Matthews, Saariaho, Saxton, Dun, Tavener, Torke, Turnage, **E. S. Tüür**, Volans, Weir. *Next Generation* Adès, Hayes, Sawyer, Kellogg, Shapiro jt. Iga kunstnikku saadab selles auväärses, kuid muidugi meelevaldses loetelus lühiseloomustus.

Neeme Järvi: Emigreeris läände 1980, aga ta praegune amet Göteborgi SO juures pole kuigi kaugel kodumaast. Innukalt huvitatud unustatud heliloojate avastamisest, aga ka imeteldav Sibelius dirigendina.

Paavo Järvi: Neeme poeg ja sammub isa jälgedes, ametis Malmös ja Stockholmis, ning tähtsuselt teine Simon Rattle'i kõrval Birminghamis.

Arvo Pärt: Maailma üks enam müüv helilooja, hoolimata sellest, et see seik ei huvita teda mungasarnast erakut. Tema praeguse muusika kullukeselik puhtus näib tulenevat keskajast, millesse ta on ka ise süvenenud.

Erkki-Sven Tüür: Paljutootav täishääl tungil Eesti näitelaval, alustas rock-ansambli ja on liikunud elektromuusika kaudu konventsionaalsemate vormide suunas. Kõrgelt pingul "Arhitektoonikad" näitavad teda parimast küljest.

Eesti muusikatipud moodustavad kogu nimekirjast ühe kuuekümmeneljandiku – oleksime teistega võrdses seisus isegi siis, kui kogu Euroopa, aga ka euroopalikku muusikakultuuri viljelev osa Aasiast, mõlemast Ameerikast ja Austraaliast toetuks 64miljonilisele rahvaarvule.

PRIIT KUUSK

Lauri Väinmaalt kolmas CD

Estonia Piano Concertos
Lemba, Tubin, Sumera
Lauri Väinmaa, piano
Estonian National Symphony
Orchestra/Arvo Volmer, conductor
Finlandia Records

Kui arvestame eesti professionaalse muusikalise kõrgkultuuri ajalooks praegu napilt üle sajandi (Tobiase avamängust "Julius Caesar", 1896), siis teeb Lauri Väinmaa uus plaat "Eesti klaverikontsertid" eesti klaverikontsertide ajalukku sissevaate korraga kolmest ajapunktist. Seda isegi kronoloogilises järjekorras. Kõigepealt päris algusesse, sest Artur Lemba Klaverikontsert nr. 1 (1905, plaadil märgitud 1910 on teise redaktsooni aasta) on üldse teine eesti klaverikontsert (esimene oli Tobiase "Concertstück", 1897). Seejärel sissevaade eesti muusikaajaloo keskmisse perioodi – Eduard Tubina Kontsertiino klaverile ja orkestrile on kirjutatud juba

helilooja eksilis viibides (1945) – ning lõpuks ajaliselt lähisimevikku kuuluva teosena Lepo Sumera Klaverikontsert (1987, uus redaktsoon 1997).

Artur Lemba (1885 – 1963) loomelaad lähtub muusikalise romantismi traditsioonist. Klaverikontserti nr. 1 esitus on plaadil muljetavaldavalt ekspressiivne. Võiks lisada, et teose romantiliselt vaba tunnetust fantaasiarikkalt esiletoov. Esimese osa ekspositsioon kõlab nii solistilt kui orkestrilt eepilise avara joonega. Seejärel areneb intensiivne töötuslikkus orgaanilise tõusuna repriisi, kus muusikalise mõttearenduse esituslikku keskmisse satub solist. Esimese osa kooda lõpeb efektselt impulsiivse *accelerandoga*. Teise osa alguses domineerivad tündelised *espressivo*-plaadid, hiljem lisandub juba ka dramaatiline paatos. Põhikujund saab selle aja jooksul esituslikult mitmeid tähendusvarjundeid, kuna transformeerub pidevalt. Energiiline finaali kõlab kohati burleskse, keskmises

(klaveri soolo-) episoodis ka eepilisromantiliselt piduliku karakteriga. Finaalis avalduvad samuti küllalt eredalt suured tempolised kontrastid, need on osa põhikujunditega esituslikult väga orgaaniliselt seotud.

Eduard Tubina (1905 – 1982) Kontsertiinos klaverile ja orkestrile käivitub kohe algusest väga tugev dramaatiline töötuslikkus, nii solisti kui orkestripartii. Õigem olekski siin solisti ja orkestri muusikalist suhestatust vaadelda esialgu ühtse kompleksina. Hiljem vahetult küll muutub: aeglase teise osa funktsioonis episood seab juba keskseks soleeriva klaveri. Väinmaa mängib siin faktuuri kohati ka dramaatiliselt massiivseks. Järgnevas homofooniliste struktuuride akordikas on tunda hilisromantismile lähedast ekspressiivsust. See kõik valmistab ette küllalt ulatusliku ning samas ebatraditsioonilise kadentsi. Pianistile on sisuliselt ja väljenduslikult kõige kaalukamaks episoodiks

koodaealne pikk ja keskendunud *rubato*-iseloomega osa.

Lepo Sumera (1950) kaheosalise Klaverikontserti alguses kristalliseerib Väinmaa värelevast ja otsivatest intonatsioonidest välja teemakontuuri. Arhailis-folkloorse värvinguga teises osas on muusika areng aga katkematult kumuleeruv – alguse motiiviotsingutest pole pidevalt laieneva pingeekalatsiooni tingimustes enam jälgegi. Muusikalis-dramaturgiline liikumine jääb siin kuni lõpuni ühesuunaliselt vektorilaadseks. Kas eri ajastutest pärit eesti klaverikontsertide valik on plaadil ainuvõimalik? Osaliselt jah ning osaliselt ei. Sajandialguse teoseid silmas pidades ainuvõimalik, meie muusika tänast seisust arvestades aga muidugi mitte. Kuid Sumera Klaverikontsert on igal juhul väga iseloomulik.

IGOR GARŠNEK

Eesti iseseisvus Kallaste abielu prisma

"Põletav armastus". Stsenarium ja režii Kirsti Petäjaniemi, operaator-lavastaja Keijo Reini, helilooja Olav Ehala. Osades: Heikki Kinnunen (Oskar Kallas), Hanna Liinoja (Aino Kallas), Raimo Grönberg (Eino Leino), Antti Litja (Jaan Tõnisson), Tomi Salmela (Juhan Luiga), Juhan Niemelä (Janis Rozentals), Pirkko Hämäläinen (Ilona Jalava), Sari Puumalainen (Hella Wuolijoki), Mikk Mikiver (Bernhard Riives) jt. Pikkus 150 min. Yleisradio OY/TV 1/Draama ja ETV/Teleteater, 1997. ETVs 26. XII. 1997.

"Pöördumine ajaloo poole on nii meie õigus kui ka kohustus; see ongi meid päästva mälu kinnistamine. Kuid kas võib pöörduda ajaloo poole, soovimata kindlat perioodi tõsiselt uurida, vaid selleks, et leida analooge, võtita oma mõtete kinnituseks, oma tänase eesmärgi tarvis? Arvan, et ei või. /.../ Kus on siin tungimine Venemaa minevikku?

Seda polegi. Autorile on vaja ainult sümbolit. Ta tahab filmi muuta sümbolite jadaks; sümbolite, mis niigi juba rõhuvad oma hulgaga. Meile ei öeldud mitte midagi otse, vaid sümbolitesse surutult."

Ülaltoodud on lõik Aleksandr Solženitsõni hävitavast kriitikast Andrei Tarkovski filmile "Andrei Rubljov" (1966). Solženitsõn kirjutas arvustuse "Film Rubljovist" oktoobris 1983, seega ajal, mil Tarkovski film oli juba ammu üle maailma tunnustuse leidnud. (Tõlget võib lugeda TMKst 1990, nr. 12.)

Tegemist on teravmeelse kirjutisega, millel on ainult üks viga: geniaalne kirjanik pole tahtnud kõige vähemalgi määral mõista andeka filmimehe taotlusi. Ta ajab siin oma asja.

Eesti filmikriitikas võime sedasama oma rea tagaajamist täheldada pidevalt. Eriti tagedaks saab kriitikond siis, kui mõni välismaalane paneb näpu eesti asja külge. Ilmar Taska toodetud Maximilian Schelli "Küünlad pimeduses" (1993) taoti nii pressis kui kuluaarides sõna otseses mõttes maa sisse, ainult kaugemalt vaataja Mardi Valgemäe suutis tasakaalukust säilitada ja osutas sellise

sirgjoonelise Eesti-ainelise loo positiivsele mõjule ning tähendusele Ameerika tavavaataja harimisel. Näidati ju filmi telekanalil Family Channel, mis jõuab 55 miljonisse kodusse. Ilkumise objektiks kujunes samuti Ilkka Järvi-Laturi põnevik "Tallinn pimeduses" (1993), mis hiljem võeti küllalt hästi vastu Londoni kinodes ning kindlustas Ilkkale filmiõpingute võimaluse New Yorgis.

Ootuspäraselt eitavalt suhtuti ka mõni aeg tagasi Kinomajas esilinastunud Kirsti Petäjaniemi "Põletavasse armastusse". Hoopis rohkem poolehoidu leidis film esitlusel Helsingis. Praeguseks olevat selle ära ostnud juba päris mitmed Euroopa telekanalid. "Põletav armastus" jutustab Oskar ja Aino Kallase abieluloo, alates nende kihlusest 1899. aasta lõpus kuni Oskari surmani 1946 Stockholmis. Ühtlasi kajastab see Eesti iseseisvuse sündi ja Esimest Vabariiki, nähtuna just nende kahe inimese kaudu, seega sedavõrd, mil määral olid nad otseselt sündmuste või ajalooliste isikutega seotud.

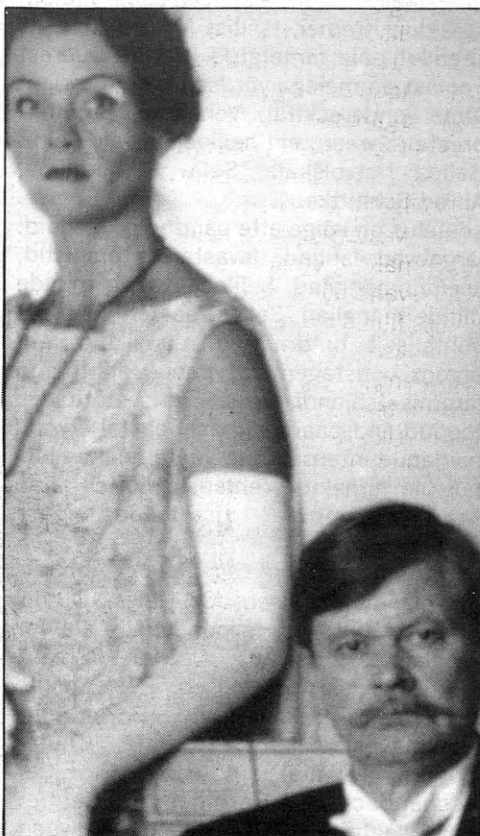
"Põletav armastus" ei ole tõsiteaduslik või dokumentaalne uurimus. Enamasti jääda ajaloalise tõe piiresse, eriti poliitilise olukorra iseloomustamisel, tegelaste suhete kujutamisel ollakse vabamad. Kui vaja, siis väänatakse vahel ka tõde, et lugu eurooplasele piltlikumalt silme ette tuua. Tegu pole dokumendiga, aga siit ei maksa ka erist kunst otsida. Tegemist on ikkagi keskmisele teleekraani ees konutajale mõeldud lühiserialiga, mis õigupoolest oli kavandatud tunduvalt pikemana. Teleseriali žanritruult on lihtsustatud materjaliesitust. Kõrgkunsti kuuluvad serialid võib ette lugeda peaaegu ühe käe näppudel: Fassbinderi "Berliin, Alexanderplatz", mõned Ingmar Bergmani tööd. David Lynch. Ja mis veel?

Üldiselt ei viitsi televaataja enam jälgida fotodele, autentsetele paberitele ja räakivatele peadele tuginevat dokumentaali. "Põletavat armastust" võib tinglikult nimetada dokumenteeritud mängufilmiks. Seda võtet kasutatakse mujal maailmas teles väga tihti. Nimelt kom-

menteerivad peategelased sageli toimuvat või jutustavad sündmustest, mida otseselt ekraanil ei näidata. Eesti aja- ja kirjandusloo heale tundjale teevad Aino ja Oskar Kallas mõndagi ülihästi tuttavat nagu puust ette, samas on mujal info soovitatav.

Meile võib meelehärmi valmistada paljude tegelaste välimuse mittevastavus prototüübile. Miks on Oskar Kallas nii lühike ja Ainogi oli pikem, Juhan Luigas ei näeks küll erilist südame-murdjat, Tõnisson pole üldse oma nägu, Eino Leino joob liiga vähe jne. Mis tähtsust on sel aga kusagil Euroopas? Pisut rohkem jääb muidugi silma, et peategelased ei muutu peaaegu üldse välimuselt 45 aasta jooksul.

"Põletava armastuse" tegijate sümpaatiat kaldub Oskar Kallase poole. Ta on tõsine inimene, teadlane, diplomaat, ajakirjanik, ja samas hoiab kodu ja kasvatab lapsi. Kergemeelne Aino lendab aga ühe suure

armastuse juurest teise juurde, ta on armastuse ori ja täis egoismi, leiab selleks õiguse olevat. Aino Kallase kui kirjaniku tegevust näidatakse suhteliselt vähe, pikemalt üksnes "Hundimõrja" inspiratsiooni tausta. Kuid kas televaatajat eriti huvitaks üks laua taga kirjatööga sehkendaja? Armulugudele pööratakse alati enam tähelepanu. Ja et tegemist olevalt tööpoolest andeka kirjanikuga, pannakse lihtsalt paika tütre repliigiga, et inglased esitasid Aino Kallase Nobeli preemia kandidaadiks.

Kõigest Oskari positiivsusest ja tasakaalukusest hoolimata võitis siinkirjutaja poolehoidu siiski filmi Aino Kallas. Kui Oskaril on selline naine, kes leiab, ja õigustatult, et laste kasvatamise asemel peaks ta kirjutama, siis tuleb mehel oma risti kanda. Kes tänapäeva kirjaneitsitest taluks, et peab igal aastal sünnitama nagu küülik?

Eestlasena tahtnuks mõistagi, et meie näitlejaist oleks veel mõned Mikk Mikiveri kõrvale mahtunud. Selles osas olevat aga Soome näitlejate ametiühing ranged piirangud seadnud. Hea, et Olav Ehala sai muusikagi tehtud. Meile ta iga kord enam ei kõlba, nii et tuleb internetist mõni ameeriklane otsida.

Eriti silmatorkavatest apsudest. Noh, neid ikka on. Eestlased neljakümneendal tõrvapüttide juures käsi soojendamas (aga kes muidu usuks, et venelased ja okupatsioon kole asi on), venelased balaikat mängimas ja Kallaste tüdart Lainet laskmas, metsavennad 1941 kõrvõimalikes mündrites, Tõnissoni ja Pätsi küüditamine jm. Arvan, et siin pole tegemist teadmatusega, on ju Eesti-poolne konsultant Sirje Kiin meie ajalooga enam kui hästi kursis. Lihtsalt mõned seigad pidid kontseptsiooni huvides saama nihestatud.

Lõpuks peab aga Solženitsõni sõnul lausuma: ta tahab filmi muuta sümbolite jadaks, mis juba niigi rõhuvad oma hulgaga. Lõputseenis lippudega merest väljatulek on juba liig mis liig.

SULEV TEINEMAA

Käegakatsutavalt kaugel

Rapla maavalitsus on nagu uus omo või libresse, st., et neil on nüüd oma reklaamlahe. Ja nimelt "Kindel käeulatust". Tahaks teada, kes oli selle sõlõgani copywriter, võibolla tema oskaks öelda, mis on selle sõnapaari mõte. Või kes on see hädaline, kellele nii altruistlikul viisil tuleb käsi ulatada? PR ehk suhtekorraldus on meie ajastu märk, ja nii kutsuski Rapla maavalitsus 11. detsembril ajakirjanikud vaatama Jüri Sillarti filmi "Raplamaa", kohtuma kohaliku ärimähe ja eesti Hollywoodi projekti välja käinud Toivo Kurmetiga ning peale kõige muu ka tutvuma Rapla maavalitsuse ametkondlike probleemidega.

Nagu sotsialismi ajal, nii eelistavad ka praegu ametnikud valida ise avalikkusega suhtlemise vorme. Maakondades-rajoonides on kohalik võim alati juhtinud ja suunanud (kohalikku) ajakirjandust. Meetodid on küll läinud kulukamaks, avalikkusega suhtlemisest on tehtud teenus, mis maksab, aga praeguse haldusreformi büdžett vajalikku raha ilmselt mahutab. See niinimetud pressipärastlõuna on liim, mille peale suuremad väljaanded mingil põhjusel ei läinud. Eks arva eesti ajakirjanike enamik, et neil hiljemalt põhikooli lõpuks on omandatud piisav ettekujutus Eesti geograafiast ja ajaloost. Muuseas, suur tänu Mikk Sarvele ajaloolise ülevaate eest! Haridus on ju

"meie ajal" kõige enam alavääristatud teenus. Ning näiteks Eesti vene ajakirjanikele annavad sellised üritused lisaks lõunasöögile võimaluse saada teadmisi elu eksisteerimisest ka väljaspool Tallinna.

"Raplamaa"

Nagu ajakirjanikelt, nii tellitakse ka filmitegijalt "piirkondlikku identiteeti" toetavaid (filmi)rulle. Filmitegija aga asetab ennast raskesse olukorda, sest ühelt poolt on tal endal "rulli" vaja, aga teiselt poolt on idee liiga nigel, et sellest üldse midagi teha. Kui seda filmi peaks kunagi näidatama kusagil mujal kui Rapla maavalitsuse seinte vahel, siis tuleb muidugi ilmsiks, et teatud mõttes on Sillart oma tellijaid ninapidi vedanud. Film koosneb intervjuudest sealkandi koloriitsemate inimestega, räägitakse maast ja ilmast, mis kõik kokku ei anna küll ühtki põhjust öelda, et Rapla on midagi muud kui hõredalt asustatud piirkond Põhja-Euroopas. Inimesed räägivad seal rohkem Lõuna-Harjumaast, mille osana nad ennast ilmselt siis ka tunnevad. Kõik muud "identifitseerimised" on välja mõeldud erinevate haldusreformide käigus.

Probleem õieti selles ongi, et kui seda võtta dokumentaalfilmina, siis ei jõua ükski teema loogilisi edasiarenduseni. Sealt võib leida küll neli-viis huvitavat mõttekäiku, aga need ei leia teistelt

kõnelejatelt mitte mingit toetust.

Montaaž võib ju hea olla, aga kui režissööril (või filmi tellijatel?) puudub kontseptsioon, siis on see kõik kokku üks suur segadus.

Show-business rajab teed

Samal ajal aga läheb elu Rapla kandis omasoodu edasi. Nõukogude aja lõpus hakati ehitama kultuurimaja, mis praegu seisab pooleldi valmina. Rääkimata sellest, et juba siis oli see halb idee, on praegu häda suurem, sest nüüd peab vägisi selle saavutusega midagi mõistlikku peale hakkama.

Ometigi on olemas ka igasuguseid õnneotsijaid, kes pakuvad suuri ja efekteid lahendusi. Rapla kultuurimajast on lubatud teha Eesti Hollywood, kus toodetakse filme. Nii et terve oma filmitööstus! Toivo Kurmet on enda sõnustanud saanud Eesti Pangalt suurema summa ühekordse toetusena, mida rakendanud omamoodi äritegevuses, ent paradoksaalne on see, et kogu äritegevus pole kandnud suurt muud vilja kui ainult Kurmeti perspektiivika ärimähe imidži loomine. Jälle PR! Äritegevust ennast ei hinda ega tunnusta ükski pangaasutus ning pole kuulda midagi ka äripartneritest, kes toetaksid ta ettevõtmisi nõu ja jõuga. Üks sõber Kurmetil ikka on ja see pole keegi muu kui Rapla maavalitseja ise. Tema ikka usaldab Kurmeti ettevõtlust, usub isegi, et nüüd ongi leitud peremees pooleli ehi-

tisele. Renti Kurmeti käest ei taheta, ta peaks lihtsalt, kui jalle aega ja raha saab, maja edasi ehitama. Pole kuulda ölnud ka sellest, et oleks otsitud teisi projekte või äriideid ehitusjärgus kultuurimajale. Ilmselt pole Rapla-taolises kohas vaja mingit konkurssi korraldada, kuna kõik inimesed niigi tunnevad üksteist ja teavad omavahelist paremusjärjestust. Kurmet on ka ise aja jooksul oma plaane ja kavatsusi kohendanud. Algul plaanis ta hakata tootma kodumaiseid seebioope-reid, kuid siis pettus selles idees, sest ta ei osanuks seepi pärast jälle kuhugi müüa. Praegu on ta nood lubadused tagasi võtnud ning on valmis tootma arvutitel tehtud animafilme. Seda ei tea, kas ka sellest võiks kunagi asja saada, aga senikaua võib ta müüa oma karismaatilisust.

Rapla maavanem usub küll, et see on ju hea, kui käib mingigi äritegevus majas, mis on liiga suur Rapla jaoks. Sealses firmas pole küll ühtki tõsist maksumaksjat, sest Kurmetil on kõik lepingulised. Ei oska tõesti öelda, miks see Friedmani liberaalne majandusteorooria Raplas tööle ei hakka. Senikaua aga tuleb korraldada PR-üritusi, mille hoomatavat eesmärki pole võimalik tajuda, kuid selle eest saab võita endale uusi sõpru. Unusta kõõm – sul on ilusad juuksed!

PEETER RIBA

Huumor dokfilmis

Film, võrreldes teiste meediumitega, on oma tarbijale lähemal, mõjutades teda just vahetuima reaalsuse rekonstruktsioonina. Ka kõige irrealsem ja abstraktsem kinotükk püstitab kõigepealt usutava modaalse maailma, mis tugineb kokkupuutepunktiledele aktuaalse reaalsusega. Selle tuttava lokatsiooni tõttu ei tundu filmi kujundid ja abstraktsioonid kaugelgi enam irdse ja aoloogilisena.

Filmi vastuvõtt esmatasandil on puhtalt meeleline protseduur, käib läbi emotsionaalse samastumise või võrdluse. Meelelise omastamise juures on alati tähtsal kohal huumor. Elus kasutame me huumorit elu talutavaks tegemiseks: nalja kaudu me distanseerime end mõnedest nähtustest ja inimestest, samuti aga lähendame neid enestele, inimlikustame. Sama lugu on ka huumoriga filmis. Nali toob sisse "inimliku loku", pisendab vooruslikud või eksistentsiaalsed tegelased (liiga suured, et neist hoolida) võluvalt ebatäiuslikuks, kingib neile samastumispotentsiaali, toob meile lähemale. Peale žanrilise ja instrumentaalse funktsiooni võib nali filmis olla programmilist laadi (satiir) või stiihiline (vendade Marxide anarhistlik huumor), intellektuaalne (sõnamängud), kummastav (Coenite ja Jarmuschi irdhuumor), ent alati töötab ta omalaadse teraapilise nivelleerijana – ülepaisutus muudab paatose jaburuseks, ootamatu vaatenurk tõsise tegutsemise tühikargamiseks, žanrielementide valimatu doseerimine teeb žanrist pastiši. Öeldakse, et tragöödiast naeruväärsuseni on üks samm...

Dokumentaalfilm pretendeerib mängufilmist veel suuremale lähedusele. Ta kuulutab, et konstrueeritud ja taasloodud reaalsuse asemel pakub ta reaalsust ennast selle puhtal kujul. Filmilooja ainult vahendab, tihendab seda, puhastab üleliigsest müra. Olgu kuidas on, koodid dokumentaalsete sõnumite vastuvõtuks on teised kui mängufilmis: vaataja otsib lukuauku – reaalsust, mida ta teab eksisteerivat, kuid millele ta mingil põhjusel lähedale ei pääse (ameerika telekanaleis on ülipopulaarsed koduvideod magamistoa stseenidest – dokumentalismilgi?!). Seetõttu ei oodata dokumentalismilt mitte niivõrd samastumist – emotsionaalset kohalolu, kuivõrd panoraamsust – universaalset (vaataja) pilku, füüsilist kohalolu. See tingib ka dokumentaalfilmi narratiivi erinevuse – ühe tegelase internaalse protsesside jälgimise asemel keskendutakse tegelaste keskkonna jäädvustamisele, et sedakaudu determineerida tegelasi endid.

Huumor dokumentaalfilmis ei tulene niivõrd tegevusloogika rikkumisest, kuivõrd detailide leidmisest ja nende eripärastest ühendamisviisidest. Nähtav reaalsus on dokumentalistile sedavõrd amorfne, et ta saab seda omatahtsi aktsentueerida ja kõverpeeglistse seada. Seetõttu on jutud puhtast dokumentalismist iganenud vaatenurk. Sõltub filmitegija oskusest, kuivõrd ta oskab seda subjektiivset pilti (mis ei pruugi alati aktuaalsele reaalsusele vastata) ära kasutada ning sellest üldiseid sõnumeid välja kasvatada.

Kui võrrelda Eesti kahe tuntuma dokumentalisti, Söödi ja Soosaare viisi oma töödes huumorit kasutada, saab pildi ka huumori võimalustest terves dokumentaalses diskursuses. Sööt loob "Jaanipäevas" mosaiikpildi detailidest, spontaansest stseenidest, värvikatest tegelaskujudest; mis aga ka ühte liites viitavad nendelesamadele referentidele,

millele igaüks eraldi võttes. Seetõttu on ka liitekohad märkamatud, kontrastid loomulikud ning vaatajale jääb tõdemus, et reaalsus, milles me elame, ongi selline ja et just sellised tottrad inimkujud oleme meie ise. Soosaare meetod on vägivaldsem: ta ühendab tegelased ja detailid oma suva järgi, rajab groteski sinna, kus seda pole, leiab tegelastele meelevaldseid atribuute, kontrasteerib/kontrasteerub autorihoiakust läheduses. Tulemuseks ei ole diskreetne keskkonna jäädvustus, vaid kindlapiiratud siooniline (ideoloogiliselt anganžeeritud) tõlgendus. Sööt esindab stiihilist huumorit, Soosaar programmist.

Oma õitseajal kandis Eesti dokumentalism võitlevat humanistlikku hoiakut. Lubatuse piirides kaitses ta üksikisikut süsteemi vägivald vastu. Huumori põhiülesanne oli paljastada grotesksena naeruväärsus ühiskonna sümbolise korra taga, ning kontrasteerida sellele olulisi väärtusi. Praeguse dokumentalism kriisi taga võib näha reljeefse vastanduse kadumist üksikisiku ja süsteemi vahel, ogarused ei ole nii nähtavad, kadunud on põhjus üksüheseks humanistlikuks deklaratiivsuseks. Ühiskond on kihilise ja amorfse, seda ei saa lihtsate vastandustega paika panna. Kasutamaks huumorit ja satiiri täisväärtusliku vahendina praegusaegses dokumentaalfilmis peab suhtumine muutuma julgemaks, et mitte öelda jõhkramaks. Dokumentalist ei erine palju paparatsist, ainult ta tegutsemine peab olema mõtestatum. Üksikisik ei ole mingi kaitstud

Täiesti dokumentaalne kaader huumori sünnist mängufilmis: "E2-E4" (rež. Raimo Pass), mille kohta vt. lähemalt Tarmo Tedre artiklit siinsamas.

maa, reservaat, vaid kaardistatav ala, tander. Just privaatsfäärid oma harjumuste, käitumistavade, perverssuste, hirmude ja hoiakutega esindavad eredaimalt ühiskondlikke suhteid; seda ainst, mis dokumentaalfilmile oma seim. Samas täidab ta ka rolli, mille vaataja talle delegerib: igikestvat uudishimu Teise suhtes. Nali on siinkohal hädavajalik kasvõi võõrituselemendina; otsides üles pentsikused, ebakõlad ja naeruväärsed eelarvamused, saab teravaimalt välja joonistada ühe või teise elulaadi piirjooned, ehitada üles nende vaheline sotsiaalne võrgustik, näidata nähtamatut. Ning loomulikult lahutab nali meelt, teeb asja vaadatavaks. Seda külge ei maksa alahinnata.

ANDRES MAIMIK

Tehatahtmine haiguse aegu

"E2 – E4" Paabel-Visoon, 1997, 25 min. Režissöör Raimo Pass, stsenaarist Mart Kivastik, operaator Ivar Murel, kunstnik Toomas Hõrak. Osades Ain Lutsepp, Guido Kangur, Aarne Üksküla, Tõnu Mikiver, Emil Rutiku, Angelina Semjonova, Robert Gutman, Andres Puustusmaa, Avo Sirp.

"Süü". Paabel-Visoon, 1997, 30 min. Režissöör ja stsenaarist Andres Puustusmaa, operaator Ivar Murel, kunstnikud Ervin Õunapuu ja Heigo Seppel. Osades Aleksander Eelmaa, Elina Reinold, Ervin Õunapuu.

"Aaria". Allfilm, 1997, 15 min. Režissöör, stsenaarist ja kunstnik Ervin Õunapuu. Operaator Rein Kotov, produtsent Piret Tibbo. Osades Ain Lutsepp, Aleksander Eelmaa.

Esmaspäeva õhtul Kinomajas esilinas-tunud kolme lühivideomängufilmi kokku 14 tegelasest paisisid kolm kummalist peaaegu normaalsetena, ülejäänud 11 mõjusid kas skisofreenikute ja psühhopaatide või vähemalt neurasteenikute-na. Samas proportsioonis võiks diagnoosida filmegi ja sellest tulenevalt küllap nende tegijaidki, eriti just loomingupalangulise seisundi poolest. Ärgu uued filmisellid ja -õpipoisid solvugu, respektierin nende tehatahtmist siiralt, kuigi tulemus on esialgu küllalt kaheldav või vähemalt vaieldav. Liitagi näib nende- gi kohta kehtivat stampite, et mis see looming muud on kui üks ta üks hullus ole.

maid allikaid leidnud ja omal tegemisjõul ka eesti kidurat produtsentlust stimuleerinud.

Kulunud avakäik

Esmaspäevaõhtu kolmikust kesiseim paistis "E2-E4", mille hädad saavad alguse stsenaariumist. Homogeenne malehaigete punt oleks pärit justkui metsa varju jäävast psühhiaatriakliiniku ühesuguste palatist, mille asukad täies esinduses meremändide all tuules üllast Caissat labastavad. Lausa kahju hakkab Draamateatri tugevaist näitlejaist, kes pajatsitena sellesse kometisse kaasa on tõmmatud. Ainsa tervikliku rolli loob Angelina Semjonova puhvetidaamena, Ain Lutsepp jõulis-stiilse tundmatuna jääb liiga üheplaaniiselt "palatiga" resoneeruma, kuigi tema kristuslik kadumine on omaette välg ja pauk.

Oma tüüpide kaudu mängib stsenaarist Kivastik lolli, pole mina kohanud kiibitsat, kes väidaks, et Lasker mängis Fischeriga. Jäi ju teise sünd esimese surmast kahe aasta kaugusele. Ka heli on räigelt paigast ära – vaevalt, et m-lembene Sirp neid "E2-E4" vaataja kõrva karjutud roppusi tahaks trükkida. Ainult elundite ja ühe didaktilise idee peal sevides kaugale ei ratsuta. Lineaarselt stseene lükkides kleebitud lint pole kohe film.

Poolik süü

Andres Puustusmaa "Süü" on poolik film. Põhitegelaseks skisofreeniselt krampis introvert (Aleksander Eelmaa), kes oma 15 aasta tagust autoõnnetust põeb. Naine hukkus, tütar (Elina Reinold) jäi pimedaks, aga mees on ikka jorkis. Tõmbleb ja posib ning tulistab milleski Mel Gibsoniga sarnaneva orgaanilise Õunapuu tehtud tsiklimehe selja tagant surnuks.

Stsenaarium sisaldab freudistlikku skeemi, natuurfilosoofiat ning bensiini ja alkoholi ohtlikku seost, kuid neid pole piisava selguse ja mõjuga lahti mängitud. Reinoldi kehastatud tütar on huvitav, kuid pimedada kohta agressiivse mootorikaga – ju siis vanamehe vaimuhaigus nakkas.

Kuigi ka see video lõppes järsku linti katkestava pauguga, on režissöör-stsenaarist Puustusmaa "Süü" ikkagi oluline areng võrreldes sümbolistlik-segase "Febrisega". Parempool muna kui tühi koor, süü on ka paus.

Möödutundlik Õunapuu

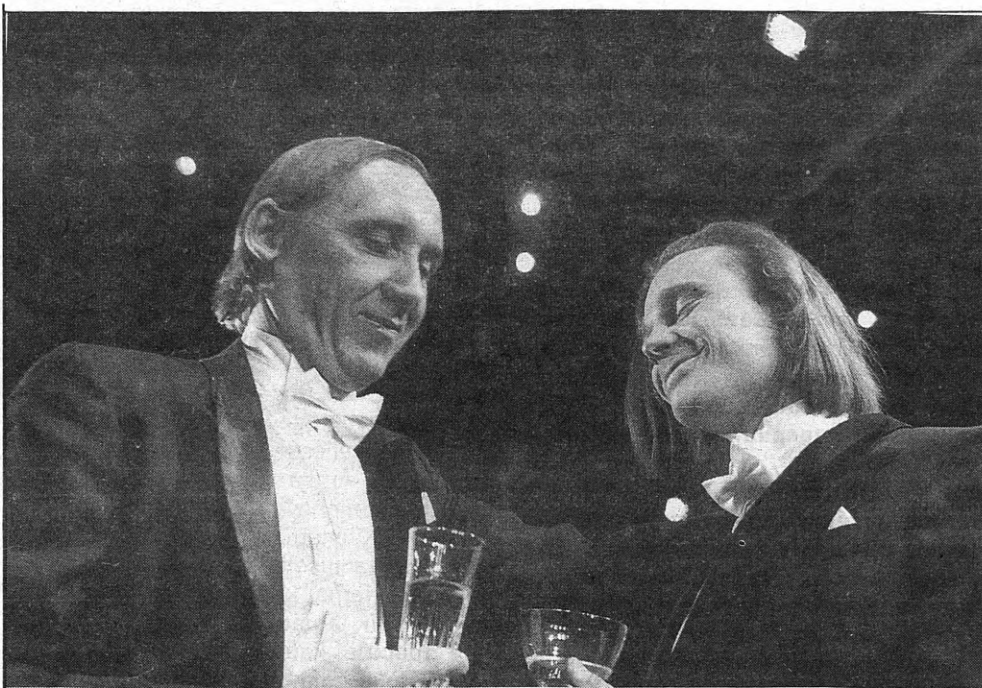
Kolmikust enim film on lühim – Ervin Õunapuu loodud veerandtunnine autori-film "Aaria" Siegfried Lenzi novelli ainetel. Ooperimaniakist parun (Ain Lutsepp) kutsub tänavalt juhusliku võõra (Aleksander Eelmaa) oma lemmikaariat kuulama. Areneb maniakaalne agressioon, hargneb väike igatsuslik vahepala. Aktiivne mäng ei mata eksistentsiaalset ängi, mis kulmineerub hirmsa pauguga.

Õunapuu filmis on kaadriesteetikat ja terviklikkust, möödutunnet ja loo selgust. Kaamerale pole vaja liikuda, tekst aitab pilti, aimdub kunstniku kätt. Paaris kohas toimivad argipäeva väikus ja igatsusliku olemasolemise suurus ning tõsidus ja koomika lahutamatu koos. Režissöör Õunapuu (tuleb "Kõrbekuu") ei pruugi ka edaspidi näitleja Õunapuule suurt alla jääda. Kasvuruumi on mõlemal pool kaamerat.

Kokkuvõtteks: kindlasti ja iga hinna eest peavad verisulis režissöörid-stsenaaristid-operaatorid jms. videolühimängufilmide ja ka dokkidega edasi katsetama. Kus siis mujal täispikkade kaamerasõitude tarvis küpseks saada? Ja ainult küpsed võivad Eesti filmimaaks muuta.

TARMO TEDRE

AASTA TIPUD PLUSSIDES JA MIINUSTES

"Ainus ja igavene elu" Linnateatris. Elmo Nüganen ja Indrek Sammul.

"Peiarite õhtunäitus" Eesti Draamateatris. Andrus Vaarik ja 18. lennu tüdrukud.

ANDRUS LAANSALU

Eesti teatri seisu saab kiita ainult südame-tunnistusega inimene. Ainus kindlalt garanteeritud kunstiline kvaliteet on turvalisus. Eesti teater lepib oma keskpärasusega nagu kodutu oma teki ja katuse eest käiva ajalehega, ta ei viitsi areneda.

Eksperimenteerimist peaaegu ei tunta. Ei ole aru saadud, et eksperiment ei tähenda mitte publikust eemaldumist, püüet tõusta ligipääsmatusse intellektuaalsesse ja avangardlikku kõrgusse, vaid vastupidi, teatri toomist vaatajatele lähemale. Vanade ja koitanud tehnikate ja mõtteviiside maharaputamist. Sügavama, targema ja ilusama teatri loomist.

Ma ei väsi kordamast. Hea teatri alus on tugev tekst. Tänavapühkijad ja pudupoodnikud ei oska kirjutada. Nende tekste pole tarvis teatris näidata. Vanemuises tõlgib dirigent Kõlar "Xerxest", Draamateater võitleb Philip Ridley abitussega, Rakvere väntab ümber süžetut filmi transilvaania vananevast vereimejast. Ikka veel usutakse, et keskpärasus meelitab masse teatrisse. Selliselt foonilt ei ole Rohumaal ja Pedajasel vaja isegi mitte pingutada. Nad ületavad juba oma algselt ettekujutuselt konkurentideks ihkajaid sel määral, et mingit konkurentsi pole olemaski. Isegi nende ebaõnnestumised on eesti teatri tundraaastikul väljapaistvad ja tähelepanuväärsed. See on ebanormaalne olukord. See võib varsti tappa ka Rohumaa ja Pedajase. Sellisel foonil pole ohtu võimalik avastada. Jalakas ei jõua üksi kogu eesti teatrile õpetada, et video ei ole suur liikuv illustratsioon lava tagaseinal, vaid strateegia ja mõtteviis.

On põhjust oletada, et eesti rahvas armastab eesti algupärandeid. Lihtsa inimese ettekujutus teatrist on piiratud, aga sealjuures selge piirjoonega. Andres Lepiku lavastatud Kitzbergi "Kosja-sõidule" andis publik hindeid – dramaturgia 5, lavastus 2. Publik ei suutnud näha nihet lavastuse ja teksti vahel, ei avastanud võimalust näha lavalolevas camp-manifestatsiooni. Publik austas hardalt tobedavõitu algupärandit.

Publik käivat hoolega vaatamas Merle Karusoo kuuldemängu "Kured läinud, kurjad ilmad". See kõik on kaugel teatrist, aga ta on oma. Ligi tuhat kakssada inimest voolas kokku Kasterpalu – Noormetsa viimasele Tammsaare-etendusele Vargamäel. Autod ummistasid tee. See oli teatri moodi teater, aga omamoodi lühikultuse tegi temast kardetavasti just algupärand. Madis Kõivu tekstid täidavad saalid pilgeni, hoolimata sellest, kui rasked ja intellektuaalsed nad ka poleks.

Pole võimalik seostada kvaliteeti vaadatavusega. Vaadatavus seostub siin

üksnes ja ainult teksti päritoluga. See on mõtlemisaines, ei enam. Aga mõõdaatamist mittelubav mõtlemisaines.

ESTA TATRIK

Ka sel aastal toimis eesti teater kindlalt ja järeleproovitud. Neil, kel tavaliselt ikka õnnestub, olgu siis lavastamine, näitlemine või kujundamine. Õnnestus enam-vähem ka sel aastal. Neil, kel harjumuspäraselt välja ei tule... neil, noh, läks nagu muistegi. Eesti teatrimaastiku keskpärane soo kindlustas ja ehk isegi laiendas oma positsioone. Nagu kangelastetühi kaevikusõda. Või apteek. Teatrit võib muretult välja kirjutada nagu aspiriini,

ni, toime on teada ja järelmõjud ei üllata. Või siiski. "Arkaadia" kohta oleks ebaõiglane hea sõna ütlemata jätta. "Arkaadia" on pluss, suur tugev pluss. Mitte et "Arkaadia" päästaks maailma, et ta oleks vapustavalt uuenduslik või kuidagi erilisel tänapäeva teater. Ta on lihtsalt hea, elamus. Kui sellest sõnast klišeeritud keskpärasus välja ajada. Ma olen valmis peaaegu ütleva: näha veel kord "Arkaadiat" ja ... Aga ei ütle. Igaks juhaks.

Üks elamus veel. Age Oks ja Toomas Edur "Uinuvas kaunitaris". Kinnitus sellele, et staarikvaliteet pole väljamõeldis ega kellegi kauge ja kättesaamatu pärusmaa seal, kus meid ei ole. Staar ei tule,

ta ilmub ja ühtäkki on. Nagu ilmutus. Vaieldamatu oma tões ja sünnipärasuses õiguses.

EESTI NÄITEMÄNGUAGENTUUR

Plussid

Näitekirjanike koolituse algus EMA kõrgemas lavakunstikoolis.

"Näidendivõistlus 1997".

Helvi Jürissoni Schilleri "Maria Stuarti" tõlge.

Linnateatri "Arkaadia" ja Draamateatri "Peiarite õhtunäitus".

Miinused

Meediakära Draamateatri "Hamleti" pärast.

"Näidendivõistlusel 1997" ei saanud välja anda esikohta.

PEETER JALAKAS

Sisulisest küljest tahaksin tervikuna esile tõsta Theatrumi tegevuse ja lavaka vanema kursuse senised ettevõtmised.

Korralduslikult küljest loen plussideks, et riik esmakordselt võttis toetada ka mitteriiklikke teatreid ja et väidetavalt saab Tallinn endale Vanalinnastudio, valmiva hoone näol külalisetenduste korraldamise kohta.

Samad asjad on ka miinused – toetus alternatiivsetele struktuuridele võiks ja peaks olema suurem. Juhul kui Vanalinnastudio uues hoones on plaanis hakata korraldama külalisetendusi, on teater ilmselt sunnitud oma tegevuse lõpetama – repertuaarteatris regulaarselt külalisetendusi korraldada ei saa.

Miinuseks loen ka jätkuvat tendentsi, et mitmesugustel rahvusvahelistel teatri arenguga seotud ettevõtmistel, kus lõunanaabrid on pidanud vajalikuks osaleda ministeeriumi tasemel, on Eesti esindus juhuslik või puudub üldse.

PRIIT RAUD

Loomulikult on see subjektiivne, vaade oma mätta otsast. Minu mätas on eelkõige tants ja korralduslik pool. Samuti pole mul olnud mahti eriti jälgida Eesti mainstreami teatri arengut – riigiteatrites toimuv on minuni jõudnud väga ebakorrapäraselt.

Plussid

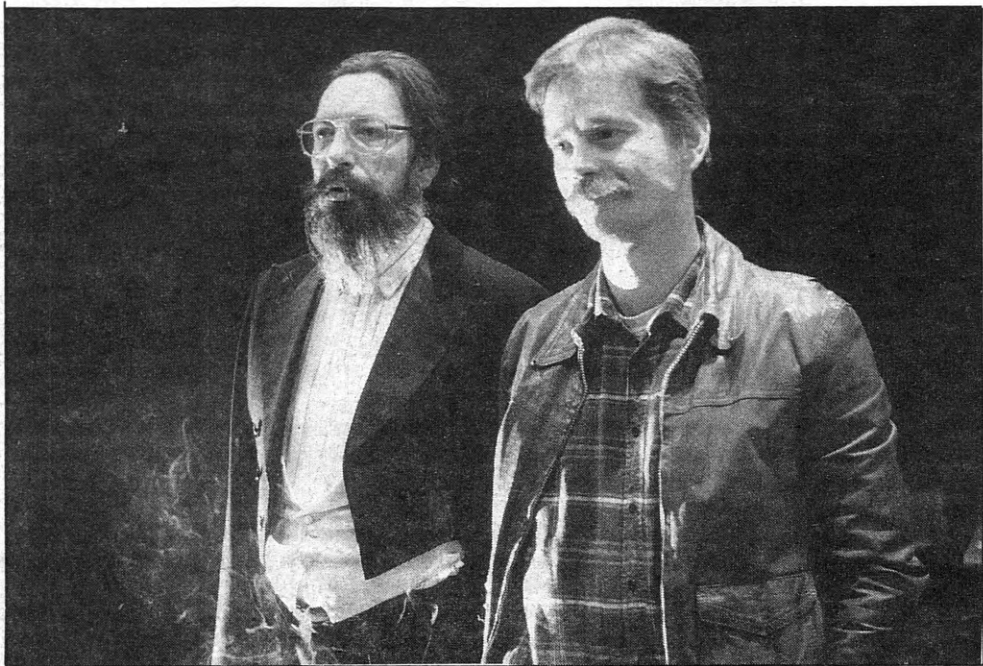
Teatrietenduste poole pealt on aasta elamus "Peeter ja Tõnu" von Krahli teatris. Samuti andis võimsa elamuse "NYDDi" festivali raames esietendunud kamerooper "Olivia meistriklass".

Üldistades on positiivne, et mitteriiklikud teatri- ja tantsutrupid ikka veel leiavad entusiasmi tegutseda, vaatamata minimaalsele toetusele meie poolt – kui riik

"Pähklipureja" Inglise Rahvuslikus Balletis. Age Oks ja Toomas Edur.

AASTA TIPUD PLUSSIDES JA MIINUSTES

"Peeter ja Tõnu" von Krahli teatris. Peeter Volkonski ja Tõnu Oja.

oleme ikka meie. Samas võib üha rohkem ja rohkem leida märke, et kõvasti doteeritud riiklikud teatrid on oma entusiasmi kaotamas, muutudes masstoodangu tehasteks.

Eesti tantsuolu areneb edasi normaalselt, arvestades seda, et oleme väike riik. Normaalse tähendab mittehüppelist orgaanilist arengut mitmes erinevas suunas. Tasapidi koguvad jõudu ning tunnustust meie mitteriiklikud trupid ning tegijad. Täiendatakse ennast ning tutvustatakse eesti kultuuri ka välisfestivalidel. Möödunud aastal oli märgata Eesti tantsuilmest sotsiaalse aktiivsuse kasvu: loodi kolm organisatsiooni. Järgmine aasta peaks näitama, kas nad oma eksistentsi ka tõestada suudavad. Ja seda loomulikult mitte ainult enestele.

Minused
Põhimõtteliselt on nn. riiklik tantsumaailm juba kes teab mitmendat aastat muutunud pisikeseks "perekonnaks". Iseenesest on see ju hea, aga miinuseks on see, et hoitakse kiivalt pere suurst Eesti keskmisel tasemel (see on vist neli liiget keskmiselt). Uusi tegijaid esile ei tooda ning juba mitmendat hooaega valitseb rahulik stagnatsioon. Isegi Eesti külastavad koreograafid on samad.

Aryan, et Estonia teatri projekt nimega "New Yorgi avangardtantsuõhtu" oli selle tendentsi üks iseloomulikumaid näiteid. Polnud ju lavastuses midagi avangardset, ei üllatanud ka koreograafid. Suurim mureaine, mis sel aastal esmakordselt esile tõusis ja teadvustus, oli fakt, et turismi- ja kultuurilinnaks pürgivas Tallinnas ei ole ühtegi teatrilava külalis-etendusteks. See, et neid etendusi riiklikes teatrites teha ei saa, on nüüd täiesti selge. Probleemi on täheldanud ka Eestis resideeruvad välismaa kultuuriesindused. Enesele märkamata oleme muutumas omas mahlas suplevaks provintsikeseks. Annaks Jumal meile tolerantsi.

REET NEIMAR

Sirbi vaatevinklist mõeldes – **Postimehe kultuurilisa** ilmumine. Konkurent on kadestusväärselt hästi struktureeritud, ülevaatlik, pilkupüüdev ja mitte sisutühi. Sirp peab pingutama hakkama. Teatri vaatevinklist... On juba ette heidetud, miks pole eesti teater maailmas nii edukas ja kuulus kui eesti muusika. Võhiklik ja pealiskaudne pretensioon. Nii see jääbki, alatiseks. Sõnateater on oma loomult lokaalne nähtus, seotud keelega, sisuliselt ja tegelikult kohalik kommunikatsioon. Iga rahvusteater. Peter Brook on küll maailmakuulsuste nimekirja eesotsas, aga kui palju inimesi tunneb siis tema lavastusi, kui võrrelda näiteks kehvale filmitegijate toodanguga? Ja

seda inglise-prantsuse keelealal, mis maailmas käibivamad-arusaadavamad kui meie emakeel!

Ja aasta teatrisündmus kohalikul tasandil? Kaalun ja mõtlen – Šapiro "Kolmekrossiooperile", Pedajase, Karusoo, Mikiveri, Rohumaa, Undi, Nüganeni, Noormetsa jt. lavastustele, Rakvere teatri uue meeskonna imidži loomise oskusele ja Theatrumi tõsisel avalikkuse ette tulekule...

Ei. Sündmus on sündmus. Vapustus. Hulkade ühtemoodi puudutatud saamine. Seega – kindlasti ja fataalselt – hüvastijätt Sulev Luige ja Jüri Krjukoviga. Eesti teater ilma nendeta pole enam see, mis aasta tagasi.

ANDRES LAASIK

Vaadates teatrimaastikul toimuvaid muutusi, teeb murelikuks jätkuv teatri ühiskondliku prestiiži langus. Järjest suuremaks kasvab ebaloosulik lõhe hea teatri ja külastatava teatri vahel. See võib olla märk, et muutusi on vähe. Väike ja suletud eesti teatrisüsteem on liig lõdvalt seotud ühiskonnaga, kus ta toimib. Ollakse suletud iseendasse ja teatrimaailma müütidesse.

Samas teeb heameelt, et mõneski lavastuses on näha püüdu ületada teatri jaoks saatuslikku lõhet teatri ja publiku ning lava ja saali vahel.

LILIAN VELLERAND

Novembri lõpul istuti Teatriliidus koos ning räägiti tõsiselt ja huvitavalt koolkonnadest eesti teatrites. Rääkijateks oli ka

Panso kooli seitsmes lend, nüüd ilma Sulev Luige ja Jüri Krjukovita, kelle kaotuse kõrval on raske midagi aastal 97 tähtsaks pidada....

Seal Teatriliidu istumisel ütles Lembit Peterson, ka teatavasti üks seitsmenda lennu lavastajatest (kui juttu tuli publikust ja meelelahutusest): "Aga võibolla tahab publik seda, et keegi ta meele kokku paneb." Justkui väike keelenali, aga kõik olid õnnelikud, kõik aplodeerisid. On see nii või tundub ainult, et meie kõrv on taas teravamaks muutumas. Nii auditooriumis, tänaval kui teatris.

Mujalgi on seda tähele pandud. Üks esiletõstatavatest suundadest Euroopa teatris on vajadus säilitada ja pärandada järglastele keel ja kultuur, klassika. Pääseda lagast. Tunnetada keele kaudu iseennast.

1997.a. oli eesti teatri algupärase repertuaaris stiili ja mitmekülsust. Huvi reaalse inimese ja justkui tema enese suu läbi kõneldud teksti vastu on ilmne Merle Karusoo dokumentaalis "Kured läinud, kurjad ilmad". Tartu vaimu olla oma sooja lihtsa keelega Tallinna toonud Mart Kivastiku "Peeter ja Tõnu". Andrus Kivirähk "Atentaat", Toomas Kall "Radio Null", Juhan Smuul "Kihnu Jõnn" ja Hugo Raudsepp "Viimne eurooplane" on meie esmaklassilised humoristid. Tammsaare "Tõde ja õigus Vargamäel" ja Jaan Oks "Küpressimägi" originaalsemad keeleklassikud. 1996. a. esietendunud Jaan Kruusvall "Hullumeelne professor" ja Madis Kõiv "Peiarite õhtunäitus" mõlemad poeetilise draama meistrid. Sellest kõigest saadi palju kõrvamõnu. Aga eestlane vaatavatki teatrit kõrvaga.

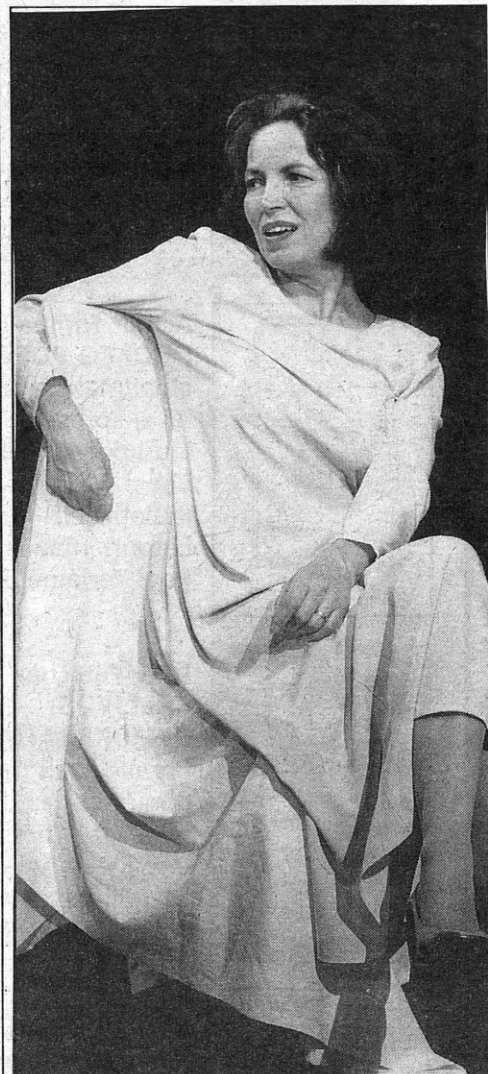
Pärast groteskset, mänglevat tumemeelset "Küpressimägi" kummitas kaua kõrvas Anne Margiste erilise pieteediga lausunud autoritekst: "Küla oli võrdlemisi väga suur." Küla oli võrdlemisi väga... Keelel on oma saladused. Näitleja see, kes kutsus või ei kutsu neid kuulatama.

REET WEIDEBAUM

Plussid

Et Eesti Draamateater sai väärilult hakkama rahvusvahelise meeskonnaga hiigelpjektiga – lavastusega "Nicholas Nickleby elu ja seiklused".

Et teatri toetust lavakunstikoolile kroonisid suurepärase lavastuse "Peiarite õhtunäitus", "Minu veetlev leedi", "Nicholas Nickleby elu ja seiklused". et festivalil "Draama '97" osales teater kolme lavastusega, mida rahvusvaheline

"Stseenid ühest abielust" Eesti Draamateatris. Kersti Kreismann.

žürii preemiaga hindas.

Et meil oli au ja võimalus tähistada tänase eesti teatri suurte tegijate Jaanus Orgulase, Mikk Mikiveri, Meeli Söödi ja Aarne Üksküla juubeleid.

Minused

Et lahkusid Sulev Luik ja Jüri Krjukov, et päralt ei jõudnud "Hamlet" ning et teater jõudis lehtede kultuurikülgedelt uudisteküljele eelkõige nende kurbade sündmuste tõttu.

MARTIN KRUUS

Eesti teatris on käsil ülemineku ehk sihtide sisseajamise aeg. Seda ei saagi miinus- või plussmargiga siduda, sest protsess on sedavõrd objektiivne. Ühiskond, lai üldsus, potentsiaalne publik on teatri nüüd lõplikult tagasi võtnud – just emotsionaalsel tasandil seda kunsti- ja meelelahutusvormi uuesti enese jaoks väärtustades. Kuid sidudes seda ka väga erinevate ootustega. Seetõttu käib teatriturul vaatajate ja tegijate vahel vastastikune kompimine teineteise leidmiseks. Pealinna teatrid näikse oma vagu ajavat enesekindlamalt ja Linna-teatri publik, Draamateatri vaatajaskond või Vanalinnastudio fännklubi tunduvad selgemalt (kindlamalt) eristuvat kui kunagi varem. Väljaspool Tallinna paiknevad teatrid (isegi Vanemuine) on olnud repertuaariiseloos väljajoonistamisel seni ettevaatlikumad, kuna nad ripuvad paljusküla oma statsionaari(pooliku)st. Dopingut saanud Rakvere ehk välja arvatud, kes nüüd teadlikult aktsentueerib oma Tallinna-lähedust.

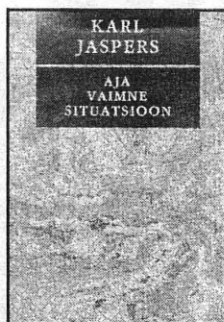
Selles oma saalidesse eraldumises pole muud kurvastavat kui see, et täisväärtuslikust ühtsest organismist saab rääkida pigem tingimisi ja üldpilt on muutumas küllalt ähmaseks. Seda näitas ju ka "Draama '97".

Aga nagu öeldud, on see protsess oma olemuselt sõltumatu ja alles poole peal. Võib olla on tulemuseks korrastumine uuel tasandil.

"Kolm pikka naist" Eesti Draamateatris. Elle Kull, Ita Ever ja Garmen Tabor.

RAAMATUTUTVUSTUS

Karl Jaspers
AJA VAIMNE SITUATSIOON

"Avatud Eesti raamatu" filosoofiasarjas ilmunud teos inimesest ajas, ühes teatud ajalooliselt määratletud inimeseksolemise situatsioonis. Võimaliku äratava prognoosi ülesanne on tuletada inimesele meelde teda ennast. Tõlkinud Krista Läänemets, toimetanud Liina Lukas, kujundanud Jüri Kaarma. Ilmamaa, 1997. 232 lk.

Arthur Rimbaud
HOOAEG PÕRGUS. ILLUMINATSIOONID

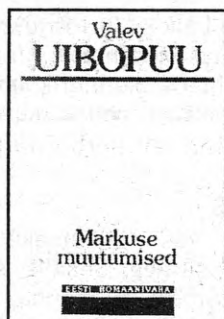
Maailmakirjanduse suurkuju, eluajal peaaegu tundmatu, hiljem aga nii ekspressioniste kui abstraksioniste, eriti aga sürrealiste inspireerinud poeedi kakskeelne kogumik. Tõlkinud ja eessõna kirjutanud Lauri Leesi, toimetanud Tiiu Viirand, luule ekspertiis Toomas Liiv. Kunstiliselt kujundanud Priit Rea. Esikaanel detail Henri Fantin-Latouri maalist "Coin de table", paremal Arthur Rimbaud, vasakul Paul Verlaine. Europeia, 1997. 215 lk.

Iring Fetscher
SALLIVUS. ÜHE VÄIKESE VOORUSE ASENDAMATUSEST DEMOKRAATIALE. Ajalooline tagasivaade ja aktuaalsed probleemid.

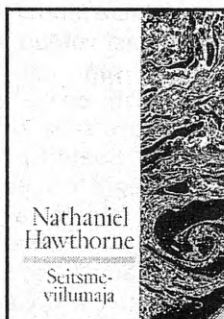
Paralleelselt marksismiuuringutele ja muinasjututötlustele pühendunud autori, Frankfurdi filosoofi valgustuslik sõnum on, et fantaasia teeb tolerantseks. Üksnes meie lõplikkuse mõistmine annab meie tunnetele, hoiakutele ja kavatsustele, eriti aga tegudele, tõelise kaalu ka poliitilises valdkonnas. Tõlkinud Mati Sirkel, järelsõna kirjutanud Mart Kivimäe. Loomingu Raamatukogu 1997, nr. 37/38. 124 lk.

LÄTI UUEMA LUULE VALIMIK

Raamat, mida eessõna autor Knuts Skujenieks nimetab oma aja lapseks, koondab paremiku läti luulest 70. ja 80. aastatel. Kuueteistkümnest autorist on valiku koostanud Knuts Skujenieks ja Guntars Godinš, tõlkinud Andres Ehin, Viiu Härm, Helvi Jürisson, Ain Kaalep, Jaan Kaplinski, Harald Rajamets, Astrid Reinla, Paul-Eerik Rummo, Ita Saks, Ly Seppel ja Mats Traat. Toimetanud Tiiu Kokla, kujundanud Matti Pärk. Eesti Raamat, 1997. 253 lk.

Valev Uibopuu
MARKUSE MUUTUMISED

Eesti romaaniklassiku (1913–1997) 1961. a. Lundis ilmunud raamat esitab ühe piiratud lõigu elust, millele lugejal on kerge kaasa elada, kui mitte samastuda. Oma viienda raamatuga puudutab autor ühiskondliku moraali valupoolt, inimeste hoolimatust kaaskodanike vastu. Toimetanud Endel Priidel, järelsõna kirjutanud Ülo Tonts, kujundanud Heino Kersna. Eesti Raamat, 1997. 303 lk.

Nathaniel Hawthorne
SEITSMEVIILUMAJA

Ameerika kirjandusklassiku (1804–1864) romaan, mida autor nimetab romantiliseks jutustuseks, hargneb nagu eesti lugejatele tuttava "Tulipunase kirjatahegi" (e.k.1981) Uus-Inglismaa puritaanlikus keskkonnas, autori eesmärgiks aga pole mitte ajaloolisus, vaid legendi taaselustamine. Tõlkinud Karin Suursalu, toimetanud Maiga Varik, kujundanud Heino Kersna. Eesti Raamat, 1997. 240 lk.

Jaan Rannap
KÕVERKÄPP

Tuntud ja armastatud lastekirjaniku raamatus on kolm juttu: liigutav lugu suslikupoeg Kõverkäpast, veealuse maailma kalajutt "Kauge kodu kutse" ja lugu tuukerkoer Torrust, kus tegelastena ka inimesi tegutsemas. Kujundanud Reet Rea. 143 lk.

Steven Carter, Julia Sokol
MEESTELE MEELDIVAD NAISED, KES MEELDIVAD ISEENDALE ja teisi saladusi, mida targad naised teavad partnerlusest ja võimust.

Käsiraamat targale naisele võtab oma sisu kokku seitsmes lihtsas tões, mida omakorda võiks kokku võtta ühega neist: hea suhe nõuab suurt vaeva, halb suhe toob kaasa liiga palju vaeva. Tõlkinud Kadi Tarand, kujundanud Anneliis Aunapuu. Perioodika, 1997. 264 lk.

K A L E N D E R

23. detsember

400 aastat tagasi (1597) sündis saksa luuletaja ja kirjandusteoreetik **Martin Opitz**, kelle põhiteos on Kolmekümneaastast sõda kujutav poeem "Lohutuslaulud keset sõjakoledu". Rajas saksa luule silbilis-rõhulise värsisüsteemi. Suri 20. aug. 1639.

24. detsember

100 aastat tagasi (1897) sündis Virumaal Vihula vallas Kavastus jurist **Elmar Tambek**. Lõpetas 1925 Tartu ülikooli õigusteaduskonna, 1938 – 1940 president Konstantin Pätsi kantsleiülem. Saksa okupatsiooni ajal 1941 – 1944 juhatas ZEV (Äraviidute Otsimise ja Tagasitoomise Keskus), mis koostas nõukogude okupatsioonivõimude poolt küüditatute nimekirja. Lahkus 1944 Saksamaale, a-st 1952 elas Kanadas. Suri 26. juunil 1991 Vancouveris.

25. detsember

70 aastat tagasi (1927) sündis Tartus näitleja **Rein Aren**. Suri 16. mail 1990 Tallinnas.

28. detsember

70 aastat tagasi (1927) sündis Tartus keeleteadlane, akadeemik **Huno Rätsep**. Lõpetas 1951 Tartu ülikooli. A-st 1953 samas õppejõud, professor 1977, 1994 emeritprofessor. Uurinud soome-ugri keelte ajaloolist vormiõpetust, struktuuraalingvistikat, eesti keele lauseõpetust ja eesti keele sõnavara ajalugu.

29. detsember

50 aastat tagasi (1947) sündis Rāpina arhitekt, kunstnik ja teoreetik **Leonhard Lapin**. Lõpetas 1971 kunstiinstituudi arhitektina. Tegutsenud graafikuna, maalikunstnikuna, kujunduskunstnikuna ja arhitektina. Kirjutanud kunstikriitikat ja luulet.

31. detsember

250 aastat tagasi (1747) sündis saksa kirjanik **Gottfried August Bürger**. Esindas "tormi ja tunge" liikumist ning tõi saksa kirjandusse ballaadivormi. Tema tuntuim teos on "Vabahärra von Münchhauseni imepäraseid reiseid ...". Suri 8. juunil 1794.

50 aastat tagasi (1947) sündis Tallinnas graafik **Ülo Emmus**. Lõpetas 1978 Leipzigi graafika ja raamatukunstkõrgkooli fotograafika erialal. Oli 1978 – 1995 Tallinna kunstilüükooli õppejõud. Viljelenud plakatkunsti, vabagraafikat ja raamatukujundust.

1. jaanuar

175 aastat tagasi (1823) sündis ungari luuletaja **Sándor Petőfi**. Eesti keeles on ilmunud kogud "Valitud luuletusi", "Vabadus, armastus" ja "Iginoor mees" ning romaan "Timuka köis". Jäi 31. juulil 1849 Segesvári lahingus kadunuks.

70 aastat tagasi (1928) sündis Tallinnas opereti- ja estraadiartist **Vello Viisimaa** (a-ni 1935 Vismann). Oli Estonias operetinäitleja ja -lavastaja, esines kupletistina estraadil. Suri 14. veebr. 1991 Tallinnas.

3. jaanuar

300 aastat tagasi (1698) sündis itaalia kirjanik **Pietro Metastasio** (õieti Pietro Antonio Trapassi). Oli Viinis õukonnaluuletaja, kirjutanud 26 ajaloo- ja mütoloojaga seotud ooperilibretot. Suri 12. apr. 1782.

100 aastat tagasi (1898) sündis Viljandimaal Vana-Võidu vallas arstiteadlane, meditsiinidoktor **Juhan Ennulo**. Lõpetas 1927 Tartu ülikooli arstiteaduskonna. Oli 1945 – 1948 samas haigla kirurgia kateedri juhataja ning 1957 – 1964 Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudi tuberkuloosisektori juhataja. Suri 27. veebr. 1982 Tallinnas.

4. jaanuar

100 aastat tagasi (1898) sündis Saaremaal Kihelkonna vallas kirjanik **Helene Ranna** (kodaniku-nimega Tamberg). Avaldanud romaani "Keha ja vaim", mis sai 1930 kirjastusühisuse Loodus romaanivõistlusel I auhinna. Suri 16. dets. 1946 Tartus.

100 aastat tagasi (1898) sündis Virumaal Vao vallas Unikülas helilooja, koorijuht ja pedagoog **Tuudur Vettik**. Lõpetas 1926 Tallinna konservatooriumi. Oli 1940 – 1950 ja 1956 – 1962 samas õppejõud (a-st 1947 professor), 1950 – 1956 represseerituna vangilaagris. Kirjutanud kantaate, koorisüite ning koori- ja soololaule. Olnud üldlaulupidude üldjuht. Suri 20. mail 1982 Tartus.

5. jaanuar

75 aastat tagasi (1923) sündis Tartus kujur **Endel Taniloo**. Lõpetas 1952 Tartu riikliku kunstiinstituudi. Olnud Tartu kunstikooli õppejõud.

9. jaanuar

90 aastat tagasi (1908) sündis prantsuse kirjanik **Simone de Beauvoir**, Jean-Paul Sartre'i abikaasa ja mõttekaaslane. Kirjutanud romaane ("Mandariinid"), esseid, reisikirju ja mälestusi. Eesti keeles on ilmunud tema põhiteosed "Teine sugupool" ja jutustus "Väga kerge surm". Suri 14. apr. 1986.

10. jaanuar

60 aastat tagasi (1938) sündis Tallinnas metallikunstnik **Nora Raba**. Lõpetas 1957 kunstiinstituudi. Olnud vabakunstnik Arsis.

EESTI AKADEEMILISE RAAMATUKOGU NÄITUSED

Rävala pst. 10.

Kuni 15. I "Eesti Muinsuskaitse Selts 1987 – 1997";

kuni 15. I "Ivar Ivask 70";

kuni 15. I "Ajalooline Karl Russwurm 185".

Raamatukogu on avatud E – R kl. 10 – 20, L kl. 10 – 16, suletud 24. – 28 XII ja 31. XII – 4. I.

IGAÜHEL PEAB IKKA NÄDALINE OMA OLEMA

Rapla maakonnalehte Nädaline saab tellida

- üle maa kõigist postiasutustest
- Nädalise reklaamiosakonnast äripäeviti 8.30-17
- telefonidel (248) 57 897 ja (248) 94 212

Eesti Näitlejate Liit

tänab
Eesti Kultuurkapitali ja
Eesti Rahvuskultuuri Fondi
ning soovib kõigile oma toetajatele ja
Eesti Näitlejate Liidu liikmetele

rõõmsaid jõulupühi
ning
loomingurikast uut aastat!

RAHULIKKE JÕULE JA HEAD UUT AASTAT!

EESTI KULTUURKAPITAL

Eesti Lavastajate Liit

tänab
Eesti Rahvuskultuuri Fondi ja
Eesti Kultuurkapitali
toetuse eest
ning soovib kõigile oma toetajatele ja
Eesti Lavastajate Liidu liikmetele

JÕULURAHU JA
LOOMERÕÖMU UUEL AASTAL!

KAS VAIMUKÜTKED, PIMEDUS
ON LÖPPEND VANA AASTAGA?
ET UUEL MEEL JA SÜDA UUS
MEID TARGEMALT VIIB RÄNDAMA?
Fr.R. Kreutzwald, 1866.a.

EDUKAT JA ÕNNELIKKU UUT AASTAT KÕIGILE
KOLLEEGIDELE EESTI MUUSEUMIDEST!

SOOVIVAD
FR. R. KREUTZWALDI MEMORIAALMUUSEUM
VÕRUMAA MUUSEUM
MÕNISTE MUUSEUM

Eesti Lavastuskunstnike Liit
tänab

Eesti Rahvuskultuuri Fondi ja
Eesti Kultuurkapitali
ning soovib toetajatele ja oma liikmetele, samuti
Kunstnike Liidu liikmetele

JÕULURÕÖMU NING SÄRAVAT
LOOMINGUT
UUEL, 1998. AASTAL!

VALGET JA
SÄRAVAT LUND!

VAT TEATER.

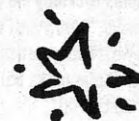
Meeldivaid
muusikalisi
kohtumisi
uuel aastal!

Häid jõulupühi!

Õnne ja edu ning meeldivat koostööd uuel
aastal soovib oma sõpradele

Tallinnfilm

HEA LUGEJA!

Täname Sind, et oled olnud
lõppeval aastal meie
kultuuri- ja
haridusväljaannete tellija

Sirp
Õpetajate Leht
ajakirjad Akadeemia
Eesti Arst
Eesti Loodus
Haridus
Horisont
Keel ja Kirjandus
Looming
Loomingu Raamatukogu
Maakodu
Teater. Muusika. Kino
Raduga
Vikerkaar

SOOVIME KALLIST
JÕULURAHU

JA
ÕNNERIKAST UUT
AASTAT!

Kirjastus P

ESTONIA TEATRI

JAANUARIKUU MÄNGUKAVA

L, 3. I kl. 18 uusaastaball. Reserveeritud AS Eesti Gaasile.
P, 4. I kl. 19 balli kavad (reserveeritud).
K, 7. I kl. 19 G. Verdi ooper "La Traviata" (välja müüdnud).
N, 8. I kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar" (õpilastele 50% soodustusega).
R, 9. I kl. 19 J. Hermani muusikal "Hullo, Dolly!" (viimaseid kordi).
L, 10. I kl. 19 T. Raadiku muusikal "Puhh".
kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar".
P, 11. I kl. 14 J. Hermani muusikal "Hullo, Dolly!" (viimast korda).
R, 13. I kl. 19 J. Straussi ooper "Nahkhiir".
K, 14. I kl. 19 G. Verdi ooper "Nabucco".
N, 15. I kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Luikede järv".
R, 16. I kl. 19 G. Verdi ooper "Nabucco".
L, 17. I kl. 12 S. Prokofjevi ballett "Tuhkatriinu" (viimast korda hooajal).
kl. 19 G. Verdi ooper "La Traviata" (välja müüdnud).
P, 18. I kl. 14 G. Verdi ooper "Nabucco".
T, 20. I kl. 19 "Nahkhiir".
K, 21. I kl. 19 G. Puccini ooper "Boheem" (pensionäridele 50% soodustusega).
N, 22. I kl. 19 "La Traviata".
R, 23. I kl. 19 M. Raveli ballett "Daphnis ja Chloë", G. Bizet – R. Štšedriini ballett "Carmen".
L, 24. I kl. 19 G. Puccini ooper "Boheem".
P, 25. I kl. 14 P. Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar".
K, 28. I kl. 19 G. Puccini ooper "Boheem".
N, 29. I kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar".
R, 30. I kl. 19 G. Puccini lühiooperid "Il Tabarro. Gianni Schicchi" (reserveeritud).
L, 31. I kl. 12 T. Raadiku muusikal "Puhh".
kl. 19 W. Holmi ballett "Armastuse muinasjutt" (viimaseid kordi).
NB! Mängukavas võib ette tulla muutusi.

Kassa avatud iga päev kl. 12 – 19, päevase etenduse korral üks tund enne algust, tel. 626 0215.
Piletite tellimine E – R kl. 10 – 16 tel. 626 0260, faks 626 046, e-mail: eve@opera.teleport.ee.
Tellimused hooajaringelt. Piletid müügil ka Tallinna kaubamaja piletikeskuses. Grupisoodustused alates kümnest inimesest – 10%, maakoolid ja lasteasutused alates 15 inimesest – 30% (välja arvatud "Nabucco", "La Traviata" ja operetietendused).

TALLINNA LINNATEATRI

JAANUARIKUU MÄNGUKAVA

L, 3. I kl. 18 B. Brechti/K. Weilli "Kolmekrossiooper". Lav. A. Šapiro.
P, 4. I kl. 18 reserveeritud.
E, 5. I kl. 18 T. Stoppardi "Arkaadia". Lav. J. Rohumaa.
T, 6. I kl. 18 "Arkaadia".
K, 7. I kl. 18 J. Rohumaa "Impro 2. Nansen pass". Lav. J. Rohumaa.
N, 8. I kl. 18 T. Johnsoni "Hüsteeria". Lav. E. Hermaküla.
R, 9. I kl. 18 E. Egloff "Luik". Lav. M. Kalmet.
L, 10. I kl. 18 "Arkaadia".
E, 12. I kl. 18 "Arkaadia".
T, 13. I kl. 18 "Arkaadia".
K, 14. I kl. 18 "Hüsteeria".
N, 15. I kl. 18 "Luik".
R, 16. I kl. 18 "Impro 2. Nansen pass".
L, 17. I kl. "Kolmekrossiooper".
E, 19. I kl. 18 "Kolmekrossiooper".
T, 20. I kl. 18 reserveeritud.
K, 21. I kl. 18 "Hüsteeria".
N, 22. I kl. 18 "Impro 2. Nansen pass".
R, 23. I kl. 18 "Luik".
L, 24. I kl. ? "Onu Teodor, kass ja koer" (esietendus lasele). Lav. P. Tammearu.
E, 26. I kl. 18 "Onu Teodor, kass ja koer".
T, 27. I kl. 18 "Onu Teodor, kass ja koer".
K, 28. I kl. 18 "Arkaadia".
N, 29. I kl. 18 "Onu Teodor, kass ja koer".
R, 30. I kl. 18 "Kolmekrossiooper".
L, 31. I kl. 12 "Onu Teodor, kass ja koer",
kl. 18 J. Rohumaa "Ainus ja igavene elu". Lav. J. Rohumaa.
Piletikassa (Lai 23, tel. 641 1174) on avatud E – R kl. 12 – 18. Laupäevastele etendustele müüakse pileteid üks tund enne etenduse algust. Piletite eelmüük 15 päeva, kaasa arvatud etenduse mängupäev.
Asutused ja üksikisikud saavad pileteid ette tellida tel. 641 1175 ja 641 1174.

RAKVERE TEATRI

JAANUARIKUU MÄNGUKAVA

E, 12. I kl. 11 "Naksitrallid" Vanemuise väikeses majas. Lav. A. Tümpu.
kl. 19 "Don Juan ehk Armastus geomeetria vastu" Vanemuise väikeses majas. Lav. A. Prosa.
T, 13. I kl. 19 "Kuningas. Emand. Soldat". Lav. V. Gvozdkov.
K, 14. I kl. 15 "Pähklipureja ja Hiirekuningas" Kärkla kultuurikeskuses.
kl. 20 "Kahekesi kiigel" Kärkla kultuurikeskuses. Lav. T. Suuman.
N, 15. I kl. 15 "Pähklipureja ja Hiirekuningas" Käina kultuurimajas. Lav. A. Toikka.
kl. 20 "Kahekesi kiigel" Käina kultuurimajas. Lav. T. Suuman.
kl. 19 "Shakespeare'i kogutud teosed". Lav. A. Prosa. Mängib Rakvere Shakespeare Company.
R, 16. I kl. 13 "Pähklipureja ja Hiirekuningas" Kullamaa kultuurimajas. Lav. A. Toikka.
kl. 19 "Kahekesi kiigel" Kullamaa kultuurimajas. Lav. T. Suuman.
kl. 19 "Palju käre ei millestki". Lav. Ü. Saaremäe.
T, 20. I kl. 12 "Kullast võti". Lav. T. Suuman.
K, 21. I kl. 11 "Pähklipureja ja Hiirekuningas" Väätsa kultuurimajas. Lav. A. Toikka.
kl. 19 "Shakespeare'i kogutud teosed" Väätsa kultuurimajas. Lav. A. Prosa. Mängib Rakvere Shakespeare Company.
N, 22. I kl. 19 "Kuningas. Emand. Soldat". Lav. V. Gvozdkov.
R, 23. I kl. 19 "Don Juan ehk Armastus geomeetria vastu". Lav. A. Prosa.
R, 25. I kl. 13 "Don Juan ehk Armastus geomeetria vastu" (soodusetendus). Lav. A. Prosa.
E, 26. I kl. 12 "Pähklipureja ja Hiirekuningas" Keila kultuurimajas. Lav. A. Toikka.
kl. 19 "Minu naine on valetaja" Keila kultuurimajas.
E, 26. I kl. 19 "Shakespeare'i kogutud teosed".
T, 27. I kl. 19 "Kahekesi kiigel" (väikeses saalis). Lav. T. Suuman.
kl. 19 "Palju käre ei millestki". Lav. Ü. Saaremäe.
K, 28. I kl. 12 "Kullast võti". Lav. T. Suuman.
N, 29. I kl. 12 "Pähklipureja ja Hiirekuningas" Jõhvi kultuurikeskuses. Lav. A. Toikka.
kl. 19 "Palju käre ei millestki" Jõhvi kultuurimajas. Lav. Ü. Saaremäe.
R, 30. I kl. 19 "Kuningas. Emand. Soldat". Lav. Gvozdkov.
Piletite tellimine teatri kassast tööpäeviti kl. 10 – 16, tel. 8 232 23 449 ja üks tund enne etenduse algust. Gruppidele ja pensionäridele piletid soodushinnaga. Piletite üksikmüük Tsentrumi ostukeskusest. Ööbimisvõimalus teatri pansionaadis, tel. 8 232 23 426.

PÄRNU ENDLA

JAANUARIKUU MÄNGUKAVA

L, 3. I kl. 18 "Silver Üksilm".
P, 4. I kl. 12 reserveeritud etendus.
T, 6. I kl. 19 "Max ja Milli" (lasteetendus, väikeses saalis).
K, 7. I kl. 19 "Presidendarid" (väikeses saalis).
N, 8. I kl. 19 "Kuldse järve ääres" (väikeses saalis).
R, 9. I kl. 19 reserveeritud etendus.
L, 10. I kl. 12 "Max ja Milli" (väikeses saalis).
kl. 19 "Boeing, Boeing!".
P, 11. I kl. 12 "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi".
T, 13. I kl. 19 "Silver Üksilm".
K, 14. I kl. 19 "Järgmisel aastal on õlu parem" (ärklisaalis).
N, 15. I kl. 19 "Mutantdruk" (viimast korda).
R, 16. I kl. 19 "Kihnu Jõnn ehk Metskapten".
P, 18. I kl. 12 ja kl. 15 "Max ja Milli" (väikeses saalis).
T, 20. I kl. 20 "Säärane soolikas ehk Kuidas Kreutzwald oma õnne leidis".
K, 21. I kl. 19 "Maria Callase meistrkursus",
kl. 19 "Järgmisel aastal on õlu parem" von Krahli teatris.
L, 24. I kl. 19 "Jennifer ehk Doktorile dilemma" (esietendus).
kl. 19 "Järgmisel aastal on õlu parem" von Krahli teatris.
P, 25. I kl. 12 "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi".
T, 27. I kl. 19 "Maratontants".
K, 28. I kl. 19 "Kihnu Jõnn ehk Metskapten".
R, 29. I kl. 19 "Jennifer ehk Doktorile dilemma".
N, 30. I kl. 19 "Boeing, Boeing!",
kl. 19 "Kuldse järve ääres" (väikeses saalis).
L, 31. I kl. 19 "Säärane soolikas ehk Kuidas Kreutzwald oma õnne leidis",
kl. 19 "Presidendarid".
Kassa avatud T – L kl. 11 – 19, P üks tund enne etenduse algust, E suletud.
Info ja piletite tellimine tel. 30 691.

VANALINNASTUUDIO

JAANUARIKUU MÄNGUKAVA

P, 4. I kl. 14 ja kl. 18 "Eile sündinud" Vanemuise teatri kontserdisaalis.
E, 5. I kl. 19 "Raharalli" Vanemuise teatri kontserdisaalis.
T, 6. I kl. 19 "Raharalli" Vanemuise teatri kontserdisaalis.
N, 8. I kl. 19 "Eile sündinud".
R, 9. I kl. 19 "Voodi".
L, 10. I kl. 19 "Raadio Null".
P, 11. I kl. 12 "Raadio Null" (õpilastele ja pensionäridele).
kl. 19 "Raadio Null".
T, 13. I kl. 19 "Eile sündinud".
K, 14. I kl. 19 "Raharalli".
N, 15. I kl. 19 "Patt".
R, 16. I kl. 19 "Raadio Null".
L, 17. I kl. 12 lastele "Aladdin imelamp" (publiku soovil).
kl. 19 "Piknik kahele".
P, 18. I kl. 12 "Piknik kahele" (õpilastele ja pensionäridele).
kl. 19 "Eile sündinud".
T, 20. I kl. 19 "Eile sündinud".
N, 22. I kl. 19 "Raharalli".
R, 23. I kl. 19 "Raadio Null".
L, 24. I kl. 19 "Patt".
P, 25. I kl. 12 "Patt" (õpilastele ja pensionäridele).
kl. 19 "Raadio Null".
T, 27. I kl. 19 "Piknik kahele".
K, 28. I kl. 19 "Patt".
N, 29. I kl. 19 "Voodi".
R, 30. I kl. 19 "Eile sündinud".
L, 31. I kl. 12 lastele "Aladdin imelamp" (publiku soovil).
kl. 19 "Raharalli".

Piletid müügil Sakala keskuses (Sakala 3) E – R kl. 14 – 19, kaubamaja piletikeskuses E – L kl. 9 – 21, P kl. 10 – 19, vanalinna kassas (Kullassepa 2) E – L kl. 10 – 18, City kaubanduskeskuses (Ahtri 12) E – R kl. 10 – 19, L, P kl. 11 – 17. Info ja tellimused Sakala 12 – 1 E – R kl. 10 – 16, tel. 448 408.

ESTI RIIKLIKU

NUKUTEATRI

JAANUARIKUU MÄNGUKAVA

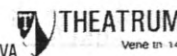

L, 10. I kl. 12 Hilli Ranna "Valge kassi veski" (reserveeritud).
P, 11. I kl. 12 "Lumivalgeke".
R, 16. I kl. 11 Eno Raua "Sipsik",
kl. 12 Hans Christian Andersen "Pöial-Liisi" (ovaalsaalis).
R, 23. I kl. 11 "Luiged, mu vennad" (ovaalsaalis).
L, 24. I kl. 12 Janno Põldma "Sõber Kurk",
kl. 12 Heljo Männi "Tõntsa-Tantsa" (ovaalsaalis).
P, 25. I kl. 12 "Sipsik".
N, 29. I kl. 11 "Lumivalgeke".
R, 30. I kl. 11 "Luiged, mu vennad" (ovaalsaalis).
L, 31. I kl. 12 Eno Raua "Ninatark muna".

Kassa on lahti T – R kl. 10 – 17.30,
L, P kl. 11 – 14. Piletite müüakse kuu mängukava ulatuses.
Info ja tellimused tel. 641 1617 (kassa), 641 1609 (administratoorium).
Nelja- ja enamlasteliste peredele ning ühistellimuste puhul võimaldame piletiostul soodustusi.

THEATRUMI

JAANUARIKUU MÄNGUKAVA

Tallinn, Vene 14, III korrus
R, 23. I ja L, 24. I kl. 19 M. Betsuyaku "Väljakäik" (esietendus). Lavastaja Kaljo Kiisk. Mängivad Eesti Humanitaarinstituudi teatriõppe teise lennu III kursuse üliõpilased.
N, 29. I ja R, 30. I kl. 19 A. H. Tammsaare – K. Kaasik-Aaslavi "Pikad sammud" (melodraama). Lavastaja Katri Kaasik-Aaslav.

Piletid müügil Tallinna kaubamaja piletikeskuses (640 0337) ja üks tund enne etenduse algust kohapeal. Info tel. 446 889.

Theatrum internetis: www.colleduc.ee/theatrum

T E A T E R

ESTONIA TEATER

R, 19. XII

kl. 19 G. Verdi ooper "Traviata" (esietendus). Muusikaline juht ja dirigent Paul Mägi, lavastaja Neeme Kuningas, kunstnik Anna Kontek (Soomes), valguskunstnik Esko Suhonen (Soomes).

L, 20. XII

kl. 19 G. Verdi ooper "Traviata" (II esietendus).

P, 21. XII

kl. 14 "Armastuse muinasjutt" (viimaseid kordi).

T, 23. XII

kl. 19 G. Verdi ooper "Traviata".

L, 27. XII

kl. 19 Suur Vanker.

P, 28. XII

kl. 19 G. Verdi ooper "Traviata".

T, 30. XII

kl. 18 Harjumaa ball 1997.

K, 31. XII

kl. 20 Estonia ball 1997.

NB! Mängukavas võib ette tulla muutusi.

Kassa avatud iga päev kl. 12 – 19, päevase etenduse korral üks tund enne algust, tel. 626 0215. Piletite tellimine E – R kl. 10 – 16 tel. 626 0260, faks 626 046, e-mail: estonia@opera.teleport.ee.

ESTONIA TALVEAED

L, 20. XII

kl. 16 "Jõuluöö külalised".

P, 21. XII

kl. 16 "Jõuluöö külalised".

Piletid müügil Estonia teatri kassas (tel. 626 0215) 10 päeva ette ja üks tund enne etenduse algust. Ühistellimused tel. 626 0210.

EESTI DRAAMATEATER

R, 19. XII

kl. 12 Per Asplini "Putti Plutti Pott",

kl. 16 "Putti Plutti Pott"

kl. 19 Edward Albee "Kolm pikka naist".

L, 20. XII

kl. 12 "Putti Plutti Pott",

kl. 19 Philip Ridley "Maailmakõiksuse kiireim kell" (väikeses saalis).

P, 21. XII

kl. 12 "Putti Plutti Pott",

kl. 14 "Putti Plutti Pott",

kl. 19 Ingmar Bergmani "Stseenid ühest abielust" (väikeses saalis).

E, 22. XII

kl. 12 "Putti Plutti Pott".

L, 27. XII

kl. 18 Charles Dickens "Nicholas Nickleby elu ja seiklused".

P, 28. XII

kl. 18 "Nicholas Nickleby elu ja seiklused".

E, 29. XII

kl. 18 "Nicholas Nickleby elu ja seiklused".

T, 30. XII

kl. 18 "Nicholas Nickleby elu ja seiklused".

Piletid müügil Eesti Draamateatri kassas iga päev kl. 9 – 19, tel. 443 378 ja Kaubamaja piletikeskuses E – L kl. 9 – 21, P kl. 10 – 19, tel. 640 0337.

TALLINNA LINNATEATER

R, 19. XII

kl. 12 reserveeritud etendus,

kl. 18 "Hüsteeria".

L, 20. XII

kl. 12 "Tere",

kl. 18 E. Egloff "Luik". Lav. M. Kalmet.

E, 22. XII

kl. 11 "Terel",

kl. 18 "Kolmekrossiooper".

T, 23. XII

kl. 11 "Tere!",

kl. 18 "Kolmekrossiooper".

L, 27. XII

kl. 11 "Tere",

kl. 18 "Kolmekrossiooper".

E, 29. XII

kl. 18 "Kolmekrossiooper".

T, 30. XII

kl. 12 J. Rohumaa "Ainus ja igavene elu".

Lav. J. Rohumaa.

Piletikassa (Lai 23, tel. 641 1174) on avatud E – R kl. 12 – 18.

EESTI RIIKLIK

VENE DRAAMATEATER

R, 19. XII

kl. 19 V. Djatšenko "Armukadedusrohi".

L, 20. XII

kl. 18 "Ohver ehk Kolmas on üleiligne".

P, 21. XII

kl. 18 P. Shafferi "Leekrüübe".

L, 27. XII

kl. 18 "Pisuhänd".

P, 28. XII

kl. 18 N. Cowardi "Intiimne komöödia".

L, 20. XII, P, 21. XII kl. 12, T, 23. XII kl. 12 ja 16, K, 24. XII kl. 12 ja 16, N, 25. XII kl. 12 ja 16, R, 26. XII kl. 12 ja 16, P, 28. XII kl. 12, E, 29. XII kl. 12 ja 16, T, 30. XII kl. 12 esietendus lõbus uusaasta lasteetendus.

Teatri kassa (Vabaduse 5) on lahti T – R kl. 12 – 19

ja L kl. 11 – 18, tel. 641 8246.

THEATRUM

Tallinn, Vene 14, III korrus

N, 18., R, 19., P, 21., L, 27., P, 28. XII

kl. 19 M. Betsuyaku "Väljakäik".

Piletid müügil Tallinna kaubamaja piletikeskuses (640 0337) ja üks tund enne etenduse algust kohapeal. Info tel. 446 889.

Theatrum internetis: www.colleduc.ee/theatrum

VANALINNASTUDIO

R, 19. XII

kl. 19 "Raharalli" (reserveeritud).

L, 20. XII

kl. 19 "Piknik kahele" Järvakandi kultuurimajas.

P, 21. XII

kl. 13 etendus lastele "Aladdin imelamp" (viimaseid kordi).

T, 23. XII

kl. 19 "Raharalli" (reserveeritud).

L, 27. XII

kl. 19 "Raadio Null".

P, 28. XII

kl. 12 etendus lastele "Aladdin imelamp" (viimast korda),

kl. 19 "Eile sündinud".

T, 30. XII

kl. 19 "Eile sündinud" (reserveeritud).

Piletid müügil Sakala keskuses (Sakala 3) E – L kl. 14 – 19, kaubamaja piletikeskuses E – L kl. 9 – 21, P kl. 10 – 19, vanalinna kassas (Kullassepa 2) E – L kl. 10 – 18, City kaubanduskeskuses (Ahtri 12) E – R kl. 10 – 19, L, P kl. 11 – 17.

VON KRAHLI TEATER

P, 21. XII

kl. 12 KONTSERT "Jõulud Von Krahli teatri kolikambris". Etendus tsirkuse trikkidega, milles osalevad lapsed ja täiskasvanud ning jõuluvana, kes tegeleb lastega ka pärast etendust Von Krahli teatri baaris.

Von Krahli teatris on võimalik tellida jõuluetendus koos jõuluvana. Etendused toimuvad 23.–30. detsembrini ja 5.–11. jaanuarini. Info tel. 6411 503.

Piletite tellimine ja eelmüük tel. 631 3927.

EESTI RIIKLIK NUKUTEATER

L, 20. XII

kl. 12 "Valge kassi veski". Läti kirjaniku Karlis Skalbe muinasjutu ainetel. Elas kord lumivalge kass-mõlder, kes üle kõige armastas oma tööd. oma imeilusaid tütreid ja oli eluga kõigiti rahul. Päevad pole aga vennad ning nii juhtus, et kass jäi ilma kõigest, mis talle kallist oli. Muinaslugu on õpetlik nagu ikka: just raskustes selgub, mida keegi tõeliselt väärt on. Lavastaja Väino Luup, kunstnik Gunta Randla. Etendus on kahes vaatuses ja kestab 1 t ja 15 min.

Piletid 20 ja 30 kr.

P, 21. XII

kl. 12 "Valge kassi veski".

E, 22. XII

kl. 11 "Valge kassi veski".

L, 27. XII

kl. 12 ja 15 "Valge kassi veski".

P, 28. XII

kl. 12 "Valge kassi veski".

E, 29. XII

kl. 12 ja 15 "Valge kassi veski".

T, 30. XII

kl. 12 ja 15 "Valge kassi veski".

Kassa on lahti T – R kl. 10 – 17.30, L, P kl. 11 – 14. Pileteid müüakse kuu mängukava ulatuses. Info ja tellimused tel. 641 1617 (kassa), 641 1609 (administraatorid). Nelja- ja enamalapseliste peredele ning ühistellimuste puhul võimaldame piletiostul soodustusi.

VAT TEATER

P, 28. XII kl. 12 ja

T, 30. XII kl. 15 laste telvepidu Mustpeade majas. VAT teatri etendus "Tõeline ime". Jõuluvana, mängud ja üllatused. Pilet 25 krooni, vanaemad, vanaisad tasuta. Piletid müügil Mustpeade maja valvelauas.

Info E – R kl. 11 – 14, tel. 450 959. Jõuluetenduste kohapeale tellimine koos jõuluvana. Saali kasutamise võimalus.

VANEMUINE

SUUR MAJA

R, 19. XII

kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Pähklipureja".

L, 20. XII

kl. 19 P. Shafferi komöödia "Must komöödia".

P, 21. XII

kl. 12 P. Tšaikovski ballett "Pähklipureja",

kl. 18 R. Frimli, H. Stotharti operett "Rose Marie".

E, 22. XII

kl. 19 E. Zola, P. Pedajase "Daamide õnn".

T, 30. XII

kl. 19 aastalõpupall.

Kassa avatud E, K, N, R, kl. 12 – 19, L kl. 12 – 18, T, P üks tund enne etenduse algust, tel. 434 059.

VÄIKE MAJA

R, 19. XII

kl. 12 A. Lindgreni, M. Mikiveri, A. Oidi lastenäidend lauludega "Väikevend ja Karlsson katuselt",

kl. 19 H. Ibseni "John Gabriel Borkman".

P, 21. XII

kl. 12 A. Dvinjaninovi lastelugu "Päkapikutajad ja Kolekoll",

kl. 18 R. Rose'i näidend "Kaksteist vihast meest".

Kassa avatud E, K, N, R kl. 12 – 19, L kl. 12 – 18, T,

P üks tund enne etenduse algust, tel. 430 785.

KONTSEERDISAAL

R, 30. XII kl. 19 aastalõpupall.

Kassa avatud E, T, K, N, R, L kl. 9 – 19, P kl. 12 – 19, tel. 470 835.

PÄRNU ENDLA

R, 19. XII kl. 11 "Bumerang".

L, 20. XII kl. 11 "Bumerang".

P, 21. XII kl. 13 ja kl. 16 "Bumerang".

E, 22. XII kl. 11 ja kl. 14 "Bumerang".

L, 27. XII kl. 19 aastalõpupidu.

Kassa avatud T – L kl. 11 – 19, P üks tund enne etenduse algust, E suletud. Info ja piletite tellimine tel. 30 691.

VILJANDI UGALA

L, 20. XII

kl. 13 ja kl. 17 "Haldjate vallatused" (jõulu-etendus).

E, 22. XII

kl. 13 ja kl. 17 "Haldjate vallatused".

T, 23. XII

kl. 13 ja kl. 17 "Haldjate vallatused".

L, 27. XII

kl. 13 ja kl. 17 "Haldjate vallatused".

P, 28. XII

kl. 13 ja kl. 17 "Haldjate vallatused".

E, 29. XII

kl. 13 ja kl. 17 "Haldjate vallatused".

T, 30. XII

kl. 13 ja kl. 17 "Haldjate vallatused".

KÜLALISETENDUSED

R, 19. XII

kl. 11 "Buratino" (lasteetendus) Albu rahvamajas.

Kassa avatud E – L kl. 10 – 19. Info tel. 8 243 34 617

RAKVERE TEATER

R, 19. XII

kl. 12 ja kl. 15 "Pähklipureja ja Hiirekuningas".

Lav. A. Toikka.

P, 21. XII

kl. 12 ja kl. 15 "Pähklipureja ja Hiirekuningas".

Lav. A. Toikka.

K, 31. XII

kl. 19 aastavahetuse piduprogramm "Vallatud kurvid". Lavastaja Üllar Saaremäe.

Piletite tellimine teatri kassast tööpäeviti kl. 10 – 16, tel. 8 232 23 449 ja üks tund enne etenduse algust.

SÕPRUS

Kino Sõprus

19. – 25. detsember

Kl. 12.30 "Herakles" ("Hercules", Walt Disney Pictures 1997, täispikk animatsiooniafilm). Joonised Gerald Scarfe, häälend Danny De Vito, James Woods, Tate Donovan.

Kl. 14.30, 16.30, 18.30, 20.30 "Džungli George" ("George of the Jungle", USA, 1997). Refi. Sam Weisman, osades Brendan Fraser, Leslie Mann, Thomas Haden Church, Richard Roundtree jt.

21. XII ei toimu seanssi kl. 12.30.

24. XII ei toimu seanssi kl. 18.30 ja 20.30.

26. XII – 8. I. 1998.a.

Kl. 14.30, 18.30, 20.30 "Džungli George".

Kl. 12.30, 16.30 "Herakles".

27. XII ei toimu seanssi kl. 12.30.

31. XII ei toimu seanssi kl. 18.30, 20.30.

1. I 1998.a. ei toimu seanssi kl. 12.30.

31. XII kl. 16.30 tasuta seanss – kingitus kinokülastajatele.

Dolby stereoeheli

Info tel. 441 919.

VILJANDI UGALA

JAANUARIKUU MÄNGUKAVA

E, 12. I kl. 17 "Saabastega kass" (lasteetendus).

Lav. K. Komissarov.

T, 13. I kl. 17 "Saabastega kass".

K, 14. I kl. 19 M.-G. Sauvajoni "Ciao!" (väikeses saalis).

N, 15. I kl. 19 A. Kitzbergi "Kosjaoit".

R, 16. I kl. 19 F. Schilleri "Maria Stuart".

L, 17. I kl. 12 "Peeter Paan" (esietendus, laste-etendus väikeses saalis),

SOOME INSTITUUT Harju 1, EE0001 Tallinn, tel. 631 3917

Avatud tööpäeviti kl. 10–16.

SOOME INSTITUUT Vanemuise 19, EE2400 Tartu, tel. 827 427 319, faks 427 097, e-mail soome@ilmamaa.ee.

Kuni 31. XII on TÜ raamatukogus näitus Soome naiskirjanikest "Finland. Författare. Kvinnor", koos-töös Soome Kirjanduse Taebekeskusega.

Lugemissaal ja raamatukogu avatud tööpäeviti kl. 10 – 16.

BRITI NÕUKOGU Vana-Posti 7, EE0001 Tallinn, tel. 631 4010

Lugemissaal avatud T–R kl. 12–17.

PRANTSUSE KULTUURIKESKUS Kuninga 4, EE0001 Tallinn, tel. 449 505

PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Pikk 11, EE0001 Tallinn, tel. 640 6626, faks 640 6622.

K O N T S E R T

EESTI KONTSEERT

R, 19. XII
kl. 18 RÄPINA KIRIKUS
L, 20. XII
kl. 14 VASTSELIINA KIRIKUS
L, 20. XII
kl. 18 VÕRU KIRIKUS Margarita Voites (sopran), Jüri Leiten (trompet), Andres Uibo (orel). Kavas jõulumuusika.
R, 19. XII
kl. 18 PÕLTSAMAA KIRIKUS,
kl. 20 JÕGEVA KULTUURIMAJAS
L, 20. XII
kl. 18 LIHULA KULTUURIMAJAS
P, 21. XII
kl. 11 LÜGANUSE KIRIKUS,
kl. 15 JÕHVI KIRIKUS
E, 22. XII
kl. 18 TALLINNA TOOMKIRIKUS kaunist jõulumuusikat Eesti Rahvusmeeskoorilt. Dirigent Ants Soots. Tasuta.
L, 20. XII
kl. 16 VÄRAVATORNIS "Jõulud Väravatornis", Hortus Musicus. Piletid müügil üks tund enne kontserdi algust kohapeal.
E, 22. XII
kl. 18 VALGA KULTUURIKESKUSES Ellerheina jõulukontsert. Dirigent Tiia-Ester Loitme.
T, 23. XII
kl. 19 ESTONIA KONTSEERDISAALIS jõulukontsert linnarahvale. Kontserdi piletid on tasuta, pileteid jagab linnaosa valitsuse sotsiaalabiakond.
P, 28. XII
kl. 18 TÕRVA KAMMERSAALIS
E, 29. XII
kl. 19 TARTU ÜLICOOLI AULAS (piletid 25 ja 50 kr.)
T, 30. XII
kl. 19 TALLINNA RAEKOJAS (piletid 50 ja 100 kr.) "Suur Muusikaakadeemia". Kavas Mozarti ja Beethoveni kammeransamblid.
K, 31. XII aastalõpukontserdid TALLINNA RAEKOJAS:
kl. 15 ja 17 Arside kellade ansambel,
kl. 19 Concerto Festivo. Kaia Urb (sopran), Imbi Tarum (klavessiin), Raivo Tarum (trompet), Priit Aimala (trompet), Aabi Ausmaa (tromboon), Valter Jürgenson (tromboon). Kavas itaalia ja saksa pidulik muusika. Piletid 50 ja 100 kr.

Otepää Linnavalitsus esitleb:
Talvemuusika festival "Otepää '97"
R, 26. XII
kl. 20 OTEPÄÄ TEATRI- perekontsert. Kammerkoor Arside kellade ansambel.
L, 27. XII
kl. 12 ja 14 OTEPÄÄ RAEKOJAS "Väikese onu saaga". Vanemuise teatri lasteetendus B. Lindgreni raamatu järgi. Lavastaja Finn Poulsen. Osades Aivar Tommingas, Hannes Kaljujärvi, Anneli Kuusk ja keelpillikvartett koosseisus Jaan Alavere, Milvi Erm, Merike Ots, Heli Kuus.
L, 27. XII
kl. 18 OTEPÄÄ TEATRIMAJAS Andres Mustoneni "Suur Muusikaakadeemia". Kavas Mozarti ja Beethoveni kammeransamblid.
L, 27. XII
kl. 21 SETANTA PUBIS "Love for sale". Hedvig

Hanson ja ansambel Basic concept.
P, 28. XII
kl. 12 TALVEKIRIKUS "Siin ja teispool kloostrimüüre". Vanamuusikaansambel Via Sonora. Kavas vaimulikku ja ilmalikku muusikat keskajast.
P, 28. XII
kl. 18 OTEPÄÄ RAEKOJAS "Aastaajad". Kuldar Singi vokaalsükkel J. Liivi tekstidele. Solist Leili Tammel.
E, 29. XII
kl. 18 OTEPÄÄ RAEKOJAS Concerto Festivo. Pidulik õukonnamuusika Itaaliast ja Saksamaalt: Monteverdi, Gabrieli, Scarlatti, Händel jt. Kaia Urb (sopran), Raivo Tarum (trompet), Priit Aimala (trompet), Aabi Ausmaa (tromboon), Valter Jürgenson (tromboon), Imbi Tarum (klavessiin).
E, 29. XII
kl. 21 SETANTA PUBIS "Aja kõlad - time sounds". Iiri ja eesti laulud. Harry Bent, Johansonid ja teab kes veel.

Jaauar 1998

N, 1. I
kl. 18 ESTONIA KONTSEERDISAALIS uusaastakontsert. Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, dirigent Eri Klas. Kavas sümfoonilised tantsud. Kontsert toimub koostöös aktsiaseltsiga Hennessy & Co. Piletid 75 - 100 kr.
T, 6. I
kl. 19 ESTONIA KONTSEERDISAALIS
K, 7. I
kl. 18 KOHTLA-JÄRVE KULTUURIHOONES Eesti Riiklik Sümfooniaorkester. Oratooriumikoor, dirigent Nikolai Aleksejev (Venemaa). Kavas Rahmaninovi sümfoonilised tantsud, Tanejevi kantata Johannes Damaskusest. Piletid 30 - 75 kr. Eesti Kontserdi piletikassa on avatud E - R kl. 12 - 19, L kl. 12 - 17 ja P üks tund enne kontserdi algust. Info tel. 644 3198, faks 631 4171, e-mail: eesti.kontsert@concert.ee http://www.concert.ee

"JÕULUVALGUS/JÕULUPIMEDUS"
Rein Rannapi kontserdituuri Eesti kirikutes.
R, 19. XII kl. 19 VILJANDI PAULUSE KIRIKUS,
L, 20. XII kl. 14 RÄPINA KIRIKUS,
P, 21. XII kl. 13 VALGA KIRIKUS ja kl. 18 VÕRU KIRIKUS.

EESTI MUUSIKAKADEEMIA

L, 20. XII
kl. 16 AJALOOMUUSEUMIS dots. Toivo Nahkuri klaveriklass.

TALLINNA MUUSIKAKESKKOOL

P, 21. II
kl. 14 OLAVI SAALIS esinevad Helju Taugi saate- ja kammeransambli klassi õpilased. Kaastegev Moenika Sutt (laul).
P, 21. XII
kl. 16 TEATRI- JA MUUSIKAMUUSEUMIS esinevad Mai Katsuba ja Eve Paju-Tõevälja klaveriklassi õpilased.

VANALINNA MUUSIKAMAJA

KAMINAMUUSIKA
R, 26. XII
kl. 18 jõulumuusika ja kalligraafianäitus. Gregooriuse laulu grupp (Jaan Eyk Tulve juhatusel), Marju Riisikamp (klavessiin), Öie Tiik (kalligraafia).

NIGULISTE MUUSEUMI

Niguliste 3
Igal laupäeval kl. 11. 30.
L, 27. XII segakoor Raudam (tähistab 75. juubelit).
L, 3. I 98 tütarlastekoor Ellerhein.
L, 10. I 98 Eesti Koorijuhitde Naiskoor.

VON KRAHLI BAAR

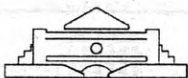
L, 20. XII
kl. 22 Compromise Blue.
P, 21. XII
kl. 22 Psychoterror.
R, 26. XII
kl. 22 Ultima Thule & Tõnis Mägi.
L, 27. XII
kl. 22 Fat Rock'n Beats. DJ Drummie, DJ Orat & Soome-Rootsi parimad DJ-d.
P, 28. XII
kl. 22 Smilers ja Hendrik Sal-Saller.
E, 29. XII
kl. 22 Singer Vinger.
T, 30. XII
kl. 22 Spirit ja Hedvig Hanson.
K, 31. XII
kl. 22 Big Fun. DJ Raul Saaremets, DJ Rhythm Doctor, Doctor Koit FM, DJ Meri, Heivi S., Drummie, Orav, Andreovski, Vadja Lehari Madis Liquidos Nestor, Una Bomba jt.
Baar on avatud P - N kl. 12 - 02, R, L kl. 12 - 04.
Info tel. 631 3927, kontor tel. 631 3928

JÕULUMUUSIKA NÄDAL PÄRNU AGAPE KESKUSES

R, 19. XII kl. 18.30 gregoriaani kontsert. Ansambel Vox Clamantis.
L, 20. XII kl. 18.30 perekontsert. Arside kellade ansambel koos laste kellade ansambliga.
P, 21. XII kl. 18.30 lõppkontsert. Pärnu Linnaorkester kitari, klaveri ja vokaalansambliga.
Info tel. 42 122.

CONCERTO GROSSO

L, 27. XII kl. 18 KÄRDLA KIRIKUS
P, 28. XII kl. 17 HAAPSALU TOOMKIRIKUS
T, 30. XII kl. 18 KEILA KIRIKUS
K, 31. XII kl. 17 NIGULISTE KIRIKUS
Johann Sebastian Bach ja Deitrich Buxtehude Kandaadid. Solistid Kaia Urb, Teele Jõks, Mati Turi, Uku Joller, ansambel Studio Vocale, Tallinna Barokkorkester, dirigent Toomas Siitan.
Info ja piletite müük Tallinnas Rävälä 12-104 (Concerto Grosso), tel. 646 6655, faks 646 6656 ja üks tund enne algust kohapeal.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU NÄITUSED

Kuni 20. XII Tiiu Lauri projekt "Padjamäng" (tekstiil) fuajees;
kuni 31. XII eesti-soome ühisprojekt puuetega noorte loomingust "Naerata süda" kuuenda korruse trepialeris;
kuni 31. XII raamatunäitus "Ennistatud vana raamat" harulduste kogu näitusesaalis;
kuni 31. XII Poola fotonäitus "Tuhandeaastane Gdansk" seitsmendal korrusel;
22. ja 23. XII väike tarbekunsti jõulunäitusmüük;
kuni 2. I 1998.a. eksperimentaalkõitekunsti näitus "Paberiteater" viienda korruse trepialeris;
kuni 31. XII näitus "Püha Birgitta keskuse arhitektuurikonkursi projektid" viiendal korrusel;
kuni 31. XII Tarrvi Laamanni isiknäitus peanäitusesaalis.
Rahvusraamatukogu on lahti E-R kl. 10-20, peanäitusesaali kl. 10-18, L kl. 10-17.

SIRP

Sirbi toimetuse võtab tööle jaanuarist alates

raamatupidaja

Soovitav eelnev töökogemus.

Elulookirjeldus saata aadressil:
Tallinna Peapostkontor, postkast 388, EE0090.
Lähem teave tel. 448 868.

Esmapäeval, 22. detsembril kell 19
Estonia kontserdisaalis

Georg Friedrich Händeli MESSIAS

Solistid Karin Ingebäck, Stephen Wallace,
Paul Elliott, Harry van der Kamp

Eesti Filharmonia Kammerkoor
Tallinna Kammerorkester
Dirigent Tõnu Kaljuste

Piletid 75 - 200 kr. müügil Eesti Kontserdi kassas Estonia pst. 4.

NIGULISTE JÕULUKONTSEERDID

K, 24. XII kl. 12 esineb tütarlastekoor Ellerhein Tiia Loitme juhatusel,
kl. 16 esineb Tallinna Poistekoor Lydia Rahula juhatusel.
N, 25. XII jõulumuusikapäev
kl. 12 esineb studio Väike Muusik koor ja flöödirühm (tasuta),
kl. 13 esineb Tallinna Poistekoor Lydia Rahula juhatusel (tasuta),
kl. 14 esineb Tiit Kiik (orel) ja solistid (tasuta),
kl. 15 esineb Andres Uibo (orel) ja solistid (tasuta),
kl. 18 jõulujazz. Esinevad Kiigelaulukuiik, Silvi Vriat, Lembit Saarsalu, Priit Bernhardt, Tiit Lauk, Taivo Sillar.
Piletite tellimine telefonil 644 6074.

K, 31. XII kl. 17 aastalõpukontsert
Tallinna Barokkorkester, studio Vokaale, solistid Kaia Urb, Teele Jõks, Mati Turi ja Uku Joller. Dirigent Toomas Siitan.

24., 25. ja 31. XII on Niguliste avatud ainult kontsertide ajal.

Estonia teater ja Eesti Heliloojate Liit kuulutavad välja

OOPERI IDEEKAVANDITE VÕISTLUSE.

Arvesse tulevad kirjalikult esitatud sisukokkuvõtted, stsenaariumid või libretoed õhtut täitva ooperi tarvis.

Ideed või kavandid esitada kolmes eksemplaris Eesti Heliloojate Liitu (Lauteri 7) hiljemalt 2. märtsiks 1998. Kinnises märgusõnaga ümbrikus palume lisada andmed autori kohta.

Lähem teave tel. 645 4395.

Talvemuusika festival Otepää '97

Reede 26.12
Perekontsert kell 20 Teatrimajas
"Arside" kellade ansambel

Laupäev 27.12
Väikese onu saaga kell 12 ja 14 Raekojas
"Vanemuise" teatri lasteetendus B. Lindgreni raamatu järgi
Arside Mustoneni Suur Muusikaakadeemia kell 18 Teatrimajas
Mozarti ja Beethoveni kammeransamblid
Love For Sale kell 21 Setanta Pubis
Hedvig Hanson ja ansambel "Basic Concept"

Pühapäev 28.12
Siin ja teispool kloostrimüüre kell 12 Talvekirikus
Vanamuusika ansambel "Via Sonora"

Aastaajad kell 18 Raekojas
Kuldar Singi vokaalsükkel J. Liivi tekstidele
Solist Leili Tammel

Esmapäev 29.12
Concerto Festivo kell 18 Raekojas
Monteverdi, Gabrieli, Scarlatti, Händel jt

Aja kõlad - Time Sounds kell 21 Setanta Pubis
Iiri ja eesti laulud
Harry Bent, Johansonid ja teab kes veel!

Info ja piletid tel: (276) 53 364 Otepää Turismiinfo
26. - 29. detsember

ÕPETAJATE LEHT

Igal reedel sinu
postkastis!

Tellimishind 1998. aastaks:
I, II, ja IV kvartal - 36 krooni,
III kvartal (juulis ajaleht ei ilmu) - 24 krooni,
1 kuu - 12 krooni.

Soodushind: aastatellimus 99 krooni!

H A R I D U S

ilmub endiselt kuus korda aastas.
Tellimishind: poolaasta - 36 krooni,
aasta - 60 krooni.

Tellimusi saab vormistada ka toimetuses.
Toimetuse aadress: Pärnu mnt 8, Tallinn
Kontakttelefonid: 440 587 ja 443 311.

RAEKOJA TARBEKUNSTI GALERII
Raekoja plats 1

Müügil
EESTI TARBEKUNST.

Avatud E – R kl. 10–18 ja
L – P kl. 10–17.

Vabaduse väljak 6

Kreg A-Kristingi objektid
"VENEETSIA" kuni 31. XII.
6.–17. I 1998.a. Van der
Bluti "ESMASPÄEVA
MAALID".

Avatud K – E kl. 11 – 18.
Müügil kvaliteetsed kunstitarbed.

V A A L GALERII
Väike-Karja 12
Tapani Mikkoneni GRAAFIKA
kuni 20. XII.
23. XII 1997.a.–17. I 1998.a.
Urmo Rausi MAAL JA GRAAFIKA.
Avatud T – R kl. 11–18 ja
L – P kl. 11–16.

EESTI KUNSTIMUUSEUM
KUNSTI KOGUST

RÜÜTELKONNA HOONE (Kiriku plats 1)
Alates 19. XII "ITAALIA MAALIKOOLI ŠEDÖÖVRID
VÄLISKUNSTI KOGUST".

Alates 27. XII Leonhard Lapini "EROOTIKA".
Kahes saalis on eksponeeritud eesti klassikute looming.
Avatud K – T kl. 11 – 18.

Iga kuu viimase reedega algav nädalalõpp tasuta!

TARBEKUNSTIMUUSEUM (Lai 17)

Sisustuskunsti näitus "Prototüübid. Autor enne ja nüüd."
Peter Mossi (Inglismaa) keraamika kuni 11. I. 1998. a.
Avatud K – P kl. 11 – 18.

Iga kuu viimase reedega algav nädalalõpp tasuta!

K. RAUA MAJAMUUSEUM (Nõmmel K. Raua 8)

"Kurnimängija. Aleksander Mülber 100".
Püsiekspositsioon Kristjan Raua loomingust.
Avatud K – P kl. 11 – 18.

Iga kuu viimase reedega algav nädalalõpp tasuta!

ADAMSON-ERICU MUUSEUM (Lühike jalg 3)

"XX sajandi alguse saksa graafika Eesti Kunstimuuseumi
kogudest". (Emil Nolde, Otto Dix, Paul Klee, Kohoschka jt.)
püsiekspositsioon Adamson-Ericu loomingust.

Avatud K – P kl. 11 – 18.

Iga kuu viimase reedega algav nädalalõpp tasuta!

Alates 22. XII on kunstimuuseumi filiaalid avatud ainult 27. ja
28. XII (sissepääs prii). Ootame külastajaid alates 2. jaanua-
rist. KAUNIST AASTAVAHETUST!

MIKKELI MUUSEUM

(Kadriorus, Weizenbergi 28)
Johannes Mikkeli kollektsioon (XVI – XVIII sajandi lääne-
euroopa maal ja graafika, hiina ja euroopa portselan).
Ikoonid XIV – XIX sajand.

Avatud K – P kl. 11 – 18. Alates 22. XII on muuseum avatud
ainult 27. ja 28. XII.

NIGULISTE MUUSEUM (Niguliste 3)

"Vana kunst".

Avatud N – P kl. 11 – 18, K kl. 14 – 18.

Igal L ja P kl. 17 orelimuusika pooltund.

L kl. 11.30 muuseumi muusikatund. Niguliste on suletud 26.
XII ja 1. ja 2. I 1998.

Tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.

tartu
kunsti
maja

Vanemuise 26

"TARTU KUNSTI
AASTALÕPUNÄITUS"
kuni 30. XII.
Avatud K – E kl. 12 – 18.

Kadriorus, Roheline aas 3
Eesti Kunstiakadeemia
maaliosakonna lõpetajate näitused:
kuni 19. XII Merle Uus ja
21.–23. XII Mai Mesilane.
Avatud iga päev kl. 11–17.
Info tel. 426 300.

EESTI

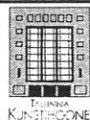
VABAÕHUMUUSEUM

Kolu kõrts

on avatud iga päev
kl. 10 – 17.

Tasuta külastuspäev on iga kuu
viimane teisipäev.

Detsembrikuus töötab
muuseumis JÕULUKÜLA.

Vabaduse väljak 8

10 SKULPTORI NÄITUS:

Tamara Ditman, Mati Karmin,
Mare Mikof, Jüri Ojaver, Terje
Ojaver, Anu Pöder, Simson
Seakülast, Ahti Seppet, Aili
Vahtrapuu, Ekke Väli
kuni 21. XII.

Avatud K – E kl. 12 – 18.

Harju 12

Urve Küttneri
"PEEGELDUSED"
kuni 4. I. 1998.

Avatud K – E kl. 12 – 18.

GALERII MOLEN

Viru 19

SALONGIMÜÜK.
Kellad. Autoriehted.
Avatud T – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 15.

Hobusepea 8

Akna Leida Ilo ehted.
Müügil AUTORIEHTED.

Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 16.

PÄRNU LINNAGALERII

Pärnu, Rüütli 30

Kuni 29. XII "MINIMAAL" ja
2.–12. I "ARMEENIA KUNST".

Avatud T – R kl. 11 – 18,
L kl. 11–17.

ARHITEKTUURI- JA
KUNSTIKESKUS

ROTERMANNI SOOLALADU

Ahtri 2

Eesti Kunstimuuseumi näitusesaal

Alates 20. XII "NORTON DODGE'I KOLLEKTSIOONI
NONKONFORMISTLIK KUNST" (USA).

Keldrisaalis

"VARJU PIIR – EHTED JA ESEMED. KADRI MÄLK".
Avatud K–P kl. 11–18. Tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.

TARTU KUNSTIMUUSEUM
Vallikraavi 14

"ÜLO SOOSTER JA TEISED".
kuni 8. I 1998. a.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Tasuta külastuspäev on reede.

KIVISILLA GALERII
Raekoja plats 18
Maret Olveti GRAAFIKA
kuni 21. XII.
EESTI KUNSTI
PÜSIEKSPOSITSIOON.

Avatud K – P kl. 11 – 18.
Tasuta külastuspäev on reede.

A.H. Tammsaare muuseum
L. Koidula 12 a

Alo Hoidre tööde näitus.

Avatud iga päev kl. 11 – 18.

Tartus, Baeri 2
Marje Keremi "SELLELE
MAALE; SELLELE RAHVALE"
(10 aastat ehtekunsti)
kuni 31. XII.

Avatud E – R kl. 11–18,
L kl. 10–15. Raamimistööd.

CHAPLINI KUNSTIKESKUS
Pärnu, Esplanaadi 10

Näitused "JÕULUPUU 2000"
(kuraator Anu Raud),
"INGLID",
"MINU KODU"
(arhitektuurinäitus küpsetatud
piparkoogitaigast)
kuni 10. I 1998. a.

Avatud iga päev kl. 9 – 21.

Chaplini kunstikeskuse uus
telefoninumber on
8244 30 772
ja uus faksinumber on
8244 30 774.

Narva mnt. 15
(Aedvilja tn. poolt)

Epp Marguste isiknäitus
"KOGUTUD TEOSSED" kuni 20.
XII.

20. XII–17. I 1998.a.
Vladimir Bachu "MAAL".
Avatud E – R kl. 10 – 18 ja
L kl. 10 – 15. Tel. 631 2551.
Galeriis aidatakse valida raame
ja raamitakse pilte.

Olümpia hotelli teisel korrusel
on laste joonistusvõistluse
"TALV LÄBI MINU SILMADE"
joonistuste näitusmüük kuni
2. I 1998. a.

Tartu, Kuperjanovi 9

Püsiekspositsioon
"EESTI. MAA, RAHVAS,
KULTUUR".
Läänemaa Muuseumi näitus
"IN VINO..." kuni 1. II. 1998

Reedeti sissepääs tasuta.
K – P kl. 11 – 18.

Avatud kohvik.
ERM internetis: <http://www.erm.ee/>
Seoses remondiga ERMi
peamajas (Veski 32, Tartu) on
fondid suletud, avatud on
raamatukogu ja arhiiv.

Pressi

preemia

Eesmärgiga edendada Eesti ajakirjanduse professionaalset taset asutab Ajalehtede Liit iga-aastase ajakirjandusauhindade süsteemi "Ajalehtede Liidu pressipreemia".

Iga aasta alguses nimetab Ajalehtede Liidu pressipreemia žürii eelmise aasta trükiajakirjanduse parima järgmistes kategooriates:

- uudis
- uuriv ajakirjandus
- arvamus, kolumn
- pressifoto

Samuti nimetatakse igal aastal parim maakonnalehe ajakirjanik. Pressipreemia auhindadele saavad kandideerida ajakirjanikud või toimetuskollektiivid enesemääramise teel või toimetuse ettepanekul. Samuti võivad kandidaate nimetada ajakirjandusega seotud institutsioonid.

Kandideerimisel tuleb märkida, missuguses kategoorias kandideeritakse. Võistlustööd esitada 12. jaanuariks 1998 aadressil Ajalehtede Liit, Pressipreemia, Pärnu mnt 67a, Tallinn EE0001.

Ajalehtede Liit nimetab žürii, mis koosneb suuremate lehtede peatoimetajatest, meediaspetsialistidest ja Tartu Ülikooli õppejõududest.

Auhinna võitjad saavad diplomi ja 10 000 krooni suuruse preemia. Preemiafond on loodud Hoiupanga abil.

E A L L

Eesti Ajalehtede Liit (EALL) on 48 Eestis väljaantavatajalehte ühendav mittetulundusühing, mille eesmärk on kaitsta ajalehtede ühiseid huve ning aidata kaasa vaba ühiskonna arengule. EALL esindab ajalehti seadusloome protsessis, korraldab täienduskoolitust, kogub meediastatistikat ja seisab ajakirjandusvabaduse eest.

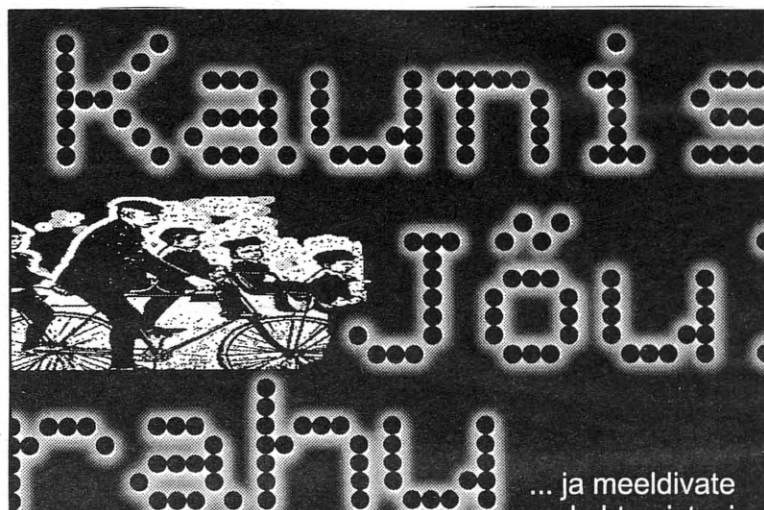

Keel ja Kirjandus

... ja meel on kindlam.

AASTATELLIMUS 108 KROONI.

Ettetellimine ja üksikmüük ka toimetuses: Roosikrantsi 6, Tallinn, tel 449 126.

... ja meeldivate kohtumisteni uuel aastal!

K&E
KULTUUR JA ELU

E E S T I R A A D I O S K Ü M N E S Õ N N E V A K K

20. detsembrist 3. jaanuarini on "Vikerradio" kavas jälle heategevussaadet "ÕNNEVAKK".

Teist saab Eesti Raadio vahendusel osaline heategevusüritusel, kui teete taskukohase annetuse ja saadate teele tervituse.

Hoiupanka Eesti Raadio "Õnnevaka" arvele 1120063641 kogunenud rahaga toetame seekord Tartu ülikooli lastehaiglat imikute vältimatu abi laua ja Tallinna Nõmme lastehaiglat EKG-aparaadi ostmisel.

Tervitusi koos kviitungitega ootame aadressil:

"ÕNNEVAKK"

Eesti Raadio

Gonsiori 21

Tallinn

EE0100

(viimane postitempel 27. detsember).

Samas on 15. – 30. detsembrini tööpäeviti kl. 12 – 19 avatud "Õnnevaka" korjanduskast. Korjanduskastid on avatud samadel päevadel kl. 10 – 17 Tartu stuudios (Riia 12), tel. 433 627 ja Pärnu stuudios (Akadeemia 2), tel. 45 478)

" Õ N N E V A K K " O O T A B K A A S A L Õ Õ J A I D !

KUKU

Tallinnas 100,7 MHz

Tartumaal 101,2 MHz

Viljandimaal 100,8 MHz

Järvamaal 100,5 MHz

Nuustakul 102,4 MHz

RAADIO
MÕTLEVALE INIMESELE

kuusk on 2 nädalaga kütü, SIRP käib terve aasta!

Tellimisteks 69786

EESTIS 1 kuu 20 krooni 3 kuu 60 krooni 6 kuu 96 krooni 12 kuu 180 krooni
Välisliiklusele võetakse vastu Sirbi toimetuses aadressil Pärnu mnt. 8

TÄNAME KÕIKI
LUGEJAJD,
AUTOREID,
TOETAJAJD
JA SÕPRU.

SOOVIME KÕIGILE
I L U S A I D
JÕULE JA
HEAD
UUT AASTAT!

KOHTUMISENI
9. JAANUARIL
1998. AASTAL.

INFOTELEFON
FAKS

448 868
449 247

Peatoimetaja
Peatoimetaja asetäitja
Esseistika
Kirjandus
Teater
Kunst
Film
Arvutikujundus
Keeletoimetaja
Korrektoir
Masinakiri
Sekretär
Uudised, reklaam

Mihkel Mutt
Tiina Mattisen
Andres Langemets
Doris Kareva
Kristiina Garancis
Reet Varblane
Peep Pedmanson
Piia Ruber
Aili Künstler
Tiina Kivikas
Aili Siren
Aire Holtsmeier
Marju Veikat

SIRP

Toimetuse kolleegium: Karin Hallas, Sirje Helme, Jaak Kangilaski, Mart Meri, Reet Neimar, Kristel Pappel, Kristiina Ross, Erkki-Sven Tüür, Udo Uibo, Märt Väljataga.
EE0001 Tallinn, Pärnu mnt. 8, II korrus
EE0090 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388
Väljaandja kirjastus Perioodika, Tallinn, Pärnu mnt. 8
Trükk AS Printall Tatari 64
Tellimise nr. 5081.
Praahekssemplaride korral helistada tel. 681 411.
INDEKS 69786

Honorare makstakse 22. ja 23. XII kl. 11–15 ja 6. ning 7. I kl. 14–17.
VÄLJAANDMIST TOETAB EESTI KULTUURKAPITAL